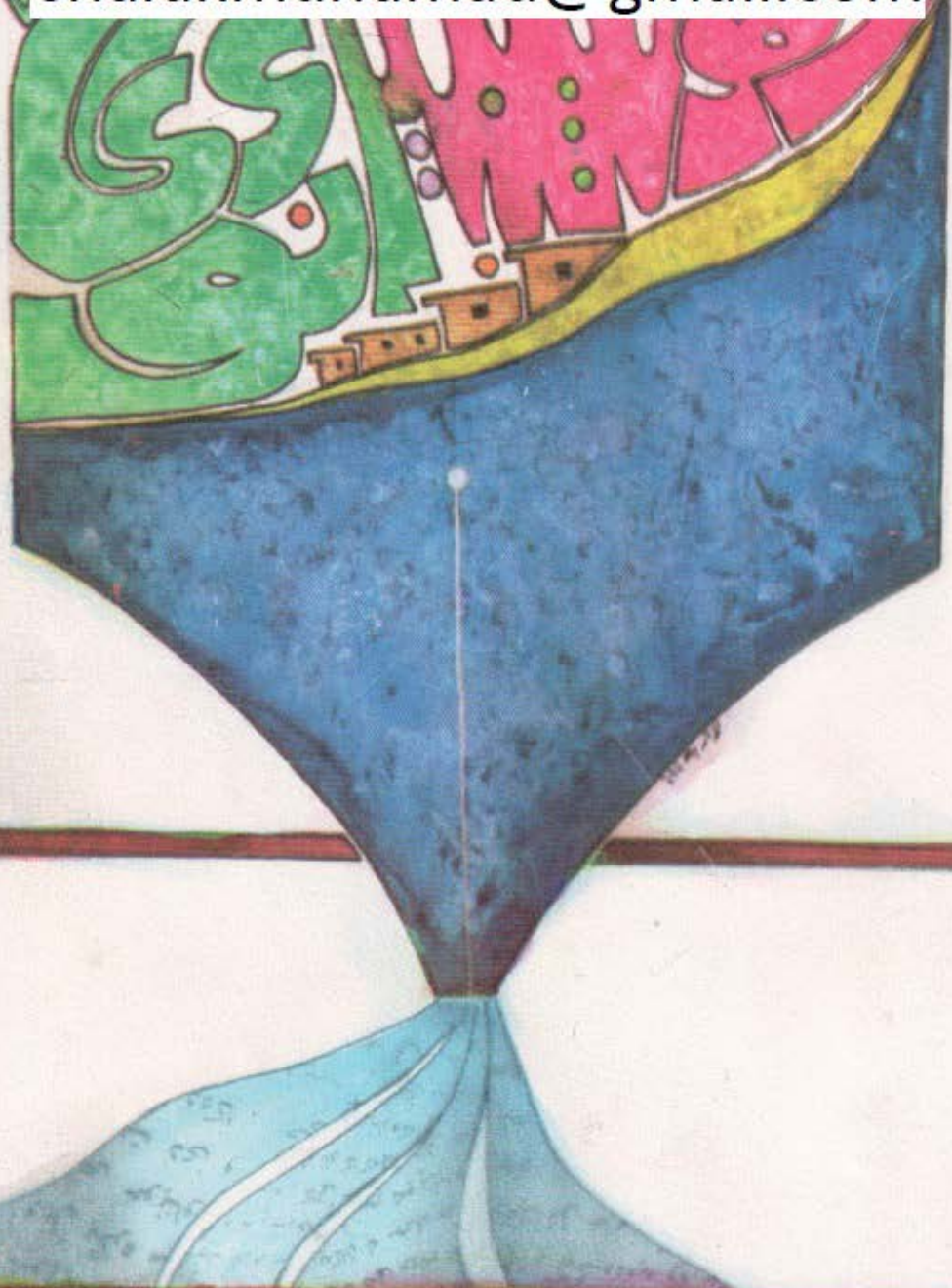

روشنییری نومی

روشنییری نومی زماره ۱۳۱ سالی ۱۹۹۳

chalakmuhamad@gmail.com

ئەو ھاوئىشتامانىيەى كە بلىت: ھەر خۆى مافى
دەرپرئى بىرورپاى ھەبە پئوئستە لە سەرى رىزى
بىرورپاى خەلكى ترىش بگرت. ئەمەش لەسەر ھەموو
ھاوئىشتامانىيەك ۋەك يەك جى بەجى ئەكرى لاوئىت يان
گەرورەتر لە تەمەنى لاوئى.

سەرۆكى فەرماندە صدام حسين
روژى ۱۳ى حوزەيرانى ۱۹۹۳

چەكرەسەر نووسەر
مصطفى نەريان

سەر نووسەر
د. بەدرخان سەدى

ھەتھەس نووسەر

د. محسن محمد حسين
د. ذنون پىريادى

پاكيزە رەفيق حيلمى
د. ئەمىن مونا بچى

روشنىبىرى نووى

گۆزىكى ۋەرزى لىكۆئىنەوئە
دەنگاى روشنىبىرى ۋىلايەتەوئە
گۆزىكى دەرى دەگەت

ئەم ژمارەيەدا

د. حسين قاسم العزيز ۱۶-۱
د. محسن محمد حسين ۲۴-۱۷

د. ئەورەھمانى حاجى مارف ۳۳-۲۵

مسعود محمد ۵۶-۳۴
شەبان مزىرى ۶۶-۶۰

د. ذنون پىريادى ۸۰-۶۷

(لىكۆئىنەوئەى كۆمەلايەت)

- رەختە ۋىروونكر دەوئەى ھەندى لاين دەربارەى ئىبن خەلەكان
- لىكۆئىنەوئەىك لە بارەى سەلاھەددين

(لىكۆئىنەوئەى زامانەوانى)

- ئەو كارائەى رىزەيان لە دەستور لادەدەن

(لىكۆئىنەوئەى ئەدەبى)

- دەست بزارىك لە كئىبى ئەنجومەن ئەدىبان
- جەگەر خوئىن: ھوزانغان گەل

(لىكۆئىنەوئەى زانستى)

- سەبىر ۋىدەكان ۋە ئەكەل ۋىدەكان

په ځنځه وړوونکي د نه وهی هندی لایه، د ربارهی نیبن خه له کان

د حسین قاسم العزیز

پیشه کی:

د ربارهی «نیبن خه له کان» وراستکردنه وهی بیره چوت و چه ونه له کان و رایه ناپه سه نده کان و تاوانه لاوازو کزوله کان که درابوونه پالی... پیوسته دیراسه نیکی راستی و به ستر او به بهرنامه یی زانستی ساغ بیژ، که به گیان رزگاری و لایه نو زانباری دارنیز رابیت و، له شاره زوو و دمارگیری ره گه زه رستی و باوه ری چوت به دور بیت. نامانچمان له م دیراسه په و، لی کولینه وه په دا، و روختن و پیشاندان شو بارودوخه موزوعی و زاتیانه بیت، که ری بو «نیبن خه له کان» خوش بکن، همتا پایه و جی زانستی و هزیفی دهرکه ویت و، په رده له سر نه و لیلایی یانه هله دپه نه و، که دراوه به سر هندی خالو تروانیزدا، که بوونه ته نامانچ و نیشانگه بو رهخته گرتن و بریندارکردن، همتا له وهی وه رهخته گره کان تیری تانه و توانجی خو یان بگرته کاره مه زنه کان «نیبن خه له کان». به لکو به م دیراسه لی کولینه وه په به هردوو لقه که په وه - هله سه نگانندن، راستکردنه وه - په رده په کی پی له سر نه و کاره نار هوا یانه هله دپه نه وه، یان ته می شو تاریکی به بره وینینه وه، که خو یی به شاکاره کان «نیبن خه له کان» دا هله لاسیوه وینه ریژی (تصوری) ناواقعیانه یان پی روون بکریته وه و بیته یاریده دهری بو نه وهی هندی پی نووسی تری پی بکه وینته کایه وه و خو یی بخاته نیو کاره که وه و هاو به شی بکات له روونکردنه وهی نه وهی گوتمان، یان نه وهی له م دیراسه چرو خه سه ماندا، لی نه دواوین.

ژیانی:

شمس الدین احمد، زیان خو یی و چالاکی به زانستی به کان و وهزیفی به کانی به زوری له نیوان عراق و سوریه و میسردا دابه شکر دووه به سر بردووه:

- ۱ - له عراق دا (هولیر - مه لندی له دایکلبون و سر هله دان و خویندنیته) هره وه له (موسل) یش خویندوینتی.
 - ۲ - له سوریا (له حله بو دیمشق خویندوینتی، له پاشا له دیمشق به وهزیفو، بو خویندن ماوه ته وه).
 - ۳ - له میسر [له سه سکندریه و، قاهره خویندوینتی] له قاهره به وهزیفو، بو خویندن و، بو دانان کتیب ماوه ته وه].
- شمس الدین احمد، خو یی له زیانو به سره هاتی خو یی ددوی و،

شمر عزانو دادوهر و، میژوونوس نیبن خه له کان، ابوالعباس شمس الدین احمدی کوری محمد، به زیرتی و شایسته یی خو یی پایه و، ناویکی زانستی بلند و به فراوان، له بواری دانانو دهرزگوتنه وه دا به ده سه هینا، هره وه له چالاکی وهزیفه پیشدا، له دادوهری و فتواداندا، به ختی سرکه و توو بوو، شایان ریزو شانازی بوو، به لام نه و ریزو شانازی به دلدا چوونه یی هره وه به هاسان چنگه نه که و توو، له سایه یاندا نه چه وایه وه، به لکو بوونه مایه یی ترش و تالی یوی له زیانداو، کوسپ خسته سر ری سرکه و تنی... له پیناوی ته مه دا، گه لی مائوینتی و سرگه رداو چه شتووه و، کار به ده سه نستان لی که و توونه گو مانه وه و داویانه ته بهر توانچ و، تاوان نار هوا یان داوه ته پال، زور بوختیان به به ماله که یی کردووه و تانوتیان له ریزه وی زانباری و ریزه وی وهزیفی و هله لویستی سیاسی داوه. هر ته مه شه بوته هو یی دور خسته وهی، چه ند جاری له وهزیفی دادوهری دادوهران (قاضی القضاة)، که خو یی شانازی به م کاره په وه، ده کردو چه زی له ده کردو، به دلدا چو بوو، هر له سر ته مه شه، چه ند روزی له به ندیچانه توندکراوه...

له پشت په رده یی تاوانبار کردنیه وه به نار هوا، گه لی پالنه ری جوی جوی هه بووه، هه ندیکیان زان بووه له دل و دهر وون نه خو شه، پی سه ربه ره، کم توانا که نه وه رووی داوه، که له کوری پیشبرکی زانباری دا، نه یان توانیوه به په ریزی دا برن و، وه هه ندیکیشان له وره گهزه توندروانه وه، سره هله داوه، که خو یان گلانبو له پاراستن و زه بتکردن باوه ره خاویته کانه وه، له داتان و دهرزگوتنه وه ته حکیم دا. ته مانه گشتی، له دهری شو چالاکی یانه ده خولانه وه، که «شمس الدین احمد» ته نجامی دداو، ده ی خسته کوری کار کردنه وه... وه بوو بوونه نه و بواره یی که هله لویستکاران، تیری تاوانیان ناراسته به «نیبن خه له کان» ده کرد. بو نه وهی له شیکر دهنه یی بوچوونه کاندا، وردینو له گه بیسته نه نجامه کاندا، به شینه یی بگه به قولایی کاره که، همتا نه که وینته هله می نار هوا و، سه پاندن حوکی نار هوا و، نابه جی و مل هو ری... ده شیت هله سه نگاننده کاغان زانستیانه و باه تی رووت و دور له بوغزو کینه بیت

هرچی روکاره کان چالاکي خوی همه له دائراوه که می دا، «وفیات الاعیان» باس دهکات و، له چندان بوته به لندا (مونساه به به لندا)، ماموستا محمد محیی الدین عبدالحمید له کتیه که می دا، له دووسد جیگا زیاتر، له له دایک بوون و گه شته کان به دواي زانست و، نهو پیر و، پیاوه زانایانه می^(۱) که له سه دهستی نهوان دا خویندویه تی و فیبری زانین و شهر و زانست بووه، ناوی «ئین خه له کان» ده هینن .

نهوا له لای خواره وهش، کورته بیکی چروپری نهو روزه لالت ناسه نه لانی به «کارل بروکلیمان» ده خه به به رچاو، که ده باره می شمس الدین أحمد نووسیویه تی . . کارل ده بیژی: «له رۆزی دووشمه می^(۲) یازدهی رهبیع الآخر سالی ۶۰۸ (= ۱۲۱۱/۹/۲۳) له ههولیر له دایک بووه. له دوا نهوه می له شاره که می خوی فیبری خویندن سه رته می بووه له سالی (۱۲۲۹، ۶۲۶) چوه بو موسل، له ویشه وه بو خه له ب، له خه له ب له سه دهستی «أب البقاء ابن يعيش النحوی» وه هندی ماموستایان تر، له قوتابخانه می عالیه، که «ابن شداد»^(۳) دروستی کردوه، خویندویه تی، له دواي مردن ابن شداد چوه بو دیشقو، سالان، داهاتوی خوی له نیوان دیشق و خه له ب دا به هاتوو چوو، به سه بر دووه. له سالی (۶۳۶، ۱۲۳۸) چوه بو نهوسکه نده ریه، قاهره وه، له پاش ماوه بیکی که می جیگریقی (نیابه می) له دادوه (قازی) «یوسف کوری الحسن السنجاری» وه رگرتوه، له پاشا له سالی (۶۵۰، ۱۲۵۲) دا، ژن هیناوه. له دوا نهوه می چهند سالی که خه یکی کتیه داندان بووه له (۸ ذی الحجة) دا، سالی [۶۵۹ = ۱۲۶۰/۱۱/۴] پایه دادهرس و دادوه می شام و مرکز می «دیشق می» پی سپیر دراوه. تم پایه به، واته پایه دادوه رقی، ده سه لالتو داراییکی باش به خاوه نده که می ده گه به ن، به لام له سالی (۶۶۴/ ۱۲۶۶) سولتان کردی به دادوه می سه ربه خوینان، له (۱۳) می شهوالی [۶۶۹ = ۱۲۷۱/۵/۲۶] به ته وای پایه دادوه رقی به که می له ده ست چوو، به مه پایه ده سه لالتو که وته کزی. نهوجا دهستی کرد به ده زرگوتنه وه له قوتابخانه می «الفخریه» له قاهره، له پاشا له [۱۷ می مانگی موهره م ۶۷۶ = ۱۲۸۷/۶/۱۱]^(۴) گه رایه وه سه رکاره که می خوی و بووه وه به دادوه، به لام له سه رته می سالی (۶۷۹/ ۱۲۸۰) دا، لئی که وته گومانه وه، گوايه نهویش خه لکی هان داوه دژی والی دیشق و پشتگیری له «نازاوه که» کردوه. دیسان بو ماوه می چهند خه فته به ک خرایه به نندجانه وه له پاشا به ره لاکراو، گه رایه وه سه ر وه زیفه که می خوی. وه له مانگی موهره می سالی (۶۸۰ = مایو ۱۲۸۱] بو جاری دووه له سه رکار لبراو، پایه که می له ده ست چوو. . وه له [۱۶ می ره جه سالی ۶۸۱ = ۱۲۸۲/۱۰/۲۱] مالاوای له دنیای زانست و زانیاری کرد، له کاتیک دا، ماموستا بووله «قوتابخانه می ته مینه»^(۵).

یوسف نه لیان سرکیش ده باره می تم پایه به ره ده بیژی ا . . . ابن خلکان بر مکی هه کاری نه ربیلی، شافعی، نه شعری، له شاری ههولیر

له دایک بووه، که شاریکه له عراق نزیک به موسل، وه له سه دهستی باوکی دا، پایه شهر ع زان = الفقهی وه رگرتوه. له پاشا، له دوا مردن باوکی^(۱) رووی کردوته موسل . . .

لبیره دا، هندی لهو گولیزیراته ده خه به به رچاو، که ماموستا عبدالقادر أحمد طلبیات له سه رته می کتیه که می دا «التاریخ الباهر فی الدولة الاتابکیه بالموصل»^(۲) ناوی هینان و، تم کتیه له لایه ن «علي کوری ابی الکرم محمد کوری محمد» وه دائراوه به [ابن الأثیر الجزری - ۶۳۰ هـ] ناسراوه. له کاتی ناخواتن، ده باره می «ابن الأثیر» سه رته تاکه می دا، ده بیژی: «به لام ابن خلکان په بوه ندی بیکی گرنگی له گه می دا هه بووه، هوی ته مه ش نه وه بووه، که باوکی، واته باوکی - ابن خلکان - هاورینی ابن الأثیر بووه، له بهر نه وه ابن الأثیر ریزی له ابن خلکان ده گرت و له خوی نزیک ده خسته وه.

ئین خه له کانیس ده باره می ابن الأثیر ده لیت . . سالی ابن الأثیر بوو بووه، منزلگای به ریزان دانیشتوان موسل و نهوانه می روویان تی ده کرد. ده گتیره وه له شاری حلب له سالی ۱۰۶۲ دا، له گه می دا، کوبوته وه، به دیداری به کتر گه یشتون. ابن الأثیر میوان «الطواشی شهاب الدین طغریل» بووه، که خادمی اتابک الملک العزیز کوری الملک ظاهر، خاوه ن حلب بووه . .

ابن خلکان ده بیژی: که کاتی له لای طغریل، چاوم به ابن الأثیر که وت و له گه لیا کوبوومه وه، دیم: پیاییکی به ریزو، رهوشت به رزو، کرده وه جوان و، له سه ر خویده وه له شه می پیوه دیار نه به، بریارم - دا، جار و بار سه ری تی به دم و پی تی نه برم، چونکه له نیوان نهو و باوکی دا خوالی خوش ب - میانه بیکی فره وه به جهخت هه بووه، له بهر نه وه پایه خیکی زوری له ریزگرتن و دلته وای دا هه بووه»^(۳) . . .

به لام ماموستا محمد محیی الدین عبدالحمید، له سه رته تاکه می دا، بوکتیی «وفیات الاعیان» ده باره می زور لایه ن له زیان و چالاکي و بریره می شمس الدین أحمد ده دوی، له دانان کتیی «وفیات الاعیان» دا. له پاشا کونای به دوانه که می ده باره می شمس الدین أحمد ده هینی بهو وشته می که ده باره می خوی وتویه تی له دائراوه که می دا «وفیات الاعیان».

(. . . رۆزی شه مه له دوا نویژی پاش نیوه ر، ریکه می [۱۱ می رهبیع الآخر سالی ۶۰۸] له شاری ههولیر له قوتابخانه می سلطان ملک مظفر الدین کوری زین الدین - خوالی خوش بیت - له دایک بووم»^(۴).

ههروه ها به پی ناخواتن خوی له کونای دائراوه که می دا، نهو بار و دوخته تان بو ده گتیره وه، که هاور و دواي دانان و کوسپ بووه، له ریی ته واکردن دانان کتیه که می دا به کورترین کات و، ده بیژی: نهو کتیه می که ناوم نا «وفیات الاعیان»، انباء ابناء الزمان» به پشتیوان خوی معزن، له رۆزی [۲۲ می جه مادی الآخر سالی ۶۷۲] له قاهره می پاریزراو، ده ست کرد به دانان، له میژووی ناوبراودا، بهو شیهه به می که له

به‌رایی به‌کمی دا، لیکن داوه‌ته‌وه نووسومه، له قاهره‌ی پاریزراو، و به‌ش‌کاتو و شهر و حوکمه‌کانی ناییبی کاتیکی فره‌یان بردووه. که کاتی له ژبان و گوزهران و به‌سهراتی یحیی کوری خالد کوری بر مک بوومه‌وه، وام به‌پاداهات که رووه و شامی خوشه‌ویست بچم بوخرمه‌ت، پایه‌بلندو به‌رز. سلطان ملک الظاهر، کوله‌کمی دین و دنیا سولتانی نیسلام و موسلمانته‌کان، أبو الفتح بیبرس، خوا‌ناوی ده‌سلاتی به‌نهمری هیشته‌تووه، ده‌وله‌ته‌کمی به‌به‌ده‌وامی بو‌بنیاد ناوه و کوله‌کانی مولک و راگرتی پایه‌کانی بو‌چه‌سپاندووه. در جووتمان له قاهره‌ی پاریزراو له روزی به‌ک شهمعی حه‌وق شوالی سالی (۶۵۹) بوو، وه له روزی دوو شهمعی حه‌وق ذی‌القعدة‌ی هه‌مان سال گه‌یشینه دیشق. به‌لام کاریکی فره‌که‌که کرابوو، ده‌بوو، زووبه‌زوو ته‌واوبکری، بویه ته‌واوکردن کتیبه‌که‌م دواکوت و، ناچار بووم، هه‌ر به‌وانه رازی بیم که نووسومن و له کتیبه‌که‌دا جیگیرم کردون، له‌به‌ر ته‌وه کو‌تایم به‌کتیبه‌که هیناو، له کو‌تایی به‌کمی دا، په‌نجم بو‌ته‌وه راکتشاه، که له‌به‌ر سه‌رقالی و جه‌نجالی نهم په‌رژا ته‌واوی بکهم و، داوای بی‌بوردنم کرد. له پاشاواریک که‌وت له شام جوی بوومه‌وه و گه‌رامه‌وه بو‌ولات میسر. ته‌وه ماوه‌یه‌ی که له «دیشق‌ی خوشه‌ویست مامه‌وه، گه‌یشته ده‌سالی ته‌واو، نه روزی کم و، نه‌روزی زیاد، من له میژووی ناویراودا چوومه‌ناوی و، له گه‌ردوگونی به‌بان روزی پینج شهمعی، که ریکه‌وت (۸) ی ذی‌القعدة‌ی سالی ۶۶۹ به‌] له دیشق هاتمه‌ده‌ری و رووم کرده قاهره. که گه‌یشته قاهره، زور کتیبه‌ی به‌نرخ و ناویم دی، که ده‌بوو بیانه‌خوینمه‌وه و هه‌لیان به‌نگینم ماوه‌یک خوم بو‌نهم کاره‌ته‌رخان کرد له‌دوا ته‌وه‌ی که له کتیبه‌ی (حجام سابط)

بوومه‌وه، خه‌ریکی (ذات‌التحین، بووم. ته‌وه کتیبه‌نهم خوینده‌وه و به‌شی خوم زانیاری و شی‌ترم بی‌وه‌رگرتن ته‌وجا گه‌رامه‌وه سه‌ر ته‌واکردن نهم کتیبه، هه‌تا به‌م شیویه ته‌واوم کرد. «...» به‌لام ده‌باره‌ی سه‌ره‌تای ده‌ست بی‌کردن به‌دانان نهم کتیبه‌ی له به‌رگی به‌کهم دا، ده‌بیژی: له مانگه‌کانی سالی ۶۵۴ له قاهره ده‌ستم کرد به‌ته‌رتیب و ریزکردن، گه‌رچی کاریکی زوریشم به‌سه‌ره‌وه بوو، لیم بووبونه کو‌سپ و ته‌گه‌ره له ریگی ته‌واوکه‌دن داو، ته‌نگیان بی‌هه‌ل چنیووم...»^{۱۱}

بنه‌ماله‌ی:

ئین خه‌له‌کان، یان «شمس‌الدین احمد» کوری احمدی کوری محمدی کوری ابراهیم ی کوری ابوبکری کوری خه‌له‌کان هه‌ولیری به. له کوردیکی هه‌کاری که‌توته‌وه واته (له‌دایک بووه) و به بنه‌ماله، یان نه‌سب ده‌چینه‌وه سه‌ر به‌رمه‌کی به‌شامعی به‌شعری به‌کان، کونیه‌ی (أبو‌العباس‌ه‌و، تازناوی (شمس‌الدین‌ه‌). له شاری هه‌ولیر، له قوتابخانه‌ی المظفریه روزی پینج شهمعی، له‌دوا نوژی پاش نیوه‌رو له [۱۱] ی ربه‌یع الآخر ۶۰۸ هـ، که ریک که‌وت [۲۳/۹/۱۲۱۱م] له دایک بووه، له قوتابخانه‌ی «نجیبه» له دیشق له [۱۸ رجه‌ی ۶۸۱ هـ، که ریک که‌وت [۲۱/۱۰/۱۲۸۲م] کوچی داوی کردووه - هه‌روه‌کو

له‌مه‌به‌ر گوتمان. این خلکان میژوونووسیکی شهرع زان و داده‌وری داده‌وران و ماموستا، ده‌رزبیژو، موغی و، فره‌مایشت زان بووه، له چهند قوتابخانه‌یک دا^{۱۱}.

بیروراو، بوچووون جوی جوی له نارادا هه‌یه، له سه‌ر بنه‌ماله‌کمی، هه‌ندی ده‌لین ده‌چینه‌وه سه‌ر بنه‌ماله‌ی (خه‌له‌کان. و، هه‌ندیکی تر به‌پینچه‌وانه‌وه بوی ده‌چن و، ده‌ی به‌نه‌وه سه‌ر خانه‌دانان «ال بر مک». به‌لام به‌نسبته خه‌له‌کانه‌وه، کو‌مغی بیرورا هه‌یه، وا هه‌ندیکیان ده‌هینته‌وه و ده‌یان خه‌ینه‌به‌رچاو:

۱ - ابن‌المستوفی، شرف‌الدین أبو البرکات، المبارک بن أحمد اللخمی الأربیلی [ت ۶۳۷ هـ، ۱۲۲۹م] له وه‌رگرتی شهرع زانی ته‌ریبی این خلکان (أب جعفر کوری ابراهیم کوری أبو بکر) که مامی میژوونووس و دادوه (شمس‌الدین احمد)، ده‌باره‌ی این خلکان ده‌بیژی: خه‌لکی گوندیکه به ناوی باپیری یه‌وه ناسراوه، وه به‌بی شیوازی نه‌سه‌ی کوردی، نه‌سه‌به‌کمی دراهه‌ته‌پال نهم گونده، واته (خه‌له‌کان)، وه له قوتابخانه‌ی «المجاهدیه» خویندووه^{۱۲}.

ابن‌المستوفی واده‌بییی و، وای بو‌ده‌چیت، که گوندی (خه‌له‌کان) به ناوی باپیره‌گه‌وره‌ی نهم بنه‌ماله‌یه‌وه ناوئراوه. هه‌روه‌ها ابن‌المستوفی له گورین و زیاننامه‌وه به‌سه‌ره‌تای مامیکی دی «شمس‌الدین‌ه‌دا، که شهرع زانی ته‌ریبی «حسین کوری خلکان‌ه‌، (أبی عبدالله‌ الحسین ابراهیم بن‌أبی بکر بن‌خلکان‌ه‌، [ت ۶۲۲ هـ]، ده‌بیژی: این خلکان (له کوران خه‌له‌کانی شهرع زان) «ابن‌المستوفی» بی‌ش‌ناوی بنه‌ماله‌کمی، یان خیزانه‌کمی به «خه‌له‌کان» ده‌هینت.

۲ - ماموستا سامی سید‌خماس‌الصفار، تویره‌وه‌ی «میژووی هه‌ولیر» که ابن‌المستوفی دای ناوه له‌مه‌به‌ر ناومان برد، به‌م جوهره ده‌نوسی و ده‌بیژی: له «فوائد‌البهیه» لاپه‌ره (۱۲) دا، که عبدالقادر‌العیدروس له کتیبه «النوع‌السافر فی‌أخبار‌القرن‌العاشر» بو‌مان ده‌گه‌یرینه‌وه، واده‌ده‌کمی، که «قطب‌الدین‌الملکی» وتویه‌ت: بیژه‌ی «خلکان» له شیوه‌ی دوو فرمان دا چوونه‌پال به‌ک، «خل» فرمانی نهمه‌وه، یان «خل» به واته به‌جی هیشتن و، فرمان «کان‌ه‌ی عه‌ری... له پاشا ده‌بیژی: «لامه‌کمی به سکون و ته‌وان تر وه‌ک خو‌یان گو‌ده‌کرین». له کتیبه «طبقات‌الشافعیه‌ی ابن‌شهبه (برواته: طبقات‌الاستوی ۴۹۵/۱) وشه‌ی (خلکان) ناوی گوندیکه سه‌ر به هه‌ولیر. الجبوری ته‌مه‌ی هه‌ل سه‌نگانده‌وه، ده‌بیژی: که ته‌وه‌گونده - مه‌به‌ستی خه‌له‌کان - هیشتا ماوه سه‌ر به قه‌زای رانه‌یه له پاریزگه‌ی سلیمان...

واده‌ده‌کمی، هه‌ر ته‌وه‌راسته، که ابن‌المستوفی ناوی بردووه - که ئین خه‌له‌کان هه‌ولیری به‌کی کون و ره‌سه‌ته - وه نه‌سه‌ی ابن‌خلکان ده‌گه‌رینه‌وه بو‌ته‌وه گونده ناسراوه‌ی که به ناوی باپیری یه‌وه، ناوئراوه، له سه‌ر شیوه‌ی نه‌سه‌ی کوردی. وا دیاره‌یه‌کی له نه‌زاده‌کانی ناوی (خل) به رینوسی کوردی (خه‌ل) بووه، که ناویکی ناسراوه‌وه گونده‌کمی بیوه ناوئراوه بو‌ته (خلکان = خه‌له‌کان)، ته‌مه‌وه خیلکی دی کوردیش هه‌یه بی ده‌گوتری (خلکان = خه‌له‌کان) له چوار سه‌د خیزان پیک هاتوه، نهم خیلانه‌نیوه‌کوچه‌ری، له به‌ته‌رت دا له هه‌ری ره‌اندوزوه هاتون (ره‌اندوز له پاریزگه‌ی هه‌ولیره‌وه، هه‌نوکه له روزاوی گومی قوج حصار (که دنیره) نیسته‌جین. به‌بی ته‌وه فره‌مایشتی که میژوونووسی کورد، نه‌سین زه‌کی له «لاپه‌ره ۴۳۶» میژووی کورددا نووسویه‌ت^{۱۳}.

۳ - ماموستا نه‌مین زه‌کی حاجی عبدالرحمن (سلیمان ۱۸۸۰م - به‌غداد

۱۹۴۸م) له داتراوه به نرخه کې دا «کورتې میژووی کوردو کوردستان، له کونترین سده کسان میژووه هه تا نیست» ۱۳. . . .
 دهر باره ی خپلی «خلکان» ته مه ی خواره وهی نووسیوه ده بیژنی خلیکان . . (۴۰۰) جوارسه د خیزان ده بن و نیوه گوجه رین، وادیاره، که له بنه رت دا، له هریمی (کالیقان - رواندوز) هوه هاتین، هه نووکه له روزاوی گومی «فوج حصار» ۱۳ نیشته جین . . ناوی «شمس الدین احمد» له جیگایکی دی داتراوه کې ماموستا محمد امین زکی دا هاتوه - له شوینانده، که بدل تنگی یوه، لهو زانا کوردانه ده دی، که به زمان نه ته وایه خویان نه یان نووسیوه، ژهماریان وه که ده فرموی:

۱ - الملك (تاج الملوك أبو سعید بوری) له مهلیکه کان نه یو یو یو سالی ۵۷۹هـ/ ۱۱۸۳م، کوچی دواپی کردوه.

۲ - ابن المستوفی هه ولیری، که سالی (۶۳۷هـ/ ۱۲۳۹م) کوچی دواپی کردوه.

۳ - تین خه له کان بدناو بانگ، که له سالی [۶۸۱هـ/ ۱۲۸۲م] کوچی دواپی کردوه. نه ماته و چندان تر، هه رجه ند خویان کورد بوون، به لام داتراوه نه مره کاتیان به زمان نه ته وایه خویان نه نووسیوه به زمان نه ته وایه میلله تان تر نووسیوانه . . تا بهم جوړه خرزه تیکی گوره و به سوو دیان پیشکش به رو له و قسه که ران نه و زمانه به خسته و رانه کردوه، نه مه له کاتیک دا، به داخه و زمان نه ته وایه خویان پشت گوی خستوه و ناوریان به چاک و به خرابی نه داوه ته وه، ویژه میلی خویان به ته وای خستوه لاوه و توخی نه که وتون» ۱۴.

۴ - کارل بروکلیمان، له دهر که ناری رهنوس (۱) ی داتراوه کې دا «میژووی نه ده بن عمره»، [۴۹/۶] نه مه ی نووسیوه: محمد کوری احمدی نه هروان، ناویکی سه بری دهر باره ی (خل کان) بولیکدا وینه وه ده بیژنی (خل کان)، یان هه میسه مه لین (کان) چونکه ابن خلکان گشت کات شانازی به نه ژادی خو یوه ده کرد - بروانه: ابن العماد (شذرات الذهب ۸/ ۲۲۴ هـ س ه)، و، العیدروسی، النور السافر (۳۸۹). (گوربر: توفی النهروان سالی ۹۹۰هـ) ۱۵.

۵ - زرگی له (الاعلام، ۲۱۲/۱، دهر که نار ۳) دهر باره ی بیژنه ی (خلکان) به سردار کردن (خ) و سردار کردن و دو باد کردن هوه ی لامه که که، یان به ژیردار کردن (خ) و (م) بهم جوړه:

- / خَلْكَان

- / خَلْكَان

- / خَلْكَان

دهر که وتین و دامه زانندن قوتابخانه زانستی به ثابینی په کان، که له لایه ن سولته وه پشنگیری لی دهر که، له سه رده مهی فرمانبره وایی سه لجویی په کان دهر که وت و به پیی شاسوزگاری «نظام الملك» ی وه زیر بشه وه، که دامه زریته ری «قوتابخانه ی النظامیه» بو، دهر بان به ریوه . . له و جا له بهر نه وهی نه تابه کی په کان، میر نشینه کاتیان نیوچه سه ر به خو بوون، ق ده کوشان لاسایی مرکز ی خه لافت بکه نه وه و، چاویان لی بکه ن له بر به بری دا، بو دهر خستی ده سلات و جه و هری خویان، هه تا خه لکی له توانو، پایه و پله یان ورد بیته وه و، پیان دا، هه ل بخوینن . . له بهر نه وه دامه زانندن قوتابخانه و مزگه وت و خانه قاو، پاره خه رج کردن له پیناوی مولکی موسلمانان دا له هه کوی هه بن، بوونه هوی دیارده ی شانازی و ناوده رکردیان . . نه و قوتابخانه و ماموستایانه ی که ماموستا محسن پیشان داون زور فره تره و به ر بلاوتره، له وانه ی که ماموستا زبیر هینا و نیوه (ل ۱۷ - ۱۹) ۱۶. که ده بوو، کاره که به به پیچه وانه وه بواپه . ماموستا محسن له پیشاندان نه و قوتابخانه ی که له هه ولیر دامه زراوان، گفتوگوییکی فره ی له سه ر نه سه ی «تین خه له کان» یش کردوه، به لام بهن نه وهی نه وه روون پکاته وه وشه ی (خه له کان) له رووی زمانه وه، و اتای چی ده که یه ن؟ نه نیا به وه وازده هینی که ناوانی به مه لای خه له کان به باپیره گه وره یانه وه (نه ژادیانه وه) به ستیته وه و لی که باپیره گه وره ی چواره می (شمس الدین احمد) وه بهس . . له م به ستته وه و گری دان هه دا، پشی به و سه ر چاوه و ناوه یانه وه به ستوه، که دهر باره ی «باپیری چواره می» خیزانه که له لایه ن زور له میژوونو و سه کانه وه و تراوه و نو سراوه. له پاشا ماموستا محسن هه ندی شتی تر ده خاته روو و ده بیژنی که بنجینه ی نه م خیزانه (بنه مه لایه) له گوندیکه وه سه ری هه لداوه، که له وه دووا به ناوی «خه له کان» هوه ناو تراوه، به پیی نه وهی سه رته ی زمانه ی نه و ناوانه مان بو ده ست نیشان پکات. له ده ست نیشان کردن په یوه ندی خیزان (خه له کان) به گوندی (خه له کان) هوه، له رووی ناوانه وه پشی به ولیکولینه وه به به ستوه، که د. (احسان عباس) گه یشتوته نه نجانی، وه له رووی شوین و جیگای (خه له کان) نیشه وه، که که وتوته پاریزگه ی سلیمان په وه پشی به و تاره که ی د. (ناجی عباس) به ستوه.

ماموستا محسن نه مه ی نووسیوه: (.. خه لکی گوندیکن، که له پاشان دا، به م ناوه و ناو براون . .) هه روه هاد. احسان عباس یش له دوا نه وهی کتبی (ابن المستوفی) خویندوته وه، که به «میژووی هه ولیر» ناو براوه، به رگی دووم، لاپه رة (۲۷۳)، که کاک سامی الصقار له ینگلته روه بوی ناردوه نه و رایه ی دهر پیوه، که بنه مه لای «خه له کان» سه ر به گوندی خه له کان ناوچه ی سلیمانن . .

«ابن المستوفی» یش ده بیژنی و گومان له و راستی دا ناهیلیت، که ناوی (خه له کان) له گوندی (خه له کان) هوه به سه ر نه و خیزانه دا پراوه که ده لیت

۶ - ماموستا محسن محمد حسین نه و قوتابخانه ی پیشان داوه، که له هه ولیر دامه زراون. له ته که هه ندی ماموستای نه و قوتابخانه دا - له و ماوه یه دا، که له لایه نیوه - هه ولیر له زمانه ی تابه کی په کان دا، [۵۲۲ - ۶۳۰هـ/ ۱۱۳۸ - ۱۲۳۳م] ۱۶، بهن نه وهی په نجه بو هوی دواکه وت، دهر که وتیان رابکیشی، هه تا سه رده می ته تابه کی په کان، هه روه ها ماموستا زبیر بلال اسماعیل» یش هوی نه و دواکه وته ی دهر نه بر پیوه به هیچ جوړی رووی نه کردوته وه، نه نیا نه وه نده نه بیت ده لیت! «په کم قوتابخانه له هه ولیر به نزیکه ی نیو سه ده له دوا ی دامه زانندن قوتابخانه کان له به غداد» ۱۷ دامه زراوه . .

نم گونده - مه بهستی خهله کان - به ناوی خهله کانه وه ناوبراوه [بنوره]:
 پیشه کی و فبات الاعیان - ج ۱۹۷۱، ص ۷، ل ۱۷۷ (۲۱) ... به لام به
 نیسبت دانان سنوری بو حی گوندی [خهله کان]، ماموستا محسن
 هندی شت ده خاته سمر نهو گوتراوانی که له لای سهر وه هینراون و
 نه مه ده بیژی: «نم گونده له چهند سالی له مهو بهر وه بوته مهر که زی
 ناحیه و سهر به قهزای رانی به له پاریز کهی سلیمان - بروانه: وتاری د.
 ناجی عباس به زمان کوردی که له ژیر سهر دیری [لاپه ره ییکی زیرین له
 میژووی ههولیر] له گوغاری گه لاویژ [۱ - ۲] سالی سی بهم دا
 (۱۹۴۲) و، لاپه ره (۱۳) دا بلا و کراوه ته وه به نهجه بو شویی نهو گونده،
 واته: «خهله کان» راده کیشی ... ۲۱

به لام شیوه کان دهست نیشان کردن ناونان (خهله کان هیشتا،
 به ته اووی روون نه بوته وهو گیر و گرتنه که ههر ماوه نایا ناونان گوندی به
 ناوی خهله کانه وه ده شیت بیته هوی ناونان به ماله یه ک بهو ناوه وه؟ کهی
 نه مه رووی داوه هاتوته دی؟ یا خیزانه که (به ماله که) ناونانه کهی خوی
 له وه وه و رگر تووه که سهر به گونده که به؟ بی گومان کیشه که خراوه ته روو
 و چاوه پنی شیکر دنه وه ههل هینان ده کات نه گینا ههر ده مینته وه ده بیته
 مابهی گیر مه و کیشمه و گفتو گو ییکی و هها نه توانین ساغی بکه به ته وهو
 لئی ده ر بچین، وه که ته وی که دهوتری = هیلکه له مریشکه، یا مریشک
 له هیلکه به ...

پشت بهستن به دانراوه کهی «ابن المستوف»، «میژووی ههولیر» ههتا
 راده ییک یاریدی ته وه مان ده دات ریازی بدوزینه وه بو ههل هینان، یا
 کردنه وهی.

گری کویزه میژووی ته مه ته له ... چونکه دانراوه که بهری رهنج و بهر هه می
 میژوونوسی کون ههولیری به [ت ۶۳۷ - ۱۲۳۹]، هاوچه رخ
 به ماله ی خهله کان یه کان و نزیک به سه دهی ته ز دادی (بایره ی) چواره می
 (شمس الدین احمد) ه. نه مه باشرین سهر چاوه به که زانیاری ته او مان
 ده دات دهر یاره به ماله ی شهرع زان ههولیری خهله کان، نه بوته ماله بهی
 که به چهندان پایه بهر زیان لی که وتوته وه هاوچه رخ «ابن المستوف»
 بوون و، دهر یاره هه ندیکیان شتی باش و به سوودی نووسیوه ... ده بیژین
 ههروه کوله مهو بهر به سهری دارا بوردین له ته رجومه ی شهرع زان «عمر
 بن خلکان» که له سالی ۶۰۹ هه مری خوی کردوه ده بیژی: «خهله کی
 گوندیکی ناسراوه به ناوی بایره یه وه، له سهر ری وشویی نه سب له
 ناو کورده واری دا، ناو نراوه ...»

به بی لیکدانه وهی سید سامی تویزه ره وهی کتیی «میژووی ههولیر»،
 واده رده که وی که له پیش سهر ده می میژوونوسی «ابن المستوف» گوندیکی
 ناسراو و زانراو هه بووه نه لای خهله کی ههولیر به ناوی (خهله کان) وه.
 ههروها ابن المستوف له شوییکی دی که له ژمان و به سهر هات
 شهرع زانیکی دی به ماله ی ههولیری خهله کان ده دوی ده بیژی: ناوی

«الحسن ابن خلکان» و کوری ابراهیم کوری ابو بکره که له سالی ۶۲۲ هه
 کوچی دوا ی کردوه و برای شهرع زان عمر بن خلکان و، مامی شمس
 الدین احمد، ههروه ها ده بیژی: «له به ماله ی خهله کان یه
 شهرع زانه کان». ابن المستوف سنوور یکی زه من تایهت بو ته مه
 دانه ناوه، به لکو دووراستی زانراومان له زه مان خوی دا، ده خاته بهر چاو،
 نهو دووراستی بهش گوندی «خهله کان». به ماله ی «خهله کان» به لام
 نه گه به مانه وی بزاین نه مه دووراستی به، یا ن ناونانه کسان پیش
 نه وی تریان هاتوته گوری؟ گیر و گرتنی سهر ههل ده دات ... نه گه
 به ماله که سهر به گونده که یا ن نیسبت بدریته پال گونده که ده بیت «الهی
 ته عریف به عهره ی پیش نیسبت ته که بکه ویت و بو تری (الاریلی
 والشهر زوری والشرخان والعمادی والموصلی والواسطی
 والبغدادی ... هتد). وه له م سیاقه دا ده شیت نیسبت کوران نه مه
 به ماله یه (خیزانه) بدریته پال (خلکان)، واته گوندی (خلکان) و، «الهی
 ته عریفی عهره ی بهر یه پش و بو تری: «عمر الخلکان وحسن الخلکانی
 والشمس الدین الخلکانی ... هتد». به لام وه که ده بیژین ابن المستوف و
 چهندان تر ناوی نه مه خیزانه ی ناوناوه (بنی خلکان)، که کات پاسیان ده کات
 یا ن لئی یا ن ده دوی ده بیژی «بنی خلکان شهرع زان». نهو لیره دا
 نیسبت ته کهی داوه ته پال خیزانه که نه ک گونده که ته گینا دهی گوت: «له
 خیزان خلکان شهرع زان» هه بی نهو ناوانه ی که دراونه پال و لانه کانیان
 وه: (الکوفی، الواسطی، السنجاری، الهمدان ...). و چهندان تر
 به لام ناونان به ماله که به ناوی «بنی خلکان» وه هچ ری له وه ناگری، که
 ناونان به ماله که بدریته پال گونده که، به تایهت له دوا ته وهی دان به وه دا
 نراوه که گونده که نیسبت دراونه پال بایره گه وره یان «خلکان» یا خود بو
 زه من بهر له سهر ده می نه مان وه به ماله ی «خلکان» له گوندی «خلکان» وه
 هاتوته خوار ی بو ههولیر و تی دا نیسته جی بوون بهر له وهی که «ابن
 المستوف» ناسیوا ی له ته که نه ندانه کان نه خیل، خهله کان یه دا،
 په یدا بکات، رهنگه بهر له بایره گه وره شیان، که بی گوتراوه (ابن خلکان
 نیسبت به گونده که یان، وه ک ناوانان ابن الفرات، و ابن الدیثی، و
 ... که سان تر. «۲۱» و اجاوه روان ده کرا، ماموستا محسن کیشه ی
 نه سب به قوونی و فراوانتر باس بکات و لئی بدوی و ههل به سنگینی،
 چونکه مه سهله ییکی فره گرنگ و تایه ته به خیزان یکی کوردی ههولیر
 روونا کبیر، که هندی لهو روونا کبیرانه به شداری یا ن کردوه له
 دامه زانیدن و پنه و کردن ده زگای روشنیری زانستی و گیان تازه گه شاوه
 له ههولیر و پل و پوی روونا کبیری و بهری ره نهجه که یان هه ندی
 هه ری تری له ولاتان نیسلامی دا گرتوته وه، نه ک بیت و، به شیوه ییکی
 دهر که ناری له «نه سب» بدوی له دانراوه کهی دا، [ههولیر له سه ده می
 نه تابه کی به کان دا = آرپیل فی العهد الاتابکی] لاپه ره (۲۷۳) ده که تاز
 (۴). چونکه نهو ویستوه تی بیت، لهو یاسه ی دا، که ناماده ی کردبوو، بو
 وه گرتنی پله ی «ماجستیر»، وه ده بوو، له هه مو و کوچه و که ناری باه ته که به

تەواوی شارەزا بێت و زانیاری بەکات خۆی لەسەر چاوە رەسەنەکانەوه
 هەل پێنجایە و یەكسەر پشتی بەخۆی بیهستایەو جلەوی زانیاری خۆی
 ئەدایەتە دەست، پشت بەستن بە یاری دەی دی، مەگەر ئەوێ دەبویست بە
 چنگی نەکەوتایە، بۆ ئەوێ نەکەوتە گێژاوی دەردی سەری و هەلەوه،
 هەر وەکو لەوە گرتی رای «ابن المستوفی» دا، لە ناوان «خلکان» دا، کەوتە
 گێژاوهوه، چونکە هەر پشتی بەوه بەست، کە دکتور احسان عباس لەم
 بارەیهوه نووسیوی. ئەگەر بایەبەنەوه سەر میژووی هەولێر» ٢٣٠ یی ابن
 المستوفی، لە بەرگی دووم، بەشی یەکم، کە گۆتایی بە ژمارە گۆرین
 ٣٣٧، وەرەقی ٢٣١ ب، لاپەرە ٤٦١، لە کتێبە چاپ کراوه کە دادەبێتین.
 د. احسان عباس، ئەوێ نووسیویەت وەک ئەوێ یە، کە ماموستا محسن
 دەربارە وەرەقی (٢٧٣) کە لیوێ وەرگرتووه، بەلکو دەقەکی بەم
 جوړیه «ابن المستوفی دەربارە پەپویندی ناوان «خلکان» بە هەر یەکی لە
 گوندو، خیزانە کە یەوه. وەرەقی «٢٧٣»، هەر لە بەرەتدا تێ دان یەو
 نازانین ناوی ئەم وەرەقیە چون هاتووه؟ کتێبە کە، هەر وەکو لە مەو بەر
 لێ دواین یە وەرەقی (٢٣١-ب) لە لاپەرە ی چاپکراودا (٤٦١) کۆتایی
 هاتووه، کە چی ماموستا محسن خۆی دەبێژی دەستتوسە کە (٢٣٢)
 وەرەقی. گریمان رەنووسی (٢٧٣) رەنووسی گۆرینە کە یە، تەرجومەکان لە
 = میژووی هەولێر» دا، خویان رەنووس کروان، ئەک وەرەقیکان، دەیارە
 بە هەلە چون لەم بوارەدا رووی داوه. ئیمە لە تەرجومە ی رەنووس
 (٢٧٣) دا، کە لە وەرەقی (١٧٤) و، هەر دوو لاپەرە ی (٣٧٠، ٣٧١)
 کتێبە چاپکراوه کە دایە، گوتە بە دەبێتین، کە تاییەتە بە محمد کوری علی
 کوری جامع (سەدە ی شەشم) . . . بە هیچ جوړی ناوی «خلکان»، یان
 گوندی «خلکان»، یان «بە مالمی خەلەکان» نە لە دوورو نە لە نزیکەوه
 نە هاتووه.

ماموستا بلالیش پەنجە ی بۆ [وەرەقی ٢٧٣] لە دەستتوسە کە ی
 ابن المستوفی دارانە کیشاوه، دەربارە ی نەسە ی خەلەکانو، ئەویش هەر
 پشتی بە توێژینەوه کە ی دکتور احسان عباس بەستووه، کە لەسەر کتێبی
 [«الوفیات» چاپی دارالثقافة - بیروت ١٩٦٨-١٩٧٢ م لاپەرە ١٧،
 سەرەتای بەرگی حەوتەم] کردوویەت. . . بە دوور نازانری، کە ئەمیش لە
 ماموستا «محسن» وەه وەری گرتی، هەر چەند لە کتێبە کە ی دا بە هیچ جوړی
 ناوی نابات. ماموستا زبیر لە کتێبە کە یدا دەبێژی: «دەلین خەلەکان، ناوی
 گوندیکە سەر بە هەولێر». «ابن المستوفی
 گومان لەمەدا نەهیشتووه، کە نووسیویەت: ئەم گوندە بە ناوی ئەژدانی
 (بایرە گەوهی) خیزانە کەوه ناوتر اوه - بە پێی رێوشوینی نەسە لە ناو
 کوردەواری دا. . . لە پاشا ماموستا بلال دەربارە ی شوینی ئەم گوندە
 دەپرسیتو خوشی وەرام دەداتەوه دەبێژی سێ بیرو را لە ئارادان، وەک
 لای خواوهوه ئێیان دەدوی:

١ - دەبێژن گوندی خەلەکان لە هەرمی گەلی عەلی بەگ بووه، لە پارێزگی
 هەولێر. لە پاشا کاولبووهو شوینەواری ئەماوه.
 [لە دەرکەناری ژمارە ٧ لە کتێبە کە ی «بن خلکان» بەغداد - سانی

١٩٧٩ م ١٣٩٩ هـ، لاپەرە ١٨] دەئیت: «ئەمە بیرواری خوالی -
 خوشبوو، ئەمێن زەکی بەگ، لە کتێبی «مشاهیر الکرد» بەرگی
 یە کە دا. . .

٢ - وە یەکیکی دی گتویەت، رەنگە ئەمە گوندی «خەلەکان» بێت. (ئەمە ی
 لە دەرکەناری ژمارە ١، لاپەرە ١٩ دا) تۆمار کردووهو دەبێژی: «لە
 رابەری بۆ نزرگی شوینەواریه کان - گەشتی پێنجەم - طە باقر / وفؤاد
 سفر - بەغداد، ١٩٦١ ز، لاپەرە ١٤» کە دەکەوتە دوئی رایات - لە
 دووری ١٥ کیلۆمەتر زیاتر لە خەلیفانەوه.

٣ - وە بیرواری سێ یەم، ئەوه دەردەخات، کە گوندی خەلەکان کەوتوێ،
 رووکاری روژاوی دوکانو لە ناو دوئیکی پر لە دارو دەوهنەو مەرکەزی
 ناحیە ی میرزا زۆستەم - بە بە بۆنە ی ئەووه، کە ئاوی دوکان
 گوندە کە ی، واتە میرزا زۆستەمی داپۆشیوهو گویزرواوه ئەوه بۆ
 خەلەکان. ئەم گوندە، کەوتوێ نیو دوو زنجیرە چیاوه، کە بە دارو دەوهن
 داپۆشراوه. زنجیرە ی روژهلایقی بێی دەگرتیت «کۆسرت» بەلام
 زنجیرە ی دووم یان زنجیرە ی روژاوی بێی دەگرتیت (هەبیت
 سولتان، هەمان سەرچاوه ی پیشوو [المشردالی مواطن الآثار، الرحلة
 الرابعة، طە باقر وفؤاد سفر، بغداد - ١٩٦٠ ص ٢٦]. بەلام ماموستا
 زبیر لە کتێبە کە ی دا، گوتی بە ژبانو بەرەمە کانی ابن خلکان ئەداوه
 [بەغداد ١٩٧٩ م ١٣٩٩ هـ، لاپەرە ١٨ - ١٩] و لسی روون
 ئەکردوینەوه، ابن خلکان خەلکی چ گوندیکە لەم سێ گوندە، کە ابن
 خلکانو بئەمالە کە ی بە نەسەب دەچنەوه سەری. بەلکو بەوهوندە
 وازی هیناوه، کە دەبێژی بە پێی بیرواری نەگور، ابن خلکان لە هەولێر
 لە دایک بووهو لە هەولێریش پێی گەییوهو بە پێنجینە چنەوه سەر ئەو
 گوندانە ی کە ناویان هینراون لە هەرمی هەولێر، کە لە زۆر کۆنەوه
 باوہشی بو ناوچەو هەرمیو دەفرانەدا کردووه، کە کەوتوونەتە نیوان
 هەردووی - وە، [ابن خلکان لاپەرە ١٩].

ماموستا بلال زۆر جار ناوی وەرەقی (٢٧٣) ی لە دەستتوسە کە ی
 ابن المستوفی، لاپەرە (١٩) ی کتێبە کە ی ابن خلکاندا هیناوه، لەو
 کاتە دا، کە لە نەسەب بەرمەکی بەکان دەدوی، هەر وەها پەنجە بۆ
 پێشەکی یە کە ی «د. احسان عباس»، رادە کیشی، کە لە سەرەتای کتێبی
 (وفیات الاعیان، بەرگی حەوتەم، لاپەرە ١٩) دا، نووسیویەت.
 داتراوه کە ی ماموستا بلال سەبارەت بە ابن خلکانو، ژبانو
 بەرەمە کانی پێویستی بە سرنجیکێ زانستی قوول و ورد دەهە ی لە زەبیتکردن
 ناوهکانو روواوه کانو سەلامەت زمانە کە ی، جگە لەوه ی هەلە ی چاپی
 زۆری تێدایە، زۆر هەلە ی زمانو، واژە ناسی (نەحوی) تێدایە،
 هەر وەها نووسینە کە ی دەربارە ی «زاناکانو، قوتابخانەکان هەولێر» فرە
 کە من. . . لە گەل ئەوهش دا، ناتوانری دەست بەرداریان بێن، چونکە لە
 سوود بەدەر نین، بەلام دەشین بە وریایەوه دەستیان بۆ یەری و کەلکیان
 ئێوە بەگرتین.

بەردنەوه ی نەسە ی ابن خلکان بۆ خانە دانان بەرمەک (آل برمک)، زۆر
 لە نەسە ی پیشووتری، واتە (خلکان) ئالوزترهو سەرچاوه کان بە هیچ
 رەنگی لەسەر ئەم نەسە بی واتە (آل برمک) ریک نەکەوتون و، ئەوانە ی
 هاوچەرخی «شمس الدین احمد» و ئەوانە ی لە سەدە ی ئەوهوه نزیکن،
 مەگەر، چۆن، بەتە مالمی ابن خلکان بە (شمس الدین) یشەوه بەرئەوه
 سەر خانە دانان (بەرمەک = آل برمک) «ابن المستوفی» یش، کە لە ژبانو
 بەسەر هات هەندێ لە ئەندامە شرعزانە کانی بێ خلکان دەدوی، هیچ
 یەکیکیان ناباتەوه سەر بەتە مالمی (آل برمک) و، بە یەکی لەو خیزانە یان

دانان. به لام هندی سرچاوهی ثم دوادوایی یو، نو مرجعه نوئی یانهی که به ناسب ابن خلکان ده بنهوه سر برمهکی به کان، وادپاره پشیمان بهو داخاوازی بهی «شمس الدین احمد» به ستوه، که داویه ته پال کوره کهی خوبی، «کمال الدین ابن الفتح موسی»، ده بیژی: له ته که برمهکی به کاندا، له به که ناسبین . . .

نالوزی به کهش له وه دایه، له لایه که وه شمس الدین احمد به ناسب خوبی ده بانهوه سر برمهکی به کانو، له لایه کهی ترپشه وه خوبی به کورد داده نو، شانازی پیوه ده کات.

بی گومان، بنه ره ق کیشه که لم کاره دووسه ری به دا، خوبی مه لاس داوه، چون ده بیب دوو رای جیاوازو، دژیه به کتر به لیئین، له خو مانه وه، باریکی گونجواویان بو بره خستین؟ له لایه که وه سر به کورده کانی هه کاری بهو، له لایه کهی دی یوه به ره سن خوبی ده بانهوه سر برمهکی به کان که له بنه ره تیرانزو کورد نین؟

به ره له وهی تیشکی روونکی بهاومه سر ثم لیلی به، گهره که هندی دهق لم باره یوه بخمه بهرچاو:

۱ - صلاح الدین، محمد بن شاکر احمد الکلبی، له دائراوه کهی دا «عیون الاخبار»^(۳۱) ناوی روادوی سالی (۶۸۲ هـ) ده هینی و ثم ده قوی تیدا به دی ده کری: (. . . لم کاره ساته دا، نه میری آلحری، الامیر شهاب الدین بن محیی بن برید، گیان له ده ستده دات . . .)

ثم نه میره له نازاناو بره اووه کانو، شاسواره ناوداره کان بووه، داوای نه وهی ده کرد، که له نه وهی برمهکی به کانه^(۳۲)، له «عهباسه» ی خوشکی هارون الرشیده، که جعفری کوری یحیی خواستویه تو کردوویه تی به هاوسه ری خوبی له ژیاندا . . . جعفر چه ند کوریک له «عهباسه» بووه که کانی نه وه هاهم تو کاره ساته ی به سر برمهکی به کاندا هات، کورده کان له «حیجاز» بوون ههروه ها بهشی هه ره زوری میژوونوسه کان نه مه یان گیراوه ته وه، نه گهر چوو بوایه بو دیشق ده چوه کن دادوه ری دادوه ران (شمس الدین ابن خلکان) وینی ده گوت: تو کوری مامی منی . . . له نیوانیاندا ریزگرتن و ته باییکی فره هه بوو، له لای «الملک الظاهر» زور سوپاس و ستایشی «ابن خلکان» بهی ده کرد، به مه قازی سوودمه مند ده بوو . . . به یونهی «الصاحب بهاء الدین بن حنا» وه، تووشی نه هاهم تو زه ره هات، چونکه ثم واته «الصاحب بهاء الدین بن حنا» له لای «سولتان» بوئی ق اندو، سولتان ههستی به وه کرد، که له نه وهی وه زیره برمهکی به کانه، له بهر ته وه که وه زه م کردن له لای «الملک الظاهر» هه تا جینی پی لیژکردو، له کار دوور خرایه وه به کار مایه وه، وه که له مهو بهر لئی دواین^(۳۳) . . .

۲ - هه دوو تویره ره وه کهی کئی «عیون التواریخ» ی ابن الشاکر که له مهو بهر ناومان هینا، [د. فیصل جری السامرو، نیبله عبدالمنعم داود] خه ریکی گه رانو لیکولینه وه لیکدانه وه نه وه «خوه له سوونه بوون» که گوایه به ناسب خه له کانی به کان ده چته وه سر برمهکی به کان، تئیدا، نه مه یان گو تووه: [له سالی ۱۸۷ هـ هارون الرشید لوق له برمهکی به کان وه رگیرا، که وه تازاردانیا،] ثم کاره ساته له میژودا به «نه هاهم تو برمهکی به کان» ناوده بری یو، بوته مه سه له نیکی و تو فیژی به ره دوام له میژووی نیسلا می داو، به چه ندان گرمیانی (فرضی) بو لیکدانه وهی ثم نه هاهم تی به خراوته بهر یاری لیکولینه وه، به لام نه وهی له سه ری پیکه اتون، نه وهی به که هوکان له جه وه ردا سیاسین، چونکه برمهکی به کان له ده ولت دا، ده سه لاتیان په ره ی سهندو، ناویان ده رکرو، تا ده هات زیاتر ده ستیان له کاروباری ده ولت ته وه وه رده داو،

ته جاوژی زوریان ده کرده سر فرما تره وایی ولات . . . به لام چیروکی شوو کردن عهباسه خوشکی هارون الرشید به جعفر آلبرمکی، چیروکیکی ده سه هله به ستو خه یالی یو، هیچ بنجینه، بنه ره تیکی میژووی زیه . . .

(ابن خلکان لم بابه ته دواوه و ثم چیروکه به حیکایه تیکی لاوه کی (ده رکری) داده نو، که میژوونوسه کان خستوبانه ته ناو نووسینه کانیانه وه چونکه له خه یال به ده ر، له سر هیچ بنه ره تیکی راستی دانه مه زراوه . ههروه ها گه لی کرده وه، رهوشتی «عهباسه» ی نو سیوه، به ناره تیکی دیندارو، له خواتری داوه ته قه لم، له ته نجامیش دا هوئی نه هاهم تی به کی روون کردو ته وه)^(۳۴)

۳ - ماموستا محمد محیی عبدالحمید، تویره وهی کئی «وفیات الاعیان» ی ابن خلکان له پیشه کی به کی دا، نه مه ی نو سیوه: «ده نگه وایاوه، که به ناسب ده چینه وه سر برمهکی به کان، وه وامان بو روون ده بیته وه، خه لکه کهی هاوچه رخی ثم، دان بهم نه سه به ی نه ودا ناهینو، له و باوره ردا نین، که به ره سن به چینه وه سر برمهکی به کان . . . وه لم چیروکه دا، قازی «جمال الدین عبدالقاهر» نه وریزی، گیراوتی یوه^(۳۵)، روونکردنه وهی گومانو، به ره پرچ دانه وهی ابن خلکانو، سووربوون له سر نه سه به، وق: « . . . ده لین پرسیاری له هندی له هاوکاره کانی کرد. ده راره ی نه وه دانیش توان دیشق چی پی ده یژن؟ هاوکاره کانی داوای لی بو ردنیان لی کرد . . . تاوی خسته سر هه تاچی پی ده لین بو ی بدرکینن (بی خه نه روو) . . . [به کیکیان هه لی دایه و خه لکی چی پی ده گوت، گشتی بو گیراوه . . .] له پاشا گوت: به نه سه بو، به درو خوه له واسین به نه سه پیکدا . . . نه گهر به ناچار ی بخری ته روو . . . من به نه سه ب ده چمه وه سر «عباس»، یان «علی کوری ابی طالب»، یان به کی له صه حابه کان، به لام خودانه پال نه ته وه به ک، که هیچان نه ماونو، له بنه ره تدا ناگر په رستبوون، چ سوودیک هه به . . .^(۳۶)، له پاشا ماموستا محمد محیی الدین له ته علیقو لیکدانه وهی ثم نه سه به دا، ده بیژی: «که واته، خه لکی له دانیش توان دیشق دان به وده دا، ناین، که به نه سه ب ده چینه وه سر برمهکی به کان، خوشی بهر په رچی نه وه ده دانه وه، که به نه سه ب به چینه وه بو خوبی بکات به «ده سه که گول»، بو نه و باشته ر، که به نه سه ب، به چینه وه سر (العباس کوری عبدالمطلب) نه ژدادی خوله فانی عهباسی به کان یان (علی کوری ابی طالب» بایره ی عه له وی به کان، یان کهسانی دی، یان نه گهر ثم دوو که له پیاوه ش نه بوو، به نه سه ب خوم

ده برده وه سر به کی له صه حابه کان، چونکه بهم نه سه به، شه ره فمه ند ده بووم، به لام خوم بده مه پال سومی لم زه وی به دا رویشتنو، هیچ شوینه واریان نه ساوه، سه رباری نه وه ش له بنه ره تدا نه ته وه ییکی ناگر په رستن - چ سوودی لم خوه یسته وه، یان خوه له واسینه دا، بهم نه ته وه یوه، وه رده گرم . . . ثم ناخواتنه ی باشو به جی یو، به دلدا ده چینه وه، له که مو کوری به ده ره، وه ده شیت به کی له سه لماندن نه سه ب ثیقناعی عقلی بیستو، نه فی شنای بکات، که به سه ری دا فخر زده کریت، یان سوودی مادی نه خریته بهر چاو، له خودانه پال نه سه پیکدا^(۳۷) . . .

۴ - ماموستا محسن محمد حسین له بابه ت برده وهی نه سه ی «شمس الدین احمد» بو سر برمهکی به کان ده بیژی: «کمال الدین ابو الفتح موسی ابن

أحمد، كوری میژوونووس (ابن خلکان) که کات له باوکی ددوی له کتیه‌کسی دا (المختار)، که به کورتی باسی ژبان و به سه‌ره‌سای پیاوه‌ناوداره‌کان ده‌کات له «وفیات الاعیان» دا، ده‌بیژی: «باوکی بی گوته، خیله‌کسی کوردن - له پاشا ده‌لی باوکی (محمد بن ابراهیم) به نسه‌ب ده‌چینه‌وه سه‌ر [ابن مالک بن جعفر بن یحیی بن خالد البرمکی - بنوره‌پیشه‌کی کتیی «وفیات الاعیان» چاپی ۱۹۷۱، به‌رگی ۴ لاپه‌ره (ط)] نازانن چون تم دوو نسه‌به (نسه‌بی خه‌له‌کان و، نسه‌بی به‌رمه‌کی) که له‌یکه‌کات داده‌درینه‌پال تم خیزانه؟ بیکه‌وه بگو‌نجینین، یان هاوسه‌نگ بکرین؟ هه‌روه‌ها بر وانه: الحسینی، ده‌ستووس (صلة التکملة - ۱۱۶). له‌کاتیک دا، هه‌ندی سه‌رچاوه‌ی تر هه‌ن نسه‌بی تم) بنه‌ماله‌به (خیزانه) ده‌به‌نه‌وه سه‌ر به‌رمه‌کی به‌کان به‌ن نه‌وه‌ی ناوی کورد بینن، وه‌ک والیونیی، ذیل مرآة الزمان، ۴، ۱۹۴، الصندی، الوافی بالوفیات - زادکیری، مفتاح السعادة، ۲۵۶/۱، النعیمی، المدارس فی تاریخ المدارس ۹۲/۱، چه‌ندان تر «ده‌بیت نه‌وه بزاینن، که تم سه‌رچاوانه هاوچه‌رخ‌ی ابن خلکان نین، به‌بیچه‌وانه‌ی سه‌رچاوه‌کان پیشووه»^(۳۷) ۵ - برده‌وه‌ی نسه‌بی «شمس‌الدین احمد» بو سه‌ر به‌رمه‌کی به‌کان، سه‌ره‌ای (خه‌له‌کان)، وه‌کوله‌مه‌وهر، به‌سه‌ری دان پهرین، هه‌ریه‌کی له «بروکلمان - میژووی ویژه‌ی عه‌ره‌ی ۴۹/۶»، یوسف الیاس سرکیس و، فهره‌نگی چاپکراوه‌کان (معجم المطبوعات)، ۹۸/۱، رزکی، الاعلام، ۲۱۲/۱، به‌ن گفوتوگوله نسه‌بی «شمس‌الدین احمد» دواون، وادپاره هه‌ر به‌وه قایل بوون، که نسه‌بی به‌رمه‌کی به‌کان تو‌مار بکه‌ن، په‌روونووس کوردن، له‌وه سه‌رچاوانه‌وه، که «شمس‌الدین احمد» خو‌ی نسه‌بی خو‌ی برده‌نه‌وه سه‌ر به‌رمه‌کی به‌کان.

۶ - ماموستا زبیر بلال، واده‌بیی، یان بلیسین وای بو‌ده‌چی (له کیشه‌ی ئیتیباب)، یان خو‌دانه‌پال به‌رمه‌کی به‌کان به نسه‌ب، جیاوازی بیکی گه‌وره‌ی هه‌به له‌نیوان نه‌وه سه‌رچاوانه‌دا، که شتیکیان ده‌یه‌ری ژبان و به سه‌ره‌سای (ابن خلکان و، تاک تاکه‌کان خیزانه‌کسی تو‌مار کردووه له‌پاشا ده‌بیژی: کیشه‌ی نسه‌ب و خو‌دانه‌پال به‌رمه‌کی به‌کان به‌مه‌سه‌له‌بیکی ئیتیباری روت داده‌نری، چونکه ابن خلکان له‌پاشا به‌ کوره‌کسی خو‌ی «موسی» گوته‌وه، نه‌وه خیله‌ی که تم به نسه‌ب ده‌چینه‌وه سه‌ری، خیلی کورده. نه‌وه خیله به‌ناوبانگه‌یه، که به «زرزازی یه» ناسراوه‌وه، به‌ن سی و دوو له‌لایه‌کسه‌وه نسه‌بی خو‌ی برده‌نه‌وه سه‌ر «کورد» و، له‌لایکی دی په‌وه سه‌ر به‌رمه‌کی به‌کان [ابن خلکان لاپه‌ره ۱۹-۲۰]. ماموستا زبیر له‌گوته‌کسی راست و په‌وه‌ان پشتی به «د احسان عباس» به‌ستوه‌وه ناوی ماموستا محسن محمد حسین و دانسراوه‌کسی «هه‌ولیر له سه‌رده‌می شه‌تابه‌کی به‌کان» دا، پشت گوی خستوه.

شیواوی شیوه‌کان خو‌برده‌نه‌وه سه‌ر خه‌له‌کان و، به‌رمه‌ک به نسه‌ب، له‌وه دووتایی به خو‌به‌سته‌وه پچه‌پچه‌وه هاتو‌نه‌کابه‌وه، که ره‌گه‌زو، په‌روباوه‌رو، زه‌مان و چی، ده‌وری خو‌ی تیدا گه‌راوه، چونکه له‌دوای نه‌واوکردن دانسراوه‌کسی «وفیات الاعیان»، له [۲۸ ی جه‌مادی ناخیری ۶۷۲ هه‌ه‌روه‌کوله‌کو له‌کو‌تایی به‌رگی شه‌شم لاپه‌ره (۲۵۵) دا، باسکراوه.]، تم دووتایی په‌له رووی خو‌به‌سته‌وه به «خلکان». یان «برمه‌ه‌وه، رووی داوه، به‌تایه‌ن له‌دوا نه‌وه‌ی که له‌مسه‌روه په‌روبو شام و له‌وه‌ی خراوه‌ته‌وه سه‌ر نه‌رکه‌کسی (کاره‌کسی) پیشووی، دادوه‌ری دادوه‌ران (قاضی القضاة)، نه‌گینا له‌وه‌و به‌ر به هه‌یج جو‌ری ناوی نه‌وه نه‌هاتووه، که سه‌ر به «به‌رمه‌کی به‌کان» له رووی نسه‌به‌وه، هه‌تاله دانسراوه‌کسی دا، که له‌یچی کوری خالدی کوری برمک (الترجمة ۷۷۷) و هه‌ر دوو کوره‌کسی جعفر (۱۲۹) و، الفضل (۵۰۰) ده‌دوی... ناوی شتی وه‌های نه‌هیناوه، که سه‌ر به به‌رمه‌کی به‌کان له رووی نسه‌به‌وه. به‌لام له‌دوای نه‌وه که‌وتو‌ته هه‌ل خو‌یندن به نسه‌بی دووتایی دا (زداچی)، له سه‌ریکه‌وه سه‌روبووه له سه‌ر نه‌وه، که سه‌ر به خیلکی کوردی شافعی نه‌شعری موسلمانه له هه‌ولیر، وه له‌لایکی دی په‌وه، له‌دوا گری ژبان دا، داوای نه‌وه ده‌کات، که له رووی نسه‌به‌وه سه‌ر به‌وه بنه‌ماله به‌رمه‌کی به له‌ناوچوانه‌یه که عاوه‌ن به ناره‌زووی شیعه‌گه‌ری بوون.

خو‌به‌سته‌وه‌ی دووتایی، تازه‌کوره نه‌بووه له‌لای هه‌تا حه‌فتا‌کان سه‌ده‌ی حه‌وتقی هجری سبانه‌ی میلادی)، پیوستی به‌وه نه‌بووه، که خو‌ی به بنه‌ماله‌ی به‌رمه‌کی به له‌ناوچووه‌کانه‌وه هه‌لوسای، وه به هه‌یج ره‌نگی نه‌ی ویستوه به په‌ریزبان دا په‌روا- نه‌گه‌ر وانه‌بوایه، ده‌بوو میژوونووسی کون هه‌ولیری «ابن المستوفی» که له سالی ۶۳۵ هه‌ کوجی دوا‌ی کردووه، له‌دانسراوه‌کسی دا ناوی تم نسه‌به‌ی بیردایه. جگه له‌مه ابن المستوفی، نه «عمر کوری خلکان» و، نه «الحسین کوری خلکان» به نسه‌ب برده‌نه‌وه سه‌ر به‌رمه‌کی به‌کان و نه‌لی یانداوه - وه‌کوله‌مه‌وهر گوتمان، چونکه خو‌به‌سته‌وه به نسه‌بی به‌رمه‌کی به‌کانه‌وه، له «شمس‌الدین احمد» وه بیستراوه‌وه کوره‌کسی «کمال‌الدین موسی» که له قاهره له‌دایک به‌وه [۱۱ ی صفری ۶۵۱ هه - ۴/۱۳/۱۲۵۳ م]، له‌دهم باوکی په‌وه نه‌مه‌ی گه‌راوه‌ته‌وه، چونکه باوکی «شمس‌الدین احمد» سالی ۶۵۰ هه‌له قاهره ژن هیناوه. نه‌وجا، نه‌گه‌ر کمال‌الدین موسی، وتبیی: باوکم پنیی راگه‌باندووه، که به ره‌سه‌ن ده‌چنه‌وه سه‌ر خیزانکی کوردو، هه‌م ده‌چنه‌وه سه‌ر به‌رمه‌کی به‌کان ده‌شیت گوی گرتنی کوره‌که له ناخاونتی ده‌باره‌ی دووتایی ره‌سه‌نیان (نسه‌بیان) له‌دوا ته‌مه‌ن (۱۱) سالی په‌وه بو‌وییت و، خیزانه‌کسی له شام گیرسانه‌وه و په‌ته‌واوی نیشه‌چی بو‌بوون و باوکی «داده‌وری دادوه‌ران» بو‌وییت، یاخوت له‌دوا نه‌وه‌ی که له دانای کتیی «وفیات الاعیان» ته‌مه هاتیته‌کابه‌وه، واته دووتایی

نماسب، نه‌مش نه‌وه ده‌گه‌یه‌ن، که خو‌به‌ستنه‌وه به‌نم‌سب
 به‌رمه‌کی‌یه‌کانه‌وه، دره‌نگه‌بیری ئی‌کراوه‌ته‌وه. . نه‌وه‌ی نه‌مه‌ده‌سه‌لینی،
 نه‌وه‌خه‌به‌ریه‌که محمد کوری شاکر الکتبی، دره‌بارهی ئیتیساب «قازی
 شمس‌الدین احمد بن خلکان، نووسیویه‌ن و، له‌لای سه‌روه‌ئی‌دواین.
 نه‌وه‌ش رووداوه‌کان ماوه‌ی هه‌فتاکان و سه‌ره‌تای هه‌شتاکان سه‌ده‌ی
 هه‌وته‌ی هیجریه‌ (سیانزده‌ی میلادی). به‌لام ده‌توانری لیره‌دا هه‌ندی
 پرسیار به‌خه‌ریته‌ به‌ریاس و لیکولینه‌وه بوچی ابن خلکان به‌ر له‌مه، داوای
 نه‌وه‌ی نه‌کر دووه؟ که به‌نم‌سب ده‌چینه‌وه سه‌ر به‌رمه‌کی‌یه‌کان؟ وه‌ بوچی
 له‌داوای له‌ناو‌چوونی به‌رمه‌کی‌یه‌کان، نه‌م خو‌به‌ستنه‌وه‌یه‌ی به
 به‌رمه‌کی‌یه‌کانه‌وه له‌خه‌لکی شارده‌وه‌و دا‌ی پیندا نه‌نا؟ بوچی به‌نم‌سب
 خو‌ی نه‌به‌سته‌وه به‌عه‌باسی‌یه‌کان و، عه‌له‌وی یه‌کان وه؟ یان به
 سه‌حابه‌کان‌دی‌یه‌وه؟ نه‌م پرسیارانه‌ ره‌وان و پیوستیان به
 روونکرده‌وه‌یه، به‌لام له‌به‌ر که‌م کان، ناسچارین به‌کورتق
 ئی‌یان بدوین . .

هوی دواکه‌وتی خو‌به‌ستنه‌وه‌ له‌روزی نه‌سه‌به‌وه به‌به‌رمه‌کی‌یه‌کانه‌وه -
 به‌ینی بو‌چوونی ئیمه، چونکه له‌وه‌سه‌ده‌مه‌دا، پیوستی به‌شانازی کردن
 نه‌بووه به‌نه‌ژداده‌یکه‌وه، که له‌به‌ره‌ت دا، نه‌مان خو‌یان پایه‌به‌رزو،
 ناودار بوون، له‌ناوه‌نده زانستی و ئایینی یه‌کان‌دا، سه‌ریان هه‌لداوه‌و
 گه‌شه‌یان کردوه‌و بوونه‌ته شوهره‌سواری مه‌یدان زانستی و ئاین، وه‌ک:
 هه‌ولیر، حه‌له‌ب، موسل، دیمه‌تقو نه‌سه‌که‌نده‌ریه‌و قاهره. وه‌ له‌م
 شوینانه‌دا، هم‌ خویندوو‌یانه‌و، هم‌ ده‌ریان گوتوته‌وه. . . له‌م
 ناوه‌ندانه‌دا، که‌سایه‌ن سروف به‌خاکه‌کی و په‌گه‌زه‌کی و پایه‌ی
 خه‌زانه‌کی و چینه‌کی نایبون، به‌لکو به‌کار و کرده‌وه‌کی، به
 زانسته‌کی، به‌چاکه‌و چاکه‌ خوازی یه‌که‌ی، به‌خوایه‌رسی یه‌که‌ی
 ده‌یون و هه‌لی ده‌سه‌نگین. . . هینه‌ بو‌نه‌وه‌ سه‌ره‌ به‌س بووه، که له
 نه‌ته‌وه‌ییکی ره‌سه‌ن و خه‌زانیکی شرع زان بووه، به‌چه‌ندان زانای
 هه‌ژاو، به‌هه‌ژو، پایه‌به‌رزو، ماموستاو، دادوه‌ریان ئی‌هه‌ل‌که‌وتوه‌وه،
 له‌سه‌ری‌وشوینی نه‌وان رویشتوه‌وه، زانستی و پیاوه‌ن و پایه‌به‌زی و
 ره‌وشت جوان، نه‌وانیان قوستوته‌وه:

كُنْ أَبْنِ مِنْ شَيْئٍ وَ اِكْتَسِبْ أَدْبَا
 يُغْنِيكَ مَحْمُودٌ عَنِ النَّسَبِ
 إِنَّ الْفَقِيَّ مَنْ يَقُولُ هَا أَنَا ذَا
 وَ لَيْسَ مِنْ يَقُولُ كَأَنَّ أَبِي

ابن خلکان، نه‌گه‌ر به‌رده‌وام بوایه له‌سه‌ر ریازی ده‌رزگوتنه‌وه‌و
 فتوادان و، گفتو‌وگو، پاریزگاری خو‌ی له‌ناوه‌ندی شرع‌زانه‌کان و،
 که له‌زاناکان دا، بکرده‌یه، هینه‌دی ده‌بووه پایه‌به‌رزو، جی ریز
 ئی‌گرتن و نه‌وازشت، سه‌باره‌ت به‌وخه‌تانه‌ی که خو‌ی و هه‌ندی له

هاوری دلسوزه‌کانی له‌کوری زانین و ئاین و ده‌رزگوتنه‌وه‌و فتوادان دا
 پیشکەش به‌ناوه‌نده زانستی و ئایینی یه‌کان کردوه.

ابن خلکان، له‌خه‌زانیکی هه‌ولیری کوردی به‌دین و ده‌روون پاک
 که‌وتوته‌وه نه‌رو به‌ره‌که‌ن نه‌م پیاوه‌ عیراقه‌وه، گه‌یشتوته‌ حه‌له‌ب و، دیمشق
 له‌شام و به‌عه‌له‌به‌ک له‌لوبنان و نه‌سه‌که‌نده‌ریه‌و قاهره‌و فیوم له‌میسری
 نه‌بوو یه‌کان دا. به‌لام هه‌ر روزه‌ خو‌کی خو‌ی هه‌یه‌و، هه‌ر زه‌مانه‌ کاری
 خو‌ی ده‌کات [شمس‌الدین احمد پیوستی به‌شتی هه‌بوو، که مه‌رکه‌زی
 وه‌زیقی به‌هه‌یز بکات، بن‌گومان هه‌ستی به‌و جیاوازی یه‌ده‌کرد، له‌نیوان
 نه‌وه‌ی که له‌ری شرع زان و زانباری یه‌وه، به‌چه‌نگی که‌وتوه، له‌ته‌ک
 پیوستی یه‌کان زیان دا، که له‌ناوه‌نده حکومی یه‌کان دا گه‌ره‌گی بوو. .
 وادیه‌اره خو‌نزیک خستنه‌وه له‌پساوه‌گه‌وره‌کان و ده‌سه‌لانه‌کان
 حکومه‌ت بوونه‌ خو‌لیاو، ناچاری کرد، که خو‌ی واده‌رخات، به‌نم‌سب
 ده‌چینه‌وه سه‌ر به‌رمه‌کی‌یه‌کان و، گویی به‌پایه‌و جی خه‌زانه‌کی خو‌ی
 نه‌دا، که له‌کوری زانباری و ئایینی دا، گه‌یشتوته‌ ج پایه‌به‌ک، که خو‌ی
 یه‌کی بوو، له‌وناودارانه‌ی به‌ماله‌کی. . . (۳۷)

۱ - باوکی: «ناوی بهاء‌الدین أبو‌عبدالله بن ابراهیم بن ابوبکر بن خلکان»
 بوو، [ت. شعبان ۱۶۱۰هـ = ۱۲۱۳م]. به‌هوا‌ی زانین و خویندن دا
 چه‌ند شاری گه‌راوه‌و، پایه‌ییکی به‌ری‌ی له‌فتوادان دا وه‌رگرته‌وه‌و، بوته
 ماموستا له‌قوتابخانه‌ی (المظفریة) له‌هه‌ولیر.

۲ - مامی: «ناوی نجم‌الدین أبو‌حفص عمر بن ابراهیم بن ابوبکر بن
 خلکان، یوه. . . [ت. ره‌مه‌زان ۶۰۹هـ = ۱۲۱۲م]. نه‌میش وه‌کو
 براکه‌ی. که له‌مه‌وه‌ر ناومان هینا، به‌چه‌ندان ولات گه‌راوه‌به‌هوا‌ی زانین و
 زانباری دا له‌پاشاکراوه‌ به‌ماموستا له‌قوتابخانه‌ی «المجاهدیه» له‌هه‌ولیر،
 هه‌تا کوچی دوا‌ی کردوه.

۳ - مامه‌که‌ی‌دی: «ناوی رکن‌الدین أبو‌یحیی‌ الحسین بن ابراهیم»
 [ت ۶۲۳هـ = ۱۲۲۶م] نه‌میش وه‌ک دوو براکه‌ی تری سه‌رگه‌رمی
 خویندن و زانین و شرع بووه، له‌پاشاله هه‌ولیر گه‌راوه‌ته‌وه‌و، ده‌ری
 له‌چه‌ند قوتابخانه‌به‌ک‌دا، گوتوته‌وه، هه‌تا کوچی دوا‌ی کردوه‌و، له
 شاری هه‌ولیر نێژراوه.

۴ - کوری مامی: «ناوی طهیر‌الدین الجنید کوری
 عیسی کوری ابراهیم. . . بن خلکان» [له‌شاری
 هه‌ولیر ۵۹۳هـ - ۱۱۹۷م له‌دایک‌بووه، له‌دیمشق
 کوچی دوا‌ی کردوه‌و هه‌ر له‌ویش نێژراوه،
 ۶۶۵هـ - ۱۲۶۷م]. یه‌کی بووه له‌پساوانی
 فه‌رمایشت زان (حدیث).

۵ - کوری مامی: «ناوی ابوبکر شیل کوری الجنید کوری ابراهیم
 کوری خلکان» [۵۷۶هـ، ۱۱۸۰م له‌هه‌ولیر له‌دایک بووه‌و سالی

۶۵۳ هـ، ۱۲۵۵ م له نه خیم له صعیدی میسر، کوچی دوايي کردووه].
دهرزی فرمایشت (حدیث) و شهرعی خوننده و له پاشا بووه به دادوهر
(قاضی) له شاری (نه خیم) له صعیدی میسر).

۶ - کورې مامی : نساوی «أحمد کورې عبد الرحمن کورې
ابراهیم . . بن خلکان» ۵. (۳۹)

۷ - پراکه ی : ناوی «بهاء الدین ابو عبد الله کورې محمد کورې
ابراهیم . . بن خلکان» ۵، (۳۹) [له سالی ۶۰۶ هـ = ۱۲۰۶ م له هه ولیر له
دایک بووه، له سالی ۶۸۳ هـ = ۱۲۸۴ م له به عله بهک نه مری خوی
کردووه، به کیک بووه، له و پیاوانه ی که له فرمایشی بی غم بهردا
(حدیث نبوی) شاره زابوون، له شاری « به عله بهک هی سر به لوبنان بوته
قازی (داده وهر)] . و هک بر و کلیمان (۵۵/۶) ده بیژی کتبی «التاریخ الاکبر
فی طبقات العلماء وأخبارهم» هی تم زاته به .

۸ - کورې که ی : «کمال الدین ابو الفتح موسی کورې خلکان» ۵، له
قاهیره له روزی «یانزده ی سه فهری سالی ۶۵۱ = ۱۳۵۴/۱۳ م»
له دایک بووه . ده سی داووته شهرع خونندن هه تا بوته شهرع زان و
کتیبه که ی باوکی «وفیات الاعیان» هی به ناوی
«المختاره وه کورت کردوته وه»^(۴۰)، به لام قوتا بخانه کان هه ولیر، له
سهرده سی تم که له زانایانه دا، نه مانه بوون :

۱- ألعقلية

ب- القلعة

ج- المجاهدية

خونندنیش له م قوتا بخانه دا، له سهر ریزه وی فیهی شافعی بووه .

د - المظفرية . خونندنیش له م قوتا بخانه به دا، له سهر ریزه وی فیهی
شافعی و حنه تی بووه .

پیر و راو دهنگ دانوه :

له ناو نه و (۸۲۶) گورین (ترجمه به دا)، به شیوه ییکی شاکرا،
داتر وه که ی «شمس الدین احمد کورې خلکان»، «وفیات الاعیان» دیاره و،
به رفر اوان و ره های و بیر تیژی و پروونکی نه وی پیوه دیاره . هه راوی
بیر و که و تاره زووی ویزه ی و لیکولینه وه و پند اچوونه وه ی هه
هونه ریک، کاریکی روون کردوته سهر فره وان ناسوی زانین و زانیاری
ابن خلکان . له گه ل تم هه موو زیرینی و رووناکبیری به ی دا،
نه ی توانیوه هه ر که به پیوه ندی و توویژی نیوان دامه زانندی ماددی کاره

پنجه وانی به کان بگات چونکه له هوبه کان نابووری و کومه لایه ی
کومه لگای نه کولیوه ته وه که کار ده کاته سهر باری سیاسی و نابووری و
باوری و هونه ری، که هه موویان بیکرا و، به کسه ر کسارده که نه سهر
بیر و باوه رده کان، وه ک په یدا بوونیان و، ده ر که و نیتیان و گورانیان گهرچی
ناوری له و هوزکارانه و گرنگیان نه داووته وه، به لام له گه ل نه وه ش دا
توانیوه تی هه ندی لایه نه جیاوازه کان چالاکی به کان بخانه پروو .
هه رچه نه هه موو هیزی خوی خستوته سهر لایه نه کان هونه ری ویزه ی، به
تایبته (هه لیه ست)، وه له هه مووش زیاتر باهخی به چالاکی ژیا ننامه
داوه، نه و ژیا ننامه ی که له داتر اوه که ی داتوماری کردوون .

به رزترین کاری که له ژیان و له سهر هان که سان، واته ژیا ننامه یان
دهدوی، نه وه تیپی ده کریت که زور باهخی به دارشتی ره وانیبیژی داووه
و یستویه تی به جوان زه بی بکات، نه مهش هه ر سهر که و تن و زیرینی و
رووناکبیری و سفت دارشتی بیره کان ناخاته پروو، به لکوزه ووق و چیژی
ویزه ی به رزو، هه ل بژاردن ده ی جوان و به سوودو گونجا و، ده ست و
په نجه ره نگینه که شی ده خاته روو . . دیاره نه مهش له نه نجامی نه وه وه
هاتووه، که باهخیکی فره و، شاوریکی مه زن هه بووه له ویزه دا، به
نسبته به شه کان تری زانیاری به وه (معرفه وه) . نه مهش به راستی و
روون له بیر و رای نه و زانوا توویزه رانانه دا ده رده که ونی، که له م زاناه یزایه
دواون . . توویزه ره وه ی «وفیات الاعیان» ماموستا محمد محی الدین
عبد الحمید له م باره یه وه ده نووسی و ده تی : [نه وانه ی ده ربه ری ژیان و
ژیا ننامه ی ابن خلکان نووسی وانه، هه ر نه وه به که «تاج الدین الفزازی»
ده ربه ری نووسی و گوتویه تی : ابن خلکان وینه ی قه شهنگی نه ده ی و
منطق ره وان و، لیشاوی فزل و هونه رو، خوراگری و، نه به زی و،
دل وده روون پاک ی له خوی دا کوکر دونه وه . .] «ذهب» یش ده بیژی :
«ابن خلکان، مه زه ب زان بوو، پیاویکی ثبام و خاوه ن فزل بوو،
فتواکان به پیرو راست بوو، گمش بین و، میشک کراوه بوو، له زمان
عه ره ی دا شاره ز او بینا بوو، زاناییکی مه زن و هیژا و لیه اتوو بوو، له ویزه و
هه لیه ست دا . زور زان و چاو کراوه بوو، له موزا که رده دا، به ریزو
خوش بیژ بوو، که له پیاو بوو، به خشنده و سوارچاک و، شایسته ی
نه وازشتو ریزی گرتن بوو له ناو کومه لدا»^(۴۱) وه یوسف نه لیان
سرکیش، ده ربه ری تم پیاره ده بیژی زاناییکی لیه اتوو و هه لکه توو بوو
روشنیرو، کارمه ند بوو له ویزه دا شاره ز او بینا بوو، خاوه ن به کتبی
«الوفیات» ۵، که به باشترین کتیب داده نری له هونه ردا و له ویزه ش دا
شاسواری بوو، خوی . . «خبر الدین الزرنگی» یش ده ربه ری، نه مه ی
نووسیوه : «میژ و نووسیکی به به لگه و تاو دار بووه، نه دییکی به به ره و،
خاوه ن به کتبی (أبناء أبناء الزمان) بووه، که له چاپخراوه وه ناوی تر کتبی
وه رگبر او، واته ترجمه کراو داده نری، له هه موو کتبی په سه ندتره له
رووی زه بتو حوکه کان به وه» . . (۴۲)

کارل پروکلمان پنجمی پوئمه وراکشاهه، که ابن خلکان، چه کامه
 قه سیدمی وههای هدی له روهی چاک بیژی و ناوه و که ناوه ندی به^(۱۱)
 ابن خلکان وه نه بیته همر میژ و نووسیکی به رفراوان و زورزان
 بو بیته ناگای له هه لوئستی توندروه کان له دانراوه فهلسه فییه کان و
 مه نیتیزانه کان و ریروه په رسته کان (الفلاة) نه بو بیته همر وه هاناگای له وه
 نه بو بیته که دستاوده ست کردن و خویندنه وهی تم بهر هه مانه، هه ره شه پان
 له سه ره و ناییت کهس توخنیان بکه وی . بو تمه مر و ودای نزیک به زمان
 ابن خلکان ده گبیره وه، که هاو چهره کانی و هاوری په کمه (ابن
 الاثیر)، ده پانزانی . تم رو و داوه شه ده باره ی نه وهی شیخ عبدالقادر
 گه یلان به :

زانی حنبلی گیای، ابو منصور عبدالسلام کوری عبدالوهاب کوری
 عبدالقادر الگیلان [۵۴۸هـ / ۱۱۵۴م - ۶۱۱هـ / ۱۲۱۴] تووشی
 نه هامت و ماندوتی و سر کو تانه وه و خراپترین سزاهات همر له به نه وهی
 هه ندی نامیلکه ی فه یله سو فه کان رو و نووس کردبو و له کتیخانه که ی
 خویدا پاراستیون، کتیبه کان ناو کتیخانه که به ناشکراو، به به چاوی
 خه لیه وه سو تیران و - له دوا نه وهی که خوی دانی به وه دانا، که کتیبه
 فه یله سو فه کان ره نووس کردوه له لای خوی پاراستون، هه مو وزاناکان
 له نه نیت (جامع الخلفاء) وه کو کرانه وه سزای به ندی کردن له
 به ندیخانه ی «واسط»^(۱۲) هی به سه ردا درا .

علی کوری ابی الکریم محمد کوری عبدالکریم [۵۵۵هـ / ۱۱۶۰م -
 ۶۳۰هـ / ۱۲۳۳م] له دانراوه که دا «الکامل فی التاریخ» ده گبیره وه وه
 ده بیژی «ابن خلکان» کتیبه «العامل» هی خویندنه وه لئی ناگادار بووه .
 وه «عبد السلام» له چند پونه به لدا (سوناسه به تیکدا) ده گبیره وه وه
 ده بیژی «ابن خلکان»، بابه خی به ریروه ی فهلسه فی داوه . کتیبه کان
 له پیش مردن دا، به چند سالی لئی وه ریگراون، چونکه کاری «کفری»
 تیدا وه، شتی تری یی نه نجام ده دوت، له پاشا کتیبه کان هه موویان به
 ناشکراو به به چاوه وه سو تیران .

ته گهر ابن خلکان، ناگاداری نه وه بووه، که تم کاری نه وه قه ده هه یه و،
 هه ره شه ی له سه ره، بوچی گوئی به وه هه ره شه قه ده گه کرده نه داوه وه،
 له سه ر شتی وه هار ویشته وه؟ دیاره هه روا به ناسان وه رامیکمان ده ستگیر
 ناییت، که جی ره زامه ندی دوستو دوژمن بیت .

ابن خلکان، خوی نه وه نیتی یانه ی نه خستوتی و و یان روون
 نه کردوه ته وه، که پالیان پیوه ناوه بکه وینه شوین تم رییه وه
 هه لی بیژی . که واته : ده بیته به لیکوئینه وه و چوونه بنج و بناوان بارو
 دوخه که وه، بو نه وه ی بکه یته وه رامیک، که هه ی نه بیته له راستی و واقیعه وه
 نزیک بیت . وادیاره، که که وتوته دوا ی تم ریگایه و شیوازی نووسینی
 هاوسه نگه، له نیوان دوو دهسته ی دژ به په کتر له بیرو، بوچوونو کارو
 بهر هم دا، بهی . نه وه ی گوئی داته نه کو سپه هه ره شانه ی که خرابوونه

سه ربئی، ده بیته پالنه ریکی دوورتر، نادیارتر، گو شادی خستیته سه ر،
 بو نه وه ی نه ور ی به بگریته به . . . بن گومان نه و بیرو کانه ی که پالنه ره کان
 ده گبیره وه، سه ر ناره زوی خوی رووت، په یوه ندی به دوستایه تو
 ناره زو وه کانی به وه هه به له ته که نه ده بدا، ته گینا ته وانه ی که پیوست نه بووه،
 ناویان بیجی، تمها به وه رازی نه ده بووه، که کانی له ته رجومه ی حالیان
 ده دوی، هه ره بهر هه مه ویزه ی په کانیان بیجیته وه، به لکو ده بووه له هونه ره
 جورا و جوهر کان و نه و چالاکی به بیرو یانه یان بدوا یه، که له ژبانیان دا،
 سه رگرمی بوون و به کاریان هیناوه . که چی هه ندی کبان به ته واری و
 به ریرو شانا زوی به وه لزیان دواوه، وه که به سه ره هاتی ابن سینا [وفیات،
 ۴۱۹/۱ - ۴۲۴ و ته رجومه ی ره نووس ۱۸۲] و، فارابی
 [۲۳۹ - ۲۴۳ و، ته رجومه ی ۶۷۷] و، [کمال الدین موسی کوری یونس
 [ی شهرع زان، ۴۰۱ - ۴۹۶ و، ته رجومه ی ۷۱۸] و، [سالم شاعیر،
 که به «خاسره» ناسراوه، چونکه [قورانیکی فر وشتوه وه به پاره که ی
 ته مورینه کی کرسیوه، ۹۵/۲ - ۹۷] و، ته رجومه ی ۲۳۹ که
 داوین بیس بووه، ابی نواس [۳۷۳ - ۳۷۷ ته رجومه ی ۱۶۱] و، ابی علی
 الحسین کوری الضحاک - ی داوین بیس [۴۲۴ - ۴۲۶ و، ته رجومه ی
 ۱۸۳] و، گه لیکه دی . . .

چی وای له م پیاهه شهرع زان و میژ و نووس و به توانایه کردوه که تم
 ریگه بر له مه ترسی و هه ره شه یه بگریته بهر و سل له کهس نه کانه وه؟ نایا
 تووشی نه سازی ییکی بیرو و گیان بووه و کاری ق کردوه هه ژانده یه تی؟
 چونکه به شی هه ره زوری و لاتی نیلامی که وت بهر لیشاوی مه غوله کان و،
 خاجه مه مسیحیه کان و، به ته ره ته زبیره که ی کومه لنگای عه ره ی که وت
 هه ره س هینان و هزر و ژبیری له سه ده گه شاوه کان عه باسی په کم و
 دووم دا، دایه کورت و دواکوتن، بن گومان تم رو و دا وانه کاری کردوته
 سه ر فیکرو ژبان و «ابن خلکان» یس وه رو و ناسکیبری تووشی
 بهر بهر کان له هزر و گیان داو، دارووخان له دلوه دروون دا بو بووه .
 تووشی پشتنه به ستن به کومه لگاکه ی بو بووه، تم کومه لگایه ی که
 سه ره نای هه ره س هینانه که ی دیوه و ناگاداری نه وه بووه چون نه و
 دارووخانده، به شی هه ره زوری به ته ره کان هه لته کاندبووه، بنچینه
 به رفروانه که ی هه ژانده بووه، ناو میدی بانی ره شی به سه ردا کیشابوو،
 ره شی و گومان شیرازه ی هه ستون گه پشتی شیواندبووه، چاکه و خراپه
 ناویته به یه کتر بیوون، ده سه لاتی مه غول له ناوچه رگه ی عه ره ی نیلامی دا
 بنجی دا کوتابوو، بو شایی سیاسی هاته دی و بووه مایه ی رو ووخاندن
 خه لافه ق عه باسی نیلامی، به غداد که وته ژیر دهستی ته ره ره کان [۶۵۶هـ
 / ۱۲۵۸م]، له دوا ده ست کردن به نووسینی کتیبه «وفیات الاعیان» به دوو
 سال، نه میره کان نه یی له میسر و شام بهر بوونه ویزه ی په کتری و عمل ملان
 له ناوخویان دا ۴۶ په لاماری فه ره نه چه صله یی به کان بهر ده واپه و
 [هه لته کانیان هه تا سالان نیوان ۱۰۹۱ - ۱۲۹۱هـ بو سه ر ولانان نیلام

بهردهوام بوو].

ابن خلکان - هر وه کو گوتمان، هیچ شتیکی دربارهی تهو بهستی و تازاری که له میشک و سنگی دا بوو، ندرکاندووه. چ جای تهوی به چای خوی دهی بیی و ده بیست و ناگاداری تهو کاره ساتانه بوو، که له سردهمی تهواد، روویان ده داو، تهو خوی تیانداده ژیا، وه دهی دیت چون روزله کانی کومه لگاکهی تووشی به ده ختی و سه رلی شیوان و تیکشکاندن و خو خوری بوون. وه لهو شوینه وارانهی که لهو تووشی هاتیوو به ده شتی یه وه دهی نالاند، پچر پچری ناو خویی بوو، بهر انبهر تهو هموو رووداوانه، به تایهت تهوانهی که تووشی خوی هاتیون و به بهر چاوه وه بوون، هر وه کو لهو نومایشه هاوسه ننگه دا، رهنگی داوه تهوه، که له که سان جیاجیا له ته رجومه کاند، واته له ژیاننامه کانیاندا هه ندیکی که میان نه بیست، ناوی تهو کاره ساتانه له نووسینه وه یاندا، کاری ته نه کردون [الحلاج، ۱/ ۴۰۵ - ۴۱۹ ته رجومه ی ۱۸۱ و، سه روردی، ۳۱۲/۵ - ۳۱۷، ته رجومه ی ۷۸۴]... بو وینه؛ دربارهی هر به کیکیان چ ستایش و، چ توانجیکیان له بهر بوون لیانداوه.

هر وه ها له وانهش دواوه، که ناوه نیانان قدهغه بووه له وانهش دواوه که، پیانچاک بوون هر وه کو بهک، چون له رووی هزری نه له سه قو منطقی زان یه وه پایه خی پیداون، وه هاش تاوان زه ندیقی (زهنده قه) ی ده دایه پال هه ندیکیان، وهک الرواندی [۱/ ۷۸-۹، ته رجومه ی ۳۴] و ناوه نیان بهر هسه کانی (الحلماء الماجنین)، تهوانهی که له مهو بهر لئی یان دواوین، له لاییکی دی یه وه له مناقب و کرامات و بره کات و معجزات زاناکان و له خوا تر سهکان و ته ولیاکان دواوه.

شیواز و بهر په رچ دانوه

شمس الدین احمد، له نووسینی «ناوه دا بو هاسان شوین شیوازی هر هه ننگه که وتوو له دانان و به سه رهاق (ترجمه) ی که سان دا، هر وه کو خوی ده بیژی یه لآم به باشی تهو کارهی ته انجام نه داوه به سه ر ته وای ناوه کان دا به لکو به سه ر یه کم (ناو) دا ته بیقی ده کردو بهس، هر وه ها ژیاننامه ی خوله فاکان و سه حابه کان و شوینکه وتوو کان نه خستونه ته ریزه وه به بیانوی ته وه وه که ته مان ناسراو و به ناویانگن له نیو خه لکی دا. هر وه ها میژووی وه فاق تهوانهی نه نووسیوه، که نهی ژانیوه، له بهر تهوه ناوانان دانراوه که ی ابن خلکان، هر وه کو خوی ده تی به کامل و فیات الاعیان و انبایه ابنا الزمان» چونکه هه ندیکی به گواسته وه، یان بیستن، یان به دین سه لاندووه وه سه قامگیری کردون. ابن خلکان خوی دربارهی تهو شیوازی که له ژیاننامه کاند (ترجم) به کاری هیناوه، ده بیژی، «ریزکردن ناوه کانم له سه ر شیوه ی پسته کانی هر هه ننگه یی چاکتر و ناسانتر بووه، وهک له وهی به بیی سال ریز یان بکم، له بهر تهوه ناچار مام، واز له شیوازی سال به نیم و شیوازی پیت به کار به نیم. له وه یان پیش بخم که یه کم ناوی به هه مزه (ه) دهستی

بی کردووه، له پاشا دووهم بیی ناوه که ته گر هه مزه بیست، یان له هه مزه وه نزیک بیست، یاشتره له واتی تر، بویه ناوی (ابراهیم) م، پیش ناوی (احمد) خست، چونکه بیی (ب) له هه مزه وه نزیکتره، وهک له بیی (ح) هر وه هاش تهوان ترم ریز کرد، هه تا به هاسان یی به دهسته وه بدوز رینه وه، هر چی له کاره دا هه ندی پیش و پاش دربارهی «سه ده» رووده داو رهنگه هه ندی ره گمز پسته کایه وه، له گه ل په لندی دا هاو ره گمز نه بن به لآم بهر ژوه ندی کاره که پیوستی بهمه هه یه...»^(۱۸)

ماموستا محمد محی الدین، نویزه ره وهی کتیبه که، هه ندی تیپی خوی سه باره ت بهم شیوازه در بر یه وه ده تی تهو ری یه، واته تهو شیوازی که له ریزکردن ناوه کان دا، په یه وهی کردووه، له نگی یه کی تی دایه، چونکه به شی زوری کالیاره کان (ته عیان کان) خه لکی به ناوی خویانه وه یانانسان به لکو به «ناز ناوه» و «کونیه کانیان» وه، ده ناسرین، زور کم له خه لکی ده زانن، که ناوی - صلاح الدین «یوسف» وه، ناوی سیف الدوله الحمدانی (علی) یه و ناوی ابی دلامه ی بو یژ، (زند کوری جون) ه. له بهر تهوه پیوستی یه وه ده کرد، که بهستی (فصل ی)، له کتیبه که ی ته رخان بکات بو نووسینه وه نو ماز کردن «ناز ناوه کان» هر وه ها ره غه تی تهوشی لی ده گری که خوی به زنجیره ی زمه تی یه وه نه به ستووه...

د. بشار عواد معروف - پیش پایه خی به تیپی یه کان ماموستا محمد محی الدین داوه، که کانی ره خته له شیوازی ابن خلکان ده گری و ده بیژی: له ریزکردن ناوه کان داو ردین نه بووه، چونکه هر به وه رگرتی بیی یه کم و دووه می ناوی یه کم دهسته بهر دار بووه، واته وازی هیناوه ته مده شی به وردی به سه ر ناوی لیکدراودا (مرکب) دا، وهک عبدالله، عبدالرحمن، عبدالواحد. ته نجام نه داوه، واته: نهی خستونه ته بهر یاری تهو ده ستوره ی خوی هر وه ها پایه خی به زاناکان نه داوه ناگاداری ته مهن و کانی کوچ کردن یان نه بووه، هر چه ند ناودار و به ناو بانگیش بووین»^(۱۹) به لآم روونکردنه وه شوینکه ده وهی «ابن خلکان» خوی دربارهی ناوانه نیان خوله فاکان و سه حابه کان و شوینکه وتوو کان، له گوته بیکی دا، ده بیژی: «له کور ته بهک دا، ناوی هیچ یه کی له سه حابه کانم نه هیناوه - سه لوی خویان له سه رین، هر وه ها ناوی شوینکه وتوو کانیشم نه هیناوه، مه گر دهسته بیکی کم، که که سان و جه ماور پیوستی به ته حوال و کسار و باریان بووین... هر وه ها خوله فاکانیش: (ناوی که سیانم نه هیناوه، چونکه کتیب و ژیاننامه ی فره هه ن لهم یواره دا، به لآم ناوی هه ندی دهستی به ریز و پایه به رزم هیناوه تهوانهی خوم دیومن و له خودی خویانه وه شتم و هر گرتووه، یان تهوانهی که هاوکاتی من بوون و نه م دیون، هه تاله پاشه ر ژدا خه لکی ناگاداری حال و ژیان و به سه ر هاتیان بیست...»^(۲۰) فراز روز تثال - پیش ته علیکی له سه ر ابن خلکان هه یه، له سه ر تهوه ی ناوی خوله فاکان نه هیناوه - له سهو بهر گوتمان، نهی دا ده بیژی: نه سازی - تناقض بهو گوترا وانه وه دپاره، که

ابن خلکان خوی و تویهتی و هه نوو که خستمانه بهر چاو، وه ده توانین به وه لیکي بدهینه وه، که ابن خلکان ناوی نهو خوله فایاتنه ی هیناوه، که له «ته ده ب» دا، بالآدهست و ناودار بوون، وه ک ابن المعتز^(۱).

وادباره، ابن خلکان دائراوه که ی تایهت نه بووه به پاشاو میره کان و شالیاره کان و بویره کان، به لکو نه وانه ی هه موو قوستوتنه وه، که له ناو خد لکی دا ناودارو، ناسراو بوون و توانیوه تی به هاسان زینانمه و روزی له دایک بوون و کوچکر دنیان و چنگه بکه وی و روی چاکه ی هه کسه ی وه بگری و له به خشنده ی، یا لیهاتوو ی، یا خوشییز ی، یا هونراوه، یا هه نوو سراویکی نه وی دهست بکه وتایه، دهست به جی ده ی قوسته وه تو ماری ده کرد. ابن خلکان وه نه بیته هه له سه ر ته نیا شیوازی کاره که ی خوی له زیان دا نه انجام بدایه و بیوا به ته مایه ی بیزاری وه سه بوون له به ره م هینان دا، نهه. شیوازی جیا جیای بو نه مه به سه گرتوته بهر، هه تا لایه ره کان کتیه که ی خوی یی ده وله مه ندو به پیز بکات. . . .^(۲) به مه توانیوه تی زور شت لیک بداته وه و شیان بکاته وه، هه لیان سه نگی و به ره چی نه وانه ی یی بداته وه، که تیر و توانجیان ده گرته کاره نه ده ی به زوره کان

شانازی کردن به ولاته که ی و نه ته که یه وه :

به شیوه یکی ناشکراو، یی پیچ و په نا له «وفیات الاعیان» دا دیار و به بهر چاوه وه یه، که ابن خلکان شانازی به روله کان شاری هه ولیره وه ده کات، نه وانه ی که له به ره ت دا هه له شو شاره دا نیشته جی بوون و، نه وانه ی که بو سه رده می بوویان تی کردوه و نه ی دا جیگیر بوون، یان نهو میوانانه ی که بو خویندن، یان ده ر زگوتنه وه، یان بو هه مه به ستیکی دی، هاتوونه ته نه م شاره. . . . نهو، واته ابن خلکان ناویان ده هینی و له گه لی بو نه دا، دهستی ریزیان بو در یز ده کات، گه رچی زینانمه ی تایه تیشیان نه بوو بیته، نهو لیره دا هه ندیکیان بو وینه ده هینینه وه :

- ۱- له ته رجومه ی «ابن نؤاس»، ره نووس ۱۶۲ [وفیات الاعیان ۱/ ۳۷۳ - ۳۷۷] دا، که ناوی به کئی له کورگه لان شاره که ی ده هینی، تی دا ده بیژی :
نه م دیره هه لبه سه ته - مه به ستی هه لبه ستی ابی نؤاس هه، نهو به سه ره هاتم ده هینینه وه یه باد، که له گه لی به کئی له دو سه کانه م دا، - جمال الدین محمود کوری عبدالله ی عولیری، ته دبی به ترخو سه ره رز، له پیشه دانسان ناوازو شتی تر دا بالآده سه یو - رووی دا. . . جمال الدین روزی بو سه ردان ته نه م نه، حه کمی خوشه ویست له قاهره ی، بار یز راو، له هه ندی مانگی سالی (۶۴۵) داو، بو ماوه ی یه که سه عات له لام دانسته. . . هته^(۳).
- ۲- له ته رجومه ی «ابن المحاسن یوسف کوری رافع. . . کوری شداد، ره نووس ۸۱۳ [وفیات الاعیان ۶/ ۸۱ - ۹۱]، واهاتوه، که پیری کوله ی کوتاوه و ته م نه به ره زور هه ل تشاوه، جموجرئی^(۴) لایه لایه ی، بوی نه کراوه، ده رزه کان له بهر بکات به جوان بیان^(۵)، گه بهر نه وه

به لام شانازی کردن به نه ته وایه تی خوی وه، که کورده، لهو شوینانه دا به جوان ده رده که وی که ناوی هه ر که سی ده هینی سه ر به نه ته وایه تی کورد بیت. . . به یی گوئی دانه شوینی دانیشن و کار کردن نهو که سه، نهو جا به زینانمه ییکی تایه تی، یان به شو ییکی لایه لایه ناویان به یی. . . خوی له زور شوین دا، به راشکاو ی نه وه ی گو توه، که سه ر به نه ته وه ی کورده وه له شوینی له دایک بوون و سه ره هل دان و چالاک ی و گه شه و پایه ی خوی دواوه. هه ر شهش بهر گه که ی «وفیات الاعیان» گه واهن که نه م پیاوه شانازی به نه ته وایه تی خوی وه کردوه، بو وینه، که له «ابن عمرو عثمان کوری عبدالرحمن کوری موسی کوری ابی النصری کور دی شاره زووری ده دوی که، به ابن الصلاح الشرخان ناسراوه نا ناوی «تقی الدین» بووه شرع زانیکی شافعی بووه [ته رجومه ی ۳۸۴ و فیات ۲/ ۴۰۸ - ۴۱۰] نه م پیاوه، یه کئی بووه له پیاوه گه ره پایه به رزه کان سه رده می خوی، له لیکداته وه ی تایات و فه رمایشت و شرع زانین و، زانینی ناوی پیاوه مه زنه کان، نه وانه ی که په یوه ندی یان به زانستی فه رمایشت و گواسته وه ی زمانه وه هه یه، هه و به شی له چه ندین هه نه ردا کردوه. فتواکان یه کاویک بووه، واته جی ره غنه وه هه ل وه شاننده وه نه بووه، شرع زانینی (الفقه) ی یه که م جار له لای «الصلاح» ی باوکی خویندوه وه یه کئی بووه لهو مه شایخانه ی کورد، که په نه جی ریزیان بو راکشراوه وه هه همیشه له زانست و تاین دا پایه ییکی بلندو گه ره ی هه بووه، له سه ره تای شوالی سالی (۶۳۲) دا چوومه خزمه تی و له دیشق بو ماوه ی یه که سال بو کار کردن ماموه، له زانستی نو ی دا کتییکی به سوودی دانا. . .^(۶)

شانازی ابن خلکان به روله کان ولاته که ی و نه ته وه که یه وه، له ده مارگیری یه وه نه هاتوونه نه مه نه بوته هوی شه، که واز له نه زره ی گشتگیری - بهر فراوان و رووناکیری به یی و بایه خ به شوینه واری که سانی تر - واته نه ته وه کان تر، نه دا، به لکو ناوی هه موو که سیکی له بارو، ده ست و په نه جی ره نگی و، لیهاتوو ی هیناوه وه له زیان و به سه ره ساتیان، کولیوه ته وه ده باره یان زانیری و کاری چاکیان نوو سیوه ته وه هه تا له ناو هینانان دا، زیاده له سنووریش رو ریسوه واته لیان دواوه - وه که له مه وه بهر و له جی خوی دا، نه مه مان گوت.

لیره دا، دینه سه ر کوتایی هینان به باسه که مان، ده باره ی هه ندی «لا» له زینانمه ی ابن خلکان، چونکه گو قاره که جیگای له وه زیاتری به به ره وه ی به. . . له زیان و به سه ره ات و کرداره کان و لیکولینه وه، نهو کیشاته ی که په یوه ندی به م پیاوه زانستی خواز و هه لکه وته وه هه یه بدوین. . . نه م کاره به جی ده هینان بو نه و روله نه به زانه ی که بایه خ به زیاندنه وه ی سامان میلی کورد ده دن. . .

سه ر چاوه کان و ده ر که ناره کان و په راویزه کان :

- ۱- وفیات الاعیان و انباء ابناء الزمان، توزینه وه ی، محمد محی الدین

عبدالحمید - قاهره - ۱۹۴۸ م، پیشه کی ل ۷.

۲- میژووی تهدهی عهدهی گورینی د. عبدالحلیم التجار، قاهره - ۱۹۷۷ م
۹/۶ له دهه که تاری - رهنووسی (۲) دا، ته مه هاتووه: [خوی وه هاده بیژی
له گورینی - رهنووس (۲۰۵) دا به لام به حساب روزی سی شه مه
دهی گویزینته وه رد گوربه: ابن خلکان ته مه له گورینه کهی دا ده باره ی
زینب کچی الشعری هاتووه، وترجمه ی ابن خلکان - زینب که وتوته
ره نووس (۲۳۵) بهرگی دووم، ل ۹۲، چاپی قاهره - ۱۹۴۸ م].

۳- د. عبدالحلیم التجار، تویر ره وه ی ته مه به شه له میژووی تهدهی
عهدهی دا، ده بیژی: ده باره ی ابن شداد ل (۱۱) ی ته مه بهرگه دا، واته
بهرگی (۱۱/۶) دا، نووسراوه.

۴- میژووی تهدهی عهدهی، ۵۰/۶ و میژووی له دایک بوونی (۱۲۸۷)
هه له یه، بیویسته بکریت به سالی (۱۲۷۷)، چونکه «شمس الدین احمد»
له سالی (۱۲۸۲) دا، کوچی دواپی کردووه.

۵- میژووی تهدهی عهدهی (۵۰-۴۹/۶)
۶- فهره نگی چاپکراوه عهدهی به کان و موعره به کان قاهره
[۱۳۴۶/۱۳۲۸ م، ۹۸/۱] ته مه راست ن یه، واته له گوته کهی دا
توشی هه له هاتووه، چونکه له سه دهستی باوکی وافتی ۴۵/۵ - ۴۱۹
ته رجومه ی

خوینده وه، باوکی (شمس الدین) یته له ده له دایک بوونی کوره کهی به
دوو سال کوچی دواپی کردووه، واته: له سالی (۶۱۰ هـ) دا.

۷- قاهره، ۱۹۶۳ م/۱۳۸۲ هـ، ۱- ۲۶

۸- ن. م. ل ۱۲، له دهه که تاری رهنووس (۳) دا ناوی ابن خلکان هینراوه
، وقیات الاعیان - بهرگی دووم، ل ۴۳۸، وه له دهست نیشانکردن
سه رچاوه کان دا نیشاره ی بو چاپی بولاق [۱۲۹۹ هـ] کردووه. به لام له
عیوان کتیبه که دا، وشه ی «انباء» بهر یوه بوته «وقیات الاعیان وانباء
الزمان، لاپره ۲۶۱» راستی به کهی ده بیته: «وقیات الاعیان وانباء ابنا
الزمان» بیته.

۹- ن. م. ل ۹۲/۲ ته رجومه ی رهنووس (۲۳۷)، که تاییه ته به وام مؤید
زینب کچی ابی قاسم عبد الرحمن کوری الحسن... که به (الشعری)
ناسراوه. وه ده باره ی [جازمه مه به سستی ته وه یه، که له وام مؤید زینب
وهرگرتووه بر وانه وتوویره که ماموستا محسن ده باره ی ته مه کیشه یه، [ههولیر
له سه ده می ئیتابه کی یه کاندا، لاپره (۲۷۵)، دهه که تاری (۳)].

۱۰- وقیات الاعیان، ۶- ۲۵۵/۶
۱۱- ن. م. ل ۲/۱

۱۲- له داتراوه کهی «وقیات الاعیان» وانباء ابنا الزمان چاپی قاهره - سالی
۱۹۴۸ م له چه ند جیگایه کدا و له هه ر شه ش بهرگه کهی دا وهرگیراوه
به تاییه ی پیشه کی یه کهی تویر ره وه له بهرگی یه کهم دا [د. بشار عواد
معروف پشتی بهم پیشه کی یه به ستووه له سه ده تاری «نامه کهی دا» - الرساله، بو

وهرگرتی پله ی ماجستیر که له زیر ناوی المنذری وکتابه التکملة لوفیات
النقله دا، به چاپی گه یاندووه، له کاتبک دا - له شیوازی ابن خلکان
دهدونی به بغداد ۱۹۶۸، ل ۲۰۱ - ۲. هه وه هابوسف الیان سرکیس،
فهره نگی چاپکراوه کان، ۹۸، ۱، ۹. کارل بروکلمان، میژووی
تهدهی. عهدهی ۵۰-۴۹/۶، الزرنگی، الاعلام، ۲۱۲/۱، فرانز
روزفال - زانستی میژوو له لای موسلمانه کان، گورینی د. صالح احمد
العلی، به بغداد ۱۹۶۳ م، ل ۶۳۸.

۱۳- میژووی ههولیر، تویر یته وه ی سامی کوری سید خماس الصقار -
به بغداد ۱۹۸۰ م بهرگی دووم به شی یه کهم رهنووسی ته رجومه [۱۸۲] له
وهه وه ی (۱۳۷ ب) لاپره (۲۸۳) و به شی دووم، لاپره (۴۷۲-۳)
۱۴- ن. م. به شی یه کهم گورینی رهنووس [۲۲۹] له وهه وه ی [۱۶۳ ب]
لاپره [۳۳۲]، به شی دووم، لاپره [۵۴۱-۲].

۱۵- ناوی راستی یه کهی ته مه کتیبه [النور السافر عن اخبار القرن العاشر]،
تک [التوغ...] کتیبه که ش له دانان: العیدروس عبد القادر کوری
شیخ کوری عب! الله، محی السید: ابوبکری یه مه ی
حه ره مویره [۱۵۷/۹۷۸-۱۰۳۸-۱۶۳۸ م] بروانه: الزرنگی الاعلام
۴، ۱۶۴، بروکلمان، میژووی تهدهی عهدهی، که «سرگیس» ناوی
بر دووه، فهره نگی چاپکراوه کان (۲، ۱۳۹۹-۱۴۰۰) به ی ته وه ی ناوی
ته مه کتیبه ی به ریت. به لام (التوغ)، که هه ل گه راوه ی (تحریف) ی، وشه ی
(النور)، واتا ی نزیک که وتوته وه گه پشتن به شتی ده گه یه ی هه ره کوله
فهره نگی و المنجد، ل (۸۸۲) دا، هاتووه.

۱۶- میژووی ههولیر (تاریخ اربیل) به شی دووم لاپره (۴۷۳-۴) بو
لیکدانه وه ی دهه که تاری (۲) که له ته رجومه ی [۱۸۲] لاپره (۲۸۳) به شی
یه کهم دا هاتووه، که لای سه ره وه ناومان هینا، به لام ته وه ده قه ی که له و محمد
امین زکی یه وه وهرمان گرتووه، جیاوازی ییکی تیدایه، چونکه ته وه
له لاپره [۵۱۴-۵] دایه، ته که له لاپره [۴۳۶] سید سامیش، هه ندنی
تاوتووی له م وشه یه دا کردووه، هه ره که له به راوردکردن هه ردوو
دهه که دا، به ده ده کهوی به لام به نیسه بت ناوی ابن المستوفی، د. بشار
عواد معروف سیفه تیکه ی بو ناوانان هینا ته گورینی و ده بیژی: (احمد
کوری المبارک کوری اللخمی ابو الفتح ابن المستوفی) له داتراوه کهی دا
و المنذری، وه که له سه ره وه په نهجه مان بو اکیشا [ل ۱۱۴ و ۳۲۶]. ناواناکی
(ابن المستوفی) مان له وه ده قه ی سه ره وه دا جیگیر کرد، که له عمده ی کوری
شاکر الکبکی [ت ۷۶۴ هـ]، عیون التواریخ تویر یته وه د. فیصل السامر،
ونبیله عبدالمتمم داود - به بغداد ۱۹۸۴ م، ۲۱/۲۰۴، له ماموستا محسن
محمد حسین - میژووی ههولیر له سه ده می ته تابه کی یه کاندا، به بغداد
۱۹۷۶ م وگه لی سه رچاوه ی تره وه هه لمان هینجاوه.

۱۷- گورینی له زمان کوردی یه وه، بو سه ر زمان عهدهی له لایدن ماموستا
محمد علی عون - یه وه به بغداد - چاپی ۲ سالی ۱۹۶۱ بهرگی یه کهم.

- ۱۸- ن. م. ۱/ ۳۳۳- ۴، نو ده‌ق‌ی که سید سامی الصقار نویزه‌وی میژووی هولویر، دانان ابن المستوف جیاوازی بیکی تیدایه، هه‌روه‌کو له‌مه‌وبه‌ر په‌نجه‌مان بو‌ثم جیاوازی‌یه دریزکرد. ماموستا و جلیل جلیل هیش له‌دوانیکی‌دا، ده‌باره‌ی دابه‌ش بوون، خیل گه‌وره‌ی جلالی کورد له‌چله‌کان سه‌ده‌ی نوره‌هم‌دا، ناوی خیل و خالیکان، هیناوه‌و ده‌بیژنی دابه‌شکراون به‌سه‌ر نیمه‌راتوریه‌ن عثمان‌دا، گوپینی د. عبدالنجاری - چاپی (۱) دمشق ۱۹۸۷ ل ۲۷- ۸، په‌یه‌ه‌ندی چی‌به‌له‌نیوان (خالکان) و (خالیکان) و ناوبردنیان به‌خلکان؟
- ۱۹- ن. م. ۱/ ۳۳۳- ۴
- ۲۰- ناوی (المیدروسی به‌زیادکردن (ی) ناوی هیناوه‌ی راستی‌به‌ک‌ی (المیدروس) ۵.
- ۲۱- به‌خدا، ۱۹۷۶ م ل ۲۴۵- ۳۰۳
- ۲۲- زانایانو‌قوتابخانه‌کان له‌هولویر (من التراث الثقافي الكردي) ژماره‌ی لاپه‌ره‌کان (۱۲۷) لاپه‌ره‌یه، له‌به‌خدا [۱۵/ ۲/ ۱۹۸۴ م ل ۱۷] به‌چاپ گه‌په‌ندراوه.
- ۲۳- ته‌نیادوو‌لا‌په‌ره‌ی بو‌نهرخان کراو‌بو، که‌چی کتیه‌که‌گشتی بو‌به‌حس و لیکولیت‌ه‌و له‌قوتابخانه‌کانو ماموستایان و زایایان دانراوه.
- ۲۴- هولویر له‌سه‌رده‌ی ته‌تابه‌کی په‌کان‌دا ل ۲۷۲ ده‌که‌ناری ره‌نووس (۴)
- ۲۵- هولویر له‌سه‌رده‌ی ته‌تابه‌کی په‌کان‌دا ل ۲۷۲ ده‌که‌ناری ره‌نووس (۴)
- ۲۶- ماموستای کوچ کردو، [د. مصطفی جواد] له‌و‌پیشه‌کی په‌دا، که‌بو کتیی و المختصر المحتاج الیه من الحافظ ابن عبد الله کوری سعید کوری محمد اللدیشی، به‌خدا- ۱۹۶۳ م نووسویه‌ت، نو‌ه‌مان ده‌هینته‌وه‌یاد، که‌ثم پی‌اوه‌سه‌ر به‌ (دینتا) ی په‌کی له‌گونده‌کان (السه‌روان) ی نزیک به‌ (پاکسایا) په‌و، گونده‌که‌نزیک (واسطه)، به‌رگی دووهم، ل ۳.
- ۲۷- چاپی به‌خدا، ۱۹۸۰
- ۲۸- هولویر له‌سه‌رده‌ی ته‌تابه‌کی په‌کان‌دا ل ۲۷۸ ده‌که‌ناری ره‌نووس (۱).
- ۲۹- ئیشاره‌ت بوکر او به‌رگی (۲۱)
- ۳۰- هه‌ردوو نویزه‌وه‌وه‌که‌ن بیی خو‌یان ده‌باره‌ی ثم کتیه‌له‌ده‌که‌ناری (ل ۳۳۷) داده‌بر‌یوه.
- ۳۱- عیون التاريخ ۳۳۷/ ۲۱
- ۳۲- ن. م. ۲۱/ ۳۳۷ ده‌که‌نار ئیشاره‌ت‌یان بو‌پیشه‌کی په‌ک‌ی (ابن خلدون) کردووه، له‌(ل ۱۲- ۱۵) دا.
- ۳۳- ثمه‌ دادوهر، عبد القادر کوری محمد کوری عبد الواحد الحسراي الدمشقي [۶۴۸/ ۱۲۵۰- ۷۴۰- ۱۳۳۹ م] بنواره: الزرگای الاعلام (۴/ ۱۷۴)
- ۳۴- وفيات الاعیان ۸/ ۱ (پیشه‌کی).
- ۳۵- وفيات الاعیان، ۸/ ۱ (پیشه‌کی).
- ۳۶- هولویر له‌سه‌رده‌ی، ته‌تابه‌کی په‌کان‌دا ل ۲۷۲ ده‌که‌ناری ره‌نووس
- ۳۷- له‌ابن المستوف - په‌وه‌ میژووی هولویر به‌رگی دووهم به‌شی په‌ک‌م [ته‌رجومه‌ی (۱۸۲) و (۲۲۹) هوه، وه‌رگی‌راوه]. هه‌روه‌ها بروکلیمان - میژووی ته‌ده‌ن عه‌ره‌ی [۶/ ۵۳- ۵۵]. هه‌روه‌ها محسن محمد حسین، هولویر له‌سه‌رده‌ی ته‌تابه‌کی په‌کان‌دا [ل ۲۷۱- ۲۷۶]، سه‌ره‌بر‌ی ووفیات الاعیان‌ه‌ی و ابن خلکان، و والتکمله‌ لوفیات‌ التقله‌‌ه‌ی المنذری.
- ۳۸- بنوره: محسن محمد حسین هولویر له‌سه‌رده‌ی ته‌تابه‌کی په‌کان‌دا [ل ۲۷۲ ده‌که‌نار ۵].
- ۳۹- له‌ناوانان و ابن بکر، وشه‌ی ابن له‌کتیی هولویر له‌سه‌رده‌ی ته‌تابه‌کی په‌کان‌دا په‌ریوه (ل ۲۷۴).
- ۴۰- بروانه بروکلیمان - میژووی ته‌ده‌ن عه‌ره‌ی ۶/ ۵۲، هه‌روه‌ها ده‌که‌ناری ره‌نووس (۵).
- ۴۱- وفيات الاعیان ۸/ ۱ (پیشه‌کی)
- ۴۲- فهرنگی چاپکراوه‌کان (معجم المطبوعات) ۹۸/ ۱.
- ۴۳- الأعلام ۲۱۲/ ۱
- ۴۴- میژووی ته‌ده‌ی ۶/ ۵۵
- ۴۵- بو‌زیاده‌زانیاری / براونه: عبد الرحمن بدری التراث العربی [ل ۱۳۵- ۱۳۷]
- ۴۶- پروانه احمد کوری ابراهیم الحنبلی شفاء القلوب فی مناقب بنی ایوب (ت ۸۷۶ هـ) تو‌یژینه‌وه‌ی ناظم رشید - به‌خدا - ۱۹۷۸ م په‌ره‌ (۲۹۰) و، نو‌رووداوانه‌ی که‌هاوسه‌ده‌ی ابن خلکان بوون.
- ۴۷- بو‌زیاده‌زانیاری ده‌باره‌ی بروانه عبد الرحمن البیدی شخصیات قلعه فی الاسلام، چاپی دووهم، قاهره (۱۹۶۴)، ل ۶۱ و، ل ۱۵۶]
- ۴۸- وفيات الاعیان ۲/ ۱
- ۴۹- ن. م. ۱/ ۱۲- ۱۳ له‌پیشه‌کیه‌که
- ۵۰- المنذری کتیه‌که‌ی التکمله‌ لوفیات‌ التقله‌‌ل ۲۰۲)
- ۵۱- وفيات الاعیان
- ۵۲- علم التاريخ عند المسلمين، ل ۶۳۸، ده‌که‌ناری ره‌نووس ۹۴.
- ۵۳- وفيات الاعیان ۱/ ۳۷۶- ۳ چند دیره‌ هه‌لبه‌ستیکی تیدایه‌له‌سه‌ر گونز او‌ه‌که‌ی ابی نواس ده‌باره‌ی خه‌لیفه (محمد الامین) ته‌رمین کراوه واذن المطی بنا بلغن محمدا
- نظهور من علی الرجال حرام
- ۵۴- وفيات الاعیان ۶/ ۸۸
- ۵۵- وفيات الاعیان ۲/ ۴۰۸- ۹ ته‌وه‌ی وتراره‌ علی قدم عظیم فیه هه‌له‌ی چاپی په‌وده‌بیت‌رسته‌که‌وه‌ها بو‌تری (علی قدر عظیم ابن، خلکانیش ناوی (شرخان) بهم جو‌ره‌ پاره‌کردووه، یان لیکدا‌وه‌ته‌وه‌ (شرخان) به‌دانان (سه‌ر = فنخه) له‌سه‌ره‌پیتی (ش، ر، خ) وده‌بیژی: ناوی گوندبکه‌له‌پارنیزگی هولویر نزیک به‌شاره‌زور... لاپه‌ره ۴۰۹].

نقد وبيان اجواب من سيرة ابن خلكان

د. حسين قاسم العزير

يسمى النقد الموضوعي الهادف البناء، جاهداً، من كشفه الإيجابيات والسلبيات معاً إلى جانب إجراء التقييم والتقويم معاً بغية إظهار النافع من الجيد للأفادة بالأقتداء والسيء الضار للجنف عنه بوعي وأقتدار مع تصحيح الآراء الخاطئة أن وجدت بأنطلاقة موضوعية غير ذاتية. ونظراً لما شاب سيرة ابن خلكان في بعض جوانبها من عممة وضلال شك أرتينا الإسهام ببحثٍ مُكثَّب متواضع لتقد ما لحقه عارضين بتجرد ماله وما عليه.

وُلد الأربيلي القاضي والفقير المؤرخ ابن خلكان أبو العباس شمس الدين أحمد بن محمد بن إبراهيم بن أبي بكر بن خلكان الكودي الزوزاري الهكاري [الهكاري] أصلاً والبرمكي أدعاءً، وُلد وسط أنوار المعرفة عندما أشرقت، لأول مرة، شمسُ دنياه بمدرسة المظفرية، التي كان والده محمد بن إبراهيم يُدرِّس فيها، عام ٦٠٨هـ/ ١٢٢٩م.

وتعرف على فصول الدرس وأعجب ببعض مدرسيها منذ نعومة أظفاره إذ كان يدلف إلى بعض الصقوف ويغشاهما، كما يروي، من دون أن يستوعب ما كان يدلي فيها لصغر سنه، بيد أنه ظلَّ شغوفاً بالعلم طوال سني حياته. لقد تعلقت نفسه بالعلم بوشائج قوية متكافئة، تحصيلاً وعطاءً، سواء بسواء، بدأب تواصل حتى اللحظة الأخيرة من حياته.

عندما أدركه الموت بمدرسة النجبية بدمشق ٦٨١هـ/ ١٢٨٢م، ودفن بسفح قاسيون. إذ أستمَر بأندفاع وحرص ينهل من ينابيع المعرفة المتنوعة في العالم الإسلامي بدهمٍ من بلدته أربيل منذ أن كان يدلف إلى المظفرية وهو صغير، كما يروي، قلماً أشتدَّ ساعده وغداً شاباً يقوى على الغربة والترحال وأخذ يشعر بحاجته للمزيد من التوسع والأطلاع فغادر مسقط رأسه سعياً في طلب العلم لا يتنيه شيء حتى وإن نامت مناهله وهكذا صمم ونفذ في صباه الرحيل إلى الموصل ومنها إلى حلب فدمشق وأخذ يتردد بين الأخيرتين حتى قرَّر زيارة مصر فحل بالأسكندرية ثم أستقر بالقاهرة كآخر محطة في دروب تحصيله حيث نال مبتغاه في إتمام تحصيله حتى إذا أرتوى ظمأه بما أرتشف من فيض العلم كفايته التي عصا الترحال بقاهرة الأيوبيين ليبدأ صورة أخرى من التفاعل مع العلم بالتوجه إلى ما ينهني له عمله في مواصلة مسيرته المستتيرة بما سيذله من عطاء فكري من محصلة ما توفر له وأقترن لديه من المعارف والمعلومات فيرفد العلم وطلابه بفيض من رصيد فكرٍ مرهفٍ بليغٍ حصيفٍ ولم ينقطع سيله إلا قليلاً لمشاغل وظيفته القضاء بالشام، المحيية إليه، فلم يتقاصر ولم يخل في عطائه عبر القضاء والفتيا والدرس، مبتدئاً بمدينة القاهرة حيث تولى القضاء فيها نيابة عن القاضي يوسف بن الحسن السنجاري [نسبة إلى سنجار]، ثم شرع بتأليف مؤلفة المنظم بأحكام والمضبوط جيداً، ووفيات الأعيان وأبناء أبناء الزمان، غير أنه لم يتمه إذ نسبت إليه وظيفة قاضي القضاة [٦٥٩هـ/ ١٢٦٠م] لعموم الشام ووفق المذاهب الأربعة، ولكنَّ السؤولين بدأت تساورهم الشكوك والريب بحقه لما كان يشهده الحاسدون والمتشددون ضده من طعون وأهجمات، فقلصوا نفوذه وأقراده بالحكم

كقاضي وفق المذاهب الأربعة حيث عينوا إلى جانبه قضاة مستقلين وفق المذاهب، اختفى والمالكي والحنبلي وكانوا قبالاً مساعدين له وتحت أمرته أما هو فقد أتبعي نمثلاً للمذهب الشافعي وذلك في عام ٦٦٤هـ/ ١٢٦٦م وعزل بعد خمس سنوات من منصبه فغادر دمشق إلى القاهرة ليواصل ممارسة التأليف والتدريس والفتيا والمناظرة. فأنتم ما تبقى من مؤلفه وفيات الاعيان [٦٧٢هـ] بالمدرسة الفخرية حتى عام ٦٧٦هـ حيث أعيد إلى منصبه بالشام ولكنه أودع في عام ٦٧٩هـ لمدة أسابيع بالسجن وأعيد لمنصبه وفي عام ٦٨٠هـ عزل نهائياً فتولى التدريس والفتيا والمناظرة بمدرسة الأمانة بدمشق وفي عام ٦٨١هـ توفى بمدرسة النجبية بدمشق، كما أسلفنا.

كُتِب هكذا، لهذا العالم الجليل المعطاء ان تستقبله الدنيا بأشراق أنوار المعرفة بمظفرية أربيل ويغترب عن دنياه وهو مسجى يورفل بما أحاط به من أنوار نجبية دمشق، كأن سنوات تحصيله وعطائه العلميين لم تكن بكفاية فطلت لتمتد فتشمل كل المسافة ما بين مهده ولحده.

لم يكن مستغرباً أن يواصل ابن خلكان تفاعله مع العلم بدأب ويوجد بسبل فيض عطائه برغم مكابذته ومعاناته النفسية من جحود وسوء مكافأة السلطات وطعون الحساد وأهتاماتهم. لانه تسربل بثياب المعرفة، وراثته وتسلكاً، إذ هو سليل عائلة من العلماء الورعين الفضلاء أمتد عطائهم الفكري في التدريس والفتيا والمناظرة بين العراق والشام ولبنان وفلسطين والحجاز ومصر إلى أقصى الصعيد، فورث عنهم تقاليد مهمة منها حرصهم على العلم وشغفهم به والحصول عليه ودأبهم على رفد المناهل العلمية بكل ما يملكون من عطاء ثروصين فأبوه وعمه عمر بن إبراهيم والحسين بن إبراهيم واولاد وعمومتهم وأخوه بهاء الدين محمد بن محمد قد شغلوا مراكز مهمة في التدريس الفقه والحديث وفي الفتيا والقضاء. فلا غرو أن تشبع روح شمس الدين أحمد بحب المعرفة من كل لون وفن وتتوسع نظراته للأمور وتستتير بصيرته فيعالج بصورة متوازنة تراجم ٨٢٦ شخصية متباينة في سلوكها وأفكارها وراثتها مما أثار حفيظة بعض المتشددين وعدوا ذلك خروجاً على المالوف إذ كيف سوَّغت له نفسه أن يتساوى في العرض بين هراطقة وماجنتين وزنادقة بل وحتى منطقة، لأن من تمنطق تزندق وبين علماء ونسك وأولياء زاهدين؟ بل ويطنب في ذكر المجموعة الأولى ويتحاشى عن ذكر زندقتههم ويقصر في قوله عن الآخرين، كما جاء انتقاد ابن كثير له في حديثه عن الرواندي [البداية والنهاية، ١١٣/١١، نقلًا عن الزركلي، الأعلام، ٢١٢/١ هامش ٤]. لم يقتصر النقد على أسلوب ومنهج تأليفه لوفيات الأعيان فحسب، بل أمتدت الطعون والشكوك إلى إخلاصه للسلطة وإلى ما ادعاه من اتصال نسبه بالبرمك أيضاً. لقد كان ابن خلكان على علم، من دون شك، بوجهة المتشددين وبالمحظورات التي وجهوا إليها سهام طعونهم، فما الذي حمله على التفاضي وتغافل التحذيرات والإتيان بالمحظورات؟ ولما لم يفضح عن مكونات دوافعه فلا بد إذن من استقراء الأوضاع للوصول إلى جواب قد يكون مقارباً.

لیکۆلینه وه ئیک له

بارهی سه لاجه ددین

سه لاجه ددین: ده بی کۆ بی؟

د. محسن محمد حسین

ماموستای میژووی ئیسلام

کۆلیجی پهروه رده: (ئین روشد) زانکۆی بهغدا

بایه خدانم به تاییهتی به کانی میژووی سه کردهی به ناویانگه، وه کوته وهی تووشی نهو ده رده هاتیم که له (پروگرامی باسی میژووی) دا ناوی ده نین (سه رنجی پیش وخت یان پیشین) - النظرة القلیة او المسبقه من که خوم داوا له قوتایه کاتم ده کم تاده توانن نه هیلن تووشی تمم ده رده بین . له بهر نهوش که بابه ته کانی میژوو، به تاییهتی میژووی پیاوه ناودار و قاره مانه کان، پیه وندی به کی توندی به هیوا و سۆزی خه لکه وه ههیه، بویه هه ندی له وانیهی خه ریکی کاروباری میژوون (نه وان هه که خه ریکی سیاسه تن) - به تاییهتی لاوانی کورد - به روانی ئیکی کورت - بینانهی رهق ده روانه سه لاجه ددین که وا تمم سه کردهیه نه هاتوو به ئیاتیکی سیاسی بو کورد دایمه زرنی له کاتی که دا ده یوانی تمم داخوازی به بینیه دی . له وان به سه رنجیکی پر له گله یی و لئێ تۆزین هه وه پر سيار سه بری تمم سه کردهیه ده کن نه گه رچی تمم تیر وانیهش هه ندی راستی تیدا هه یه . جا له بهر نه وهی باسه که مان هه ولی وه لامدانه وهی پر سياره که ی پیشوو ه که سه لاجه ددین ده بی کۆ بی؟ وه لامی نهو پر سياره که ئایا بوچی بنیاته سیاسی به که ی دانه مزراند؟ بو ده رفه ئیکی دی دوا ده خه ین .

رهنگه بی راست بیژیم نه گه ر بئیم که سه بهم شیشه یه بابه تی سه لاجه ددینی باس نه کرده وه، خوشم نکا کار بووم پیش ئیسا نووسه ری تر تمم بابه ته یان به چاکی باس به کردا به تابوو یا به ری خوش کردنیک بو باسیکی وه کو تمم باسه .

واشم بو ده رکه وتوو هه که تمم بابه ته به سه رم دا سه پیاوه، به لکۆ لیم بو وه ته ته رکیکی سه رشانم پیوسته به جینی به نیم . چونکه تمم مه سه له به ی که لئێ ده دویم بو که سه وه کو بو من و بو رۆله کانی نه ته وه کم گرنگه و بایه خدار نی، هه ر بویه نهو کاره ی به من سپی دراوه کاریکی ئیچگار گرنگه .

ئه مه له لایه ک، له لایه کی تریشه وه هیوادارم ریزگرتن، به لکۆ خوش ویستی تمم سه کرده یه لای من نه بو و بیته هوی نهو راستی چ که م چ زور، دایه شو شم، یان چاوه له هه ندی شت بقسو و چنیم که له گه ل ئاسانه که ی من ریک نه که ون، یان له گه ل نهو باری سه رنجه ی من دا نه گونجین که له سالانی خویندنه وه په ی دام کردوو وه نه گونجین له گه ل

باسه که

نایا هندی کهس بیریان کرده تهوه له خویان پرسبوه: بوجی تهوه
همرایه تهنیا بوسه لاهه ددین ده کهن؟ بهئی، خو تهوه پساوه نارادهی
تهواری پساویکی گهوره بووه، نارادهی تهواری نازابووه، جوامیسرو
سهر برزیکي «دونکیشوتیانه» بووه به شیوه یه کی سهیر... هند.

همر تهوه رهوشته نهی بوونه تهوه هی ناووتساو بانگی فراوانی چ له
روژه هلات و چ له روزاوادا، له روزانی به گزدا چوونی خاچی یه کانهوه
تالیستا.

تیسه باسی تهوه ناکهین که تهوسه سرکرده یه چی کردووه، چونکه
به ته مای تهوه نین باسی کارو کرده وه کانی و شه ره کانی و رهوشته کانی و...
تاد بکهین (۱)... به لام باسی تهوه ده کهین بوجی هندی نووسه گومان
له به چهی نه ته وایه تی تهوه سرکرده یه ده کهن.

پیش تهوهش دهست نیشانی تهوه سرچاوه میژوویانه بکهین که تهوه
چوره که سانه کردوویانه تهوه پالپشتی هه ستانه سهر پنی گومان کردنیان
له بنه چهی تهوه سرکرده یه، وای به چاک ده بنین بلین تهوه تازه
نووسه رانهی ههول بو تهوه گومانه ده دن، شعوریکي چهوت، به لکو
ههستیکی تال پالی پیوه ناوان که گویا شایان نیسه تهوه کهسه ی
سهرکرده یه تی جوولانه هی رزگار کردنی خاک و مروئی له ناوچه ی
عهره ب دا کردیت، له خاکیکی تر و له نه تهوه یه کی تر بیت!

به راستی تهوانه له وهست وسوزو بوجوونه یان دا به ههله چوون و
له سهر بناغهی چند بیر وراپه کی نیسته کی تهسک بیریان کرده تهوه.
چونکه سه لاهه ددین له خاکیکی تر و له خه لکیکی تر نه بووه، به لکو لهوه
خاکه بووه که رزگاری کرده وه لهوه خه لکهش بووه که رزگاری
کردوون، به لام چ (له و بوون) و پیوهندی به ک؟ تهوه پیوهندی به فراوان و
پنه وهی که کوردو عهره ب و تورک و فارس و هیندوهی تری لیک جودا
نده کرده وه، واتا له و بوون و پیوهندی دینی نیسلام و خاکی نیسلام و
خه لکه موسلمانه کی.

بویه تهوه ر تیگه پشتن و پیوانه کانی ته مری و نه تهوه یی «به کار بهنن،
بهئی سه لاهه ددین له خاکه که وه له خه لکی خاکه که بیانی دیاره»^(۱).

تهوه کهسهش که به شیوه ی ره گه ز په رستانه ی تهسک بین بیر بکاته وه
پنی ناخوشه رزگار که ره که ی له نه تهوه ی خوی نه بیت (!) بویه ههول ده دا
تهوه تیگه پشتن و پیوانه به زور له قالی مانای (له و بوون) و پیوهندی به که

بهرنجینی بو تهوه ی نه نجاسی (لیکولینه وه) که ی بهوه ته رزه بیت که دلی
خوش ده کات، با له راستیش به دوور بیت، دوا ی تهوه قسه و قسه لوکی
میژووی هه لگیس و داگیس کردو تهوه مرزهی نی ده گه را دوزیه وه دلی
خوی بی خوش کرد. دیاره ده یی تهوه مرزوه تهوه قسه و قسه لوکانه باس
بکهین، به لام جاری نا. نیستا یابزانی میژوونووسانی هاوچه رخی
سه لاهه ددین چیان ده رباره ی سه لاهه ددین نووسیه، به تابه تی تهوانه ی
که له کوری لیکولینه وه ده سخستی راستی یه کاتی میژوودا سه نگیکي
پایه خداریان هه یه.

با له (ئینولته نیر) وه دهست بی بکهین که به کوله که به کی میژووی
نیسلام داندراوه له زمانه ی خوی دا هیچ میژوونووسیکي وه ها گشتی زان
(شمولی) هه رگیز شانی له شانی ته داوه^(۲). کتیسه کهشی (الکامل فی
التاریخ) به پی قسه ی (ئین خه له کان) که به ماموستای خوی داناهه
به کیکه له چاکترین کتیسه کانی میژوو. ئینولته نیر له سهرده می
سه لاهه ددین دا زیاره سالی (۵۵۵/۱۱۶۰ز) هاتوه ته زیان وه
(۶۳۰/۱۲۳۲ز) مردووه سه لاهه ددین به ۲۳ سال له وه گه وره تر بووه وه
نوا ی تهوه سرکرده یه چل سال پتر زیاره. ئینولته نیر به پونه ی مردنی
شیرکوی مامی سه لاهه ددینه وه له میسر سالتی
(۵۶۴/۱۱۶۸ز) نووسیه تی: به چهی خیزانی شیرکوه ته ییوی برای
تهمانه هه رددو کوری شادین و خه لکی شاری دوشن^(۳) بنه چه یان له
کوردو ره وادیه کانه، تهوه به ره بابesh له خانه دانترین به ره بابه کانی
کوردن^(۴).

پنویسته تهوهش بلین که ئینولته نیر زانایه کی سهرده سته ی
به چه ناسانه، له م بابه تهوه کتیسه کی به ناو بانگی هه به بناوی «اللباب فی
نهذب الانساب» که کتیسه کی تهوه سه عدله سه معانی بناوی
(الانساب) ی کورت و زور ههله ی راست کرده تهوه وه که
موکسووری یه کانی تهواو کرده وه وه گه لیک شیش که سه معانی
وه تهوه بوی زیاد کرده وه^(۵). بویه تهوه راستی به باس ده کهم تا خوینتر
دلنیا بیت که تهوه ی نووسه ریکي وه چه ناسی زانا باسی بنه چهی
سه لاهه ددین و بنه ماله کی بکات گومان هه لئاگریت، سهرباری
پایه به رزی ئینولته نیر له ناو میژوونووسانی هه موو نیسلام دا. نه که هه
میژوو نووسانی سهرده می خویشی به تهنیا، تهوه سارخی قسه کانی تهوه
میژوونووسه مان ده رباره ی بابه ته که ی خومان بو ده رده که وی. به تابه تی
که خوی له مه ی دانی رو وداوه کانه وه نریک بووه.

جگه له مه، ئیئولشه ئیئر باسی ئه و وتووێژه (نهینی) به ده کات که له میسر له نیوان سه رکرده کانی له شکری نوره ددین مهحمودی زهنگی کوری ئاق سه نقه ری سهرداری شام دا رووی دا کاتیک کوپوونهوه بو ههلبژاردنی به کیک جینی شیرکوی مامی سه لاهه ددین بگریتهوه که وهختی خوی سه رکرده ی له شکری شام بو و له سنی ههلمهت دا بو رزگارکردنی میسر له دست خاچی سه کان، له دوایش دا خهلیفه ی فاطمی کردبووی به وهزیری خوی بهر له چهند مانگیگ پیش مردنی. شایانی باسه له هه ر سنی ههله ته کهش دا سه لاهه ددینی برزای له گه ل بوو.

ئهوه بوو که شیرکو مرد، سه رکرده کانی له شکری نوره ددین مهحمود له میسر به تورک و به کوردوهوه کوپوونهوه تاکو له پاتی شیرکو به کیک ههلبژیرن. ئهوسا بریاردارا یوسفی برزای بی به وهزیر (که له مه ودا به نازناوی سه لاهه ددین به ناوبانگه بوو). بو ئه م کارهش ضیائه ددین عیسی هه کاری قازی و مه لاجاکی کورد ده ورکی باشی دیت، کهوا ئه و قازی به توانی سه یفه ددین مه شطوبی هه کاری - که هه ندی میژوونوس به «مملک الاکراده» ناوی ده به ن - له داواکردنی وهزیرایهتی فاطمی واز پی بهینی، ههروه ها شه هابه ددین مهحمودی سهرداری شاری (حارم) پیش له شام که خالی سه لاهه ددین بوو له گه ل میرقوتبه ددین خه سه روی کوری تهلیل که برزای ته بوله هه بجای کوردی هه دبانی سهرداری هه ولیر بوو له وهختی خوی دا.⁽⁷⁷⁾ که پیسی گوت: «سه لاهه ددین» خه لک سه ریان بو دانه واندوه، ته نیا توو هه یئولده وه ی یاروقی (عین الدوله الباروقی) سه رکرده ماون، هه ره چوئیک بیته توو سه لاهه ددین هه ردوکتان کوردن، مه هیله کاره که بکه وینه ده ست تورکه کان».⁽⁷⁸⁾

ئه گه رچی کوئشی قازی هه کاری بو ئیقناع کردنی سه رکرده کانی تورک له وانه هه یئولده وه ی باسکراو و عیزه ددین جوردیک و غه سه ددین قلیج و شه سه ددین به ره ش سه ری نه گرت و ته مه انه گه رانه وه شام. به لام نوره ددین مهحمود رای له هه لوئستی ئه و میرانه نه بوو چونکه نه ده بوو به هو ی ناکوکی به نه چه ی نه ته وه یه وه «ههروه کو ئیئولشه ئیئر و میژوونوساتی دی ده گێر نه وه له هه لوئستیکی ناسک دا پشتی سه لاهه ددینی وه زی، لاو بهر به دن.

پاشان دینیته سه ر نووسینه کانی میژوونوسکی هه لکه و تووی کوری ژیننامه نووسی «بیسوگرافیه» و اتا نه حمه د کوری محه مه د کوری له بویه کری ناسراو به (ئیین خه له کان) له کتیبه به ناوبانگه که ی دا (وفیات الاعیان و انباء انباء الزمان) که به گرنگترین کتیبه مهیدانی ژیننامه

داده نریت له زمانی عه ره یی دا ئیین خه له کان له در بۆترین ژیننامه به که له کتیبه که ی دا بویه کیک نووسینی له باسی سه لاهه ددین دا ده لئ: میژووناسان له سه ره ئه وه ریک که و توون که باوک و که سوکاری خه لکی شاری دوین و کوردی ره وادین، کهوا تیره به که له هوزی کوردی هه زبانی⁽⁷⁹⁾. پاشان ده لئ: پساویکی شاره زای خه لکی دوین پی گوتم له بهر ده که ی شاری دوین گوندیک هه به پی ده لئ «ئه جدانقان» دانیشتوانی ئه م گونده هه سوو کوردی ره وادین، ته یسویی باوکی سه لاهه ددین له م گونده دا هاتوته دنیا، (شادی باپیری سه لاهه ددین له دوین ده ره چو و ئه ییوب و شیرکوی کوری هه لگرت و چوه به غدا، دوای ئه و له (تکسیرت) دانیشن و شادی له و ی مردو گو په که ی گو مه زکی له سه ره له ناو شاره که دا.

خواهون (وفیات الاعیان) له سه ره قه ده روا ت و ده لئ: زور له به نه چه که بانم پرسی له که سم ته بیست باوکی شادی کئی بووه «واتا کهس باپیری باوکی سه لاهه ددینی نه زانیوه» ته نجا ده لئ: هه تا زور نوو سراوی وه قف و مولک و مالم دیت به ناوی شیرکسو و ئه ییوب، له وه زیاتر نه نوو سرا بوو (شیرکوی کوری شادی) و (ئهیوب کوری شادی)⁽⁸⁰⁾.

کهوا یه ئه م میژوو نووسه، به م قسه به ی دوایی به، سنوو ریک بو هه سوو گو مانیگ ده رباره ی به نه چه ی نه ته وه ی سه لاهه ددین داده لئ. پاشان ده لئ: له کتیبه (تاریخ حلب) ی ئیئولعه دیم له له هه یی دا دیو به تی کهوا ئیسماعیل کوری ته غته کین کوری ئه ییوب (برزای سه لاهه ددین)، که باوکی مرد بو بیه مه لیک یه مه ن، به نه چه ی خوی برده وه سه ر (ئومه و یه کان) و لافی خه لقیایه تی لی دا. له ماموستایای خو نامم به هه ادین بیستوه و «واتا ئیین شه ددای نووسه ری ژیننامه ی سه لاهه ددین» ده یگوت: کاتی که سه لاهه ددین به ندوباو هه که ی ئیسماعیلی له به مه ن بهر گو ی کهوت به دروی خسته وه گو تی ئه م به نه چه یه نه ئه سلئ هه یه و ته فه سل⁽⁸¹⁾. له م رووه وه له له هه به لی میسری ده لئ: ئیسماعیل کوری ته غته کین جاری خه لقیایه تی داو جل و بهرگی خه لقیایه تی له بهر کردو ناوی خوی نا «خه لقیه مه هدی». ئهوسا مه لیکو له مادل ئه یه بهر سه یفه ددین - که مامیه تی - وه لأمی بو ناردو داوای لی کرد واز له و به ندوباو وه ئه و کرده وه ناشیرینه بهینی⁽⁸²⁾. ده یی ئه وه ش بلئین میژوونوسان ئیسماعیلیان به کم ته قلی له قه لَم داوه. ته نانه ت باوکی لی ده ترسا شتیکی لی به سه ربی⁽⁸³⁾. (ئه بو شامه ی میژوونوس ده لئ: «چه ند خوینی رشت، پاشان جاری خه لقیایه تی بو خوی داو به نه چه ی خوی گه رانده وه سه ر ئومه و یه کان، ئهوسا کوژرا⁽⁸⁴⁾.

کوشتیشی به دستي کومه ليک کورد بوو له به من^(۱۱)

وادياره نو ئيسمايله ويستويه تي حاشا له کوردايه تي بنه چي خوي بکات له ولايتيکي وه کو به من دا که به دمارگيري هوزايه تي به ناوبانگو و حوز ناکات نو که سه ي فرمانبروايي لي ده کات په کيک بيت نه گهر له بهر بابيکي ره سه ني عه رب نه بيت، يان به شيويه ک له شيويه کان نه چته وه سر پشه ماله ي پيغه ميه ر(ص)، هر بويهش جاري خه ليفايه تي دا، به سه صه لاحه دين و سه يغه ديني هه ردو و مام لي تو وره بوون و بووه هوي نو وه کومه ليک له و کوردايه تي له يه من له گه لي دا بوون لي هه لگه رينه وه و بيکوژن.

راي (مه قريزي) ميژوونووسي گه وري ميسر (له ۸۴۵ ک ۱۴۴۱ ز مردوه) دهر باره ي هم به ندوياوه نه وه يه، نو که سانه ي که بنه چي عه ربه يان بو بنه ماله ي صه لاحه دين ده ست نشان کردوه، نه مانه خاوه ن بهر زه وه ند بوون و ويستويانه له نه بوي به کان نزليک بينه وه و خويان لاي نو مه ليکانه خو شه ويست بکه نه^(۱۲). چونکه نه وسا عه رب بووني مه ليکه موسلمانان کان بايه خي زياتر بوو، به تايه ني عه رب له ده سته ي حوکمرانان بوون و ناستي زين خوشي و پا يه ي کومه لايه تيان بهر زبوو.

نيستا با دهه بينه وه سر نو پر سياره ي که له سه ره تاي سه دا کردمان و ده نين: نه دي که وايي بوچي له کوردايه تي صه لاحه دين گومان ده که ن، مادامه کي ميژوونووسه گه و ره کان و زيشنامه نووس و وه چه زانايي سه رده مه که هه سوو به و شيويه ي ديتمان مه سه له که يان بي بيچ و په نا په کلايي کرد بيت؟ و اي داده نين و له امي هم پر سياره نه وه يه که هه ندي نووسه راني ميژوو که سه يره که ن صه لاحه دين له و په بهر زه شايسته دايه و هاتوه و خاكي عه ربه ي زرگار کردوه و قودسي به که م قيله ي موسلمانان ه ي له چه نگه ده ستريزي که ران دهر هيناوه، و هه ست ده که ن هر کي سر شاتيان نه وه يه صه لاحه دين به ناوه بهر ز نه که نه وه که سه ر کرده يه کي کورده، نه مه له قوناغي په که م دا، پاشان بچن کتبه کونه کان بيشکنن به لکو مرزي ناپه سه نديان له م کتبه نه دا بدوزنه وه، جا لايان واپوه به مرازگه پشتون کاتي باسي کرده ي مه ليکي باسکراوي يه مه نيان خو يندوته وه نه مه يان بهر ز کردوته وه به سه رنووسيني ميژوونووسه گه و ره کاتي سه رده مه که دا بازيان داوه.

نه وه تا (عه بدولته يز سه ييدولته هل) ي نووسه ري ميسري که له سه ره تاي سالاني شه سه کان دا کتبيکي دهر باره ي صه لاحه دين نووسيوه و زور به شان و بالي هاتوه و هر ده لي به تي مه دحي چا کي نه وي نووسيوه، به لام که ديتسه سه ر بنه چي صه لاحه دين زماني

تيک ده نالي و ده نووسن: نه گه ر گوترا صه لاحه دين به له دايک بوون کورده، ده ني بگوتري به هانا (النجدة) و به گه و ره ي و به سه ر که و تن عه ربه يه^(۱۳). هه ره کو بلني کورده يان نه نه وه ي دي شاياني و سه ني به هانا هاتن و گه و ره ي و سه ر که و تن نين.

پاشان سه ييدولته هل له سه ر قسه دهر واهه تي: صه لاحه دين بهر زمان و نه دهب و زانست و دين عه رب بوو، دهر و پشت و ماله که ي عه رب بوو، نه نانه ت کتوت ده لي: «هه تا به خواردن و خوار دنه وه و خو و پيوه گرتيشانه وه عه رب بووه، هه مو نه مانه عه ربه يکي به تي بوون و هيج شتيک له صه لاحه دين ني به نه گه ر عه ربه يکي ره سه ن نه بيت».

دياره سه ييدولته هل بي ري له وه نه کردوته وه نه وه ي نووسيوه تي چ کار نيک ده کاته سه ر نو کوردايه ي ده ي خو ينده وه؟ له وش دامام ده ني کوردي به چي ليک دايته وه؟ دهر باره ي دين و زمان و نه دهب و زانست و هه لسو که و ت و خواردن و خوار دنه وه يان چي به خه يال دا هاتي؟ وايي ده چي زور له و نووسيشانه ي نه خو ينديشته وه که گه لي نووسه رو ميژووناساني عه رب و موسلمان دهر باره ي جواميري و ره وشت بهر زي کوردايانان نووسيوه. ليره با هر به سه ري ي په نجه بو هه نديکيان دريژ بکه ين. به نموونه نه لحه سه ن کوري عه بدولتاي عه باسي که نووسه ريکي ميسري به له (۷۳۶ ک / ۱۳۳۵ ز مردوه) ده لي: کورده به نازايه تي و خيره تکه شي به ناوبانگن و قبل و مه کر بازيان تندا ني به^(۱۴). نووسه ريکي تري ميسري باسي کرده وه که کورده کان به جه رگن و تيره او يزي ليه اتون^(۱۵). نووسه ريکي رفا وايي هم دواي به ش له باسي کورده ده لي، له و نه ي سکوتله ندي به کاتي خه لکي بهر زاي به کان کورده شير بازيان زايته وه، بالا باريکن و زوو هه لده چن، وه کو يوناتيه کونه کان ده ماغ بهر زن، به به ره ناره زو و مه ندي شه رن و دمارگيري نيسلامن به نه ريت و راوو ره سه کاتي به وه^(۱۶).

هم دمارگيري به ي کوردايه بو نيسلام و به به ره ناره زو و مه ندي شه ريان بو واي له صه لاحه دين کرد که زور چا ک هم ره و شه وه بهر به نيني و خه لکيکي زوري کورده به سه ر که کاتيه انه وه رابکلي شته مه يداني شه ري پيروزي زرگار يخوازي، شه ري بهر گري کردن له خا کي فه لستين و شام و ميسر که خا کي موسلمانان هه سو ياته. له لايه کي دي، سه ييدولته هل واي پيشان ده دا که گوايا ده ستريزي خاچي به کان بو خا کي فه لستين و شام بو و ته هوي بهر زبوونه وه سه ر کرده ي صه لاحه دين له بهر نه وه نو (فه رزاري) نو ده ستريزي به په که واي کرد له ستيره ي به ره و شته وه، نه وه تا ده لي: «به ني کتبه، که سيني

صلاحدیدین له ناوه‌ندیکی عاره‌یی دا دهرکون و پین‌گه‌بشت، نه‌گهر
عهره‌یی دهور و پشتی نه‌بوونایه‌و نه‌گهر له‌سرخاکی عهره‌ب (مه‌به‌ستی
خاکی داگیرکراوه) هه‌لسوکه‌وتی نه‌کردبا، به‌و‌جوره‌ ناوی دهر‌نه‌ده‌کردو
له‌ستیره‌ی به‌م شینویه‌ بلن‌د نه‌ده‌بووه^(۳۱).

وا‌پین‌ده‌چی بلن‌ی ته‌وه‌ی له‌ هه‌لمه‌تی رزگار‌کردنی خاکی ئی‌سلا‌مدا
(که‌له‌وسا له‌سهر‌ده‌می ده‌ستدر‌یزیی خاچی به‌کان دا خاکیکی عهره‌ب
بووه) به‌شدار‌ی کردووه‌ یان سه‌ر‌کردایه‌تی هه‌لمه‌ته‌که‌ی کردووه‌ پی‌ویسته
واز له‌ نه‌ته‌وه‌یی خوی پین‌ی، ده‌نا له‌ ریز‌ی رۆ‌له‌کاتی خا‌که‌که‌دا
وه‌ر‌ناگیر‌یت. پی‌ویسته‌ صلاحدیدین سو‌پاسی داگیر‌کاری خاچی به‌کان
پین‌ت چون‌که به‌هزی‌وه‌ توانای له‌ سه‌ر‌کردایه‌تی و شه‌رو رزگار‌کردن دا
دهر‌که‌وت!

به‌لن‌ی شه‌ره‌کانی سه‌لییی هه‌مه‌تی هه‌موو مو‌سلمانانی جیهانی بزوان‌د،
به‌لام‌ ته‌م جیهانه‌ هه‌ر یه‌ک صلاحدیدینی لن‌ هه‌لکه‌وت و صلاحدیدین
قه‌رزاری ده‌ستدر‌یز‌ی به‌که‌ی خاچی به‌کان نی‌به، به‌لکو قه‌رزاری
دینه‌که‌به‌تی که‌ نازایه‌تی چیشان‌شین و به‌ جه‌رگی کوردی تیکه‌ل
به‌سه‌ر‌گه‌رمیی ئاین‌ی و ته‌رکی هه‌زاو‌خوش و بستنی مو‌سلمانان کرد تا
رووب‌کاته مه‌یدانی رزگار‌کردنی به‌که‌م قیله‌و سنی به‌م جه‌رمی مو‌باره‌کی
مو‌سلمانان

ئیس‌ناش وای به‌ پی‌ویست ده‌زاین‌ پاسی بی‌رو‌پای هه‌ندی له‌و
شار‌م‌زایانه‌ بکه‌ین که‌ به‌دل‌ناییی به‌وه‌ گه‌پش‌تو‌نه‌ته‌ راستی بنه‌چه‌ی
صلاحدیدین چ به‌که‌سه‌ر یان لاه‌لا پاسیان کردووه‌ . دکتور سه‌یید ته‌لباز
له‌لم‌ورینی که‌ دینه‌ سه‌ر‌پاسی هه‌زی ته‌به‌زی صلاحدیدین و سه‌ر‌کرده
پیش‌ته‌کان و واز‌هه‌تایان له‌ ته‌ماهی شه‌خشیان .

به‌ره‌به‌ره‌ ته‌ماح‌کاری خوی‌سه‌ندی ده‌ستی به‌ کز‌بوون کرده‌له
به‌رام‌به‌ر یه‌کیتی نیازی گشتی ئی‌سلام دا، ته‌وه‌کیتی به‌ی هه‌ردوو
سه‌رداری تور‌کمان هه‌ما‌ده‌دین زه‌نگی و نوره‌دین مه‌حمودی کوری،
پاشان سه‌رداری کورد صلاحدیدین ته‌پویی به‌هوی ره‌وشت جوانی و
هه‌ممه‌ت به‌رزی و پروا پته‌ویاته‌وه‌ بو‌هه‌تانه‌دیی هه‌ولیان دا^(۳۲).

ه‌وای ته‌مه‌ له‌جی به‌کی تری کتیه‌که‌دا قسه‌ی گروس‌ی Grossett ی
نوو‌سه‌ری له‌ره‌نسای هه‌ناوه‌ته‌وه‌ ده‌لن‌: پاش ته‌وه‌ی صلاحدیدین له
١٩٦٤ هـ / شاداری ١٩٦٩ ز له‌ وه‌زیرایه‌تی می‌سری دامه‌زرا پله‌ی کورد له
دنیا‌ی ئی‌سلام دا به‌رزی‌بووه‌وه‌، سه‌ره‌پای ته‌وش که‌ ئی‌سلام جه‌ز به
فه‌رق و جودایی ره‌گه‌زو چینه‌په‌تی تاکت، ته‌وگوتنه‌ی، به‌لام‌ ته‌و
ناوی‌ساتگه‌ی بنه‌ماله‌ی ته‌پویی کورد هه‌ییوو له‌فیکری به‌پیت و
ره‌وشت به‌رزی، توانی زال‌ بوون و پین‌سه‌ه‌وتن و ده‌سه‌لات له‌و

مه‌لبنده‌ی لن‌ی زیا به‌ده‌ست به‌پین‌ی . ته‌و‌گور و هه‌زی لای‌به‌ش که‌ کورد
هه‌یسوو، زوری پین‌نه‌چوو ته‌وه‌نده‌ هه‌زی و توندی و نازایه‌تی به‌ی له
رۆ‌ژه‌له‌ لانی ناوه‌راست دا چان‌د که‌ کاریکی زوری کرده‌ سه‌ر‌گور‌پینی
کاروبار له‌میسرو شام دا^(۳۳).

به‌لن‌ی هه‌ندی قسه‌ له‌وانه‌یه‌ به‌ چه‌ند روویه‌ک لن‌ی بد‌ریته‌وه‌، ته‌وه‌که‌سه‌ی
به‌ تیر و انیشینیکی پیشه‌کی- پین‌ی به‌وه‌ یان له‌ روی به‌رزه‌وه‌ندی
کو‌مه‌له‌به‌ستی ته‌سه‌که‌وه‌ و که‌وه‌ئاین‌ی، ره‌گه‌ز، رین‌از، ناوچه‌،
حیز‌بایه‌تی، چینه‌په‌تی . . تاده‌ده‌توانی به‌ که‌یفی خوی لیک‌دانه‌وه‌ له‌سه‌ر
قسه‌که‌ هه‌لچنیت، یان دنی له‌ناو چه‌ند قسان دا ته‌وه‌قه‌به‌ هه‌لده‌به‌زی‌پینی
که‌ بو‌به‌رزه‌وه‌ندی ته‌و یان باری سه‌رنج ته‌سه‌کی ته‌و‌باشه‌.

له‌ راستیش دا ده‌ستکاری کردنی راستی می‌زو‌ویینه‌ چه‌کیکی دوو
ده‌مه‌و باری کردنه‌ به‌ راب‌ردوی کو‌مه‌ل و دا‌پوشینی هه‌له‌و چه‌وتی به‌کاته،
وه‌نه‌به‌ی ته‌م ده‌ستکاری گه‌زده‌ش هه‌ر زاده‌ی ته‌م رۆ‌ژانه‌ پین‌ت،
به‌لکو می‌زو‌وییه‌کی کونی هه‌به‌ ده‌گه‌ریته‌وه‌ سه‌رده‌می درۆ هه‌لبه‌ستن له
ته‌نجاسی ترس یان چاو‌روا و یان ده‌سه‌ختنی قازانج و شتی تریش دا
ده‌ر‌ساره‌ی بنه‌چه‌ی ته‌م سه‌ر‌کرده‌به‌ش، ده‌پین‌ نو‌وسه‌ران به‌پین‌
خواست و ئاره‌زووی خویان ره‌فتار ده‌کن، به‌پین‌ ته‌وه‌ی چو‌نیان بو‌وی
واین‌، نه‌ک وه‌کو ته‌وه‌ی واب‌سووه‌، ته‌گه‌رچی ته‌م لیک‌دانه‌وه‌ش ته‌وه
ساخ ده‌که‌نه‌وه‌ صلاحدیدین پی‌اویکی بو‌ره‌پساوو سه‌ر‌کرده‌به‌ک له‌زور
سه‌ر‌کردان نه‌بووه‌، به‌لکو مه‌زنت‌رین پی‌اوی سه‌رده‌می خوی و په‌کتای
زه‌مان بووه‌ له‌ نازایه‌تی و دل‌یری و جوان‌یری دا، هه‌روه‌کو ئیم‌پراتور گلیوم
په‌سنی داوه‌، به‌لام‌ ته‌م لیک‌دانه‌وه‌ ته‌سه‌ک بین و که‌یفی خو‌کرده‌ته‌هه‌ر به
په‌له‌ی نا‌شیرینی سه‌ر‌ناوچه‌وانی زانینی می‌زو و ده‌مینته‌وه‌ واده‌که‌ن می‌زو
نه‌توانی بگاته‌وه‌ ریز‌ی زانسته‌ کو‌مه‌له‌په‌تی به‌کاتی دنی (چ جایی زانسته
په‌تی به‌کاتی وه‌کو فیزی‌ا و کیمیا و هی‌دی . .)

له‌هه‌مسوو سه‌یترتر ته‌وه‌به‌ صلاحدیدین له‌ باری بنه‌چه‌وه‌ به‌ دوو
ئاگرس‌سو‌تاوه‌و له‌راستیان دوور کردوته‌وه‌وو دوو ره‌وشتی ناراستیان
وه‌پال داوه‌، دوو ره‌وشتی لیک‌تر دوور و ناته‌با، ته‌وه‌تا له‌و کاته‌دا که
هه‌ندی‌ک وه‌کو دیتمان گومانان له‌ بنه‌چه‌وه‌ بنه‌به‌تی نه‌ته‌وه‌یی ته‌وپاوه
ده‌کن، هه‌ندیکی دنی به‌ ده‌ما‌گیری بو‌رۆ‌له‌کاتی نه‌ته‌وه‌که‌ی تاوان‌پاری
ده‌که‌ن . له‌م رو‌وه‌وه‌ دکتور نه‌ظیر‌حسان سه‌‌ه‌داوی لای‌واپه‌ که‌ لادانی
هه‌ندی می‌روالی تورک له‌ به‌ر‌په‌ر‌دنی کاروباری هه‌ندی شاری شام و
دانسانی کورد له‌ شوین ته‌وان دا به‌لگه‌به‌کی رو‌ونه‌ بو‌ه‌سیاسه‌تی
ده‌ر‌ما‌گیری ره‌گه‌زایه‌تی(١) له‌نیوان تورک و کورداندا، که‌ صلاحدیدین
له‌ فتوحاتی دوار‌رۆ‌زی دا په‌سه‌روی کرد، که‌وا خزمی خوی و می‌سه‌

كوردەكانى لەو فتوحاتەدا بەكار دەبرد بۆ دلبابوون لە دلبابوون لەكاتى پەنجەبازى لەگەڵ خاچى بەكان دا.^(۳۳)

ئىسره نامانەوى لە كردهوهكانى صلاحەدين بگۆلنەوه، بەلام سەردەكەين ئەوى كردهوهى لەبەر دەمارگىرى نەبووه، بەلكو لەبەر دلبابوون بووه لە دلبابوونى براكانى و پساوانى بئەمالەكەى - هەروەكو سەعداوى خوڤى گوتووېتى - سەربارى ئازابەتى و خانەدانى و دووربىيان لەخۆپەستى. پاشان خۆوه نەبى هەر صلاحەدين سىياسەتى دانانى خزم و بئەمالەى لە فەرمانرەوايى دا پەپرە و كردى، بەلكو ئەمە پەپرەيىكى كۆن و نووى، هەر هيزىكى تازە بوو ئەوى كارى راست بى و دەسلەنى بەسە جوكمەرانى دا محكەم بىت، جلهوى كار و بار دەداتە دەست رۆلە دلبابوونى بئەمالەكەى.^(۳۴)

نووسەرىكى شارەزا لەم بابەتەوه دەلى: لەگەڵ ئەوش كە صلاحەدين لەسەر پەپرەوى رىكخستتەكانى نوورەددىن مەحمودى كورى زەنگى رويشتوو بەلام جىاوازي ئەم لەوهدابووتاي تەرازوى رەگەزى كوردى قورستر كرد، بايەخى رەگەزى تورك كەم بووه، بەلام بەهوى دلبابوونى و سەردانەواندننى هەر دوو رەگەز بوى توانى نەهلى ئىوانبىيان ناخۆش بىت، لەكاتى دابەش كردنى زەويوزاردا (ئىقطاعات) هەولى دەدا هەردوولا بەكان بكات^(۳۵). بەلام هەولى دا لەگەڵ ياسا نووى بەكەدا بەرئوبەجىت و ئىجگار بەوردى لەگەڵ هەردوو رەگەزە بئىچنەبەكەى لەشكرەكەى هەلسوكەوت بكات، بۆبە سەركردەى كوردى بۆ جەنگاوەرانى تورك دانەدەنا، يان سەركردەى توركى بۆ جەنگاوەرانى كورد دانەدەنا. وچونكە كورد مل كەچى توركان نەدەبوون، توركىش مل كەچى كوردان نەدەبوون^(۳۶).

بەلى هەروەكو نووسەرىكى رۆژاوايى دەلى: رادەى كورد له شكىرى صلاحەددىن دا ئىجگار زۆر بووه^(۳۷) بۆبە بىسويست بوو كارامانە و ورياو زىرەكانە رەفتار بكات، بەتايبەتى دواى ئەوى توانى سنوورى ئاغايتى توركەكان بشكىنيت كە ماوهى سەدەو نويك ئاغايى هەلوئىست بوون.^(۳۸) هات رۆلەكانى ئەتەوى خوى كرد بە جەنگاوەرى رىكويىكى هاوتاي ئەوان، كە جازان پيش ئەو لە پلەى دووم دا بوون. ئەگەرچى هەندى سەركردەى گەورەى تورك خويان پيش دامەزراندنى دەولەتى ئەبويش پشتيان بە رەگەزى كورد بەستبوو، ئەوتە ئەبويەكەرى دەوادارى مېژوو نووس باس دەكا دەلى: «سالى ۱۰۶۳/ك ۱۰۶۹ زواتا پيش پەيدا بوونى صلاحەدين بەسەد سال ئەلپ ئەرسەلانى سولتانى سەلجوقى تورك دەهزار جەنگاوەرى كورد هاتتە

كى»^(۳۹) بەويىبەى ئازابان نرخی ئازابان دەزانن، بارەگەز جىاوازيش بن، مادام هەردوولا بەك دىن و بەك هەلوئىست كويان دەكاتەوه. هەروەها ژمارەبەكيش كورد هاتتە ناو لەشكرى نىزامى لەسەردەمى عىسادهددىن زەنگى و نوورەددىن مەحمودى كورى و ميسره ئەرتەقى بەكان دا، وە زەويوزارى گەورە يان جامكى [سووچە] يان وەرەگرت هەروەكو چون جەنگاوەره توركەكان وەريان دەگرت^(۴۰).

ئەو هاوبەشى بە گەورەى كورد لە لەشكرانى ئىسلام دا بەتايبەتى لە زەمانى شەركانى خاچى دا^(۴۱). لەگەڵ درەوشانەوى ئەستىرەى صلاحەددىن دا وای كرد زۆر سەركردەى كورد ناويان بەرز بئىتەوه، بەجۆرىك هەرسەركردەيك بئويستى بە لىكۆلنەوهبەكەى سەربەخو هەبە^(۴۲). زۆر ناوى كورد دەبىسەن كە نووسەرانى ئەو سەردەمە ناويان بردوون وەكو شادى - بابىرى صلاحەددىن - شىركۆ - مامى صلاحەددىن - شاهەنشا، فەروخ شا، تورتاشا - برايانى صلاحەددىن - خەسره و كورى تەلىلى هەزبانى، خوشترىن حەكەمى، خوشترىن ميسرى هەكارى، نوشىرەوانى زرزارى، دەرباز - ئەوى لەشەرى حەتتىن دا شای خاچى بەكانى بەدىل گرت، كە بەكىك بوو لە پساوانى ميسراهمى مەهرانى كەئەویش رىنوئى شاتىبوى سەركردەى گەورەى خاچى بەكانى بەدىل گرت كە لە سەرچاوه عەرەبى بەكان دا بە (تەرناط) ناسراوه، بارىك مەهرانى، لاشىن خوشكەزى صلاحەددىن.

وتەى دوايى:

نازانم چون خاوەن قەلەمىك - جا هەر كەسى بىت - كەوا باوه خزمەتى راستى دەكات، بىت راستى هەل بگىرئىتەوه، ئەو قەسو نووسىنانە پشت گوئى بخت كە روون و رەوان، مېژوو نووس و وەچەناسان توماربان كردهوه، ئەنجا مىل قەبەكى چروك بگرت، بىرازئىتەوه و گەورەى بكات و بەشوازيكى پىنچاويچ و دل راکيش بىخاتە روو گومان لە قەسى مېژوو نووسانى سەردەم بكات.

لە راستى دا بەكىك لەمېژوو نووسان زاتى ئەوى نەكردوو راستى هەل بگىرئىتەوه نە لە سەردەمى باوك و مامى صلاحەددىن، و نە لە سەردەمى خوى يان مەلىك عادل سەبفەدنى براى لە شام و لە ميسردا، بەلكو لە خاكىكى دوورەدەستى وەكو (سەمەن) دا ئەو راستى بە هەل گىراوتەوه، يان لەو ماوهبەدا كە دەولەتى ئەبويى تووشى بى هيزى بوو بەتايبەتى دواى وەفاتى سەبفەدنى و ئەو دەمەى مەلىكەكانى ئەبويى لە شەركەشەى ئىسوان خويان دا بئويستيان بە پشتگىرى دانىشتوو بەرئەكەنى ولات، واتا عەرەبە مۇسلمانەكان

هه پور، بویه بنه چهی خویان گه راندهوه سهر بنه چهی نو دانیشنوانانه تاخر یارمه تیپان بدهن. جا لهو ده مه دا که صلاحه ددین رسنه یقه دینی برای ناره زایسان بهر ابهر بندلو باوه که ی ئسماعیل کوری تهغه کین کوری ئه ییوبی مدلیکی یه مه ن دهر بری، ده بینین مه لیکه کانی بهر بابی ئه ییوب - لهم دوابی به دا - له قسه ی ئه نو سهرانه بی دهنگه ده بوون که بنه چه یان ده پدنده وه سهر عهره ب. دووریش نی یه هه ندی مه لیکه ئه ییوبی پاداشتیسیان به مانه دابیت. ئه مهش له سه ره ده می وه چه ی سی یه م و وه چه ی دوابی مه لیکه ئه ییوبی به کان دا که ههستیان به وه نه ده کرد که روه ی خاککی باوو پیرانیان و چونکه له خاکیکی عهره بیدا هاتبونه دنیاو گه وه بیوون و تیندا ئیژرا بوون. ماوه یه کی دریش له نیشتمانی به به تهی خویان دوور که وتیوونه وه به به هزاران میل لی یه وه دوور بوون، به پیچه وانه ی پشتی به که میان که بریتی بوو له شادی و ئه ییوب و شیرکوی کوری، پاشان پشتی دووم که بریتی بوو له صلاحه ددین و سه یقه دین و براکانیان. بویه وه چه کانی دوابی ئه وان ههستیان هه به و لاته ده کرد که لئی له دابیک بوون و پی گه پشتیوون. ئه مهش مه سه له یه که له هه موو کات و جی به ک داوه له هه موو خه لکینک دا ده قهومی. خو کوردینک نه یگوتوه فلان خه لیفه و فیسار که سه رکرده ی وه کو سه عدی کوری ئه بو وه قاص بان تاریقی کوری زیاد بان عیماده ددین زهنگی بان ئه رسلان شا کوردن، به لام که نوو سه ریکی کورد ده بینئ ئه و راستی یه ی ده زانی وا هه ندی گومانی لی ده کن، به نه رکی سه رشانی خوی ده زانی راستی یه که روون بکاته وه تا له گیزاوی نووسیئی زوردا گوم نه بیت. به تایه تی ئیمه که ئیجگار پیوستیمان به ریک خستی ریزه کانمان هه یه ئه مهش دوابی ۱۵ نان به یه کتر و به ده وری به کتر له میژوودا، نه وه ک بی دهنگه بوون له راستی بو خاتری خازانجی خویی.

له دوابی دا، ئایا گه لی کوردی ناسراوه به دلیری و به هه لوسته کانی شایانی ئه وه نی یه سه رکرده ی هه لکه وتووی بی؟ که صلاحه ددین به کیکه له بهر زرتیریان و ته تیاش نی یه؟

پهراویز:

- (۱) دهر بباره ی سیفه ته کانی ئه م سه رکرده یه بر وانه باسیکی ئیمه به ناو نیشانی (صلاحه ددین) به رای هاوچه رخنه کانی. سوارچاکی صلاحه ددین) که له ژماره (۶۱۳) ی سالی ۱۹۸۷ ی روشنیبری نوی دا بلاو کراوه ته وه.
- (۲) وه کو ئه مه که هاوولد لامپ به نمونه باس ده کات که وا صلاحه ددین کوردینک بوو فه رمانه روهایی له ولانیک دا کرد که زور به ی دانیشنوانی

- تورک و عهره ب بوون. (۱).
- بر وانه کتیی «شعله الاسلام» نسه الحروب الصلیبیه، کردنه عهری: محمود عبدالله یعقوب، چاپخانه ی الارشاد. به غدا، ۱۹۶۷، ل ۳۰۳
- (۳) د. فیصل السامر، ابن الاثیر. بلاو کراوه کانی وه زاره تی روشنیبری و راگه یانندن. دار الرشید للنشر. به غدا ۱۹۸۳، ل ۷۰۵
- (۴) دوین یان دبیل: ئه م شاره که وتوه ته باشووری روژاوی ولانی ئه ران له سه ر رووباریک پی ده لئین «نهر الکرده» رووباری کوردان. (اسماعیل شکر رسول الشدادیون فی بلاد اران. اطروحه ماجستیر ۱۹۹۰ ل ۳۱.
- (یاقوت) ده لی ئه مه شاریکه له ناوچه ی ئه رانی ئه و په ری سنووری نه ذریبجان نزیک تغلیس هه که وتوه، مه لیکه کانی بهر بابی ئه ییوب له شام له وشاره ن. معجم البلدان. چاپی دار صادر. بیروت ۴۹۱/۲، ۱۹
- (۵) ابن الاثیر. الکامل فی التاریخ. چاپی دار صادر بیروت ۱۹۶۶. ج ۱۱ ل ۳۴۱
- (۶) ئه م کتییبه چه ند جاریک له گو تنگن و له قاهره چاپ کراوه.
- (۷) ابن الاثیر: الباهر فی التاریخ ل: ۱۴۱-۱۴۲
- ابو شامه: کتاب الروضین فیس اخبار الدولین. چاپی دار الجیل - بیروت (به بی سال) ج ۱ ل ۱۶۱
- (۸) دوو سه رچاوه که ی پیشوه.
- هه ره ها: ابن خلکان: وفیات الاعیان. چاپی قاهره ۱۹۴۸، ج ۶ ل ۴۵۵
- (۹) دهر بباره ی هوزی هه زانی بر وانه «الهذیبایسون فی اذربیحان و اربل ووالجزیره الفراتیه، اطروحه ماجستیر احمد عبدالعزیز محمود زانکوی صلاحه ددین. هه ولیر ۱۹۹۰.
- (۱۰) وفیات الاعیان: ۱۴۰۶
- (۱۱) سه رچاوه ی پیشوو: ۱۴۱/۶
- (۱۲) شفاء القلوب فی مناقب بنی ایوب. تحقیق د. ناظم رشید چاپی وه زاره تی روشنیبری و هونه ر، به غدا ۱۹۸۷ ل: ۲۷۲
- (۱۳) ابن واصل: مفرج الکروب فی اخبار بنی ایوب. تحقیق د. جمال الدین الشیال مطابع دار القلم. قاهره ۱۹۶۰، ۷۳/۳
- (۱۴) ابو شامه: تراجم رجال القرنین السادس والسابع چاپی دار الجیل (چاپی دووم ۱۹۷۴) بیروت ل: ۱۱
- (۱۵) ابن واصل: مفرج الکروب: ۱۳۶/۳

- الحنبلي شفاء القلوب : ٢٧٢
- (١٦) المقريري : المواعظ والاعتبار بذكر الخطط والآثار جابي قاهرة ١٣٢٤ك. ج ٣ ل : ٣٧٨
- (١٧) عبدالعزيز سيد الامل : ايام صلاح الدين المكتب التجاري للطباعة والتوزيع والنشر . بيروت ١٩٦١ . ل : ٤٥
- (١٨) الحسن بن عبدالله العباسي . آثار الاول في ترتيب الدول . چاپخانه بولاق . قاهره ١٢٩٥ك . ل : ٦٤٧
- (١٩) الدواداري (ابوبكر بن عبدالله بن ايكم) الدرّة المضئبة في اخبار الدولة الفاطمية . چاپخانه (المعهد الالماني للآثار) قاهره ١٩٦١ : ل : ٣٩٣
- (٢٠) هارولد لامب . شعله (قصة الحروب الصليبية) . ترجمة محمود عبدالله يعقوب چاپخانه الارشاد بهغدا ، ١٩٦٧ . ل : ٥٦
- (٢١) ايام صلاح الدين ، ل : ٤٤
- (٢٢) كتيبه كهنه : الشرق الاوسط والحروب الصليبية دار النهضة العربية . چاپخانه لجنه التاليف والترجمة والنشر ، قهيرة ، ١٩٦٣ ج ١ ل ٧٠٩
- (٢٣) له بواركي دي باسي بهرهمي فيكرمي بنه مالهى نه يوب ده كه مين (٢٤) هـ . س ج ١ ل ٧١٢
- (٢٥) د . سمداوى التاريخ الحربي المصري في عهد صلاح الدين مكتبة النهضة المصرية . قاهرة ١٩٥٧ . ل : ٦٨
- (٢٦) د . دريد عبدالقادر نوري . سياسه صلاح الدين چاپخانه الارشاد . بهغدا ١٩٧٦ ل : ١٧٢-١٧٣
- (٢٧) د . السيد الباز العريضي (سرجاوهي پيشوو بهراويزي ٢٢) ل : ٨١٢
- (٢٨) ابن شداد . النوادر «سيرة صلاح الدين» ل : ٢١٧ ابو شامه . الروضتين ج ٢ ل : ١٩٩
- (٢٩) ج ب . هـ . أ . ر صلاح الدين الايوبي المؤسسة العربية للدراسات والنشر ، بيروت ١٩٧٣ ل : ١٤٤
- (٣٠) سرجاوهي پيشوو (٣١) الدواداري ، سرجاوهي پيشووترين ل : ٣٩٣
- (٣٢) د . السيد الباز العريضي . مصدر سابق ، ل : ١٦٥
- (٣٣) پروانه «هر بونمونه» نه نومونه جوانانهي ده باره ي نازاي و جواميري و دليري كوردان كه به كيك له بهر ترين نووسه رو سوارچاكانى نهوسه ده مه (اسامة ابن منقذ الكنانى وله ٥٨٤ك مردووه / ١١٨٨ زه نهوهي ميره كاني شيزه له شام له يادداشتي روزانهي خوي له كتيبي (الاعتبار) دا نووسيوسته ني ، نه م كتيبه له زانكوي پرنستوني نه مريكا ، سالى ١٩٣٠ چاپ كراوه .
- (٣٤) له بهشي ميزووي كوليجي نادابي زانكوي صلاحه دين له ههولير به كه م ناميه كي ميزووي ده باره ي ناوداريكي كورد نه ويش (المتسوط الهكاري) به كاك نه بهز پيشكشي كردوه .

دراسة في سيرة صلاح الدين

د . محسن محمد حسين استاذ التاريخ الاسلامي
جامعة بغداد قسم التاريخ / كلية التربية - ابن رشد

والدراسات التاريخية الحديثة تقر ان الانسان ليس بوسعه ان يصنع تاريخا دون ان تواتيه الظروف المؤهلة ، الا ان نظريات تفسير ظهور (الرجل الملهم) تقر بدورها ان تلك الظروف تنتظر الرجل الذي تتوفر فيه المواهب ، ليظهر القائد المناسب في الزمن المناسب . وهذا ما يدفع مراقب الحدث التاريخي أن يسأل : أكان بالامكان ان يسد مسد هذا الرجل رجل اخر؟ وما دام الكلام عن صلاح الدين ، فيروي هذا البحث : اي رجل كان؟ ومن يكون؟

اسم هذا القائد يقترب عادة بالرد على الاحتلال الصليبي لاراض اسلامية واسعة . وان عوامل موضوعية وذاتية اجتمعت في تلك المرحلة لتنظيم ذلك الرد

نعم كان مجهود صلاح الدين استمرارا للتحرك الذي بدأ به مؤسس دولة الاتابك في الموصل وحلب وزنكي بن اق سقره وابنه نور الدين محمود الذي كان (شيركوبين شادي) عم صلاح الدين ، على راس تنظيم جيشه في حلب ودمشق ، وايوب والده احد رجال دولته . الا ان مافعله صلاح الدين فاق كل ما انجزه هؤلاء القادة .

نه و کارانه‌ی ریژه‌یان له ده‌ستوور لاده‌دهن

د. نه‌وره‌حمان حاجی مارف

(به‌شی کوردی - کولێجی په‌روه‌رده - زانکۆی به‌غدا)

٢- له‌زمانه ئیرانی‌سه‌کۆن و نوێکان و گه‌لێ له‌زمانه هیندۆ نه‌وروپایسه کائدا، به‌همان شیوه‌ی نه‌مرۆی کوردی، یان به‌شیوه‌ییکی په‌کجار نیزیک لیوه‌ی ده‌بیترتی.

ئهم کاره له‌ زمانێ فارسی ناوه‌راستدا خاوه‌نی ره‌گی (ه) بووه، که له (ئه‌ه) ی فارسی کۆنه‌وه وه‌رگیراوه. کاری یاریده‌ده‌ری خاوه‌ن ره‌گی (ه) کرداریکی ناته‌واو بوو و ته‌نیا فۆرمی کاتی ئیستای ریژه‌ی ئیخباری و ریژه‌ی ئینشانی هه‌بوو. به‌وێنه کاتی ئیستای ریژه‌ی ئیخباری به‌م چه‌شته بوو:

کۆ	تاک	
هینم	ههم	١- که‌سی په‌که‌م
هیت	هی (ه)	٢- که‌سی دووهم
هه‌ند	هه‌ست	٣- که‌سی سێهه‌م

پاڤه‌ک راب‌ پوسی ئی هه‌ست (پاڤه‌ک کۆری هه‌یه). ئان له‌فزار کئی هه‌ست ئوت بووت ئوت بیست (ئسه‌و هێسه‌زه که‌وا هه‌یه، بووه‌ده‌یه). فۆرمی که‌سی سێهه‌می تاکی حاله‌تی نه‌ریتی ریژه‌ی ئیخباری ده‌بیته (نیست):

کئی فترشن نیست (ئه‌وه‌ی که‌ کۆتایی ئی‌یه) (١٢) ...
له‌زمانی پلوجیدا فۆرمی ته‌واوی له‌وکاره (ئه‌ست) هه‌په‌جیا به‌کاردی. یۆ نمونه:

له‌ زمانێ کوردیدا کاری (هه‌بوون، ویستن، چوون، هاتن، زانین، کارن) .. له‌ هه‌ندی رووی وشه‌سازی‌یه‌وه له‌ ده‌ستووری گشتی لاده‌ده‌ن:

(هه‌بوون):

(هه‌بوون) چاوگیکی لیکه‌دراوه و له‌ دوو مۆرفیمی ریشه‌ی (Root) (morpheme) ی (هه‌) و (بوون) پیکه‌تاه‌وه.

هه‌ندی له‌ نووسه‌رانی ریژه‌ی کوردی (هه‌) یان به‌ پیشگر داناه‌وه (١١).
له‌ ریی دوو به‌لگه‌ی زانستی‌یه‌وه، پیشگر نه‌بوونی (هه‌) ربه‌ت ده‌که‌بنه‌وه:

١- (ه) پیشگر نی‌یه، چونکه له‌ زمانێ کوردی نه‌مرۆدا ده‌بینن، به‌ ته‌نیا به‌کارده‌هێنرێ و جیناوی لکاوی ده‌خه‌رتنه‌ سه‌رو واتای ته‌واو ده‌گه‌یه‌نی:
ههم، هه‌یت، هه‌یه، هه‌ین، هه‌ن، هه‌ن
ته‌هلکی وای هه‌یه که‌ هه‌مه‌شه‌هلی دانشن
هه‌م ناظمی عوقوودن و هه‌م ناظیری ئوموور

(نالی، ١٨٤)

چه‌ند که‌سانێ هه‌ن له‌گه‌نجی وه‌ته‌ن
که‌ شه‌ویان لێ هات هه‌ر قوماز ته‌که‌ن

(بێ که‌س، ل ٩٢)

به‌لام ئهم تاییه‌تی‌یه‌ له‌ کرۆکی پیشگردا نی‌یه‌و (پام .. رابن ..

دست ك چى زهرى و سورى نهست (بينيم لهوى چمند زير و پاره ههيه).

نهوش نمونهى گهردان كردنى:

۱- گهردانی فورى تهواوى كاتى ئىستا

۱- كاتى رانه پوردوو

(بوون - وجود)

(خواه نيتى تملك)

ئىستا
ههم
ههين
.....^(*)

ئىستا
ههمه
ههمانه
ههمانى
ههماننيت

ناك

دياليكتى روزه ناوا
۱- نهستان، ههستا
نهستان
نهستون
كو

دياليكتى روزه ناوا
نهستن، ههستن
نهستون
نهستن

۲- نهستى، ههستى، نهستى نهستت، نهستى، نهستى
نهستهى ههستت، ههستى، نهستى

۳- نهست، نهستت، نهستين ههستهنت، ههستهن، نهستانت، نهستن، ههستت، نهستن، نهستن

۲- گهردانی كاتى راپوردوو:

ناك
كو

۱- نهستهين
۲- نهستهين
۳- نهستهى، نهسته

له زمانى فارسىي نويدا (هست)هوله زمانى روو سيشدا (بهست)ه... له زمانى نهله مانيدا (haben) و له ئىسپانيدا (haber)

(ههپوون) له زمانى كورديدا به دوو واتا ديت: بهك - (بوون - وجود): دوو - (خواه نيتى - تملك). له بارى بهكهدا - واته كاتى به ماناي وجود ديت تى نهپههه، بهلام كاتى واتساي خواه نيتى دهگهيه تى نهپههه. هم تى نهپههه تى بهرى بهشى چ له پيوه ندى يدا به بهركاره و ههچ له وهرگرتنى جيناوى لكاودا دهرده كهوى.

- بارى ئهريتى -

- ۱ -

ريزهى ئىخبارى

۲- كاتى راپوردوو

ا- راپوردوى نزيك
ههبووم
ههبووين
.....^(*)

راپوردوى نزيك
ههم بوو
ههمان بوو

ب- راپوردوى بهردهوام

راپوردوى بهردهوام
ههم دهبوو
ههمان دهبوو

ج- راپوردوى تهواو
hebûwim
ههبووين
hebûwîn

راپوردوى تهواو
ههم بووه
ههمان بووه
hembuwe
hemanbuwe

د- راپوردوى دوور
ههبوو بووم
ههبوو بووين
.....

راپوردوى دوور
ههم بوو بوو
ههمان بوو بوو

- ۲ -

ريزهى ئىنشائى

(بوون - وجود)

(خواه نيتى - تملك)

ههيم
ههيين
.....^(*)

ههمى
ههمانى

۱- كاتى رانه پوردوو

نم دهو	نم دهووم	هم بوايه	هم بوبوايه	هم بوبوام	هم بوبواين
نمان دهو	نم دهووين	همان بوايه	همان بوبوايه	همان بوبوام	همان بوبواين
نمان بوو	نم بووومه	همان دهبوايه	همان دهبوبوايه	همان دهبوبوام	همان دهبوبواين
نمان بوووين	نم بوووينه	همان بووبوايه	همان بووبوبوايه	همان بووبوبوام	همان بووبوبواين
نم بوو بوو	نم بوو بوووم	همان بوو بوايه	همان بوو بوبوايه	همان بوو بوبوام	همان بوو بوبواين
نمان بوو بوو	نم بوو بوووين	همان بوو بوبوايه	همان بوو بوبوبوايه	همان بوو بوبوبوام	همان بوو بوبوبواين

۲- ریزه‌ی نیشانی

(خواه‌نیتی - تملك)		(بوون - وجود)	
نمسی	نمانی	نم	نمین
نم بوايه	نمان بوايه	نم بوبوام	نم بوبواين
نم دهبوايه	نمان دهبوايه	نم دهبوبوام	نم دهبوبواين
نم بوو بوايه	نمان بوو بوايه	نم بوو بوبوام	نم بوو بوبواين
نم بوو بوو بوايه	نمان بوو بوو بوايه	نم بوو بوو بوبوام	نم بوو بوو بوبواين

هم بوو بوبوايه
يا خود
همان بوو بوبوايه

(خواه‌نیتی - تملك)	(بوون - وجود)
هتبی	هتبی
هتانی	هتانی

باری نهریتی

ریزه‌ی نیشباری

(خواه‌نیتی - تملك)	(بوون - وجود)
نیمه	نیم
نیمانه	نمین
نم بوو	نم بوووم
نمان بوو	نمان بوووم

۳
ریزه‌ی داخوایی

دسته‌ی به‌هیزی ده‌چپته سهر
۴- به‌ینی دستور دهبو کاتی رانه‌بورددوی (هه‌بوون)ی (وجود)یش و
خاوه‌نییش به‌م چپشته ینی:

(خاوه‌نییش- تملک)

(بوون - وجود)

ریزه‌ی داخوایی	ریزه‌ی نیشائی	ریزه‌ی لیخباری
هه‌بیه	هه‌بیم	هه‌ده‌بم
هه‌بیین	هه‌بیین	هه‌ده‌بیین

نه‌تیی
نه‌تاتیی

هه‌به
هه‌بهن

تییییی:

۱- (هه‌بوون) له‌باری نه‌ریئی دا:

۱- له‌کاتی نیشاو‌نایندمی (بوون - وجود) و نیشای (خاوه‌نییش - تملک)ی ریزه‌ی لیخباریدا نیشانه‌ی (ده) و نه‌ناگریت و ده‌وتریت: (هه‌م . . . هه‌ین)؛ (هه‌مه . . . هه‌مانه) و ناوتری (ده‌هه‌م . . . ده‌هه‌ین)؛ (ده‌هه‌مه . . . ده‌هه‌مانه)، به‌لام له‌کاتی نایندمی خاوه‌نییش دا (ده) به‌کاردی و نه‌ویش به‌تی‌چوونی (هه): (ده‌میی / ده‌میییت . . . ده‌مانیی ده‌مانیییت)

هه‌ردوو رانه‌بورددوی ریزه‌ی نیشائی و وجود خاوه‌نییش نیشانه‌ی (ب)ی نیشائی یان له‌گه‌لدا ناوتری و ده‌وتری: (هه‌بیم . . . هه‌بیین)؛ (هه‌میی . . . هه‌مانیی).

ریزه‌ی داخوایی (وجود)یش و (تملک) ییش (هه‌بوون) نیشانه‌ی (ب)ی داخوایی یان له‌گه‌ل ناوتری و ده‌وتری: (هه‌به . . . هه‌بهن)؛ (هه‌تیی . . . هه‌تیین).

۲- له‌رانه‌بورددوی (نیشاو‌نایندمی)ی ریزه‌ی لیخباری حالته‌ی وجودیش و خاوه‌نییشیدا هیچ نه‌سه‌ریکی مورفیمی دوهمی وشه‌که نامینی، واته (ب)ی ره‌گی (بوون)، که ده‌بووله‌پیکه‌هاته‌که‌دا به‌شدار ینی، تی‌به.

۳- یاسای گشتی و نه‌گرستی جیناوی که‌سی لکاو بو کاتی رانه‌بورددوی تی‌نه‌په‌ریش و تی‌په‌ریش، ریزه‌ی لیخباریش و ریزه‌ی نیشائیش، هه‌ر جوړی یی‌هیزه - واته دسته‌ی (م، ی، ین، ن، نه) . . . له‌گه‌رچی (هه‌بوون)ی وجود به‌ینی یاسا جیناوی لکاووی جوړی یی‌هیزی ده‌په‌سه‌سهر، که‌چی (هه‌بوون)ی خاوه‌نییش جیناوی لکاووی جوړی به‌هیز و نه‌گرستی - واته دسته‌ی (م، ت، ی، مان، تان، یان)ی پیوه ده‌لکی. ریزه‌ی داخوایی (هه‌بوون)ی خاوه‌نییش به‌همان چپشن له‌جیاتی نه‌وی دسته‌ی یی‌هیزی جیناوی که‌سی لکاو و نه‌بگری،

۵- چاوگی (هه‌بوون)ی ریزه‌ی لیخباریش و نیشائیش، که به‌واتای وجود دیت، کاتی رابوردووی به‌رده‌واسی لی‌په‌یدا نایی.

ب - (هه‌بوون) له‌باری نه‌ریئی دا:

۱- له‌گشت حالته‌ی کی نه‌ریئی (هه‌بوون) دا، چ به‌مانای وجود چ به‌واتای خاوه‌نییش؛ چ ریزه‌ی لیخباری و چ نیشائی و چ داخوایی؛ رانه‌بورددوی یان رابوردوو . . . (هه) تی‌ده‌چپت.

۲- به‌په‌ی یاسای گشتی و نه‌رییش زمانی کوردی، نه‌رییش کاری (هه‌بوون) له‌کاتی رانه‌بورددوی ریزه‌ی لیخباریدا، ده‌بووله‌هردوو حالته‌ی وجودیش و خاوه‌نییشیدا: (هه‌ناهم . . . هه‌نایین) بیت، که‌چی هه‌ردوو مورفیمی (هه) و (بوون) تی‌چوون و (۱)ی (نا)ش بووه به‌(ی) و ده‌وتری (نیم . . . نیین)؛ (نیمه . . . نیمانه).

۳- له‌کاتی رانه‌بورددوی ریزه‌ی نیشائی دا له‌هه‌ردوو باری و وجود خاوه‌نییش دا تمنا (هه) تی‌ده‌چی و (ب)ی ره‌گی (بوون) به‌شدار ده‌کاو (نه‌ش) و هک دستووری گشتی غوی ده‌نیوینی و ده‌وتری (نه‌بم . . . نه‌بیین)؛ (نه‌میی . . . نه‌مانیی).

۴- له‌کاتی رانه‌بورددوی ریزه‌ی لیخباری و نیشائی و، ریزه‌ی داخوایشدا، ده‌می (هه‌بوون) به‌واتای خاوه‌نییش دیت، له‌بری نه‌وی به‌ینی یاسا جیناوی که‌سی لکاووی دسته‌ی یی‌هیز و نه‌بگری، که‌چی جیناوی که‌سی لکاووی دسته‌ی به‌هیز یان ده‌چپته‌سهر.

۵- تاکه جیاوازی ریزه‌ی لیخباری و نیشائی کرداری (هه‌بوون) به‌هه‌ردوو باری و وجود خاوه‌نییش‌هوه، له‌گه‌ل یاسای گشتی نه‌رییش سرجه‌می جوړه کاریکی رابوردوودا تی‌چوونی (هه) به.

۶- له‌کاتی رانه‌بورددوو و هه‌ر چوار جوړی رابوردووی ریزه‌ی لیخباری و نیشائی دا و هه‌روه‌ها هه‌سوو حالته‌ی کی ریزه‌ی داخوایشدا، ده‌می

(هه بوون) مانای وجود ده گه به نی، له وەرگرتنی جیناوی لکاردا له یاسا لانسادهن - واته له سهرپاکی شو دوخاتمه دا جیناوی کهسی لکاوی بی هیزیان ده چینه سهر.

۷- له ریزه‌ی داخوازیدا نامرازی (مه) و(نه) له یاسا دهرنه چون.

له دیسالیکتی کرمانجی ژوو روودا (ههیین) و (هه بوون) هه به . ماموسنا قهتاتی کوردو ده لئی: فورمی (ههیین) دهر پشروه له رووی ره گه زهوه پیوهندی به کاری یاریده دهری ههست (هه) ی زمانانی ئیرانی دی بهوه هه به^(۱۶).

کاری (ههیین) ته نیا فورمی کاتی ئیستای هه به بو په پیدابوونی کاتی رابوردوو (هه) ی به مای له گه ل کرداری (بوون) - (له ده بوون بهوه) به ک ده گرن و فورمی (هه بوون) پینک دینن^(۱۷). (هه بوون) له رووی کاته وه فورمی رانه بووردوو و رابوردووی هه به، له رووی ریزه وه خواوهنی فورمی ئیخباری و ئیشانی و داخوازی به. هه چی (ههیین) ه له گه ل شه ودا، که ته نیا فورمی کاتی ئیستای هه به، به بی نیشانه ی (ده) ی موزاره هه تیش گهردان ده گری^(۱۸).

ههردوو کردار (ههیین) و (هه بوون) به دوو جور به کار دینن: ۱- وهک کرداریکی ته وای؛ ۲- وهک کرداری یاریده دهر له حالته ی به که مدا له گه ل (هه) ی به مایاندا گهردان ده کترین، به لآم له حالته ی دووه مدا به بی (هه)^(۱۹).

وهک وتمان کرداری (ههیین) ته نیا فورمی کاتی ئیستای هه به وه ته فورمهش له به مای (هه) و جیناوی کهسی لکاوی پینک دی:

تهز هه مه
تو هه بی
تهو هه به^(۲۰)

تهم -
ههون
تهوان
هه نه^(۲۱)

له دیسالیکتی کرمانجی ژوو روودا هه سوو فورمه کاتی کاری (هه بوون) به ته وای وهک کرمانجی خواروه . چهند نمونه نیک:

• کاتی رابوردووی نزکی ریزه ی ئیخباری

تهر هه بووم
تو هه بووی
تهو هه بوو^(۲۲)

تهم
ههون
تهوان
هه بوون^(۲۳)

• کاتی رابوردووی ریزه ی ئیشانی

تهز هه بووما
تو هه بوویای
تهو هه بوویا

تهم
ههون
تهوان
هه بوونا

• ریزه ی داخوازی

هه به
هه بین

له فورمی نهریتی یشدا، ته گه رچی کهمی جیباوای له نیوان دوو هه یالیکتی سهره کی به که می کوردیدا ده بیشری، به لآم تهو جیباوای به ، ته بووه ته هوی له به ک پچرانی تهو دوخه ی زمانی کوردی . وهک وتمان (ههیین) ته نیا فورمی کاتی ئیستای هه به وه ته ممش شیوه ی نهریتی به تی:

تهریتی تهم حالته نامرازی (نی) و (تونه) دهری ده برن، که شوینی (هه) ده گرتوه:

تهز تینم
تو تینی
تهو تینه^(۲۴)
تهز تونه مه
تو تونه بی
تهو تونه به

تهم
ههون
تهوان
ته نینه^(۲۵)
تهم
ههون
تهوان
تینن^(۲۶)

له م باره دا هه ندی جار نامرازی (نه) ش به کار دینن^(۲۷)، به لآم وهک (نی) و (تونه) شوینی (هه) ناگر تیه وه:

تهز نه هه مه
تو نه هه بی
تهو نه هه به

تهم
ههون
تهوان
ته هه نه

نهریتی کاتی رابوردووی ریژهی لیخباری و ریژهی نیشانی و هروهه ریژهی داخوازی به یاریدهی (تونه، نی، نه) سازدهیی:

له ناوچهی سنه و مه هابادو کرماشان ده بیته:

خواه نیتی	وجود
ههسم	ههه
ههست	ههیت
ههسی	ههس
ههسمان	ههین
ههستان	ههن
ههسیان ^(۳۰)	ههن

ریژهی لیخباری	ریژهی نیشانی	ریژهی داخوازی
تونه بووم ^(۳۱)	تونه بووما	تونه به، تونه بن
نی بووم ^(۳۲)	نی بووما	
نه هه بووم	نه هه بووما	نه هه به، نه هه بن

کاری (هه بوون) چون له دیالیکتی خوارووی کوردیدا دوو جور گهردان - واته گهردانی تی نه پهر و گهردانی تی پهر سی هه به، له دیالیکتی کرمانجیی ژوور ووشدا به هه مان چه من له نه هه گهردانی تی نه پهر دا، گهردانی تی پهریشی هه به. له گهردانی تی نه پهر دا وه ک لی دواین جیاوازی ییکی نه وتو له نیوان نه دوو دیالیکته سه ره کی بهی کوردی دا نی به. ههرچی جیاوازی گهردانی تی پهره، نه وه به که وه که هه سوو کاریکی دی تی پهر، کاتی رابوردووی له دیالیکتی خواروودا به یاریدهی جیناوه لکاوه کانی دهسته یه کهم - واته به هیزه کان - دهرده پهرین، به لام له دیالیکتی ژوور وودا به دوو ریگادا دهر وون: ۱- نه گهر له رسته دا بهرکار هه بی، نه وه دهسه جیناوه لکاوه کانی دهسته یه دووم - واته بی هیزه کان - دینه کوتایی کرداره که، ۲- بیتو له رسته دا بهرکار نه بی، نه وه دهسه جیناوی لکاوه پهدا نایی و کرداره که له به ک فورمدا بو هه سوو که سه کانی ژماره ی تاگ و کو ده بیتری.

له شیوهی لو ری دا:

خواه نیتی	وجود
	هههم
	ههسی
	هه
	هههم
	ههسید
	ههسین ^(۳۱)

له زمانی فارسی نویشدا:

خواه نیتی	وجود
من دارم	ههستم
تو داری	ههستی
او دارد	ههست
ما داریم	ههستیم
شما دارید	ههستید
انها دارند	ههستند

(هه بوون) ی وجود له به شه دیالیکتی هه وراماندا له شیوهی

- وهنا - ههه
- ههنی^(۳۳) - ههیت
- ههن، ههنه^(۳۴) - هه به
- ههنمی - ههین
- ههندی - ههن
- ههنی - ههن^(۳۵) دا خو ی دهوتینی و، به واتای خواه نیتی یش قالی:
- وهه نه - هه به
- ههنه - هه به
- ههنش - هه به تی
- ههنما - هه مانه
- ههنتا - هه تانه
- ههنشا - هه پانه^(۳۶) ورده گری.

* * *

له نیشان مورفیمی (هه) ی خواهنیتی و جیناوی ههیی (هی) دا^(۳۲)، له رووی فورمیش و ناوهر و کیشهوه و یکچوون و نیزیکی بهدی دهکری. لهباری فورمهوه جیاوازیان ته نیا له بزوینی (ه) و (ی) دایهوله زمانی کوردیشدا گۆرینهوهی نهو بزوینانه بهبهکتر یاساینکی باوه. ههرجی مهسهلهی ناوهر و که، نهوهیه ههردووکیان واتای خواهنیتی دهگه بهنن بهوینه.

من مالم ههیه: نهو ماله هی منه
 م ههیه هی منه
 نیمه مالمان ههبوو: نهو ماله هی نیمه بوو
 مان ههبوو: هی نیمه بوو

نهو تهلی بهخوا نایددم ههیی منه
 نهو تهلی رابورد، دهستت بهم گونه

(بئ کس، ل ۹۲)

**

(و یستن):

نهم کارهش وهك کاری (هه یوون) ی خواهنیتی، که له گهردانی کاتی رانه بوردودا جیناوی کهسی لکا و ره دهگرنی، له سه رجهمی کاره کاتی دی زمانی کوردی جیا ده پتهوه - واته له بریتی نهوهی جیناوی جووری بی هیز (م، ی، ، ی، ن، ن) ی پسهو بلکنی، کهچی جیناوی جووری بههیزی (م، ت، ی، مان، تان، یان) ی ده چینه سه.^(۳۳)

رانه بوردووی ئیخباری	رانه بوردووی ئیشائی
دهمهوی	بمهوی
دهمانهوی	بمانهوی
بهیی دهستور دهبوو بوتری	
دهویم	بویم
دهوین	بووین

**

(چوون):

(چوون) کاریکی تی نه بهره وله دیالیکتی کرمانجی خواروودا جگه له ریزه داخوازی، که دهیته (بچوون)، دهنا سه رجهمی کاته کاتی ریزه ئیخباری و ئیشائی به تهواوی بهیی دهستوری گشتی گهردان دهکرین. به لام له دیالیکتی کرمانجی ژوورودا بویکه ئیشائی فورمی ئه ریتی

کاتی ئایندهی ریزه ئیخباری و ئیشائی و فورمی داخوازی (هه) دهیته بنه ما. ههرجی فورمی ئه ریتی نهو حاله تانه و گشت کاتیکی رابوردوویته، بهیی دهستور دهروا وله (چوون) هوه^(۳۴) وهرده گیری:

* کاتی ئایندهی ریزه ئیخباری
 نهزی ههیم
 توئی ههبری
 نهوی هههه

نهمی
 ههوننی
 نهوانهیه
 ههرن^(۳۵)

* کاتی ئایندهی ریزه ئیخباری
 نهگه نهز ههیم
 نهگه تو ههبری
 نهگه نهو هههه

نهگه نه م
 نهگه ههون
 نهگه نهو (ان)
 ههرن

ریزه داخوازی
 ههه^(۳۶)
 ههرن
 ...^(۳۷)

(هاتن):

کاری (هاتن)، که ره گه کهی (هه) بهوله زور بهی دیالیکت و به شه دیالیکته کانی کوردی دا بهر یاسای کورت کردنهوه که وتوووه بووه به (ی)، له دوو رووهوه له دهستور لاده دات:

۱- به تاییه تی له دیالیکتی کرمانجی ژوورودا، له کاتی رانه بوردودا (د) ی ئیشانهی موزاره عه تی دهیی به (ت):

نهز تهم
 تو تیی
 نهو تی

نهم
 ههون
 نهوان
 تهم^(۳۸)

۲- له ههردوو دیالیکته سه رکمی به کهی کوردیدا ریزه داخوازی له

بنه‌مای (وه) هوه سازده‌یی:

کرمانجی خواردوو کرمانجی ژووروو

وهه^(۳) وهه^(۱)

وهن وهن

(زانین) و (کارن)^(۱):

نهم دوو کاره تی‌په‌په له دیالیکتی کرمانجی ژووروو دا له دوو رووهوه له دستوری گشتی لاده‌دن:

۱- فورمی رابوردوی ته‌وایان نی‌یه:

رابوردوی نزیك - من زانی

رابوردوی بهره‌وام - من دزانی

رابوردوی دوور - من زانیوو

رابوردوی ته‌واو - ~~من زانیوو~~

۲- له گشت کاره‌کانی زمانی کوردیدا ته‌نیا نهم دوو کاره دهشی حالته‌نی نه‌یتی‌یان به یاریده‌ی (ن - ni) پینگ به‌یتری:

تهز نزانم

تهز نکاه

.. تهز نزانم من هند دیت ده‌رکه‌ه هاته فه‌کرن

(خالید حسین، ل ۸۹)

سه‌بری گوت: «ناپو نهم نکارن ب وی چه‌میرا ده‌ربازین ...»

(کوردو، ل ۱۷۲)

په‌راویزه‌کان:

۱- به‌وینه، پروانه: نووری عملی ئەمین، چاوگی (بوون) و (هه‌بوون) له زمانی کوردی‌دا، گوشاری «پروشنییری نوی»، ژ ۱۹، به‌غدا،

۱۹۸۷، ل ۲۲۹-۲۵۶.

۲- ف. س. راستورگوشنا، زمانی فارسی ناوه‌راست، مۆسکۆ، ۱۹۶۶، ل ۱۰۳-۱۰۶.

۳- ف. ئا. فورولوقا، زمانی بلووجی، مۆسکۆ، ۱۹۶۰، ل ۴۳-۴۴.

۴- هومەر دزه‌یی، په‌راوردکردنیکی (رابوردوی ته‌واو) ی کوردی له‌گه‌ل (Perfect) ی زمانه‌ه‌وروپایه‌کان، گوشاری «کاروان»، ژ ۲۴، ته‌یلوولی ۱۹۸۴، ل ۵.

۵- .. زور له‌حوالیکی خراب و ناخوشم هه‌یه له‌خه‌ومات ل ۲۹.

۶- به‌باغچه‌ی پاشادا ورد گه‌رام، خوار و ژوور، زه‌رد هه‌بوو، بۆم چنیت؛ چنگ نه‌کوت گۆلی سوور، (گۆزان، ل ۱۷)

۷- عاره‌ق و پاره له‌هه‌ردوو گه‌ر سه‌روو بۆه‌م هه‌یی چیه‌ه‌ ئیتر من به‌سه‌ر ئەلمان و پرووس و چیکه‌هه (بێ‌کەس، ل ۱۳۷)

۸- له‌ته‌نایی شه‌وی ژینا، ته‌نیم هه‌نگاوی کوپرا‌نه

نی‌یه‌ ده‌ستی، ده‌رمین. له‌ناو نهم گۆره‌ وێ‌انه

(هه‌ردی، ل ۷۹)

۹- رۆژ نه‌بوو چاووم به‌ دیدار

شاده‌نایی، نه‌سه‌روی تازار

(گۆزان، ل ۲۱)

۱۰- ج مشت و په‌نجه؟ وه‌کو مشت شانه‌ ره‌ق که ده‌لی

له‌ شانیدا نه‌وه ده‌ست و به‌ردی کوشت و گیر

(نالی، ل ۲۱۱)

۱۱- یاخوا کافریش نه‌یی به‌ جه‌ستم

وێ‌ل و سه‌رگه‌ردان بێ‌تین و خه‌ستم

(بێ‌کەس، ل ۷۸)

۱۲- ق. کوردوینیف، ده‌ستووری زمانی کوردی (به‌که‌ره‌سه‌ی

دیالیکتی کرمانجی ژووروو و خواروو)، مۆسکۆ، ۱۹۷۸، ل ۲۱۰.

۱۳- ق. کوردوینیف، ده‌ستووری زمانی کوردی، مۆسکۆ، ۱۹۵۷، ل

۱۹۸.

۱۴- سه‌رچاوه‌ی ناوبراو، ده‌ستووری زمانی کوردی (به‌

که‌ره‌سته‌ی ...)، ل ۲۱۰.

۱۵- سه‌رچاوه‌ی ناوبراو، ده‌ستووری ریزمانی کوردی، مۆسکۆ،

۱۹۵۷، ل ۱۹۹.

۱۶- گاڤا کالان ژ مه‌ره دگۆتن د به‌حری و جه‌نه‌وه‌ره‌ک هه‌یه، میناهه‌سپانه.

من گوت: «ده‌ره‌وه»! مه‌ باوه‌ر نه‌دکر گوتنا وان کالانه!

(مهمی نالان، ل ۴۳)

۱۷- هه‌ردوو ماسه‌ر... کو نزان بوون که‌فر، کوچک ل سه‌ر ریا وان

هه‌نه، یان نا...

(کوردو، ل ۳۶)

۱۸- دناف وان خورتان ده‌ به‌کی دن هه‌بوو.

(مهمی نالان، ل ۴۲)

مه‌ره‌ک هه‌بوو، نالی وی عملی مه‌مه‌د بوو.

(کوردو، ل ۳۳)

۱۹- .. داریت که‌فتار هند لوا گه‌لیا هه‌بوون..

(خالید حسین، ل ۴۹)

۲۰- ژنکی گوتی: زه‌حه‌مت نینه، هه‌ره جنکا ژنای بوخچکی بینه‌ده‌ر.

(خالید حسین، ل ۲۳)

۲۱- داغا دلی من ده‌وا چو نین

ژ وه‌جه‌ی که‌رمی تو هه‌ر ده‌وا باش

(په‌رتویی هه‌کاری، ل ۱۳۵)

۲۱- .. چما بێ‌ مینا ته‌ قه‌ت ئیدا تونه‌نه ..

ده ستبزاريك له كتيبي نه نجومه نى نه ديبان

مسعود محمد

له پراويزدا به يقي كوتاي قصيده كى لاپره ٦٣ كه نووسراوه:
وه ختي خه ندهو نيگه هو عيشوهو ناز
وا چاكر بوو بنوسرى (عيشوهو) چونكه سر له برى به پته كان ١١
برگه يي ده بوو نه مەيشيان هره وها بيت به تايهت له بر خاترى
موسيقاي ناو به پته كه. به حركه ١٠ برگه يي هه لده گريت.
به يقي سيمى پراويزه كه، نيوه ديري يه كى نووسراوه:
وه صلي نه گسيره وهى زه حه ته
له لايه كوه كيشي له نكه، برگه يه كى كه مه پوته ده برگه يي واتاشي نيوه
چله بو شير. له خو موهو ريم زيه وشه يه كى له بار په يدا بكه نه كا توه
نه ي سالم گوتوه و، ده بوو ليژنه هم لايه نه ي ساغ بكر دايه توه يان
په نجه ي بو ناته واوي نيوديره كه راكيشابايه وشه ي (نه كسیر) پش وهك
بزانم ده ي (ليکسیر) بنووسريت.

له لاپره ٦٤، ليژنه نه ختيك پراويزي ماني ماموستاي خوي
فروانتر كرده وه له وه ي ره وايه كه له خو نيره ده گه يه ي ده ي ديوان نالي،
له راهي ماموستا مه لا عه بدلوكه ريمو فاتيح سير بكرت بو چه نده
چون واتاي به پته كان نالي. ي گومان نهو شرجه كاريكي گرانبه هابه و
يه كم هوني سر له بره بو نيگه پشتي نالي، به لام ي گومان نهو ي
كه له بره زيه كه ربي (نالي ناسي) حه رام بكات له بابايه كى يه وي ت
بواريكي ديكه په سهند بكات، خو نه وه ي راستي ي شرحده ران نهو
ديوانه پر به دم ده ريان بريوه كه كاريكي كرده يانه ناته واوه و بگره
سره تايه، له زور شوپشيدا دياره نهو واتايه ي به به پته كان دراوه
چاوپوشي له كه موكه سري نه گونجان كراوه. به نيسبت خو موهو،
ناگام له هه موو سرو به ريكي به وه له ديبون نهو شرجه هه يه و باره هاو
جاره هاش پرسم ي كراوه له وانا ليده انه وه ي شيره كان:
هوه ل جار شه رحيكي كه م هواره و ساده هات بو نه نجومه نى كوري
زانباري كورد كه من نه دامي كاراو نه رخانو نايي سر و كيش بووم.

روژيك له روژه كان سره تاي سالي نوي ١٩٩٣ ز. له ديده نه يه كى
ده سته ي كوردي كوري زانباري عيراق چه ند دانه يه كم له چاپ كراوي
هه مه چه سته ي كوردي لهو به ريزانه يي گه يشت. به منه تباري يه وه
چاويكي خيرام به چه ند باه تيكي نهو چاپ كراوه دا گيراو بووشن به
سره نيچ بو هه لسه نگاندن كه به عاده ت به ره و ره خته و راست كرده وه و
لي به سر گرته وه دا ده رو ن. وهك له خو وه دياره، هه لسه نگاندن
چه نديكي جو رته پش تي دا بيت. پاكانه بو خوي ده كات كه به نيازي
خزمه ت رو شني ريه وه نه رازوي هه لبر ييت. دوو دليكي ي هيز
شه به نكي داو ره وه وه له ناست تيشكي نه مه كداري بو راستي و دروستي
كه به به رز كرده وه ي فتيه ي چرا پتر پر شنگ ده داته وه.
له پيشه وه ده ستم بو (نه نجومه نى نه ديبان) ي همين نه يضي به گ پرد كه
به چاوه ديري ليژنه ي ويژه وه كه له پووري كوردي، له سالي ١٩٨٢ ز. به
چاپ گه يشتوه.

به ر له هه موو شتيك چوم بو ليسته ي هه له و راست له كوتاي كتيبه كه دا
نه وهك من شتيك به هه له بزانم كه چي خليسي چاپ بيت. هه ر جاره
نه وه ي به راست داندر ابو لهو ليسته يه دا هه له م يي چاره ده كرده شويني
خوي دا. كه ويستم هه له ي ديري ١٦ له لاپره ١٣ دا به و جو ره چاره
بكه م كه له ليسته ي هه له كاندا كراوه، ديم چي لهو لاپره يه و ديره دا به
هه له داندر او هه يچ هه له ي تي دا زيه: وو شه ي (به دانش) راهه كراوه (به
زانست، به ژيري).

له لاپره ٦٣، ديري ١٦٦ وو شه ي (وه زن) راست كراوه نه وه به
(وه زن) كه چي (وه زن) له هه موو روويه كه وه ي عه يه. ده بوو (بهك بو
سه د) لهو ديره دا به (بهك بو سه و) راست بكرته وه له به ر خاتري كيشي
به پته كه. به ر له مانه ده بوو له نيوه ديري دووه م يه يتي دووه م دا وو شه ي
(نيشته ره) نيشاره ق لي بدرت كه به چوار برگه يي به قورس كوردي
ده نكي (ش) تي دا بخوندر يته وه ده نا به پته كه له نكه ده بيت (ز ش ته
[٥]

مەرحوم فاتح، داخی بە جەرگم، چەند جارمان بۆلۈپ سېتىپ دەھانە كۆرۈپ بە زۆرىش لایى من دەمايەو... من بىن دوو دەملى تېم گەپاندا كە شەرھەكە سادەو بىن كىفایەتەو بەو شەرھە ناناسریت: لە ئمۇونەدا شەرھى چەند بەیتىكم بۆ كۆردەك خۇم لە واتايان گەبشتووم، بەك لەوان ئەمە بوو:

خاوو بىن خاوى دوو زولفسى خاووم ئەز چاوه چاوى بەك غەزالە چاووم ئەز گۆتم: سەر كە لە نېو دەپرى بەكەمدا (خاو) و (بىخاو) دىنیت حالى خوى بىن شەرھ دەدات بەرانبەر (دوو) زولفى خاو. بە لىك رۆبىن (تناظر) ھەر بەك لە وشەكان رېو لە زلفىك دەكەن وە يا ھەر زلفە وەصفىكى بىن دەبىت. لە نېو دەپرى دووھەمدا (چاوه چاوى) ھىناو بە واتاى (ترقب) لە لەفزا دوو لە واتادا بەكە. كەچى (بەك غەزالە چاوه) بە ژمارە بەكە لە واتادا (دوو) چاوه رادەگەبەن چونكە مامز دوو چاوى ھەبە. بەو بېنە (دوو بە بەك) و (بەك بە دوو) سەر لە نوى (تناظر) پەيدا دەكەنەو لەنگەرى ناوھەركى شېرەكە رادەگرن.

مەرحوم فاتح بە تەواى متمانەى ھات كە دەپ ھەولكى زلت بەدبىت بۆ تەواو كۆردن قوولتر بوونەو لە شەرھى دېوانەكە. واپوو ئەو شەرھە كورتىلەبەى وەرگرتەو كەوتە سەر ئەم شەرھى وا لەبەر دەستىا، بە لەویشدا كاكە مەمەد كە ئەوسا خوى كارگوزارىكى كۆر بوو بەئەل باولو براكتەو فەرھادانە ئىدا سەرگەرم بوو. وەك لە بېرە شەرھە كورتىلەكە لە ۱۹۷۳ يان ۱۹۷۴ خراپە بەر نىگای ئەنجومەن كۆرەو، ئەم شەرھەيان ھەتا سالى ۱۹۷۶ى خاياندا... مەرحوم فاتحش لە لاپەرە (۶)ى كىتەكەدا ئەم لاپەنەى بە كورنى باس كۆرەو كە دەپ: (... پاش ئەوې چەند جارلىك چومە - لای فلانو بەركولىكى بەردلگرم سەبارەت بە (ئالى) و ھەستو چەشنى (ئالى) لاكرد...)

لە ئمۇونەى بەسەرگرتەوې كە لەبەر لەو شەرھە بەھادارەى ماموستا كووران بەيتىكى موناچاتەكەى رىنى حەج لە ئالى شەرھەكەى دەخوامزەو كە دەپ:

لە سەد جى كلكى ئوشتر گەبە ئەرضى مەھلەكە، ھىشتا يەمى فەججى عەمىقى ئالى ھەر بىن قەصرو پايانە لە شەرھىدا وشەى (ئالى) نووسراو ھەر بە واتاى رەنگى ئال لىك دراو تەو ھەر چەند خوى لە واتاى پاتەو پاتى وشەكە دزىو تەو بە رستەى (ھىشتا دەرياي شىقى رىگای دورى... رەنگى ئالى بە (شىن) گۆرپو كە دەزانىن لە بەيتەكەدا ئەم رەنگە ھېچ ناوى لە ناودا نەبە. راستى و (ئالى، آل) بە واتاى (سەراب) دىت، سەراپش دەشوبەيتە (يەم، بەحر) چونكە وەك ئاودە دەكەوئىت. لە كۆردەوارىدا كە دەشلىن كلكى و شتر گەبە ئەرژ مەبەستيان مردنەت لەو رېو ھەو گۆيا ھەتا تەمرىت كلكى بە زەوى ناكەوئىت چونكە كەبىخ دەبىت بەسەر ئەز نوكانبەرە ھەل دەتروشكى و پال نادانەو وەكو ولاغى دىكە...

لە لیستەى ھەلەكاندا ئىشارەت بۆ لاپەرە ۱۱۷ كراو كە سەھوئىكى تىداپە و راستى كۆردەو. بەلام لە ھەمان لاپەرەداو لە نېو دەپرى پىش ئەو سەھوئەدا سەھوئىكى وەك ئەو ھەبە بە زەقى ماو تەو. لەو لاپەرەپەدا بەيتى چوارەمى قىبەكەى شىخ رەزا بە ھەر دو ھەلەبەو وەھا نووسراو:

طەبەمى جەوادو كەرىمى ھەر وەكو قائلان دەلى زەرھەمى بە قنطار ھەمى بەخشەدو ئوشتر بە قنطار ھەلەى نېو دەپرى دووھەمى بەبەكە كە لە لیستەى ھەلەكاندا ئىشارەت بۆ كراو ئەو وشەبەى (ھەمى) بەكەمە دەپى بىرئەو. بەلام لە نېو دەپرى بەكەمدا وشەى (ھەر) زىادەو شېرەكەى لەنگە كۆرەو. ئەگەر (ھەر) بىنئەو دەپى لە جىيان (كەرىمى) بنووسریت (كەرىم) تىجا (جە واد) پىش دەكرىتە (جەواد) لەبەر خاترى كىش:

طەبەمى جەوادو كەرىمى: ھەر وەكو قائلان دەپى طەبەمى جەوادو كەرىمى وەكو قائلان دەپى لە نېو دەپرى دووھەمى پاش ئەم بەيتە لەنگەكى زەق ھەبە، نووسراو: مىشلى بەحرىكە نە ساحلى بىتو نە كىنار ئەم دەقە بەك بىرگەى كەمە. رەنگە بەم جۆرە چارەسەر بىكرىت: مىشلى بەحرىكە نە ھېچ ساحلى بىتو نە كىنار لە بەرانبەر ئەم دېرە شېرانەدا، لە لاپەرە ۱۱۶، ئەم نېو دېرە شېرەى ئاھى:

دەپ ئاھى لە جەژن وەصلى دلبەردا بەقوربان بەك بىرگەى كەمە، بىنوستە (قوربان) بىت لە جىيان (قوربان) ھەم لەبەر كىشى شېرو ھەم لەبەر خاترى واتاكەى كە پەكى لەسەر (ى) ئىزافەكەوتوو.

دەچمەو بۆ لاپەرە ۷۹ كە لە لیستەى ھەلەكاندا ئىشارەت بۆ ھەلە لە نووسىنى بەيتىكى (حافظ) كراو كەوا لە جىيان (آلا يا آبا) نووسراو (آلا آبا). دەبو لىژنە ھەلەبەكى گەورەتر چارەسەر بىكات كە بە كۆتايى غەزەلەكەو نووساوە لە جىيان (أملها) ھاتووە (أملها)ى پەسەند كۆرەو كەچى لە پەراويزدا (أملها)ى بە (بىخەرە لاو) رافە كۆرەو كە (أملها) دەبەخشىت. لە جلدی (۲۳، ۲۴)ى گوڤارى دەستەى كۆرد سالى ۱۹۹۲، لەناو تویژى گوتارەكەى د. ئەمىن موتابجىدا ئەم بەيتە بە (أملها) كۆتايى ھاتووە. لە دېوانە چاپكراوكان حافظىشدا ھەر وەھا نووسراو.

لىستەكە دەمانتېرئەو بۆ لاپەرە (۸۱)ى ئەنجومەن ئەدبىيان كە وشەى (كز) بىگۆرپىن بە (كز). سەرخواردنەو بەك لەو لاپەرەپە چەند ھەلەمان دىنئە بەر چاوه:

وشەى (طورهى) لە بەكەم بەيتى غەزەلەكە دەپى (طورپەى) بىت دەنا كىشى تىك دەچىت، وشەكە خوئىشى (طُرە - طورپە) بە.

له پەراویزدا، دېزى حەفتم، وشەى (بىداه) دەكرىتە (بىدار) بە واتاى (پەخەبەر، ئاگادار) ئەدىبە كاتگان لەم وشەىو چەند وشەى دىكەشدا كە فارسىن هەلە دەكەن، بەپىنكى حاجى قادر لە مەدحى كردگاردا كە دەئى:

ئەى بى نەظىرو هەمتا هەر توى كە بەر قەرارى
بى دارو بى دىيارى بىدارو پاىە دارى
هەمىشە ئەم (بىدار)ەى دەكەنە (بىدار). وشەى (هەزار) بە واتاى بولبول (هوزار) دەنوسن. بەپى نالى كە دەئى:

روخى تو گوليكە صد بەرگەو هەزارى عاشق ئەما
لە هەموو چەمەن دىيارە بە ئوصولى نالە نالى
جواپە دەى لەو دەبايە كە وشەى (هەزار) هەم بە واتاى بولبولو هەم ژمارەى هەزار هاتووە ئىتر لە قەتار بوونى (بەك گول - گوليك) و (صد بەرگ - بە واتاى شەست پەر) و (هەزارى عاشق) سى پەلەى تاكو صدو هەزارى ژمارەى رىز كردووە سەرەراى وانا گشتى بە نازدارەكەى بەپتەكە. لە شەرەكەى ماموستاى مدرس ئەم بەپتە بەم شەكلە نووسراو:

روخى تو گوليكە صد وەك هوزارى عاشق، ئەما
لە هەموو چەمەن دىيارە هەند
ئاشكرايە كە (صد وەك) لە جياتى (صد بەرگ) نا دروستە لە زور روووە، كە بەك لەوان ئەو بە ئەم نىوە دىرە تەنها خوى لە هەمو قەصيدەكەدا دەپتە ۱۵ پرگە ئەوانى دىكە سەر لە بەريان بەرگەيزو بەك نەفسو گردن.

وشەىنكى دىكەش لەوانەى بە هەلەى لە كار دىن وشەى (ئما - ئەما) بە كە كوردەكە دەپكاته (نوما) و دەلین (قبيلە نوما - جيهان نوما) لە جياتى قبيلە ئەماو جيهان ئەما.

لە موانە بەدا دەئیم لە رۆشنىيران نەدەو شایەو سى وشەى (راناو، فرمان، زانكو) بە واتاى (ضمير، فعل، جامعه) بەكار بېتىن. لە لاين (راناو) هەو ئەم پىشگرەى (را) سەر بە فەلە ئەك ناو ئىتر كە ئەمە دروست بىت دەن (راماست، راخورى...) و گەلىكى دىكەش پەيدا بن دەلین (راماست) بە واتاى (پەنیر)ەو (راخورى) ش لیا دە.

فرمان هەمان وشەى (فرمان)ە بە واتاى (أمر): لە گوتهى خەلقى نەخویندو دەپت دەلین: فرمان خوم جى بەجى كرد، بە واتاى ئەو بە كە بلى: ئەوى فرمان بو بە سەرمەو جى بە جىم كرد. هەلەت ئەمە بەكار هینانكى رەمەكى بە وەك ئەو بە بەر لە جەنگى دوووم خەلقى دزەبىيان و دەرووبەرى كەركوك دەبان گوت: زەو بەكەنم (لاين) كرد، مەبەستىشى تەسویە بو كە بەپىنك كۆلوتیل (لاين) سەرۆكايەت تەسویەى بە دەستەو بو. ئەم (فرمان)ە رەمەكەش لە لاين خویندەوارى شارستانەو فەلسەفەى كالىو كرىچى تىدا بەكار هات لەو دەا كە (فرمان)ى بە (عمل) لىكدايەو ئىتر توند دەستى لى گیر كردو لە جياتى

(فعل)ى رىزمان عەرەبى بەكارى هینا، گویا (عمل و فعل) بەك شتن. (زانكو) دارشتىكى تىدا بەكار هاتووە پىت لە هەمو دەستورات كوردى بە: من ئەو بە لى بە عەيب ناگرم كە بە رىكەوت (زان) لەگەل (ولادە) بەك دەگر ئەو دەشیا لەم بوارەو زانكو بە جىگەى (متدال لى بون) بروات، بەلام لە دەست متدال بە كە (زان) كورت كراو بە (زانين) بى بە ناچارى دەپتە كەرتى ناوى كاراى وەكو (زور زان، كەم زان، لى زان). لەمەو هەرگىز ناشى بچىتە بەراى وشەو دەنا دەپتە (زان) بە واتاى متدال بون مەگەر بلى (زانىگە) وەك كە دەلین: نىستگە، جوگە ئەوماش ناپتە (جامعە). نىمە ئەگر لە (گەلە خەرمان، گەلە كۆى) بەو بو زاراو كە بچىن وەك كە لە (كۆمەل...) دا بە روالە تىش بى ئەو (كۆ) بە لە وشەكەدا هەبە، دىسانەو بە چاوشى ئەن زاراو كە لە چەژدا شىرن ناپت: كۆزانت، كۆزائىن، كۆ؟ بە هەمە حال ئەم بىرگىر بە زىانكى تىدا شك ناپەم هەرچەند پىوهندى بەكسەرى بە (بىدار) هەو نەب.

دواى (بىدار) لە نىوى دېزى بەكەمى بەپى دوو دەدا وشەى (طوبە) وەك پىشتر باسى لى كرا دەن (طوبە) بىت ئىتر لە هەر شونىكى دىكەش هەبىت دەن راست بكرىتەو.

لە بەپى سىمى پەراویز (مەشاطە) دەكرىتە (مەشاطە) كە ئەمە راستى وشەكەبو كىشى شىرىش وەها داوا دەكات. بەپى چوارەم لە نىوە دېزى بەكەمى دا وشەى (بەرزو) نواتاى هەبەو ئەكىشى شىرىش پى هەلەگىر بىت. ئىنجا دەن بلىن بەپى دوو هەو سىمەو چوارەمى پەراویزەكە وانايان ديار نەبە دەن لە نووسىنەو دەا هەلەيان ئەكەوتىت ئەمەش دەقەكەيانە بە رىئوسى ناو كىيەك:

سازشى طوبە وە روويدا بە فنون
بارى راخستووە بو دوشەكى بار
بەرىدا شانه بە دل دامەن زولف
شان مەشاطە جودا بى بە چنار
گەر قىاسكەم بە قەدت قەدى بەرزو
هەر وەكو سەرەو موقابل بە چنار
ئەم (قىاسكەم)ەش دەن (قىاس كەم) بىت.

لە لیستى هەلەكانەو دەچم بو كىيەكە خوىو چەند تىبىنەكى پىوست هەن دەنچەمە بەر لىژنەو خوینەرانەو:

لە بەلگەى راست نەبوونى (قىاسكەم) شایەدىك دەهینمەو لە نووسىنى لىژنە خوینەو: دىرە شىرىك لە ناو راستى لاپەرە (۶) دا بەم جوړە كوئای دىت (مەگەر خوم كەم بە قوربان).

لە سەرەتای دېزى سىمى لاپەرە (۷) نووسراو (سىمەم)، لەو شىدا كىشەبەك هەبە بە كەس چارەسەر نەكراو: بوچى ئەم دوو (ى) لە نووسىندا لىك دەترائىن خوزى) بە پىنى دوواى خوینەو دەلكىت؟ ئاخو ئەگر وشەكە (سىسەم) بووايە دەكرايە (سىسەم)؟ زور بە سەرى

دهنوسری: نو پاره‌ی پیمه، پیماننه، پینه، پینانه، پینه‌ن، پینه‌نانه! که ده‌گه‌نه دراوسینه‌ن دوو(ی) لیکیان جودا‌ده‌کنه‌وه، من خویشم به پیره‌وی رینووسی باو گه‌لک جار گونی ناده‌مه مه‌نتیقی نووسین که ناب مامله‌ت جودایی تیدا بیت، به زوربه‌نی ته‌گر (ی) نیزافه به دووا وشه‌یکه وهک (شوون) دا هات دهنوسن (شوون‌ی قلیاسان) ته‌گر به دووا کاله‌کیش دا هات دهنوسن (کاله‌کی قلیاسان). سه‌یره له کوئی! بگه‌ریوه بو لاپه‌ره‌ی سه‌ره‌تای کتیه‌که ده‌بینی له دیزی سیه‌می (گه‌شه پیدان) که‌چی له دیزی نویه‌می نووسراوه (ده‌ست پی کردن). هیچ به‌هانه‌یکه به ده‌سته‌وه نیه (پی‌کردن، پیدان) بهم شیوه‌یه‌ی وه‌ها ناجور بنووسرین. بگومان هه‌له‌و ناجوری له هه‌ر که‌سینکو لاپه‌نیکه‌وه بیت نادرست به‌لام ده‌سته‌ی کوردی خوی خاوه‌ن برپاره له‌سه‌ر رینووسی کوردی ده‌بوو نو پتر له په‌روشی چاوه‌دیزی ده‌ستوره‌کانی دا بیت. له‌به‌ر شه‌وه کوتایی لاپه‌ره (۷) وشه‌ی (به‌رامه‌ر) نووسراوه: شه‌وه‌یه دوو هاوری دیکه‌ی هه‌یه (سه‌رانسه‌ر، ده‌ورانده‌ور) خویشی (به‌رانسه‌ر) به‌لام له ده‌ر بریندا به پی داخوازی فونه‌تیک شه‌وه نوونه وه‌ستاهه له به‌رای ده‌نگی (ب) دا ده‌بینه (م) وهک له وشه‌کان (هه‌ننان، عه‌نبار، چه‌نبوله، زه‌نبه‌رهک...) (دا نوونه‌کان ده‌کرینه (م). نهک هه‌ر له به‌رای (ب) به‌لکو له به‌رای (پ) شه‌ه‌مان مامله‌ت له‌گه‌ل (ن) دا ده‌کرینه به‌لام وشه‌ی شه‌وتوی ده‌گه‌من له کوردی دا، به‌کیان وشه‌ی (قه‌نبار) به واتای گاز لی‌گرتن که ده‌کرینه (قه‌مه‌بار) و کورت ده‌بینه‌وه بو (قه‌پار). مرحوم ماموستا زه‌بیچی (سه‌راسو) بی به خزمی شه‌مانه دانا به‌لام به ورد بوونه‌وه قه‌ناعق هینا که (سه‌راسو) راسته نهک سه‌رانسو، به‌رانسه‌رو هاوری‌کانیشی یه‌ک که‌رت دووباره ده‌بینه‌وه...

(سه‌راسو) شه‌وه ده‌گه‌بن که له (سه‌ر تاسو) وه شه‌ماشای شتیک ده‌کریتو به‌سه‌ح ده‌کریته‌وه. شه‌م (به‌سه‌ح) شه‌سه‌له‌که‌ی (به‌سه‌ه) له (سه‌هینه‌ن) ی په‌له‌وی‌یه‌وه هاتووه به واتای (تفقُد) به‌لام (ه) که‌ی گوپراوه به (ح) هویکه‌شی شه‌وه به کوردی هه‌موو (ه) ی کوتایی وشه تی‌ده‌بات، نیزه‌دا گوپروهق به (ح) وهک که (په‌ه) ده‌کرینه (په‌ح). له شه‌ونه‌ی قرتان (ه) ی کوتایی وشه: په‌نا، شا، نه‌للا، کوتا...

لاپه‌ره (۹، ۱۰) ی کتیه‌که هه‌له‌وستیکی گه‌ره‌که: له لاپه‌ره (۹) وه هه‌تا لاپه‌ره (۱۷) نووسینیکی ماموستا ره‌فیق حیلمی له کتیی (شیه‌رو شه‌ده‌بیان کوردی) به‌وه به ده‌قی خوی بو شه‌م کتیه‌ی راگوپزراوه، بریق‌یه له ناساندن فه‌بضی به‌گه‌ه به خوینه‌ری کوردی سه‌رده‌م. لیژنه‌ی ویزه‌وه که‌له‌پور زور به زانایی ناسکی به‌وه له ناست گوته‌یه‌کی ماموستا حیلمی که ده‌تی فه‌بضی به‌گه‌ه (عه‌سکه‌ریکی عالمو ته‌دییکی عه‌سکه‌ر بوو)، له په‌راویزدا شه‌م دوو دیره‌ی شیه‌ره‌ی (فه‌بضی به‌گه‌ی) به‌شایه‌ه هیناوه‌ته‌وه:

که جه‌بشی شه‌م هه‌جومی کرد نیطامی عومری من تیکچو

نیه‌ر مومکین زیه ناسایش حالی په‌ریشانم
بینای بورجی به‌ده‌ن روخا به گولله‌ی حادثان نیمرو
نه‌ما قووه‌ت له شه‌ژنوما برا پشم شکا شانم
سه‌یره ده‌که‌یت دوو به‌بته‌که چه‌ند پره به که‌ره‌سته‌ی له‌شکر
چوارینه‌کی شیخ ره‌زا له هه‌مان په‌راویزدا ده‌نگی قسه‌یه‌کی دیکه‌ی
ماموستا حیلمی ده‌داته‌وه له پاره‌ی فه‌بضی به‌گه‌وه که ده‌تی: له زه‌مان
حکومه‌ن عثمانی، که هیشتا قول ناغاسی بو، مودیری مه‌که‌بی
عه‌سکه‌ری به‌غذا بوو. شه‌مه ده‌قی چوارینه‌که‌یه:

چ عجب گر به وجود تو بنازد بغداد
ای وجود تو محیط دوجهان استعداد
گرو از مهربرد ذره بدان ناچیزی
اگر از رأی منیر تو کند استعداد
ده‌نگ دانوه که له‌وه‌وه دبت که (بنازد بغداد - به‌غذا ناز بکات) وا
را‌ده‌گه‌یه‌ن له‌وه‌ده‌ده‌دا شه‌بشی به‌گه‌ه نیشه‌جی به‌غذا بووه. به داخه‌وه له
راه‌کردن چوارینه فارسیه‌که‌دا لیژنه دوچار یه‌ک دوو خلیسک بووه.
ده‌بوو له جیات (لی‌وه‌شای - به واتای (استعداد) بی (لی‌وه‌شایه‌ی)
وهک که ده‌لین (ساده‌ی، ناماده‌ی) نهک (سادی، نامادی). ته‌گر
وشه‌که (لی‌وه‌شای) بووا به‌ده‌بوو به‌لام (لی‌وه‌شانه‌وه) وهک به‌شینک له
فیعلی دیکه‌ی کوردی شه‌م پاشگره‌ی (هوه‌ی) لی بوته‌که‌رتی به‌ره‌ق.
ده‌بینن نالی گوته‌ویه‌ن:

گه‌رمی ته‌ری به‌هاره که پشکو کوژایه‌وه
نه‌ی‌گوت (کوژاوه) چونکه (کوژانه‌وه) به‌ره‌ته.

له شه‌رحی دوو مصرعه‌ی دووایی چوارینه‌که لیژنه ده‌تی: گره‌وه له خور
ده‌باته‌وه «ذره» بهو هیچو پیچی وردیله‌ی به ته‌گر داوای یارمه‌ن له
بیر و رای تو بکات (یاخو ته‌گر له مه‌زترین به شه‌وق (واتا خور) سوود
وه‌ریگری)

جاری له پشه‌وه، ده‌بوو (ذره) به ته‌واوی خرابایه سه‌ر رینووسی
کوردی و بکرینه (ذهره) ده‌تا ته‌گر (ذهره) به‌خویند ریته‌وه به پی گویشی
ده‌نگی (ر) شه‌وسا وشه‌که واتای نامینیتو کیشی مصره‌عه‌کش له‌نگ
ده‌بیت. شه‌جا نه‌ده‌بوو بی (یاخود له مه‌زترین به شه‌وق (واتا خور)
سوود وه‌ریگری) چونکه ناشی ذهره له خور شه‌وق وه‌ریگریته‌وه
گره‌ویشی لی بیاته‌وه، سه‌ره‌رای شه‌وه‌ی که ته‌گر ذهره به شه‌وقی خور
گره‌وه له خورو شه‌رزو ناسمانیش بیاته‌وه چ؟ مه‌دحیکی فه‌بضی به‌گه‌ه
له‌وه‌دا په‌یدا نایب...

له لاپه‌ره (۱۰) لیژنه دوو سه‌رنجی هیناوه‌ته‌وه:

سه‌رنجی یه‌که‌م شه‌ویه که له هه‌ندتی سه‌رچاوه‌دا له جیات مصرعه‌ی
چواره‌می چوارینه‌که نووسراوه (اگر ز نیر اعظم بکند استعداد). هه‌ر
سه‌رچاوه‌یه‌کی شه‌مه‌ی په‌سه‌ند کردیت له راسته رینی ده‌ستوروات

ممدحی لاداوه چونکه له دهقه که دا هیچ بنگه په کی وشه یی ویا ممدحی ویا ممدحی په پیدا زیه که مبهست له (نهییری نه عظم) فیضی به گ بیت. له فرزی پگوتیایه (از نهیری عوظمت . . .) ته نویلکی هله گرت که مبهس له (نهییری عوظمای تو) هوش و گوش و بیرو برای ممدح کراو بیت.

وا بزائم لیژنه هم دهقه یی پراویزی لاپره (۱۰) یی له نه زردا بووه که له پراویزی لاپره (۹) دا واکه یی به کوردی لاداوه ته وه به لام نیشاره یی بو هم لایه نه نه کوردوه.

سمرنجی دووم نه وه په که دهقی: وا به ناو بانگه که هم دوو هله بته دهر باره یی (موفقی زه هاوی) په:

ووشه یی (هله بته) که به واتای (شعر، نظم) دیت له و سمرنجده دا ده چینه وه بو دوو به پته کوردیه که و چوارینه فارسیه که یی لاپره (۹).

دیاره مبهسیش چوارینه فارسیه که په چونکه کوردیه که خاوه یی دیاری هیه معلومه بوچی داندر اوه، که شه کوا ی حاله و ممدحی که سی یی نه کراوه. هرچی چوارینه که په ممدحه، ریی تی دهچی بو ممدحی موفقی زه هاوی داندر ایبت، هم له بهر نه وه یی که له به غذا زیاوه هم له بهر ده لاله تی (محیط دوجهان استعداد) که له شان و عیلمی زه هاوی ده وه شینه وه: به تی ده زاین شیخ ره زا هجوی توندو تیزی موفقی کوردوه به لام دهشی هم ممدحی بهر له هه جوه کان گو بیت وه که له ممدحا گوتوه تی:

مومکین زیه نیدراکی حه قیقت به نه هاوی مومکین زیه نیدراکی نه کا زیه یی زه هاوی له گهل نه ممدحا، چه زی شیره که له گهل نه و ممدحانه یی پگومان بو

فیضی به گی داناون هیونی یی یک سمرچاوه یی ممدح کراون. به هه مه حال ده بو لیژنه له جیات (هم دوو هله بته) بی (هم چوارینه په، هم رو باعی په . . .) یان (هم دوو به پته فارسی په) هه تا خوینتر حیسای تی تیگ نه چیت وه که من یو ماوه به یک نیم تیگ چوو. واتای چوارینه که شه وه که من تی بگم نه مه په: ج سیر نه ودها هیه به غذا به بوون تو تییدا ناز بکات، نه یی نه و که سی وجودت (محیط) یی دوو جیهان ناماده یی په. زه پره به و هیچی به یی خو یوه گره له خور ده با ته وه له بیرو برای پروناکی تو داوا یی یارمنی بکات.

هم (محیط) وه که بزائم به واتای دهرای (محیط)، واته نو قیانووس Ocean هاتووه نه که نابلو ته دهر وه که لیژنه بو یی چوو، دوو جیهانه که شه بو دنیا و قیامت ده چینه وه نه که دوو جیهان وه یا ده جیهان که ژماره یی خورای یی پوه لکابیت و هیچی تی نا چیت. له لایه ن کیشی چوارینه که وه جگه له ژماره دوو ژماره یی (ده، سی) ش دهست ده دن. ژماره (سه، نه، سی، نوی) فارسیش دهست ده دن به لام هینده یی (دو، ده، سی) گورج نین.

له لایه ن واتای به کیش و تراز و وه ته نها (دو) دهست ده دات که دنیا و قیامت ته.

له لاپره (۱۱) وشه یی (مشیمه) به مندالان داندر اوه. وه که بزائم مندالان ره حم، هرچی مشیمه په (پزدان) یی بی ده لین. هم (پز) وه که له (پسام، پزام، کورم) دا دهرده کوی هه مان (پسر - پسر) یی فارسی په له کوردیشدا هیه به لام به زاروه بو مشیمه رویشته. راهی به یی به که مو دووه می قصیده که یی لاپره (۱۱) به په که وه شیرن دین. من واتای هردو بیت بهم جوړه تی ده گم، هم مشیمه ده قیامت به رینووسی کوردی:

ز نوطقه یی قه لمه مت دهر مشیمه یی قیطرطاس نه تیجه هاست به قیامت گرانتر نه ز نطلس صحیفه موعجیزه پیراست به سکی چون مریهم به بهر گروفته موالیدی عیسه یی نه نفاس شیخ ره زا دلوی قه لمی ممدح کراوه که یی ده بیت وشه له (قرطاس) دا به (نطفه) داده تی و قیطرطاس که شه به پزدان. (نطفه) سهرتای رسکان منداله له پزداندا. تیر هم نوطقه یی قه لمی ممدووح له پزدان کاغه زدا ناکامی وه های هیه گرانتر یی به نرخ له نطلس.

صحیفه (واته: رو پره که ده کانه وه قرطاس) موعجیزه نه خشینه چونکه وه کو مریهم له هه ناوی خویدا گهلک مندالی عیسه یی نه فسی هه لگرتووه. وه که ده زاین هه ناسه یی عیسا نیچا که ره وه بووه، نتجا هه ناوی مریهم به یک عیسا یی تیدا بووه [عیسا ش مندالی نه بووه نه ما دلوی ممره که به که نه زوک زیه] هرچی پزدان کاغه زدی دوسته که به تی چندین موالیدی وه عیسا یی تیدا په که وشه کان نامه کن.

له (معجزه پیرا) دا وشه یی (پیرا) که رتی ناوی کارا - اسم فاعل - یی دار پزراوه له چا وگی (پیراستن) یی فارسی هاتووه که بریق په له جوان کردنیکی عیب بریت و ده بیت ته واو که ری (آراستن ناراستن) که زیاد کردنه له جوان. کورد که (ناراستن) به کار ده هینت له و (ناراستن) وه هاتووه به لام که ناراسته به واتای (تگرتن - توجیه) له کار ده هینت تییدا به سه هوو چوو: ناراستن و پیراستن هه ردوویان پیکه وه به واتای جوان کردن دین. به مه جاز دهشی ناراسته کردن به (تیار کردن) پروات که له شکر به چه که ناراسته ده بیت.

له دیره شیمری سیمه یی قصیده که دا که شیخ ره زا له رووی قیاسه وه، نه یی همین فیضی به جویره نیل نه مینت داده نیم، پالشته که یی له و قیاسه دا نه وه په که وا هه رو که جویره نیل هه لگری وه حی خودایه و نه مینی وه حی، همین فیضیش هم ناوی نه مینت هم کاغه زیشی پره له موعجیزه.

من تمام زیه به سهر هموو کنیه که دا بچمه وه و ره خنه کاری له گهل

تەمىن بەلگە لىژنەدا ساز بىدەم چونكى پتر لە كىتەبە كە دەخايىنى ناو ناو پىك نەب دەست بو چىقلىك وە يا قەسەلىك دەبەم ئەو پىش بە نيازى خزمەت كىتەبە كە خوى .

لە لا پەرە (۱۳) دا راقەى دەقاودەقى (دُر يىمى) بە (دورى ناياب) كراوہ كە نەختىك لە راستە واتاى وشەى (يىتم) دوورە، بەلام لە راقەى سەرلە بەردا بە (دورى بەكانە) لىك دراوہ تەوہو جى خويەتو راستە، تەنبا زىدە شەرخىك پىوستە بگوترى : (دُر يىتم) ئەو دور پەرە كە لە قەپلىك كىندا تەنباپو دانەى دىكەى لەگەلدا زىە ئىتر گەورەتر دەب لەوانەى بە تەنباپى فراژى نابن . وشەى (ناياب) پىش ھەرچەند لە واتاى زىدە پەسەند بەكار دىت لە حەقىقەتدا بەشتىك دەگوترى ھىچ ھاوتاى نەبىت بگرە ھەر دەست ناكەوت چونكە (ياپىدن) واتە دوزىتەوہو دەست كەوتن، كە گووت (ناياب) دەست نەكەوتن دەگەيەن . لە تەك نايابدا وشەى (كەم ياب ، كەم ياب) ھەيە كە دەكاتەوہ كەم مائەند .

لە لا پەرە ۲۲ ، ۲۳ دا لىژنە بو سالى لە داىك بوونو مردن نالى ھەر ئەو سالانەى داناوہ كە لە كۆنەو پى بەلگەو لىكۆلئەتەوہ پاوى ستاندوہ پى ئەوہى ھىمايەك بىكات بو رايەكى دىكە كە لەو سالەى بو مردنەكە دانراوہ كۆلئەتەوہو كۆمەلىك بەلگەى لە دىوانەكەى نالى خويەو ھەلئىجاوہ كە ناشى نالى لە تەمەن ۵۶ سالى مردىت . ئەم رايەى من لە كىتەبى (چەپكىك لە گولزارى نالى) كە لە حەفتاكاندا بلاوكرايەو ھاوئوہ . سەبرىكى لا پەرە (۳۱) ى شەرخى دىوانەكەش بىكەب دەبىنى مرحوم فاتح لە پەراويزدا نووسىويەن بەلگەكان سەر بە ساغ كردنەوہى سالى مردن نالى لە دەستووسىكى (مسعود محمد) ۋەرگرتوہ . رايەكەى من جگە لە لىكەدانەوہ شايدەى باپىرم حاجى مەلا عەبدوللاى جەلئىزادەشى لەگەلدايە كە گوئبووى كاتىك لە سالى ۱۲۸۹ ك . مەككەى بەجى ھىشت نالى بەر حەياتو زور بە سالدو چوو بوو . تەمەن ۵۶ سالى لە چاو ئەو پىرىيەى كە حاجى مەلا عەبدوللا دىبووى دەلالەن چەندىن شەخرى نالىش راي دەگەيەن تا ئەو تەمەنە زور كورت دىت . بە ھەمە حال ئەو لىكۆلئەتەوہى سالەكەى مەرگى نالى بە سەھ دەكەنەوہ ئەو پى داگرتانەى لەسەر سالان ۱۸۰۰ و ۱۸۵۶ ز . بو زيانو مەرگى نالى بە دلگەرمىيەو بەردەوامن ھەمووى پى لزوم دەبەن پاش ئەوہى ماموستا عبداللە حداد، دوواى گەرانەوہى لە خوئىدن ئەوروپاى لە تەلەفزيون - وا بزانم : ھى موصل - باسى كىتەبى نووسەرىكى فرەنسەى گىرايەو كە دەنى لە سالى ۱۲۹۰ ك . نالى لە ئەستەنبول مردو بە خاك سىبىرا ، نووسەرەكە خوئىشى لەوى بوو . ئەم سالەى ۱۲۹۰ كە دەوہستىتە ناست سالان ۱۸۷۳ - ۱۸۷۴ ى ز . تەمەن دەگەيەنئە ۷۳ - ۷۴ سال كە لە ۱۸۰۰ ھايتىتە دونيا .

راسقەيەكەى، ئەو پىرىيەى كە باپىرم لە نالى دەگىرايەو ھەلەباوكم و مائەوہ بە ئىمە گەيشتوہ پتر لە ۷۳ سال رادەگەيەنئە كەوا سەرەتاي

بوون چەند سالىك دەخاتە پىش ۱۸۰۰ ز . ھوہ بەلام بەلگەى ماددى بو ئەم لا پەنە تا ئىستا لە دەست كەسدا زىە ھەرەك بو ۱۸۰۰ پىش ھىچ بەلگە پەيدا زىە . تو بلى نووسەران دەست لە سالە دروزنەكەى ۱۸۵۶ شل بىكەنەوہ ؟ باوہر ناكەم !

لە پەراويزى لا پەرە ۲۳ بە دەم باسى زيان نالى ھوہ، لىژنە بو ئەوہ چوہ كە نالى لە پاش سالى ۱۸۴۰ ز . كە دەوہستىتە بەرانبەر سالان ۱۲۵۵ - ۱۲۵۶ ك . بە ناچارى سلیمان بەجى ھىشت . ھەرچەند لىژنە ھوى ناچارىيەكە بە دەستەوہ نادانو بەلگەش ناھىتەتەوہ بو سەپاندن ئەو سالە بەلام وا پى دەچىت ئاوارەبوون نالى بە ئىكچوون حوكمران بابانەوہ دەبەستىتەوہ كە بە پى بوچوون خوى سالى ۱۸۵۰ ز (بەرانبەر ۱۲۶۶ - ۱۲۶۷ ك .) دەگرتەوہ . دەبىن ۱۰ سالىك ماوہ ھەيە لە نيوان ۱۸۴۰ و ۱۸۵۰ دا ئىتر مرؤف نازان چۆناو چۆن لە ناست ئەو پىروايدا كەوا لە پەنجان ماوہتەوہ دنى خوى تەسكىن بىكات :

لە دىوان عبدالقائى العمري تىك چوون بابان بە پى حىساى (جمل) بەم مصرعە ديار خراوہ :

بسىد رايك فشت بابانها
كە سالى ۱۲۶۱ ك . دەگرتەوہ، لەمەشدا شوپە زىە ھەم لەبەر دەلالەن شىعەرەكەو ھەم لەبەر قەسى دەماو دەمى كۆنى كە دەزانن لەشكرى ئەحمەد پاشا لە كۆنى شىكسى ھىنا بەرانبەر نەجىب پاشاى والىدا شىكەستەكەش ھونەرى نەجىب پاشاى تىدا نەبوو، پى نەرو بەرى لەشكرى بابان خوى سەبەب بوو . باپىرم گىرايوپوہو كە عومرى ۱۰ سالى بوو شەوى گوئى لەو تەقو ھورەى ناو لەشكرى بابان بوو كە بوئە ھوى لىك ھەلئەشان . باپىرم لە ۱۲۵۰ ك . پەو لەد بوو بو (۱۲۶۱) ۱۰ سالىك مەودا ھەيە . دەگىرئەوہ، نەجىب پاشا زور پى ئومىد بوو لە سەر كەوتن رجاكاران دەنيزىتە لاي ئەحمەد پاشا كە رىزى نەشكىنئە چى ئارەزوئەق بوى بىكات .

لە ۋەلامدا دەنى ئەگەر والى دەخالەتم پى بىكات دەبىكەم بە كوئىخاى قورپتان . . . ئەم قسانە جى گومان نىن ھەرچەند مېژوونوسان شىكى دىكە بلىن .

راسقەيەكەى چ ھۆيەكى ئەوتو زىە ۋەھا لە نالى بىكات كە لەبەر ئىكچوون حوكمى بابان لە سلیمان دەرجىت : ئەحمەد پاشايەكى بە سەلامەت لە ئەستەنبول بژىتو تورك ھىچى لى تەكەن، بو دەپ نالى لە ترسى دەستدرىزى ئەو توركەنە ئاوارە بىت ! ئەحمەد پاشا گەشتو گەران ئەوروپاشى كردوہ، لە ئەستەنبول مەجلىسى ئاوەدانو بەھاوتوبات ھەبو ھىندەش تىرو تەسەل بوو بەكىكى ۋەكو شىخ رەزا بارەھا مەدحى دەستو كەرمى كردوہ، ئىتر نالىيەكى شاعىرو پى ماپەى دنياى لە چى پترسىت ؟ سالم دوورە پارىزى كردوہ كە دەزانن بارى ئەو بە پى پايەينكى دنياى تىندا زىاوہ جودايە لە ھى نالى، خو

تەوېش ۋەھا ئاۋارە تەبۋە كە لە سەلىمانى بە تەۋاۋى بەتەكىتەۋە، ئالېش لە جەزى دەسلەقى توركاندا زىاۋ پەناى بو ئىرانو توروران تەبەرد. شىئىكى لە پىرىارى واقىمەۋە دىتە لىك دانەۋەى بى لايەنەۋە تەۋەپە نالى بەر لە بەمان بابان بە نىازى حەج سەفەرى كىردوۋە، ھەر بۇيەپە، موناچاتەكەى رىبى حەجى، بە ھەر سى پارچەى پەك لە دوا پەكەۋە، ياسىكى ئاۋارە بوۋى تېدا زىە ۋەك كە ۋاتىر شىكات لە دەستى بى مەئۋابى ۋە گەپىدەى دەكات. نالى جارى لەۋ سەفەردا بوۋە حوكمى بابان ھەلۋەشاۋە حالى ۋلات شىۋاۋە ئىتر دوو دل ماۋە لە گەپانەۋە تا ئەۋ دەمەى «قوربانى تۈزى رىگەتم» بۇ سالم دەئىرى ۋە پىرسى پى دەكات تەۋېش ۋە لاملەى بى ئومىدى بو بەرى دەكات. سەپرىكى سەرتەى موناچاتەكە پەكە كە دەئى:

ئەلا ئەى نەفى بوۋم ئاسا ھەتاكەى حىرەى ۋىسرانە
 لەگەل ئەم عىشقبازانە پىرۋ بازانە ئازانە:
 مۇسلمان لىرە مان خائىتات ھەر نەمان دىئى
 پەشىمان بە كە دەرمان ماپەى تىمانە
 ئالەم موناچاتەدا ج ترسو لەرزىكى رۇخان بابانو قەمچى توركان دىار
 زىە: نالى تانۋوت ۋە پەرخى دەن كە بەرەۋ حەج ھەلقەن، تا دەتۋان
 تارماى ترسو لەرزى بىننە ناۋ ھەلبەستەكە دەپى ۋاتى ۋەشەكان
 ھەلگىرەتەۋە. حەرم دەكرد لىزە بەلگەى سەپاندن سالى ۱۸۴۰ زى بە
 دەستەۋە داپابە چونكە سالىكى كىشۋ ماتو پەدەنگو دەلالەت چ فەرقى
 زىە لەگەل ۱۸۳۹ و ۱۸۴۲ و ۱۸۴۵ . . .

دوۋاى ئەم تەبىئىيەتە داۋا لە خۇنئەر دەكەم بە خۇنى ساردەۋە
 لەگەلدا سەرنجى ورد لە ۋاتى دوو بەئى سەرتەى موناچاتەكە
 راگرىت، بە تايەق بەئى دوۋم: لە ماۋەپەكى كورتىشدا دل خۇى
 بداتە بەئى شەشم:

فېداكارى تەنۋ جان بە لە ئاسان ھەراسان بە
 كە داخو دەردى رىگەى مەككە باخو ۋەردى مەردانە
 نالى لەم بەپىتەدا ۋەزەئىكى ئارامى بى قورتو گرى لە بارەى خۇپەۋە
 ياس دەكات كە دەپەۋى ئىمان خەستو خۇنى مەلمەتەى بى بەخەپەر
 بىئىتو پالى عاشقانە ۋەكو باز بەخۋازىتەۋە پى بەرئىتو لەۋ ۋەزە
 ئارامەى ھەلقەئىت. بە خۇى دەئى: ئەى مۇسلمان! لىرە مانەۋەى
 خائىتات نەمانو فۇتان دىئىت. پەشىمان بە لەۋ ئارامەت چونكە لىرە
 (تەمانتو بەرەۋ حەج رۇيشن) دەرمانىكە دەپتە ماپەى (مان - بقاء) ۋەيا
 ماپەى ئىمان. لە بەئى شەشمدا ئەم ۋاتاپە خەستە دەكاتەۋە كە دەئى (لە
 ئاسان ھەراسان بە) ۋاتە بارى ۋەھا ئاسانو ھەمۋار كە تىدەپت خۇنى بى
 ھەراسان پەكە تا بگەپتە ئەۋ داخو دەردەى رىبى مەككە كە باخو گولۋى
 موزى مەردە . . . بەنگە زىئە رۇبى لە قەمدا تەبىت كە دەئىم نالى لە
 ھەمۋە ھەمۋە پىشرو دوۋاى ئەم دەمەى كە بەپتەكان تىدا ھۈنئەۋە
 خالىكى ھىنئە ئارامى بە خۇپەۋە نەدپتەۋە. ئىتر نازانم چۈن بى بەلگە

دل تەسكىن بەكەم كە نالى لەبەر ناچارى لە سەلىمانى دەرچۋە.
 لە شەرحى دىۋانەكە (خانۋ مان) نوسراۋە. ۋا دەزانم (خائىان)
 راستە چونكە پاشگىرى (مان) ئەم ۋەشەپە ھى ۋەك تەۋدا دەلالەن
 جىگە، شۇنى ھەپە ۋەك كە دەئى: نىشمان مەبەست جىگە
 لىئىشتە. ۋەك ئەۋ (دودمان، گىردمان - بە ۋاتى عەرشى خوا . . .)
 ۋ ھى دىكەش. بەلام دەپى بزائىن لە (قارەمان، دوشمان، ئەھرىمەن) ۋ
 ھى دىكەشدا ئەۋ (مان) ھەۋ (مەنش) شىئىكى دىكەپە، لەگەل لائىشەى
 ئىنگلىزى پەك رىشەن. لە كىئى سەر بە زمان كۈنئە خۇندۋەتەۋە
 دەئى لە (ئاسمان) دا ئەم (مان) جودابە لەۋان بەلام نالى لە چىرەۋە
 ھاتۋە. ئەگەر ھەلەم نەكردىن (ھەۋرامان) دەپى (خۇرامان - شۇنى لى
 ھەلەقى خۇر) بىت.

لە پەراۋىزى لاپەرە ۲۵ى تەنجۋمەن سەرنج بو مەلەپەكى
 ئۆمەرگۈنەق ۋلاتى كۈن بى راكشراۋە بە زىرەلئو شاعىر لە قەلم دەراۋە
 تەۋېش ۋەك (ئەھمەدى كۈر) ناۋى مەلا ئەھمەدە كۆرەپە. راستەپەكەى
 ئەم مەلەپە كە مەشۋورە بە (مامۇستا كۆرە، پەكەك بوۋ لە دوو كەسى
 كۈن كە ناۋىان دەر كىردىۋە بە خاۋەن كەرەمەت، ئەۋى دىكەپان
 ئافرەتەك بوۋ ھەمىسان لى لادىۋە بۇ شار ھات، بوۋ بە بوۋكى پەكەك
 لە بەتەمالەى (خادم السجاده) كى كەرق كۈن، ناۋى (مامۇستا مەلا ژنە
 عەنپەر بوۋە جا بە ھەر تەئۋىلەك بىت، چ دىئى چ فېزىابى، لە ھەر
 دوۋىان پىش بىئى ۋە كەرەمەت دىتراۋە بىستراۋە. كاك ئەھمەدى شىخ لە
 ھەندى ئەۋ نامانەى بوۋ حاجى مەلا عەبدوللاى ناردۋە سەلام بوۋ
 (ئاشەۋان) دەئىرى كە ئەم مامۇستا كۆرەپە دەگرەتەۋە. لەۋ پوۋەۋە كە
 بەئىنك مەدىرى پىرەفەكانىان بوۋەۋە ئاشەۋان بوۋ كىردۋون. لە لاپەن
 پاپەى مامۇستا عەنپەرەۋە ئەۋەندە بەسە كە لە دەمى بە خاك سەپاردىدا
 حاجى مەلا عەبدوللا گوتىۋوى، پەكەك دەشارپتەۋە كە ھەمۋەمان
 دەھىئىت. مامۇستا كۆرەش خوا ناسىك بوۋە پاۋك مەفتۋون بوۋ،
 ھەتا مەرگىشى لە سالى ۱۹۴۳ لە زۆر مەجلىسەكاندا بە سۆزۋ
 پەروشەۋە باسى تەحوالى مامۇستا كۆرەپە دەگرەپەۋە. پاۋك دەپگوت،

مامۇستا شەرەزەى (نەۋى) عەرەپى ئەبۋ بەلام ھەر عىيارەتىكى بە ھەلە
 بوۋى خۇندراپاپەۋە تىئى نەدەگەپشت ھەتا بوۋى راست دەكرەپەۋە.
 گوتىۋوى تەحو نازانم ئەمما دلۋ بوۋ مەئناى عىيارەتەك ناچىت ھەلەى تىدا
 بىت. پەك لە كەرەمەتەكان كە لە شىۋەى خەۋن راست خۇى ئوۋاندېۋە
 ئەۋە بوۋ، بە پاۋكى گوتىۋو ئەگەر لە خىزانەكانى ھەماغا ھەر كامىكىان
 ھاملە بى كورپىكى دەپى، ناۋى بىئىن (ھەمە زىاد) ناشى لە مالى پاۋكى
 پەخىۋ بىكرى قەسى دىكەش زۆرن ناتوانم دەريان بىرم. خەماغا تا ئەۋ
 دەمە ۋەچەى ئىرپەتى ئەبۋ تەمەئىشى پالى بە ۸۰ سال داۋوۋ. كاكە
 زىادى رەھمەت موزدەى ئەۋ خەۋنە بوۋ، لە مالى ھەماغاش پەخىۋ
 نەكرا. كاكە زىاد لە ۱۹۱۴ ھاتۋتە دىنبا دىيارە مامۇستا كۆرە تا ئەۋ سالەۋ

نهختیکش دواتر ژیاوه. به کیکیش له کرامه ته کانی ماموستا عه بهر
تهوه یوه که شوی مهرگی کاک نه همدی شیخ، نهو خه بهری
مهرگه که ی به خه لئی راگه یاند بوو...

له پراویزی لاپه ۳۲ دا وشه (ههلبه ستر) هاتوه گویا ریژه ی
ناوی کارای لیکدراویان داریژراوه. له عهره ی (اسم فاعلی) ی بی
ده لاین له کاری (به ستن - ههلبه ستن) هوه هاتوه: ده ی خوینه وریژنهش
ناگادار بکه مهوه له راستی بهک پیوه ندی بهم ریژه بهی ناوی کاراوه هه به
که به هوی (هر) هوه دروست ده بیته. له پیشه وه ده ی له گوشه نیگای تم
پاشگره وه، کاری تیپه وریژنه پهر له به کدی جودا بگریته وه: ههرچی
ریژنه پهره بپرای بپرای تم پاشگره به خوینه و ناگری ج به ساده ی بیته
ج به داریژراوی و لیکدراوی بیته. ناشی له کاره کانی وهک: نووستن،
ریژنستن، مردن، هه لکه وتن، دابه زین، به دوادا گهران، پاشگه ز
بوونه وه... ریژه ی ناوی کارایان لی وهر بگریته وهک: نووسته ر،
ریژنه ستر، مرده ر، هه لکه وتنه ر، دابه زه ر، به دوادا گه ر، پاشگه ز
بووه ر... ههرچی کاری ریژنه پهر هه به له بی به کاره یان پاشگری
(وی) نیسی فاعله وه ریژه ی فاعلی لی دروست ده بیته و ده گوتری:
نووستو، ریژنستو، مردو، هه لکه وتوو، دابه زیو، به دوادا گه ر،
پاشگه ز بوویه وه...

خوینه ر سه ری لی نه شیویت که تم ووشانه به دوو (و) کونایان دیت:
تهوه ی ریژه ی کارا دروست ده کات دهنگی (وی) ریژه که به دوا
کونستاندا بیته (وی) کونسانتیه که به دوا ریژنندا بیته... به
داخوه ریژنوسه رسمی به که مان زور به بی باکی دوو (وی) له بو په ک
دهنگی (وی) دریز هه لیزارد. کوری زانیاری کورد بو واری دریز که
شیوه ی کی به سه ر تاکه واوه وه په سندن کردبوو چونکه هیچ مه نیق
ناسه لئی دوو بیته بیته نیشانه بو تاکه دهنگه مه گهر له حاله ی گوشراندا
وهک: که لله، شه...

کاری ریژنه پهر ریژه ی کی سماعی هه به ناوی کارا ناوی چاوگی بی
ساز ده بیته: به ره لست، ریکه وت، سه ررو، خوشگه ر... ناوی
کاران [به رکول، ده مه ته هه لده گری نایا ناوی کارایه یا ناوی بهر
کاره ههر چه ند (کول - کولان) تیپه ریش زیه (به رکاری بویت).
سه لقه ش ده زانیت، چه ند په کیکی وشه ی کاره که ده مینته وه بیته که ری
ناوی کارای ته وتوی. تم ریژه به له گه ل فیعلی تیپه ردا به بی
داخواری حال ناوی داریژراو دروست ده کات لیتر ناوی کارایه یان
ناوی بهرکاره یان ناوی تاله ته... له نمونه دا: زور، خور،
دوربین، پیاوکوژ... ناوی کاران. ده سکوز، هه لبه ست،
رایخ... ناوی بهرکاران. ده سگره، چاپالو، ده سه به ره... ناوی
تاله تن.
واش ده ی ناوی واتا له ریژه به دروست ده بیته وهک: هه لسوکه وت،

هه لسو و داسو و ریتر کاره که تیپه ر بیته یان ریژنه پهر فمریک ناکات
چونه ر شه کانی چالاکی ناوی کارا ناوی بهرکارایان تیپا په پدا
نابیت: ووشه کانی مه ندن چونکه ناوی واتان.

ریژنه ی کی مه لوه و شرایه وه هه به له ودا که دروست بوو ناوی
داریژراوی ته وتوی به هوی پیشگری (لی، بی، تی) که به ته سل له
پریوژن (به، له) هاتوو زینه هیزیک به ووشه که ده دات له واته به
کاری ریژنه پهر نامی تیپه ری تی بگریته. به نمونه: بی گه بیشتن،
تی گه بیشتن، لی چووته بیشتن، پدا چووته وه، ریخو ری... وهک تیپه ر
دینه بهر گوی. تم دیارده به له ووه دیت که پریوژن به به ریوه هه به
بیته هوی نه قلی تاوو ته نسیری کار که له عهره ردا (تعدیة بالواسطه) ی
بی ده لاین. تم سیفه ته ی پریوژن ته وه های کرد که له کاری ریژنه پهری
(کوشان) ناوی کارای داریژراوی (تیگوشه ر) په پدا بیته که به خیلافی
ده ستور (هر) ی خسته وه دوو کاری ریژنه پهره [له زاری موکریانو
به شی دیکه ش له کوردستان تیران، پریوژن (ده) هه به که له دیوی
عیراق وه ی بو به کار دیت. نه وان ده لاین ده خلداه له جیان وه خلداه
ووشه ی وه له زاری موکریان جیگی به کاره یان جودایه له جیگی
ده ده. ههرچی ده به بو حاله ی ریژنه پهری به کار دیت: ده لاین وه منوه
بو تو سلاویک دباری بیته [نالین] ده منوه - یاخود ده منرا... تم
باسه دریزه ی هه به...]

کاری تیپه ر له نه سلدا که متاکورتیکی به هوی (هر) هوه ناوی کارای
لی وهر گراوه، ته ویش بی گرفت زیه، به نمونه ده لیم (نان که ر) که به
ریوالت تم (هر) هی پیوه به دوو تیپه گه وه ی به ده وره وه به: په کیان
ته وه به که ووشه که لیک دراوه ساده زیه، که س که ری (که ری) به
سه به خو بی له واتای فاعلی به کار نه هیناوه هه ر نه ی له ترسی تی که ل
بوو له گه ل ووشه ی که به واتای (همار). تیپه ری دووه ته وه به، نه گه ر
(هر) بیچته سه ری فیعلی (کردن) ده ی بگوتری (که ره ر) وهک که ده گوتری
(نووسه ر، بیسه ر، بیته ر...). که واته تم دهنگی (ر) له (نان که ر) دا
به ره تیپه وه هی چاوگی (کردن) وهک له (نان خور) دا تهو (ر) ه
به ره تیپه. له ووشه ی (نان که ر) دا دهنگی (ر) پاشگره نهک به ره ی
چونکه له (دان) دهنگی (ر) په پدا زیه. پاشگری (هر) له تیگلیزی دا
بیگرفته چونکه به هاراوی له کار دیت.

به هه مه حال نووسه ران، ده ستیان خوش بیته، پراویزی به کاره یان
پاشگری (هر) یان لیک کیشایه وه تا ته وه ی بیسه ر، کوزهر، بیته ر... و
چه ندین وشه ی دیکه ش که وته ناو نووسینو سه ر زمانیشه وه به لام
نه مزانیوه (گوتره) به کاره یان، هوی که ش ته وه به که ریژه ی تهو
جوړه ناوی کارایه له فیعلی رانه بووردو [داهاتوو] هوه وهر ده گریته،
(گوتن) یس له داهاتو دا ده بیته (ده لئی). نه که ر (ووشی، ده ووشی)
به کاره یان به گوترا (ووشه ر) وهک که ده لاین (گوشه ر) له بری

(عصاره). سیر نهویه که دهلین (وون) بهلام نالین (دهوون) وه که دهشی بگوتری (دهوشی)... وه که گوتنه نیستراوه هروه هاش (رندر، بردهر، گرتنه، پیچهر، شوشهر... جاری نهپشکووتون. به همه حال تم روون کردنهوی وهها کورتو لی قرتاو که زهره ریکی تیدا شک نایم مه بهستی بنه رفن زیه لهوی گوتمو به تمام نایم، نهوی مه بهستی شتیکی دیکه به: جایه زیه ریژهی ناوی کارای سادهی وهک (کوشهر، بینهر... به گردی به شدار بیت له ینک هینانی ناوی کارای ناساده، چ دارپیزراو بیتو ج لیکدراو. له نموندها دهلیم ناشی له جیانی (نانخور، پیاو کوژ، دوورین... بگوتری: (نانخور، پیاو کوژ، دوورین... بویه نای بگوتری (ههلبهستر) راسته، د، مزاین (ههلبهست) ناوی بهرکاری دروست کردوه بهلام ریغان هه به بیته وه یو به کار هینانی (وی فاعلو بلین شیر ههلبهستو یان ههلبهستوی تهنا. له نووسینی مه یله و کوئمدا تم لایه نم روون کردونه وه بهلام کی تاقن هه به شتی وهها شرابه وه وون یوو به یادی خوبه وه بلکنی. لیره دا دهلیمه وه که گوت: گورگی مهر خواردوو مه بهستی نهویه گورگه که مهری خواردوه. نتجا که بشلی: مهری گورگ خواردوو، دیسانه وه همان واتات مه بهستی چونکه مهر گورگ ناخوات. له دهسته واژهی (دزی مهر بردو) دزه که جیگه کارای گرتونه وه. له (مهری دز بردودا) مهره که جیگه بهرکاری گرتونه وه دزه کش کارا. که گوت (کابرای درو ههلبهست) به ناچاری وشهی (ههلبهست) واتای فاعل به دهسته وه دهات، له مه شدا مهر پیچی پیچیه چونکه کورده که که خاوهن زمانه که به وههای رفتار کردوه. نه گهر یو دهر باز بوون له ته گهره بللی (کابرای درو ههلبهستو) واتاکه نهوه نای که مه بهستی چونکه لهم حالته دا دهسته واژه که سیفته تیکی کاته کی (وقتی) و تاکه رووداو راده که به نیت هرچی (درو ههلبهست، ته لاق خور، قولبر... و نه م ترزه ریژه به سیفته هه همیشه یو خوو پیوه گرتن راده که به نن: ته لاق خواردوو قولبر یو سیفته وه وقتی یان لی ده فامرینه وه که جاریک درو کرایشو قول برابیت.

تم یاسه دریزه ی به زور لایندا هه به، چی دیکه ی له سر ناروم. پهراویزه کان کتیی (نه نجومه ن... گه لیک شتی سوود به خشو نرخداریان تیدایه به ره خته ی من بایی مهری دهرزی یان لی کم نایبته وه: ره خته تهنا بهر نهو شوینه ده که ویت که ره خته ی لی گیراوه ده خلی به سر شتی دیکه وه زیه، بن لیو خستنی چی سوودی تیدا زیه بگره زهره به خشه له و رووه وه که روونکی دهشاریته وه.

له لاپره ۳۹ قصیده که ی سالم له هه موو بهیتیکی دا وشه ی (چ) هه یوه له (نه نجومه ن... به (چه) نووسراوه. لیسژنه له ناست (چه ی بهیتی په که مدا دهری پر یوه که (چ) راسته: سر له بهری (چه) کان ده ی بگریته

(چ) شکلی (چه) هی زمان فارسی به. له مه دا گرفت زیه، به لام هه ندی روون کردنهوی دیکه پیوستن: له مصرعه ی دووه می بهیتی په که مدا (غزو) ده ی بگریته (غفن وو) له بهر کیشی شیر. بهیتی هه ره دووای پهراویزی نهو لاپره به که نووسراوه:

شاه خالته ته صویری خه لایق ناری
ظاهیره قودره ق حفت چه له بهرنو چه له بهر
سهر له بهری بهیته که به هوی لیلی مصرعه ی په که می، هیچ واتا به
دهسته نادات سهره رای نهوی که مصرعه که خوی وهها له نگه
که لکی پیوه نهماوه. وهک من بوی دهچم، ده ی دهقی بهیته که نه مه بیت:
شاهیدی خالیقه ته صویری خه لایق ناری
ظاهیره قودره ق حفت چ له بهرنا چ له بهر
له پهراویزی لاپره ۴۱، مصرعه ی دووه می بهیتیکی ناو
(نه نجومه ن... بهو شکله هاتوه که له دیوانی (ته هدی کور - چاپی
مه هاباد) دا ده دیتیت:

مه جنون ناسا غه رفی خوینم نیم حرام بوو خوردو خاب
تم وشه یی (خوین) ده ی (خوون) بنووسریت به پی ناههنگی
مصرعه ی په که که دهلی:

بو به بریان دهرنم چاو پر نه سرین دل زه بونم
لیتوه دیاره (دهرنم، زه بونم) داوای (خونم) دهکات. مصرعه ی
دووه می بهیته که له (نه نجومه ن) دا وهها هاتوه:

مه حویبا وا بوت جنونم نیم حرامه خوردو خاب
نه می (نه نجومه ن) له گهل ناههنگی سر له بهری بهیته که ریک
دهروات. وشه ی (خوون) کوردی په سانه. له شیری شیخ رهزادا
هاتوه:

وه کو شخسی که زاری کا له دهستی دوزخی خوون
پهراویزی ژماره (۵) هه له و لاپره به دا مصرعه یکی دیوانه که ی چاپی
مه هابادی هیناوه ته وه نه مه ته دهقه که ی:

با له بهین لاجی حجاب به دل بهرو نافتابه
تم دهقه نه واتای هه یوه نه کیشی دروسته. ده ی له نه سلدا وهها
بووی:

با له بهین لاجی حجاب به دل بهری روو نافتابه
له لاپره (۴۴) دا دیری نویمی موسته زاده که (هه ره عه فوه خه یالی) تیدا
هاتوه. ده بوو لینه هینا بو شرحه که ی دیوانی نالی بکات که له وی دا
(فیر دهسه مه نالی) بهو هه له که ی پی راست بکاته وه چونکه وهک بزاتم له
هه موو نهو دیوانانه ی نالی که چاپ کراون ههروه ها نووسراوه جگه
لهوی که (هه ره عه فوه خه لاتم) له مصرعه ی چواره مدا هاتوه تم
دووباره کردنهوی په که تعبیر له نالی ناوه شیتوه. دیاره قه یضی به گله
نووسینه وه دا شه بهنگی (هه ره عه فوه خه لاتم) خوی به سر زبیتی دا زالی

کردووو به داخوازی قافیہ (خه لاتم) بوته (خه یالی) که له گهل (نالی) رینگ دیت بهو جوړه ی که دووایه کتر دا هاتوون. ته ممش شتیکه زور جاران روو ده دات به تایه ت لیره دا که (خه لات) و (خه یال) به دنگو به شکل نوو سینی ش له به کتر نریکن. ته مه ده لیم له حالیکدا نوسخه ی (ته نجومه ن...) هکه ی که لیژنه له بهرده ستیدا بووه ده سنووسی فه یضی به گه بیت ده نا ده ی بلین له نوو سینه وه ی دووا کاتدا هه له ی ق که وتوووه. هه له و لاپه ره یه دا به بیکی موسته زاده که که چواره مین به بیته ی و له شرحی دیوان ماموستای بیاره یی دا به یقی ده په مینه و ته ممش ده قه که به یق له هه رو دیواندا:

قوربانان بسلام که هیلانان هه لاتوم
هه عه فوه خه لاتم
له شرحی دیوانه که دا هاتوووه که له دیوان نالی چاپی (گم - گیوی موکریان) دا له جیات (هیلانان) وشه ی (بلالانان) هاتوووه هه ره نه ونده ی له باره وه گوتوووه که (بلالانان) به واتای (وه کو بلال) ته وه ده به خشی، نالی وه که (بلال) له جه ورو ستمی قوربه ی شیه کان هه لاتوووه، ته ویش، واته نالی ش له بهر گوناه ی زور وه یا له جه ورو ستمی تورکی داگیر که بو لای پیغه مبر رای کردوووه.

من له ده سنووسی دیکه شدا ته م (بلالانان) م دیتوووه، ته گه وشه که ته سل بیت وه یا گوږاو بیت مه هاره ته و جوانیه که ی تیدایه شرحه که بو ی نه چوه. (بلالانان) هه رو که ده شتی دوو باره کردنه وه ی وشه ی (بلال) بیت، به به ریوه هه یه بخویند ریته وه (بلا - لانه) واته (به ی لانه) له میاندا (بلا) عه ره یه وه که له شرحی وشه ی (مه له کول موت - ملک الموت)، له لاپه ره ۱۵۰۴ ی شرحی دیوانه که دا به (ملی که ل موت) واته (ملی وه که مو باریکت) لیک دراوه ته وه... ته م (بلا - لانه) به له گهل (هه لاتوم) به واتای فیرا کردن رینگ دیت. نیمه نازانین کام جوړه نوو سینی ته م وشه یه له ده قه له می نالی هاتوته دهر ته ما گومانم زیه هه رو جوړ به دلو ده می نالی دا هاتوون هه ره چهند نوو سین هه ره یه که شکل هه لده گریت، هینده ش له بارنو ته وه نده ش مه به سستی قه سیده کهن ده ی هه روو ده ق دانیان پیدا هیند ریته.

شرحه که ی ماموستای بیاره یی باش بو ته وه چوه که دیتی هیلالی سه ری مانگه [به تایه ت مانگه کان ره مزانو شه و والو ذی الحجه و ربیع الاول که موناسه به ی دینیان تیدایه] خه لات هه لده گری بو یه نالی له خه لات دهر که وتنی خوی وه کو هیلال ده ی عه فو بگریته... ته مه زور جوانه و جی خو یه ت، ده مینیه وه من زیده خزمه تیکی ته م بو چوونه بکه م به وه دا بلیم که خزه قوربان کردن بو بیلال وه هاره ده یه ی به ره له هه موان دیتی مانگی ذی الحجه ی مه به ست بیت که له کوردی دا یی ده لین (جه زنی قوربان). لیره دا ته وه ش نایته به ره ه لست که بگوتری جه زنی قوربان به کسه ره به دووا دیتی هیلالدا نایته وه روژی ده که وینه

به یته وه چونکه هه نالی خوی له شوینیکی دیکه دا گوتوو یه ت:
هه ره که سی رووی تو ده بیقی خوی به قوربانان ده کا چونکه نه بروی تو هیلالی عیده قوربانان ده تی له لاپه ره ۴۶ ی (ته نجومه ن) دا قصیده که ی (ره فیکان من ته و رویم له لاتان) چ له لایه ن چه ره وه بیتو چ له لایه ن دارشته وه، مالی هه لالی کوردی به جگه له وه که رویشتی نالی له سلیمان چ له ترسی تورکان بیتو چ به نیازی حه ج بیت ته م گله یی و گازانده یه و پاکانه کرده هه لئا گریته.

له لاپه ره ۴۷ مصرعه ی به که می به یقی پینجه می ده تی قصیده که ی خوارووی لاپه ره که که نوو سراوه: (وه رن بنوارن دوو چاوی پر له خونیم) هی که سیک زیه یی بگوتری شاعر وه یا به ته ده ب دوست بناسریته. هه ره چهند ناتوانم بلیم ته سله که ی جی بووه به لام ناشکرایه ته مه نه ته سله و نه فصل. هه ره نه ی له بهر خاتری کیش ده بوو نوو سرا بایه:

وه رن سه ری دوو چاوی پر له خونیم
له واتاشدا به یه ش زیه. داخه که م، لیژنه هه مان مصرعه ی به ده تی ناله باره وه دوو باره کردنه وه وه که به لگه له سه ره هه ندی که گویا سوزی مصطفی به گی کوردی تیدایه. قورن له نگه ره یزی کیشی شیره که هه رچی تاهو شام هه یه له شیره که دا کوشتوو یه ت لیر سوز له کو یوه بیت [بنواره به ره و کوتای لاپه ره ۴۸].
قصیده ی لاپه ره (۴۹) ی (ته نجومه ن) پینچ به یته. له شرحی ماموستای بیاره یی دا هه شت به یته.

به یقی دووه می ناو (ته نجومه ن) و شرحی ماموستا نوو سراوه:
له روتو قوت وه که من رو مه پو شه
که وه صلی تویه قوت عاشقی روت
من له نوسخه ی ده سنووسی بلاونه کرایه وه دا دیتومه له جیات (وه صلی تویه) نوو سراوه (وه صلی روت). هه م له لایه ن دارشته وه هه م له لایه ن واتا یه وه (وه صلی روت) په سه ندرته که ها ونا هه نگره له گهل موسیقی به یته که و گونجاوتریسه له گهل داوا کردن دانه پویشی رو چونکه وه صلی (رو) به دیار که وتنی پیدا ده ی به لام دهر که وتنی رو ناکیشته وه سه ره وه صلی یار... ته گه ره مصرعه ی یه که مدا داوای گه یشتن به یاری کرد بایه به جی خوی بو یی (وه صلی تویه قوت عاشق) به لام که داوا که ی هه ره ته ونده ی که (رو مه پو شه...) ده ی بلی (وه صلی روت قوت عاشقه)

به یقی سیه می (ته نجومه ن) که ده تی:
ته وه لیبوی ته تو بوو پر له خه نده
که وا شه که ز دهر باری گول ده بشکوت
له شرحی دیوان نالی دا بووه به به یقی پینجه م ته ممش ده قیه ت:

له بهر خه ندهی لهی لهعلی نه تو بو
 کهوا شه ککهر درباری گول ده بشکووت
 له تهرجیحی تم ده قدا شرحه که دهی: (. . . چونکه سره برای
 رهسایری دارشته که شی لیوی یاری به (لهعلی) وه صف کرایو.)
 له لایهن رهسایری و زوقی شیره وه چ گومان زیه له وهدا که ده فقهی
 (نه نجومه ن) گه لیک شیرنتر و شاعیرانه تره. نو (له بهر) هی سره تالی
 ده فقه که شعرخی دیوانه کی داوه ته وه به ره له سنگاندن مه تیفی و نو
 (عضویت) هی دهی (نه نجومه ن) ی تیدا نه ماوه.
 له لایه کی دیکه شه وه هک من له شعر بگم که لیو به (لهعلی) ته شبیه-
 کرا به عادت نامی خوئی لی ده فامرینه وه نه که شه کر: له لایه ره ۱۹۵۰ ی
 شعرخی مه لای بیاره می دا تم به یته ی نالی:
 شه فیری چالی شور ی هر دهلی لهعلی نه که پاشه
 شه فیری چاهی وشکی هر دهلی چاهی زنه خدانه
 شرح دراوه لهعلی (نه که پاش) ی بو لهعله داناه (خوئی لی
 وه شیرنتر) که کینا به له خوش و به نام). لهعلی لهوانه زیه به خوئی
 هه تا به خوئی نامی خوش بیت، خو که به (شه فیری چالی شور) ته شبیه-
 کرا ی هر به جاری له وه ده شورینه وه وه کو سه لاته خوئی بویت.
 نه وهی من بزاتم له ری خوینده وهی شیمری شاعیرانه وه که لیوی
 یاریان به (لهعلی نه کین) ته شبیه کردوه، لهعلی بو خوئی وه که
 گوهدریکی کان خوئی به دوری به وه ده بیت هر بویه به (شه فیری
 چالی شور. . . سویر) لیک چویندراوه، شه فیره که ش خوئی پیویه
 وه که لهعله که. نالی که هاتوه مدخی شته ناخوشه کانی ری حج
 ده کات هر په کیک لهوان به شیکی سر به خوئی دیاری نیسک سووک
 ده شوپیتی وه که تم شووانه دا ده بیتین:

سماقی نه مهر	یا قور روح و ناگری نه نفس
حصان ته بیض	شوهی نه جم، ره جی شهبان
مه گه سدار	جه من زار
لاله یی حمرا	جگهری (پرداخ) ی خورشید
سونبولی تانا	سهری سهوادی پهریشان
شه فیری چالی شور	لهعلی نه که پاش

له مه وه دره ده کوی، لهعلی نه که پاش، واته خوئی ده کردوو، لهعلی
 راسته قینه یو بو لای لیو ناچینه وه: لهعله وه که شه فیری چاله، یان
 شه فیری چاله وه که لهعله خویناوین.
 نالی دوستان تم وه صفی ری حج ده توانن خه بهریکی نهی و هر گرن
 رهنگه بایه خیکی میژووی هه بیت. وه که ده بینن وه صفه که هی بیابانی
 دهی هاوینه که هه سووی قرجه قرچی هه لپروکان بهر هه تاوی
 سووینتیری پیوه دیاره. نتجا نه گهر بگه ریینه وه بو ته کاته ته خین
 کراوهی که نالی تیدا ناواره بووه په کیک له و چند سالی ذوالحجه

تیناندا که توته هاوین ده یته سالی ناواره بوونی. من وه های بو ده جم که
 سهره که ی له تموزدا بوو بیت نه که هر له بهر زیده گهرمای
 جهه نده می ناو به یته کان به لکو له بهر زیده ده لاهن تم به یته یان:
 قه تادو عه رفه جو خیطمی، عه ضاتو عه وسه جو نه شلی
 چ دامه ن گیسرو شیر و دل نشینی ریسی غه ربانه
 تم دره ختانه له ره ملتان بیابان بهر هه تاوی هاوین به شیخی نامینته وه تا
 ده گه نه تاب، با بلیم نو شینه نابن که نالی وه ها به راشکاوی وه صفی
 شینه کان خه ست بکاته وه. نتجا نه گهر له تموزدا ری حه جی
 بری بیت دهی چند مانگیک زووتر له سلیمان ده رجوویت چونکه،
 بیگومان، له ری سوریه و فلسطینه وه به ره و حج ریویوه، نو سا بو نالی
 مه یسر نه ده بو له نه جه سو که ره لاهه بیابان بی ناوی گهرمای هاوین
 بیریت، خو مه علومیشه به که شیخی نه جووه ده نا وه صفی بیابان نه ده کرد.
 به پهراویز وه ها هاتوه که داستان نه سکهنده رو خدری زینده له
 سورق (الکھف) ی قورئانو له تهوراتشدا هه به گو یا نه سکهنده ری
 ذولقهرنه بن به دوا ناوی حه یاندا گهراوه نه بدوزیه ته وه. سورق
 (الکھف) باسی نه صحابولکه هسو موساوی پیاو چاکه کی که ده گو تری
 خدری زینده به ده کات. باسی په دوا دا گه ران ناوی حه یات له و
 سورته دا زیه. تم حیکایه ته ی سر به ناوی حه یات له به یته کی شیخ
 رهزا سهری هه لداوه که دهی:

دیوانه یه شخنی که به شه فیری لهی لهعلی
 وه که شاهی سکهنده ر طله ی ناوی به قاکا
 کو تایی غه زه له که ش به هه لیه کی زه قه وه که کیشی شیره کی تیک
 داوه هیلراوه ته وه:

سر دان له ری عه شق (ره ضا) لازمه عاشق
 بو یاری سهر و مالی هه ده فی تیری قه ضاکا
 به یته که له خو وه چاره ده کریت که له جیان (سهر و مالی) بنووسریت
 (سهر و مال). وشه ی (عشق) یش دهی بچینه جی (عشق) وه. له
 پهراویزدا (تاب) به گهر ما لیک دراوه ته وه ده بو به (تاو) لیک درینه وه که
 په که شته له گه ل (تاب) دا، ته نانه ت (هه تاو) کورت کراوه ی
 (هورتاو). کوردی خوارووی که رکوک هه (خورتاو) به کار
 ده هینن.

له لایه ره ۵۲ مصرعه دووه می په کم به یی مدحه که ی شیخ رهزا بو
 بابان له نگه چونکه له جیان (نالی به به) نووسراوه (نالی بابان). له
 پهراویزدا لیژنه نووسیوه، دیوانی شیخ رهزا، چاپه به خدا (نالی به به) ی
 گو توه، ناشلی به یته که له (نه نجومه ن) دا له نگه.

هر له پهراویزی تم لایه ره به باسی کاوهی تاسنگه رو کوشتی
 نه ژده هاو هینا به سر نه خنی فره یدون هاتوه. لیژنه هر نه ونده دهی
 که ره جه له کیکي درو بو فریدون هه لیه ستراوه که به لای لیژنه وه

فرهیدون به ئەسل کوردە. راستیەکی لێژنە دەبوو پتری لەسەر بروات. بەش بە حاتی خۆم چەندینکی تۆزینەوی نویم لە بارە میژووی ئیرانەوه خویندیتەوه شتیکم ئەدیت لەگەڵ داستانی (ضحاک، ئەژدەهاک) ریک بکەوی، ئەها ئەوه نەبێ که گویا (ئەزدياک)ی دواين شای مادەکان کوری وەزیریکی خوی بە ئیپی سەریو گوشتەکی دەرخواردی باوکی دا، ئەمەیش لە تۆلە ی ئەمری وەزیرە که بوو که لە دەمی بە وەلەد بووی (کۆرش) لە کچی (ئەزدياک) ئەستیرە ناسان ئەئویلی خەونیکي ئەزدياکيان بەوه کرد که ئەم ئەوهیە دنیا دەگریت ئەویش لە خوی ترساو مەلوتکە ی کۆرش ی بە وەزیرە سپارد که لە بیاباندا بیکوژیت، وەزیریش نە ی گوشتو بە شوانان سپارد... تا گەوره دەیتو ئەزدياک متدالی نیرینە ی ناپو خەفەت لەوهدا دەخوات ئیتر وەزیرە که پی دەلی کچەزاکە ی بەر حەیاتەو بوته گەنجیکي ئی هاتوو... کۆرش کچەزای ئەزدياکو کوری پاشای پارس بوو که ئەوسا پارس سەر بە حاکمایەت ئەزدياکي ماد بوو... ناوی فرەیدونیش گۆراوی (ئره ئیته ئوونە) بە که دەکانەوه (ماری سێ سەر کۆژ) و تارمایی مارەکان سەر شان زوحاکی تیرا دیارە. ماموستا جەمیل رۆزبەیان که ئەندامی لێژنە ی هەموو میژووی ئیران بە ئەفسانەو تۆزینەوی نوینەوه وا لە گیرفانەکان دایە ئیتر بوجی بەخێلمان لەگەڵدا دەکات؟

مصرەعی دوو مینی دوواین بەیتی قەسیدەکی شیخ رەزا لەو لاپەرەیدا که نووسراوه:

ئابای فرەیدون فەر و جەمشیدی حەشامان دەبوو بنووسری:

ئابایی فرەیدون فەر و جەمشید حەشامان (فرەیدون فەر) و (جەمشید حەشم) تەریکی وەصفین، ئەو (ی) ئە ئیزافە بە دوا (جەمشید) هەو وەک لویی زەق ی جیە.

لە لاپەرە ٥٣، لە مصرەعی دوو مینی بەیتی بەکەمدا وشە ی (کاکەیی کان) که ئیمکان زێه ئەبیض بەگ وەهای نویییت، دەن بچیتەوه سەر ریزە ی رەسەن کوردی که بە ئەسل (کاکەیی بەکان) بەلام کورت دەکریتەوه بو (کاکەییەکان). ناشی (کاکەیی) بیته (کاکەیی)، ئەم گۆ کردنە هی ناوچە ی سلیمان یەو پشت لە دەستورە وەک که (مەند) دەکریتە (مەنگ) وە یا رۆیشت، رۆشت - دەر وەست، دەر وەست - لە شەرەحەکی ماموستا بیارەیی دا لە جیان (گۆی دریز) نووسراوه (گۆی ریز). دیتوو مە قەرەداغ بوته قەرەاغ... ئەم جۆرە بەکارهێنانە لە نووسیندا جایەز زێه هەرچەند زۆر بەی نووسەران خەلقی سلیمانیش بن و غەیری ئەوانیش لە ریی جورەت ئەکردنەوه پیرەوی یان ئی بکەن. لە ئموونە ی بەلگەدا دەلیم وشە ی (سومالی) لە رستەدا دەبیته (ئەم پیاوه سومالی یە - ئەک سومالی یە) گەواتە بە خستتە سەری ئەمرازی (هکان) ی

ناساندن کۆ دەن بلین (سومالی یەکان) ئەک (سومالی یەکان) چونکە ئەمرازە که (هکان) ئە ئەک (یکان). هیندە هەبە بە پی دەستووری کورت کردنەوه دەشی بنووسریتو بگوتریت (سومالی یەکان) لەوهشدا یەک (ی) ت قرتاندوووە ئەک ئەمرازە کەت شیواندوووە. لە جیان (ئەمینداری پی) دەن بنووسری (ئەمینداری پی). تۆ دەلی (فلانە کەس برسی یە - ئەک برسی یە) هەر بەو پی دەن بلی (فلان برسی یە) ئەک برسی (ن) هەر وەها لە جیان (برسی پی) بو (جوع) دەن (برسی پی) بە کار بیته ئیتر حەز دەکە ی بە هەلە دوو (ی) هکان لیک جوداکەوهو بنووسە (برسی پی). (جوداکەوه) راستە ئەک (جودا بکەرەوه) چونکە ریزە ی فەرمان لەم کارە (بکە) یە ئەک (بکەرە) هەر وەک (بەوه) ئەک (بەدەرەوه) ئیمە دەزاتین (لەدان، دانەوه) دا دەنگی (ر) پەیدا زێه وەک بە ئەسل لە (کردن) پەیدا یە. دەشی بە رینگە بەک لە رینگەکان قیاسی زمان دا لە وشە ی (خواردنەوه) دا بو فەرمان بلین (بەخۆرەوه) هەر چەند تالین (دەخۆرەوه) بەلام که وێستت بە یەکیک بلی بو جاری دووم دەرمانە که بخوات دەن بلی (دیسان دەرمانە کەت بخۆرە). لەو جۆرە لیکدانەوه پەیدا زمانزانو نووسەر دەن زال بیته بەسەر عادت گرتی نارهوی ناوچە ی چونکە زمان هی هەموو مێللەتو دەن دەستووران رەسەنو پەسەندی تیدا بە کار بیته. زاری پارس بوته قالی ئەدەر و رەسمی زمان فرەنسی ی بەلام نەهاتوو ن که (ر) دەر دەپرن ئەو (ر) بە (غ) بنووسن چونکە خەلقیک زوری فرەنسی هەر بە (ر) لە کاری دەهینن.

لە جۆری ئەم بەکارهێنانە ی نادروستی (برسی پی، کاکەیی کان...) ئەوهیە که وشە ی وەک (سویز، خوین، دوی پی...) دوو دەنگی سەر بەخۆ جودای (وی) تیاندا دەکەن بە ديفتونگ که بریق یە لە ئیکەل بوون هەر دوو دەنگ. من لە نووسیق حەفتاکاندا بە ئیساتم گەیاندوووە که (سویز) و هەرچی وەک ئەو هەبە ديفتونگی تیدا زێه شا بەدیش شیعی نالی یە:

هەر جوگەوو جینگایە کەوا سوورو سویز ی جینی جو شەشی گریان منە خوی نە رزاوه جا ئەگر (سویز) ت کرد بە ديفتونگ بەبەتە که لەنگ دەیتو لە شیعی دەشوریت. ئەمەش بەیتیکی دیکە ی نالی بیوا رە لاپەرە ٣٦٨ ی شەرحی نالی:

بیزارە لە تۆ ئیستە هەماغوشی عەدوتە دونیا که دوی پی حەرەسی موختەرەمت بو وشە ی (دوی پی) بە ديفتونگ شیعی کە ی پی دەمریت.

لە غەزە لەکە ی کوردی، لاپەرە (٥٤) ی ئەنجومەن، دوو جار ان (عەشق) هاتوووە دەن (عشق) بیته ئیتر لە هەر شوینیکی دیکەش بیته پیوستە راست بکریتەوه.

له بهیقى شه شهمى غه زله كه (عهره صه) نووسراوه دهې (عهره صه) بنووسریتو بخویندریتوه دنا بهیته كه له ننگه دهې. لم تهرزه شوینده شاعیر رڼی به خوځی داوه همدلی وشه بهو جوړه بخوینیتوه كه كښی شیر دهكات وهك كه نالی دهئ:

بنازم بهم ته جه لایه چ خورشیدو بلووریکه وشى (تهجلا) له (تهجلی - تجلی) بهوه گوراوه وهك كه كورد به شاعیرو نا شاعیر بهوه دهئین (تمهنا، تمهلا، تهجددا...) نالی (تمهناى مردن پیراره) ی گوټوه.

له پراویزی همان لاپره لیژنه بهیټکی له ننگو لوری له دیوان کوردی [چاپی بهغدا ۱۹۳۱] وه هیناوه كه له دهقه كى له نجومه ندا زیه، نه ممش شكلتووسى بهیته كه به:

وهكو طهیریکم كه گوم سووې له لانه هیلانه وازو ههرداو ههردم نه مبرو مصرعه یه كهمی بهم دهقه كه لکی پیوه زیه، رهنګه تمه ی لیره دا دهی نووسم راست ی:

وهكو طهیریکى گوم سووې له لانه دهیټتوه مصرعه دووم به خوځی وشى (هیلانه) بهوه كه كښی ته بهل كرددوهو له بار ته بیان مندا له كوردی ناوه شتهوه. مصرعه دووم دهیټه (خه بر) ی مصرعه یه كهم له بهیټی به كهم. بهیټی شه شهمى غه زله لاپره ۵۵ وشى (كزی) تندا دهې بكریته (كوی) دنا كښی له ننگه دهیټتو له رهونقی شو شیره نازكو پر سوزه كم دهكاتهوه. له لاپره ۵۶ (سهرگه شتهوه) دهكریته (سهرگه شتهوو). بهر لهو، وشى (بوون) یش دهې بیته برګه یو بنووسری (بو وون) ته گهر شاعیر گوټیای (بوونه ته) له جیای (وا بو وون):

كوللی عالم سوونه ته سگه شتهوو حهیران عشق مصرعه كه بی عیب ده بوو. له بهیټی سیئمدا (غواصان) دهكریته (غواصان).

مصرعه یه كهمی بهیټی دوومه لاپره ۵۷ كه نووسراوه: شه مسو مهولاناو مدنصور كه ی به سیر مه حرم ده بوون ده بوو بنووسری:

شه مسو مهولاناو مدنصور كه ی به سیر مه حرم ده بوون (بیزه) ش له مصرعه دوومه (بیزه) به چونكه وشه كه فارسی به.

له پراویزی لاپره ۵۸ باسی مه نصووری حه للاج هاتوه، له ناو توژی سهرگورشته ی ژبان گوته یكى مه شووری لی ده گریته وه (أنا الحق) كه بوو به هو ی هه لواسینی. لیره دا جی خوینت بلیم (فریدالدینی عه عطار) تم دوو بهیټی له پاكانه ی حه للاج به من گه پشتهوه كه تمه دهقه فارسیه كیټی به رڼووسى كوردی:

دهرنا دهر وادی یی نه یمن كى نانجا دره ختی گویه دهت نیښی نه نه لالا

رهوا باشد نه نه لالا نه ز دره ختی چرا نه بوود رهوا نه ز نیک به ختی واته: تو بگه وادی ته یمن كه له و ی دا دره ختیك پیټ دهئ (أنا الله = أنا الحق) كه (أنا الله) له دره ختیك رهوا پیټ بوچی رهوانه پیټ له بهخته وه ریک. وشى (دهرنا) به (دهرا) ده خویندریتوهوه.

له پراویزی لاپره ۵۸ وشى (غوطه وه) به قووت خواردو له نوما واتای لی دراوه تهوه. نجا ته گهر قووت خواردو به واتای زاد خواردو پیټ؟، شتیكه من نه میستوهوه. وهك بزائم به واتای مه له كهر دیت له مصرعه یه كهمی غه زله لاپره ۵۹ وشى (شاهی) له نگی كرددوه دهې (شهی) پیټ.

له پراویزا مصرعه یه كهمی بهیټی دووم (تهماشای) دهكریته (تهماشای) له بهر خاتری كښ له مصرعه دوومه میشدا (رم) دهې (رم) پیټ. نه ختیك خوارتر (سهوادای عشق) دهكریته (سهوادای عشق). مصرعه دوومه ی بهیټی پینجم كه دهئ:

سهریسته بی به ویصالت سكه ندهری دوو حهره كه ی كه مه بوته ۱۲ برګه ی له جیای ۱۴ ناشزاین چون چاره سهر دهكریته لیژنه ش به لایدا نه چوه. بهیته كه هه مووی ته ماوی بهو خو ی به معنایكى ناشكراوه به ند ناكات. پیشریش مصرعه شو بهیټی (رم - رهم) ی تدا به وها ته ماوی بووه نجا ته گهر له جیای (نیکورهم) بلین (نیکورنگه) و بهیته كه تم دهقه ی بدریټی: نه زدیكه بی به من له ته ماشایى نایینه نه ز به سکی دیده مه ستو نیکو ره ننگو دل بهری واتا كه ی چی به دیسته وه ددات؟ ته گهر (رهم) مایه وه واتای چی به؟ نایا مه بهستی نه وه به بی: وهخته ناوینته وهك منی لی بی به ته ماشا كردن تو [واته ههستی بجوون لی] چونكه یه كجار دیده مه ستو جوان ره ننگو دل بهری؟ لم مه عتابه دا فارق پیدا نان ته گهر یار ته ماشای ناوینته ی كردن یان ناوینته ته ماشا كهر پیټ. (نه زدیكه بی) له جیای (نیزیکه بی) به.

وشى (له شكه ری) له کوتای غه زله كه دا بوته (له شكه ری): تو شاهی حوسنی یو و سالم ی بی چاره له شكه ری كورد دهئ له شكه ری، فارس دهئ له شكه ری كه هاوموسیق او هاوره وه ی قافیه كان سهر له بهری غه زله كه به. دهیټین گوت (شاهی حوسنی) نهك (شای حوسنی)... پیشر گوت (نه زدیكه) نهك (نیزیکه) خو كښی شیریشی بی تيك نه ده چوو:

له لاپره ۶۰ وشى (طوره) ی کوتای مصرعه یه كهمی غه زله كه دهې (طوره) پیټ.

مصرعه کوتای غه زله كه كه دهئ (ههرج خه یالی من هه به ده یلم وه بهر ته ری) له شیر شوراوه بوته قسه ی بازاری، دهې بنووسری: ههرچی خه یالی من هه به ده یلم وه بهر ته ری

یاخود:

هرچی خه یائی من ههیه ده بلیم و بهرته ری له پراویزی لاپره ۶۱دا (جیهان ئارا) به (جیهان رازینه روه) لیک دراوه تهوه: ئهم ریزهیهی وهك (رازینه روه) بیشتر قسمی ئی کرا که گوتمان له ناوی کارای داریزراو و لیک دراو ناب سهر له بهری کهرق فاعل له فیعله کهوه بو ئه و تهرزه ووشانه به شدار بین، له غوونه دا ده لیم که (گوشه) به واتای (عصاره) بوو ناشی بلیین (بان گوشه) دهی (بان گوش) به کار بهینین. ده لئین (نان خور، پیاو کوژ...) نهك (نان خوره، پیاو کوژه). له کاری رازاندته وهدا ده لئین (رازینه ر، رازینه روه) مادهم به سادهی له کار بیت به لام ئه ویش له شکلی فاعلی داریزراو و لیک دراو دا ههینته (جیهان رازین، جیهان رازینهوه). من گوی بیستی ههردوو ریزهیهی وهك (رازین، رازینهوه) بووم به لام به زوری شکله کورته کهی به کار هاتوهوه. له غوونه دا، کابرایه که قهرز نه داتهوه پیی گوترهوه (قهرز نه دور). ده لئین (ره حهت له ئاو خور) ههر چند ریزه که له گه ل (نان خور) یش تیکه ل دهینت. په تیکی ولاغی پی بیسترینهوه (پهق ولاغ به ست) ی ئی خوش دیت نهك (ولاغ به ستوه). به هه مه حال ههر دوو ریزه ده ستورین ههر چند کورتره که هاراو تریش و ئیسک سوو کتر شه. ئه ما بپرای بپرای (جیهان رازینه روه) و هی وهك ئه و له کار نایه من مگه ر له حاله ق زنده ده گه من نهی وهك ئهم حاله تهی ههر ئیستا روون ده که موهوه. ده زانین (ره ز بپریته وه و مه ر بپریته وه) له که سب کاری ره زداری و مه ر داری دا سالی جار لیک له کزی خوی دا ده ر دیت.

که سیکه ره ز ده بپریته وه پیی ده لئین (ره ز بر) ههر چی مه ر ده بپریته وه (مه ر بروه) ی بو به کار دیت. ئهم مامله ت جودایی به له وه وه هاتوه که له (ره ز برین دا) لکی میوه کان له میوه کان ده بپریته وه به شیکه زینده ئی به ره هم هینی دار میوه که ن. ههر چی خوری به ئه و به شه زینده له و به ره هم هینه زیه وهك گوشتو ئیسکو ده ستو قاج. لکه میوه کهی ده بر دیتو ئه وهی نابرد دیت وه کو په کن له لایه ن ته کو بیی داره که وه ههر ئه وه نده فه رق ههیه په کیان به قوربان ئه وهی دیکه ده کریت. له و تهرزه حاله نه دا ناخیه وهی کورد به سه لیه ره فه ناری زیره کانهی کردوه ئه ما پیویسته شاره زای زمان به دووا ئه و تهرزه ووشانه دا بگه ریتو جودایان بکاته وه ئیتر له ژیر ههر به ندو بابیکی زمان بیت. وه ها دهی له بهر ته نگانهی بی ده رفه ق له ئازادی تعبیر په ک ریزهیهی فعل بو دوو واتای لیک جودا به کار هاتوهوه له غوونه دا ده لئین: نازو دارا ماره بیری په کدین - ده شگوتری ماره بپرای په کدین. ده شلئین: مه لای ماره بر ته شریفی هینا. تنجا لیره دا به کار هینا تیکی زمان ریزمانی ههیه هه تا بلی وردو قووله: ده لئین، نازو دارا ماره بپرای په کترنو ماره بیری مه لا چه سنن... ناگوتری ماره بپرای مه لا چه سنن... بم به خشن له م دریزه پیدانه ههر چه ند باسه که زوری به به روه ماوه ته نها ئه وه نده

ده چه مه سه ر سه کانه م که بلیم ئیمه دووای ئه وهی وشه ی (بزوین) مان هه لیزاردو په سه ندیشمان کرد بوچی په ره به ده ستوره که نه دهین له هه موو ئه و کارانهی وهك ئه میان که به هوی (اندن) موه بوئه ته تیه ر؟ بوچی نه لئین: لکین، هه زین، سوو پین، سوو تین، پسین، رفین... ؟ چی یان له بزوین که مه ئه وه نهی له و کورترن که ده زانین بزوین له بزوندانه وه هاتوه که وهك برژاندن بر گه په کی له و چه ند فیعله زیاده تره. بزواتن بزوی ئی که وتوته وه وپرای په ک ریزهیهی ده گه من دیکه ش که برقی به له (بزوز) که چه ند تاکیکی وهك خوی شک ده بم: (کولول، فسوس، شرور، [نهك شرول]) ههر چی ریزهیهی (شرول) به برقی به له (شر + ول). بگه رینه وه بو لاپره ۲۲۰ - ۲۲۲ ی (زاراوه سازی پیوانه)، ده بیی له (شل) وشه ی (شلول) و له (که رت) وشه ی (که رتول) م پشیناز کردوه: (شلول) بو که سیک که هه میسه خاوو خلیسک بیت: (که رتول) بو شتیک بیت که رت و بر بر بی به لام به په کدی موه نوو ساوین وهك (بر بیره ی پشت، هه ندی زنجیری سه عات، هه ندی جو ره بازنو گه ردا نه ...) زنجیری ده بیابه که رتوله ...

له لاپره ۶۳ ی ئه نجومه ن چه ند ئی پی ههیه: مصرعه ی دووه می به یی دووه می غه زه له که ی سالم دهی وشه ی (نیشتر) به سی بر گه می بخویندرینه وه (ش تر) به قورس کردن دهنگی (ش) تیدا ده تا له نگه دهی. مصرعه ی دووه می به یی سینم (ته رازووی) نهك (ته رازووی) ده خویندرینه وه ههر له بهر کیش. له مصرعه ی په که میس (بو سه وه) نهك (بو سه) ده ست ده دات. له په راویز دا مصرعه ی په که می به یی سینم که ده ئی:

وه صلی نه کسیره وه ئی زه حه ته ده ی (ئیکسیر) بنووسریت. مصرعه که په ک بر گه می که مه، له جیانی ۱۱ بر گه ۱۰ بر گه ی ههیه، ئاشکرایه له کوتایی دا وشه په کی بر گه می په رپوه وه یاخود وشه په کی دریزتر له (زه حه ته) هه بووه له نووسینه وه دا گوپاوه.

له په راویزی لاپره ۶۴ لیژنه بو واتای غه زه له که نالی (له دوگمه ی سین...) جه و له مان ده کاته وه بو شه رحه که ی ماموستای بیاره یی. ده ی بلیم به ریکه وت یا ههر چونیک بی من په کم که س بووم که له ته له فریون کوردی له سالیکی حه فتا کاندایاتای ئهم غه زه له م لیک داوه به جوړیک ده رم خست وشه ی (دوینی) له ده سته واژه ی (دوینی نویزی شیوان) دا بو پر کردنه وه ی مصرعه ی شیه ر نه هاتوهوه: ئهم (دوینی) په ههر دوو واتای (هه لات) به قیرار کردنو ده رکه وتیش به ده ستوه ده دات. له دوگمه ی سینه دوینی نویزی شیوان به یانی دا سفیده ی باغی شیوان له خه وق طه لعه ت رۆژ ههر وه کو شیت به روو زه ردی هه لاتو که وته کیوان له لایه ن واتای قیرار کردنه وه: دوینی نویزی شیوان له دوگمه ی

سینه‌تپه، سفیدی باغی سیوان به‌یاد. له ترمی نو طلعه‌ته روژ به
روو زهردی همرای کردو کهوته کیوان به‌رو تاوا بیون.

بو واتای دهرکه‌وتن: دوینی نوژی شیان روژ له دوگمهی سینه‌تپه
دیق سفیدی باغی سیوان به‌یاد دا، نمر و سینه که دهرکه‌وت
زهردای ترمی دوینی پیوه دیبار بوو که وکو شیت کهوته کیوان.
له طافه‌تیکی شرایه‌وش له‌وده‌ایه که باغی سیوان (به‌یاد) بدا واتاکهی
ته‌وش هلدنگری وشه (به‌یاد) بریق بی له کوی وشه (به‌ی -
به‌ی). بهو پینه ممه‌کاتی یار به سیوو به به‌هیش ته‌شیهه کراون.
دوای تم وانا لیدانه‌ویه چه‌ند روژیکهی بی چوو نامه‌یک له ماموستا
مصطفی صالح کریمه‌وه هات [وهک له بیرمه] خوشامدی لهو وانا
لیدانه‌ویه ده‌کرد.

له لاپره ۶۵ به‌یق پنجیمی مدحه‌کهی (تاقمی مومتازی شاه) بو
مصرعه‌ی دووم ده‌تیکم دیتوه له کونه‌وه له جیات (له‌لطف) وشه
(ته‌نوار)ی توسیوه:

صحرا به ته‌ج‌للی ده‌کنه وادیسی ته‌یمن
قامت شه‌ج‌رو مظه‌ری ته‌نواری تیلان
له دیوان نالی جایی عملی موقیل و گیوی موکریانیش (ته‌نوار) هاتوه.
جوانو له باری وشه (ته‌نوار) که هم به واتای جهمی (نور -
رووناک) و جهمی (نور - نور - غونچه) بی دهریتوه، له‌وه‌وه دیت:
ته‌گر (نور) به واتای رووناک و هرگرین دوزان (وادی ته‌یمن) له طور
رووناکهی بی بوو له دره‌ختیکه‌وه هلدسته‌ایه‌وه. که‌واته نو تاقمه
مومتازه که ته‌ج‌للی بکنو خویان دره‌خن سحرای بی دارو سه‌وزایی
ده‌کنه ته‌و وادی ته‌یمن نورانی‌یه. که (نور) به واتای (غونچه)
و هرگرین ته‌وسا تاقمه مومتازه که قامت شه‌ج‌رن هم حقیانه دنیا به
ته‌ج‌للی بکنه وادیسی ته‌یمن خاوه‌ن دره‌ختو هم ده‌شبه دیارگهی
(غونچه)ی خودایی که بهو قامت شه‌ج‌رانه‌وه‌وه به دره‌خته‌کهی وادی
ته‌یمنیشه‌وه هه‌به. وشه (ته‌ج‌للی) ئیشاره‌ته بو نایق (قلبا تجلی)
للجلل... که له وادی ته‌یمن بوو.

لهو لاپره‌به‌دا به‌یق حفته‌می مدحه‌که به یی دعتی (ته‌نجومه‌ن) به
ووشه (لایق به به‌دن) دست بی ده‌کات. له پراویزی ژماره ۴ دا
ئیشاره‌ته هه‌به که دعتی شهرحه‌کهی مه‌لای بیاره‌یی به (لاله‌ن به به‌دن)
دست بی ده‌کات. بی‌گومان دعتی شهرحه‌که په‌سندتره:

لاله‌ن به به‌دن ته‌طلسمی ته‌خضر که له‌به‌رکن
ته‌ورسته گولن، به‌سته له‌گه‌ل ده‌سه گیاهن
ته‌ورسته گول ته‌واله به‌ده‌تانه ده‌گریته‌وه. ته‌گر (لایق به به‌دن) بیت
ده‌ن ئیمه له خوماته‌وه یارمق شیمره‌که به‌دین و بلین مادهم به‌ته‌ورسته
گول ته‌شیهه کران له خووه به بی درکاتدن به‌ده‌نیان ده‌یته گول،
(لایق)یش جی خوی ده‌کاته‌وه به‌وه‌دا که ته‌طلسمی سه‌وز به بالاپانه‌وه
وهک ته‌و گیاه سه‌وزیه له‌گه‌ل دسته گول به‌ستراون.

له (ته‌نجومه‌ن) دا مدحه‌که (۸) به‌یته، له شهرحی ماموستادا (۱۱) به:
له‌میاندا نازناوی (نالی) دوو جاران هاتوه، له ته‌نجومه‌ندا به‌یق تیدا
زیه به نازناوه‌وه. له پراویزی لاپره (۳۴۵)ی شهرحه‌که‌دا تم
دیارده‌به نامه‌لوفه‌و (تالوزیه‌ک له داویق تم پارچه شیمروه هه‌به ئیمه
سهرمان بی دهر نه‌کرد - به تعییری شهرحه‌که خوی) به ئی‌تصافه‌وه دانی
پیدا هینراوه لیره‌دا پیوسته بلیم دوواین به‌یق ناو شهرحه‌که که بو
جاری دووم نازناوی شاعیر ده‌هینیشه‌وه هی ته‌وه زیه به نه‌ظمی نالی وه
یا ههر شاعیریکهی بی وه‌شاهوی دیکه دابندری:

هنالی! به خودا حه‌یغه دهره‌نجینی دلی خوت
تم طاقمه مه‌خوصه هه‌موو صاحبی جهان
دل ره‌نجاندن چی؟ ههر چونکه طاقمه‌که صاحبی جهان ده‌ن دلی
شاعیر له جیات گه‌سه بکات بره‌نجی؟ من وای بو ده‌جم، کابرایه‌کی
ئیمچه شاعیر هاتوه ووشه‌کان قافیهی ده به‌یق ته‌صیده‌کهی ریز
کردوه که بریتین له: شاه، سوپاه، ماه، کولاه، نیگاه،
تیلاه، سیاه، گیاه، گوناها، راه، ناه و سهر جومله‌یان یازده‌یه
به هوی ته‌وه‌وه که دوو وشه قافیهی به‌یق یه‌کم ژماره‌که له ده‌وه به
یازده ده‌گه‌به‌ن، ئیتر به دلی داهاتوه وشه (جاه) لهو به‌یته‌دا
مه‌غدووره‌وه له بیر گراوه، به خیری خوی روو له نالی ده‌کاتو به
جوریک که بوی لوواوه به‌یق یازده‌مین قه‌تار ده‌کاتو وشه (جاه) به
پاشه‌لیه‌وه: ئیمه ههر بویه له نالی ده‌سه‌لین که سهره‌تای به‌یق نویم (بو
سهری) بیتو سهره‌تای به‌یق ده‌یهم (بو زولف) بیت چونکه هاتوه
شاعیراته له پیشدان ته‌نا (صوفی) هینان له طه‌له‌بداین سهری سهر
قدان بکن، ته‌بجار بو (زولفو روخو ته‌بروی وهک زولفی سیاتان)
پراویزی مکترونان لیک کیشاوه‌ته‌وه تا (عالم وه‌کو نالی هه‌مو...)
بکه‌ونه جغزی به‌یته‌که‌وه ته‌ک ههر صوفی... له‌مه زیاتر داوا له شاعیر
ناگریت:

به داخوه لیژنه له پراویزی لاپره ۶۶ که له تاست مصرعه‌ی یه‌کمی
ناو پراویزه‌که گه ته‌مه‌به:

ته‌هایی سهرمن به‌رگی به‌ته‌وه‌شه که له‌به‌ر کهن
ده‌لی: (ته‌های) راستره گویا (ته‌ها) کوی (ته‌ن)ه، بهو پینه ده‌ن به
لای لیژنه‌وه (ته‌هایی) به (ته‌یایی) لیک درایتوه له‌وه‌شدا لیژنه به
سه‌هوو چووه چونکه له (ته‌هایی سهرمن) هه‌مان کوی (ته‌ها) مه‌به‌سته
به‌لام له‌به‌ر کیشی شیمر ده‌ن ته‌و (ی)ه که‌سهری بدریق، له‌وه‌شدا نالی
پیرووی یه‌ک له جه‌وازان هه‌لیه‌ستی کوردی کردوه: ج تیرکردن (ی)
ئیرافه‌وه وصف بیتو ج تیرکردن (و) عطف بیت بو کیشی شیمر به
مامه‌ن ره‌وا حساب ده‌گریت وهک که له کوتایی مدحه‌کهی ناو
شهرحی ماموستادا نووسراوه:

بو زولفو روخو ته‌بروی چون زولفی سیاتان
عالم وه‌کو نالی هه‌مو با ناله‌وو لاهن

جاریکیان (تهروی) به (تهروی) هات جاریکیان (نالو ناه) به (نالوو ناه) هات تهگهر (تهرووی) به دوو برگهیی بخویندریتهوه بهتکه لنگه دهیت. هدرههاش (نالو) له جیان (نالوو) بهتکه لنگه دهکات. نالی خوئی له بهتیکی غزه لیکیدا دهئی:

بهلا گهردانی بالات بسم تهگهر چسوم قیدای هیندوویی خالت بسم تهگهر مام دهیی (ی)ی (هیندوویی) تیر کردوه له بهر کیشی شیر، نهی گوت (هیندوویی). ههلهت (تهنایی)ش ههر لهو بووارهوه هاتوووه جی ئیشکال زیه. سهریکی لاپره (۲۵۹)ی شهرحی دیوان نالی بکه دهیی له مصرعی دووهمی بهیی دووهمدا نووسراوه:

بسا بسای ده داتو ماسیی پیندا دئی وهک مه کووک
نا لم دهقه دا سئی (ی) کهوتووته دواي بهکترو دهخویندریتهوه (ماسی
بی پیندا دئی) تهویش له بهر کیشی شیر که من تهم دهقه به راست نازانم،
راستی بهتکه ته میه:

بسا بسای ده داتو ماسی پسیادی وه کوو مه کووک
حهز ده کهی له بهر دهستووری رینوسی تازه بنوسه (ماسی) که له گو
کردندا نهو (ی)هی دووهم دهراکتوئی. نالی له زور شویندا (تیاو پیا)ی
له جی (تیداو پیندا) به کار هیناوه له لاپره ۶۷دا دیره شیمری پنجم که
سه رهئی (بوته شاطی) به من له دهسخت مرحوم (تهان) که نازناوی
شیخ محی الدین شیخ عبدالکریمی بهر زنجی کویه بهو خالی مامه دیتوووه
نووسیوهی (گهشتگاهی) له جیان (بوته شاطی) ناو تهنجومه نو
(بوته نشینگه) ناو شهرحی ماموستا بیارهیی. ههر چه ند بریاردان به
جوریکی متانه بهخش له سهر ههلاوردن به کیک لهو سینه کاریکی
نه کرده زیه بهلام یگومان له لایه چهری شیرهوه چی (تهان)
نووسیوهی له بارتر و سازگارتر و شاعرانه تره. تهان تهگهر بوی لووابایه
خهریکی شاعریهت بی له جیان تشیخ نا بلی جی ئومیدی (ابداع)ی
لی دهکرا، زوریش نالی دوست بوو، له ئووته دا تهم مهقطهعهی
تهخسی نهو به سهر شیمری نالی یهوه دههیمهوه:

بیزار مه به لیم من سوپهری تیری عه دووتم
بو شهیمی جهسالت وهکو پهروانه له دووتم
بو ناگری سهر گونه به صد گونه دهسوونم
ههر چهنده که رووتم به خودا مالی رووتم
بی بهرگیبه عیلهت که ههتیو مهیل ههتاوه
جوانی تهخسه که دهچته ریزی تهخسه کهی شیخ رهزا به سهر غزه لی
کوردی:

دلی بردم به نازو عیشوه دیسان شوخی عه بیاری
فریی دام به چاوی مهتی خوئی مهخووی مهحجاری
له ههجران تهقم کرد نهی رهقیان کوامهده کاری
تهمان مردم عهلاجی ماله ریی یغه مههرا چاری

ویصال یا قهتل یا تهسکین له ههرمی بوم یکن کاری
قصیده کهی شیخ رهزا (رووم کرده بهزمی خاصی...) که دهقه کهی له
لاپره ۷۰ی تهنجومهن هاتوووه دوو بهبیشی له (دیوانه کهی شیخ
رهزا، چاپی بهغدا ۱۹۴۶) وه به زیادهوی خراوه ته سهر، نا له بهیی
دووهم که کهوتووته سه رهئی لاپره ۷۱ قیچی بهکی گرینگه ههیه: تهم
بهتکه لهو جیگه بهدا به میوانه تیش جی نایته وه. دهی بهچته دووای بهیی
چواره می (تهنجومهن) که دهئی:

بیم گوت منم فلانه کهسم مامه شیخ رهزام
بیلمه زمین خیس نهفندی مگر بزی
دووای تهه تهم خیس افندی به: تهجا به کوردی هاته تهکه للوم ووتی
بهئی:

لهو شیخه حیله بازه کسان قومار بازو کهردزی
ههوه لی جار خیس افندی به تورکی لی پرسی (کیم پلیر سزی؟ کی تو
دهناسیت؟)

له لاپره ۷۵، مصرعی به کهمی بهیی چوارهم (سهرم سه متوره) دهی
بکریته (سهرم سه متورو) دهئا لهنگه دهیت. وا دهزام (کوردی) تهم
غزه لهی (دهرون زامدار و دل غمگینه بی تو)ی به سهر پرسی گوتوووه
چونکه قورق تیدانو له کوردی ناوه شینه وه.

له بهیی به کهمی لاپره ۷۶ (باو باریته) راسته تهک (بار بارانه) چونکه
له گهل قافیه رهوهی بهتکه کان دیکه ریک دیت: (رهنگینه، تهسریته،
پهرژیه، نامیه) ههموو بهتکه کان دیکه لاپره ی پشووتیش وهک:
غمگینه، بی تینه، بالینه، نالیته... هتد ههروهان ریز پهریان تیدا
زیه.

له لاپره ۷۷، پهراویزی به کهمدا ووشه ی (نه فحه) راسته تهک (تهغمه)
که له دیوان سالم، چاپی بهغدا ۱۹۳۳ به ههله وههاتوووسراوه. لیژنهش
ئیشارهت بو تهم لایه نه کردوه. خوئی له ههموو شوینی وههادا ته می
کردبایه. بهلام نهده بوو بی (راستره) چونکه نهغمه ههلهی رووته،
چون قسه له گهل زولفه! له کوتایی پهراویزدا ووشه ی (سیره) ههله به
(سیره) راسته.

سهر تهوهی، پهراویزی ژماره (۲) دهئی ووشه ی (من) که له پیش
ووشه ی (تهشیهی) هاتوووه ههله به کهچی نهو ووشه ی پهیدا زیهو
مصرعه کهی بی عهیه.

له لاپره ۷۸ مصرعی به کهم که نووسراوه:
دهی تهشکی تهراووزی ئارهزوو نهی دیده برژنی
ووشه ی (تهراووز) ههم کیشی لهنگه کردوه ههم پهکی واتاشی
خستوه، لیژنهش لی بی دهنگه. ووشه ی که ههیه (تهراووز) وا بزانه
له بهر پیوهندی به تهرایه وه بهو کیلگه به دهلین دووای باران پهله
بکیلریت و تو بدریت. ته رهشقو، ته ره زه، تهرازو ههمووی ههر
بهچکهی تهراین. تهجا زور به تهقیه دوو دلی یهوه دهلیم تو بلی تهم

تهراوزه نهی له بهیته کهدا؟

دهی نهشکی تهراوزی ناره زوو بشکینی نهی دیسه
مصرعی په کهمی بهیچی چوارمی غهزه له که پیک برگی کهمه، نهه
دهقیه:

په های گهر له بهندی زولفی پارا گهردهن من [گهردهنو شانم: گهردهن
په ندم!]

مصرعی دووه میشی تیدا (په عده نه زین) برگی په کی له کیشی شیعه که
زیاد کردوه، یا دهی بنووسری (په عده زین) یان (په عده نه زین) و
دهنگی همزه می تیدا سووک دهر بیریت.

له لاپه ره ۷۹ وشه (مده عبت) دهی (مده عبت) بخویندریته وه له بهر
کیش. ههر لهو قصیده پدا: (گیوی گیسوی - مده علی - مده علی -
موعه ظه متر: موعه ظه متر) کیشی بهیته کان راست ده که نه وه ههر جاره
په زیاد بوون برگی په که لهو وشاندا.

له لاپه ره ۸۳، بهیچی حفته می غهزه له که نالی من له ده ستووسی
که شکولاندا دیتومه:

همو روژم له تاو هیجران نه مال
ته مننای مردن پیراره بی تو
دهقی (نه نجومه ن) نه مه به:

همو روژی له تاو هیجران نه مال
ته مننم مردن پیراره بی تو
دهقی شرحی ماموستای بیاره می نه مه به:

همو روژی له تاو هیجران نه مال
ته مننای مردن پیراره بی تو
فرق له نیوان دهقی که شکولان که له گهل تم دوو دهقه له وه دایه که
(ته مننای مردن) له دهقی په که مده به دریزی همو روژیکه. به لام
(همو روژی) به نهها (په که ته مننای) له روژیکدا ده که به نیت. نالی
وردکاره، به ولای چاوه روان کردن بینه رو خویندرو بیهروهه قوون
ده بیته وه. نمونه په کی زور ساده می تم قوون و ورده می په له بهیته دا
ده دیرت که دهی:

په مرگی تو قه سم، زاهید، همو عومرت عوبوریکه
مقامه منزلت ناخر له کن جهمی قسبوریکه
نالی په خورایی سویند به مرگی زاهید ناخوات، له هیچش نه هاتوه
(عبوریکه) به (مفرد - تاك) نه دا بکاتو (قبوریکه) ش به (جمع - کو)
نه دا بکات. له لایه ن سویند خواردن به مرگی زاهید، نالی پیمان
ده لیتو به زاهیدش ده لیت: په مرگت عومرت ده بیته عبوریک.
لیزه دا (په مرگی تو) هم سویندو هم سه بهی عبوربون عومره.
نه گهر بگوتابه به خواو پیغمه بهرو به نازانم چی عومرت عبوریکه
قه به کی عاهدت دهرده چوو له زاری همو که سه وه، روژانه، هه زاران
دهرده چیت. عبوره که ش په عبوره بی نه هیته ته. به لام دووای مرگی

جیگی عبور کردو ده بیته جه ماعت قیور واته کومه لهی مردووان که
زورن. (جمعی قبور) پاتمو پاتیش ریزه می کویه بو ووشه می (قبر) نتجا
سهیر زیه من له نالی چاوه روان بکه می بی (همو روژم. .) نه که همو
روژی.

دهقه که می شرحی ماموستا (ته مننای) تیدا هاتوه له جیانی (ته مننم)
که چی همو بهیته کان پیشووتر روویان له نالی به و رانوی که می په که می
تاکیان تیدا به کار هاتوه.

نه وه دهقی من په سندی ده که م له سه ره تاکه پدا ووشه می (روژم) دراوه ته
رانوی که می په که م.

له وه بهولا (ته مننای) ده بیته مضاف بو (مردن) وه که ده لئی (همو
کاتم دوعلای بهر زیت. .)

له لاپه ره ۸۵ دا مصرعی په که می بهیچی چوارم برگی په کی زیاده که
دهی:

تیبی شکوفه خه می سی هه لداوه له ههر طرف
له شرحه که می ماموستای بیاره می دا بهیته که کیشی ته واوه نه مه ش
دهقه که می

تیبی شکوفه خه می سی داوه له ههر طرف
دهقه که می نه نجومه ن به وه چاره ده کرنی یان بگوتری (هه لدا) له جیانی
(هه لداوه) یان نهو (له ههر) بکریته (ههر). په خه په که له (ههر) ه
بگریت له لایه ن ته ووی واتای مصرعه که وه به نامه می نه وهی دهی
بگوتری (هه لداوه له ههر طرف) نه که (ههر طرف)، نه وسه عه بی
په خه له دهقه که می شرحی ماموستاش ده گری که ده بوو بی (خه می سی
هه لداوه) نه که (خه می سی داوه). راستی به که له لایه ن واتاوه به بی
جهوازاتی شیعر ههر دوو دهق ره وان ته نانه ت (خه می سی داوه) جوانه کی
شراپه وشی تیدا به که خیه ته وه شمال همووی (داوی) چنراوه.
من له بهیچی دووه می تم پارچه شیعره مه عتایه کی زیده ناسکو قوون
دیت بهر هه ستمه وه وا بزاتم نالی دوستان بوی نه چوون. بهیته که
نه مه به:

له م وه عده خوشه دا گولو گول چیه ره تیکه لن
په که ره نگو مونه حید به دل نه ما به تنه جونی
شوینی سه ختی بهیته که له وه دایه چوناو چون (مونه حید به دل) له م
دهقه دا جی خوی ده کاته وه. ده زانین گولو گول چیه ره که تیکه لن، له
لایه ن جوانه به وه (په که ره ننگن) به لام به لهش جودان، نه می به چی له
چی دا (مونه حیدن)؟ نتیجاده که یان له ووشه می (گول چیه ره) په پدا به
که وه صفیکی ترکیبی به به واتای جوانیکی رووی وه کو گول بیت، نا
تم وه صفه ترکیبی به که له (گول) و (چیه ره) په پدا بووه وه ها ده کات
گول خزانیه ناو ووشه که وه به بی (گول چیه ره) کیژی جوانه و
(گول) پش وا له ترکیبی دایه به په که وه (مونه حیدن) که مونه حیدش
بوون په که دلایان ده بیت. ههر تم مه عتایه شه، بی نه وهی همو که س

بوی بچیت، تیکه‌ل بوی گولو گولو چیره خستردکاتهوه... . نم
(استخدام) هی لیردا نالی به کاری هیناوه به کیکه له شاکاره هره
پرزه‌کان نم بلیمه‌ته بن رزایه. گولو گولو چیره وا له دهشتو دهر
تیکه‌ل بوی، تیکه‌ل بوییش به کجار به ولای جیرانه‌تی‌یهوه نزیکی له
یه‌کتر ده‌بخشی، بگره لهوه پتر لیکتر نزیک بوی هدر په‌یدا زیه مه‌گر
له تفاعولی کیمیایی دا، که چی نالی له ووشی (گولو چیره) دا نهوه
نزیکیه‌ی گه‌بانده (ایتیحاد) که نیر یه‌ک ره‌نگو موته‌حید بویون به دل
ده‌بیته تحصیل حاصل...

له شهره‌که‌ی ماموستادا وای هیناوه‌توه که گولو یاری بولبولو
نازدارانیش یاری دلدارانینان (له باره‌ی دهر و ونه‌وه همو له یه‌ک نه‌چن و
بنیادم ناتوان له یه‌کیان جیا بکاته‌وه) گویا نمه سیرری (موته‌حید
بویون به دل) به دسته‌وه ددات. نهوه واتایه بولبولو دلداره‌کان له
خه‌یاله‌وه ده‌هینتو ده‌بکاته به‌خشیش بو شیره‌که هه‌تا واتاکه رابگه‌یه‌ن
که‌چی بهم حاله‌ته‌شوه نه‌وه‌ی ده‌بته (موته‌حید به دل) گولو نازداره‌کان
نین به‌لکو بولبولو دلداره‌کاتن چونکه نه‌وان له هه‌ستی عیشقا
موته‌حید به دلن، گولی به‌سه‌زمان له کوی نهوه همو لئ بارکردنه‌ی
هه‌ستو سوز له کوی له حالیکدا بولبول به ناسووده‌ی ماوه‌توه:
له لاپره ۸۶ه‌ی نه‌نجومه‌ندا، دیری پنجم (به ضره‌به‌وه حمله‌ی) تیدا
هاتووه راستی‌یه‌که‌ی (به ضره‌به‌ی حمله‌ی) به. له په‌راویزیشدا هاتووه
که دیوانی شیخ رزا (زهری - ضره‌ی) تیدا هاتووه.

له لاپره ۸۷ه‌دا (که عه‌بدوللا پاشا له‌شکری والی سنه‌ی شر کرد)
هاتووه مصره‌عه‌که له‌نگه‌ ده‌ی:

که عه‌بدوللا ه پاشا له‌شکری والی سنه‌ی شر کرد
تقطیعه‌که‌شی بهم جوړه‌ ده‌ی:

(که عه‌بدوللا) (ه پاشا له‌ش) (کری والی) (سنه‌ی شر کرد)
له لاپره ۸۸ ديسان تووشی (عشق) دینه‌وه که (عشق) هه‌ر له‌وه
لاپره‌یدا (خوی به قوربان ده‌کای) نه‌نجومن له بارتره‌ تا (خوی به
قوربان ده‌کای) شهره‌که‌ی ماموستا چونکه ووشی (قوربان) یه‌که‌م
که (ی) که‌ی هی راناوی که‌سی سینه‌ی تاکه هاوتای (قوربان)
دووه‌مه‌که‌ی (ی) تیدا هی نیسه‌ته: یه‌ک ووشه دوو واتایه‌خشیت پتر به
لای عجیزی نالی‌دا ده‌چینه‌وه. ووشی (ته‌نور) یش له به‌یقی سینه‌ی
غزه‌له‌که‌ ده‌ی (ته‌نور) بیت ده‌ناکیشی ته‌نهل ده‌بیت. وایزانه‌ ووشی
(بوربان) له به‌یقی چوارمه‌دا ده‌بوو (بربان) بن چونکه نه‌ نالی به
(بوربان) نووسیوه که نه‌وسا له جیات (ضمه) واو نه‌ده‌نووسرا
کوردیش گوتوویه‌تی (بوربان) تنجا (بربان) که له شیره‌که‌دا نهوه
(ی) به‌ی به دوواوه‌یو راناوی تاکه به رواله‌ت له‌گه‌ل (بربان) خواردنه
مه‌شووره‌که‌ی کورده‌واری یه‌ک ووشه‌ن هه‌ر چه‌ند له‌میاندا (ی) که‌هی
نیسه‌ته.

به‌یقی سینه‌ی بره شیره‌که‌ی لاپره ۹۰ که (ته‌سهره‌ نه‌سهر) تیدا

هاتووه له‌نگه‌ بووه ده‌ی بنووسریتو بخویندر نیته‌وه (ته‌سهره‌وسهر) به
سواندن همزه‌ی (ته‌وسهر).

ووشی (گوریزان) له مصره‌ی یه‌که‌می به‌یقی یه‌که‌می لاپره ۹۱ ده‌ی
(گوریزان) بیت چونکه فارسی‌یه‌وه وه‌های دهر دهر بن. مصره‌ی یه‌که‌می
به‌یقی پنجم له‌نگه، برگه‌به‌کی زیاده. له په‌راویزدا نووسراوه که له
جیات ووشی (واهی) ناو ده‌قه‌که‌ی نه‌نجومن ووشی (تهوه) هاتووه له
ده‌قی دیوانی کوردی:

له په‌رده‌ی ظاهری گهر بن صه‌دای شه‌و عاشقی یارم
به‌مه‌دا چاری له‌نگینه‌که‌ی ده‌کری به‌لام له لایه‌ن واتاوه زور هه‌زار
ده‌ی، یان هه‌ر واتای نای. نه‌گر به‌یتکه بهم جوړه‌ی خواره‌وه نه‌وه بن
که کوردی گوتوویه‌تی:

له په‌رده‌ی ظاهری گهر بن صه‌دای شه‌و عه‌زای یارم
نیر حاجت زیه بینن مه‌لا یو وه‌عظ و ته‌لقیم
[ناه و نزا]ش هه‌ر باشه [نه‌وسا دلین چاره‌سهر کرا.
به‌یقی دووایی شیره‌که‌ی له مصره‌ی یه‌که‌میدا (مه‌لایک دین و ده‌پرسن)
واوه‌که زیاده.

له لاپره ۹۲ه‌دا (رحمنده‌ی زیر) ده‌ی (ره‌هنده‌ی زیر) بن. له مصره‌ی
یه‌که‌می به‌یقی سینه‌م (موسه‌حقی) هم غه‌له‌ته هم شیره‌که‌ی له‌نگه
کردوه، ده‌ی بکریته (موسه‌حقی).

له لاپره ۹۶ه‌دا ووشی (چه‌ره) وه‌ک یزانم (چیره‌به). له لاپره ۹۷
(چنگی) هاتووه ده‌ی (چنگی) بیت. له ۹۸ه‌دا ووشی (بوربان) ده‌ی
(بوربان) بیت له‌به‌ر کیش. (قولا‌ی)ش ده‌ی بکریته (قولا‌ی) له‌به‌ر
هه‌مان سه‌به‌ب. له ۹۹ه‌دا (ده‌ردی کاری) ده‌کریته (ده‌ردی کاری)
ده‌کریته (ده‌ردی کاری)

نه‌ی طه‌یبی ده‌ردی کاری مه‌ره‌می
له کوتای شیره‌که‌ی (بو بن غمی) ده‌بیت (بو بن غمی).
یه‌که‌م به‌یقی لاپره ۱۰۰ له په‌راویزدا:

صوحبت حوری به‌هشت، که‌وتسه‌ره...
جوی یارو لاله زارو هه‌مه‌می
نم به‌یته مه‌عنای زیه، مصره‌ی یه‌که‌می له‌نگه. (جوی یار) یش
(جویار - به واتای جوگا) به.

به‌نگه بهم جوړه‌ی خواره‌وه چاره‌ی بکریته تنجا خوو تالع، سالم
وه‌های گوتی:

صوحبت حوری به‌هشتو که‌وتسه‌ری
جویبارو لالازارو هه‌مه‌می
ورده هه‌له‌ی تریش له غزه‌له‌که‌دا هه‌به وه‌ک (ماتمی ده‌گری - ده‌کریته
ماتمی ده‌گری) - (سه‌هرگه - سه‌هرگه‌ه)، (کاووس دل -
کاووسی دل) (طه‌رف باغ - طه‌رفی باغ)...

له لاپهړه ۱۰۱ دېوو بهیقي دوومې قصیده ی بولوی طبعم بخزینته
پنښ دوواین بهیتوه بهم شپوه به:

هر کسی نېظھاری دانای بکاتو مېطلب

خود په سندی ب یقین نېظھاری نادان ده کا
شو کهسه تھدیش نېعمت ب مورادو مېطلب
میثیل نالی نېمنیشالی شمیری بهزدان ده کا
بهیقي دوواین نېشارهت بونایهت (و اما بنعمه ربك فحدث) کهواته نالی
که خوئی هله داتموه له بهیته کاندای مرادی (خود په سندی) زیه به لکو
پیرهوی کردنه له فرموده ی شو نایهت. لهو پره شپوه دا (موخته ششم
دیوانه) نووسراوه، (موخته ششم دیوانه) راسته.

له کوتای بهیقي پنجم (صورت نارایی) ده کا غله ته (صورت مان)
راسته.

له بهیقي ششم (ب غم جو جمع هم به) غله ته (ب غم جو جمع هم به بوو)
راسته.

بهیتيکی پر له نیشکالی شم قصیده به له ده که ی له نجومه ندا نه هاتووه،
بهیته که شم به:

خه رقه پوښی کسی ده پوښی جه وه هری ذات شم
بینه نیو جلوه ی بسوزوښی خوئی به عوربان ده کا
شم به پنی دهقی ناو شرحه که ی ماموستا که له ناو توژی قصیده که دا
هاتووه به لام له لاپهړی دوواتر دا شکلکی دیکه ترجیح ده کات بو شم
بهیته له نیوان هموو شکلکه کاندای:

خه رقه پوښی کسی ده پوښی جه وه هری ذات شم
بینه نیو جلوه ی برشتی خوئی به عوربان ده کا
من له گدل شم دهقیان پتر دسازیم به لام (ذات شم) وه که چقله دووره
له چهژی سازگاری شپوه. شم له بهیته نه ب واکه له وانه ی قبول
بگریت. وه که منیش بوئی دهجم مبهسی نالی شه به بلی جه وه هری ذات
به خه رقه پوښی ناشریتوه، شو جه وه هره که بینه نیو جلوه ی برشتی
خه رقه که وه به رووتی ده ده که ویت. نه گهر زور شاره زای بابا طاهری
همه دای بو وایه که نازناوی عوربان له وابه بوو حاله تیک له حاله ته کانی
صوفیگری شو مهنه پیاوه بییم بو تیره دست بدات. ده ب بلیم
ده سنووسم دیووه له جیان (شم) ووشه ی (أحق - له حق) ی هیناوه.

له لاپهړه ۱۰۴ وشه ی (هوزار) که له دهقی قصیده که وه په راویز پیدا
لیژنه هر هوزاری نووسیوه هله بهیو (هزار) راسته. بهیقي قصیده که
له مصرعه ی به کمی دا که دهلی:

هر دارو بهردو هر گونئی رهنگی خه لاتیسه
زناگم لیژنه وه یا بلاو که روه له کوپوه شو نیشانای سر دوو (ی)
ووشه ی (گونئی، رهنگی) هینان خو له و سرده می فهیضی به گه کتییی
چاپ کردوه نیشانه پیدا نه بوو بوو. راستی بهیته که شه به له دهقی ناو

شرحی ماموستادا هاتووه.

هر دارو بهرگو هر گوله رهنگی خه لاتیسه
بگومان له سرده می فهیضی به گه نیشانه ی سر (ل) و ژیر (ر) پش پیدا
نه بوو بوو رهنگه وه های نووسی:

هر دارو بهردو هر گله رنگی خه لاتیسه
له لاپهړه (۱۰۵) ی له نجومه نو لاپهړه (۳۱۶) ی شرحی ماموستادا شم
مصرعه ی سر ووی شپوه که:

شقی غهیری خوبسی نوی تیدا
به لای مته وه جیان (شقی که) راستر شه وه که به په راویز له
شرحدا (نه گهر دل) هاتووه چونکه که (شقی کرا) تازه ده رهینانو
دهرته هینان بو چی؟

نه گهر دل غهیری خوبسی نوی تیدا
به دهستی خوت دل دهرینه قوربان
له شرحه که ی ماموستادا هاتووه (وشه ی دل له لایکه وه مفعولوبییه
وشه ی که یه وه، له لایه کی که وه موبته دایه وه غهیری... تاده
خه بهریقی). وا بزائم شرحه که به سه هوو چوه چونکه (شقی که)
شو (ی) (شقی) که راناوی کسی سیمه تاکه مفعولوبییه تیدا
مومکینش زیه به پنی ده ستوری (اشتغال) ی عمره ی (دل) بینه
مفعول وه که ده گوتری (أخاک رأیت) چونکه (دل دهرینه) بریقی له
مفعول به (دل) و فاعیل (راناوی کسی دوومی تاک) و فعل (بینه،
دهرینه) شه ونده هم به راناوه که له ریژه ی (شمیری صریح) ی کوردی دا
بو کسی دوومی تاک دهرناکه ویتو هر جاره له شکل بز وینیک دا
دهر ده که ویت وه: (بگره، بخو، بلی، بزی...). که شم که بووه
ناصریح راناوی دهر ده که ویت وه: (بگریت، بخویت، بلیت،
بزیت، بهدیت...).

رسته ی (دل دهرینه) موبته دای تیدا زیه چونکه شم ره و رسته ی
(انشائی) به (دل) پش مفعولوبییه فعل (دهرینه) به نک هی فعل (که
، بکه) له رسته ی (شقی که) دا نه گهر گوترا با (شقی که دل) و (دهرینه)
له بهیته نه بایه ناشکرابه ده بووه مفعول (شقی بکه). شه وسا نه گهر
(شقی که دل) هاتپایه ده شیا له ری (اشتغال) هوه هم (راناوی کسی
سیمه تاک) و هم (دل) بینه مفعولوبییه به لام له کوردی دا ناشی
بگوتری (دل شقی که، نانم بسوتنه، دارا حبسی که) وه که له
عهره پیدا جابهزه: (قلی شقه، خیزی أحرقه، دارا فاجسه...). من له
جیان (تیدا) هاتم (تیا) نووسی: شم (تیدا) به له شوینی شه و تویی کیشی
شپوه که ته نهل ده کات (نالی) ش به پنی داخوازی سه لامق کیش هر
جاره به کیکیان به کار هیناوه وه که:

۱ - به عنی ریاضی رهوضه که تیدا به چه ند ده می.

۲ - هر دهلی مانگه شه وه کولی تیا.

وشه‌ی وهك (تیدا، تبا) همن ههر جاره به جوریک له کار هاتون. له نموندهدا: چونکی، چونکه، ههر یه که جی خوی هه‌یه. لهم به‌یتدا: چونکی نه‌مه‌لت زوره چ عومریکی که‌مت بسو ووشه‌ی (چونکه) ده‌ست نادات توممز بزویی کوتایه‌یه‌که‌ی (چونکه) له‌بهر کیش ده‌ی دریز بگریته‌وه خو (فتحه)ش دریز کرده‌وه ته‌حتمول ناکات. له لاپره (۱۰۶) نمونده‌یه‌کی تم له کار هیتانه‌ی نابه‌جی هه‌یه که له سهره‌تای به‌یقی چواره‌مدا نووسراوه:

چونکه ره‌سه‌نن وردو شتیان هه‌مو جه‌نگین مه‌ی ساریه نه‌شسه‌ی چ له دوردا چ له سافا ده‌بوو (چونکی) بنووسراوه. وشه‌ی (دوردا) له مصرعه‌ی دووم هه‌له‌یه‌و مه‌عناشی زیه راسته‌که‌ی (دوردا) به: (دورد) به واتای خلتی شراب دیت. گه‌لیک جارن کورده‌که ده‌ی (ویردی شراب) توممز (دورد) یان نه‌یستوه. له به‌یقی پینجه‌مدا که نووسراوه.

وا بی غه‌مو په‌روا ده‌چنه عه‌ره‌سه‌یه‌ی مه‌یدان ووشه‌ی (عه‌ره‌سه‌ی) له‌نگی کردوه ده‌ی (عه‌ره‌سه‌ی) بیت. له به‌یقی حه‌فته‌م نووسراوه:

عوسمان به‌گیان امیره که نه‌وه‌قتی بی‌نی ده‌ی من بیستوه‌وه خوندومه‌ته‌وش:

عوسمان به‌گیان امیره که وه‌قتیکی بی‌نی ده‌ی وشه‌ی (نه‌جنه) له به‌یقی پایینی قصیده‌که‌دا ده‌ی (نه‌جینه) بخویندریته‌وه. هه‌روه‌هاش وشه‌ی (رفاعی) له مصرعه‌ی دوومه‌دا ده‌ی (روففاعی) بیت له‌بهر کیش. (لاپره ۱۰۸).

له مصرعه‌ی یه‌که‌می لاپره ۱۱۴دا (ج مه‌ظلوم) به‌حری غه‌زه‌له‌که‌ی له (۱۶) بره‌گوه کرده‌ته (۱۳). ده‌ی بنووسری (من چه‌نده مه‌ظلوم) وشه‌ی (به‌نجه‌روم) له مصرعه‌ی دوومه‌دا به‌کجار به‌نا له‌بازی ده‌خویندریته‌وه تا کیشی ساز ده‌ی، من بامایه ده‌نومسی:

چ مال ویرانو په‌نجی‌دم چ مه‌موم چ مه‌غوم وشه‌ی (ذه‌ره) ده‌بینه (ذه‌ره) له‌بهر کیش [به‌یقی دووم]. نیوه‌ی یه‌که‌می به‌یقی چواره‌م ده‌ی:

عه‌لاوه‌ی ده‌ردی دونیایی له لاییکی که‌وه خومی بنووسریت له جیات (له لاییکه‌وه).

نه‌ما به‌یقی پینجه‌می قصیده‌که به راستی هه‌مو که‌مو کوریه‌کی ن هیتاوه‌ته، هه‌زار جار ره‌حمت له گوری ناھی:

هه‌تا مردن بلا مه‌شغولی نا‌هو شینو زاری بم که دنیا وای، طالع وای، دشمن وای، مه‌عدوم غه‌زه‌له‌که‌ی دیکه‌ی (ناھی) له لاپره ۱۱۵دا که‌مو کورپی بی‌پیدا بووه به‌ده‌ست نوسخه نوزساته‌وه من لی‌ردها له‌بهر ترخی غه‌زه‌له‌که‌ی نه‌وه به‌یتانه‌ی هه‌له‌ی که‌وتینی به راستی ده‌یان‌توسمه‌وه:

نوکشه‌ی ده‌می مه‌خفی له فلاتوون خه‌یاله سیرپریکه به صد فله‌سه‌فه لیضاحی موخاله من سه‌طحی‌یی تم عیلمه له‌وه وه‌قته‌وه قوربان نه‌وخیزی خه‌طت حاشیه‌یه‌ی فه‌نی جه‌ماله په‌روانه صیفت دل به جرای عاریقی پاکت سه‌ر باخته‌وه سوخته‌یه‌ی بی په‌رو بانه سه‌ر سه‌سو برینداری موزه‌وه چاوی خوماره ساته‌م زه‌ده‌وو شیفته‌یه‌ی په‌رجه‌م و خاله له مصرعه‌ی یه‌که‌می دوایی به‌یقی لاپره ۱۱۶ وشه‌ی (قوربان) ده‌بینه (قوربان): تم (ی) به اضافه‌یه بی نه‌وه واتا نامینی.

(ویقار) له به‌یقی سیه‌می لاپره ۱۱۷دا ده‌بینه (وه‌قار). وشه‌ی (جه‌واد) له به‌یقی چواره‌مدا (جه‌واد) ده‌خویندریته‌وه ده‌نا کیشی له‌نگه. (ههر وه‌کو) هه‌له‌یه (وه‌کو) جی خویقی، نیوه ذیری دوومی به‌یتکه که ده‌ی: زهره‌می به قنطار هه‌می به‌خه‌ده... له لیستی هه‌له‌کاندا راست کراوه‌ته‌وه که ده‌ی (هه‌لی) یه‌که‌م لاجیت.

له لاپره ۱۱۸ (بی شه‌مو) ده‌کریته (بی شه‌مو) له‌بهر کیش. فه‌یضی به‌گه‌ وای زانیوه (بیشه‌) وه‌ک (شاووروشینه) ناوی ذیه لی‌ژنه‌ش لی بی ده‌نگ بووه. له راستی‌دا تووتی بی‌ته‌مه نه‌وعیکه له‌هی هه‌ره چاک که بی‌نی خوشه (بی شه‌مه = بیه‌شه‌مه - خوش یون...) ووشه‌ی (زور) له به‌یقی چواره‌مدا ده‌بینه (زوره) هه‌م بو‌ته‌واو کردن واتاو هه‌م له‌بهر خاتری کیش.

من (بی شه‌مو)م راست کرده‌وه له‌بهر کیش: ده‌ی بلیم نیوه به‌یتکه به‌م جوریه:

بو تووتنه‌که‌ی بی شه‌مه‌ی شاورو شیتنه وانه (تووتی بی شه‌مای شاورو شیتنه).

له مصرعه‌ی یه‌که‌می به‌یقی دوومی لاپره ۱۲۰ (له بازاری غه‌مو عه‌شقی که‌له‌مدا) دو هه‌له هه‌یه به‌کیان (عه‌شقی) که (عیشقه) دووه‌میان (که‌له‌مدا) که کیشی شیره‌که‌ی شیواندوه یا ده‌ی (که‌له‌مدا) بخویندریته‌وه یا ده‌بوو شاعیر بی (عیشقی سه‌رمدا، دلدا). ووشه‌ی (کوره) ده‌کریته (کوره) ووشه‌ی (ماه) ده‌کریته (ماه‌وه). مصرعه‌ی کوتاین وها باشه:

فله‌ک ده‌گری مه‌لائیک دینه نالین نه‌ک (ده‌گری، مه‌لائیک) وه‌ک له کتیه‌که‌دا نووسراوه.

له لاپره ۱۲۱ (لوججه‌ی ژه‌رف) به (زریه‌ی قول) لی. دراوه‌ته‌وه. وه‌ک بزاتم (لوججه) به واتای (لوزوه) دیت. له لایه‌ن (ژه‌رف) هوه ناتوانم بریاری له‌سه‌ر به‌دم قاموسی فارسیم لا زیه بوی بگه‌ریم. ده‌شی له (ظه‌رف) هوه هاتیت. له لایه‌ن رینوسه‌وه نمونده‌ی تیکه‌لجونی دوو رینوس له په‌راویزی نه‌وه لاپره‌به‌دا له لایه‌ن لی‌ژنه‌وه

نووسراوه (درگهشت). له عیینی دهقی غهزه له کدا سر له بهری دیره شیعه فارسیه که به ریئوسی فارسیه. لیره دا کوردی و فارسی تیکه لن دهبوو بنوسی (درگهشت) یان به هه مان شکلی سرووتر رای گویستایه پراویز.

وشی (کنار) له پراویزدا به (به لا لئوک) لیک دراوه تهوه. تمه دهقی مصرعه که به:

زاشک سرخم شد کنار از داغ هجران لاله زار
به یی بوچوون لیژنه که (کنار) به لا لئوک بیت تمه واتای به یته که به: له فرمیکی سوورمهوه به لا لئوک له داغی دووری بوته لاله زار. هه لبهت تمه واتایه له نوکه دهکات تک له شیعر. (کنار) به واتای تهنیشت و روخ دیت وهک که دهئی که ناری ده ریا. بهو پینه واتاکه ی ده بیته: (له فرمیکی سوورمهوه تهنیشت و روخ، له داغی دووری بوته لاله زار). تمه شیعره ی مهولانا خالید به بیکی (که لییمان) به بیر ده هیته وه که دهئی:

شود دامن نه لوهند کنارم ز گولی نه شک
کردیم دوا داغی فیراقی همه دانرا
واته: تهنیشت روخ بووه ته دامن کیوی نه لوهند به گولی فرمیکم.
(به ودا) داغی فیراقی هه مه دانم ده رمان کرد. مهولانا خالید جاریکی دیکهش که لییمان به بیر دینته وه که له به یی پنجه مده دهئی:

(بکره جو بی شد زهر چشم روان از خون دل
عاقبت کردم دوا داغ فراق سرچنار
واته یهک به کره جو بی خوون دل له هه چاو یکمه وه رهوان بوو. ناخری داغی دووری سرچنارم ده رمان کرد. به یته که وهها ده خویند ریته وه:
به کره جو بی شود ز هه چه شمم رهوان نه ز خوون دل
عاقبت کردم دوا داغی فیراقی سرچنار
له لاپه ره ۱۲۴ تمه سهوه به چو وکانه هه ن. له مصرعه ی دووه می به یی یه که مده (دور) ده کریته (دور)و. له مصرعه ی دووه می به یی دووه مده (ره عییت - ره عییت).

له مصرعه ی سینه مده که پیشتر له مصرعه ی دووه مده نووسراو (موفاجات) دهی لهویشدا بنووسری (مکافات) نهک (مکافات). له مصرعه ی چواره مده (دویناو) ده بیته (دویناو).

له مقطعه ی سینه مده (نه فسورده ی) ده کریته (نه فسورده ی). له مقطعی چواره مده ووشی (نه وهل) ده کریته (نه وهل). له لاپه ره ۱۲۵ ووشی (لاف) به (ئیدی) لیک دراوه تهوه. من تمه ووشیه م به واتایه نه بیستوه، ناشزانم (ئیدی) غهیری واتا مه شووره که ی هه ی.
(لاف) یش به واتای ده عیه وکesh و فش رویشتوه. ووشی (باقل) که به (وا دیاره) لیک دراوه تهوه ده بوو به (به عقل) شرح پدریته وه که هه خوینت بوته (باقل).

له لاپه ره ۱۲۶، به یی چواره م نووسراوه:

هم هممینان نامو، هم ریکان نه شک
ده بنووسری:

هم هممینان نامو هم هممیریکان نه شک
دلنایش نیم له ودها ووشی (عنان) نایا (عینان) یان (عنهان)
ده خویند ریته وه!

له به یی شه مده (توی طاهیر) ده بن (توی طاهیر) ده نا کیش
ده شیوی.

نیوه به یی دووه می پیش کو تایی به یته کان له و لاپه ره یه دا ده بن به و دهقه
بگوری که له پراویزدا هاتوه و ناویکه پر له نارو چنارو گولیو
چنور.

وشی (فهوهران) له مصرعه ی هه ره دوا ییندا ده کریته (فهوران) له بهر
کیش.

[له لاپه ره ۱۲۴ به سر سهوینکدا کشیم، لیره بوی ده چمه وه:
له مقطعه ی یه که می ته خسه که جاریکیان (عومهر) و جاریکیان (عهر)
نووسراوه. (عومر) راسته. له شهرجه که ی ماموستاش هه دوو
(عومر) ن. [ل. ۳۶۷ شهرجه که].]

له لاپه ره ۱۲۷ ووشی (ناوینه) و باش بوو به (ناوینه) بنووسری ته وه
شهرحدا بگوتری وشه که هه دوو شکلی (ناوینه، ناوینه) هه لده گریته
چونکه سرچنار بری یه له (ناو) و ده شی و ه کوو (گلیته - مه سینه...) به
(ناوینه - له ناو دروست کراو) بروات. له هه مان کاتیشدا ده بیته
(ناوینه) یهک شکلی ناسمان بداته وه. ننجنا لیره دا ته لیه کی فکری هه به
هه موو نالی دوستان پیوه ی بوون: له شهرحی ماموستادا دهقی به یته که وا
هاتوه:

یا عکی ناسمانه له ناوینه دا کهوا
نه ستیره کان رابکیشن وهک شه های نور
له گهل دهقی (نه نجومه ن) ته نا (را ده کیشن) فهرقه له نیوانیاندا.
شهرحی ماموستا هاتوه راکشان نه ستیره کان ناسمان به ورده بهردی
ناو سرچنار شو باندوه که ناوی رهوان به سر یاندا ده کشیت وا دینه
بهر چاو به جو لینه وه و بکشین. راستی مه سه له که شتیکی یهک جار دووره
له مه: (نه ستیره - نه ستیره کان) له کوردی دا که (نه ستیرک) یشی هاتوه
به عه باروی تهوتو ده لین بو مه به می پتر سوود لی وهر گرتی، له و
حهوزه هه لئراوه کومه ل ده که ن تا کو کاتیک کون مه جراهی کرایوه به
غوردم برواتو بگاته شینا وورد. ننجنا نالی دهئی تهو ناوه
راوه ستاوانه ی له سرچنار پهیدا ده بن هه ره یه که یان (نه ستیره) یه که وه به
شریته وهک (شیهای نور) راده کشین. (نه ستیره کان) به بهری وه هه به
بیته دوو ووشی سه ره به خو (نه ستیره - کان) واته نه ستیره کان
را ده کشین وه کوو شیهاب ده ستیره، کان راده کشین وهک شیهای
نور. ووشی (نه ستیره، نه ستیرک) له فارسی دا (استخر) و له زمانه

رؤژاوايه كاندا (Cistern) سيسترن) هاتووه كه همموى يك
ريشن. مرحوم ماموستا سجاديش له شرعى هم بهتهدا هر به واتاي
نهستيره ناسمان بو (نهستيره كان) چوره
له ناست به يقى سيمى لاپره ۱۲۷ كه دهلى:

دهم وت دوچاي خونم نه گهر به كره جوئى نه شك
نه بوايه تيزو ب تهره و گهره سوئرو سور
پيوسته نيگاي خونهر بو شرعى بهتهدا كه له (ديوان نالى) ماموستاي
بياره ي به موهه كه زور نوستادانه گوتويهن وشه به كره جو لم بهتهدا
(متنازع فيه): هم بو فرميسكى چاوو هم بو جوگه ي به كره جو
دهچيته وه واناكه شى هم جوړه دهى: نه گهر به كره جوئى فرميسكم تيزو
ب تهره و گهره سوئرو سور نه بوايه ده مگوت جوگه ي به كره جوئيه.

هم (تنازع) خزمى نهو ليكدا نه و به كه من له ناست (گولو
گولچيره) دا كردم به لام له وى دا (گول) كه (متنازع فيه) به دوو جاران
ناوى هاتوه، په كيان به شيوه ي سهر به خو (گول) دهچيته وه بو (به تن
جوئى) كه له گول كچه جوانه كان نهو ده شته تيكه ل بوون. دوو ميان له
تركيى (گولچيره) دا گوله كه دهچيته وه بو (به گره نگو موته حيد به
دل). له فزى (گولچيره) خوئى تيكه ل بوونه كه ته نكيد ده كانه نهجا
به وه دا (تنازع) يكي دووم بو (تيكه ل) بوونه كه پيدا ده بيت كه
جاريكيان گولو كچه كان به له شى جوداوه تيكه ل نو جاريكيش له وشه ي
(گولچيره) دا تيكه ل له شو له شيش پيدا به. به و پره دوو باره
بوونه وه ي ناوى گول واتاي به زياده وه ي له گول خوى دا هيناوه.

له لاپره كه دا وشه ي (حه تا) ي نه نجومه نو (هتا) ي شرعى ماموستا
بياره ي دهى (حه تا، هتا) بهخوندريته وه بو خاترى كيش. له
دهسنووسدا ديتومه (هتا) نووسراوه.
له به يقى دوواتردا، مصرعه ي دووه ي به يقى پنجهم، وشه ي (كاكول)
كيشى شيعرى ته نبال كردوه دهى (كاكول) بنووسريتو
بهخوندريته وه.

له مصرعه ي دووه ي به يقى دووه ي لاپره ۱۲۸ (تفرقه ي شوړشو
نشور) دهى (تفرقه ي شوړشى نشور) واته بلاوه نى كردنو تيك
هاويشتى روى زيندو و بوونه وه ي قيامت.

له به يقى پيش كوتايى نهو لاپره يه دا (مونه و هره) ده كريت (مونه و هره).
له مصرعه ي هره پايين (صوفى) ده كريت (صوفى). ده شوو بلنم له
لايدن زمانه وه (تفرقه ي عهره ي) (تفرقه يه) نهك (تفرقه) وهك
(تزكيه، ترويه، عيوه، نشيقت...)

له به يقى دووه ي لاپره ۱۲۹ (ديده ي) ده كريت (ديده ي). له پاش هم
بهتهدا وشه ي (سه بزه ي) ده كريت (سه بزه ي) له به يقى چواره مدا (بارى
تيدايه) بهتهدا ته نبال كردوه دهى (بارى تيايه) بنووسريت. له
دواى نه مه (سوخوا) ي پراويز راسته نهك (سوخوا) مه گهر

بهخوندريته وه (توخدا). له به يقى حفته مدا (خيال) به ليفتره له
(هيال) چونكه خيال جهمى (خل) و به و پووشكه و دار و چكه به دليز
ددان ي خاوين ده كريت وه، نه مپش مناسى مه عناي بهتهدا كه
دهلى:

زارم وهكو خيالو نه حيفم [ياخود. ضه عيفم] وهكو خيال
نايا ده كه موه زارو به دلدا ده كم خو طور؟
ده بيتين (خيال) ده كه ويته زارو خه ياليش به دلدا خو طور ده كات.
ووشه ي (نه حيفم. نه حيفم) وا بووه (سخيفم) نووسراوه، نه وپش هر
مناسبه.

به يقى دوايى شيعره كه له لاپره ۱۳۰ دا (نه ي دارى سه نگدل) هر
چهند جووانه له لايه ن جووته واتاي (دره ختو خانو) وه به لام چونكه
نامه به و بو سالم چوره (نه ي يارى سه نگدل) جى خو يهن. ليژنه دزى
رايه كه ي هه و ليان خوئى (دارى) په سهد كردوه نهك (يار) كه له
شرعى ماموستا بياره ييشدا (يار) هاتوه.

ووشه ي (شانه زه ن) ي نه نجومه ن له به يقى دووه ي لاپره ۱۳۱ دا
نادروسته (وه ي شانه زه ن) ي پراويز (۳) راسته. له به يقى سيمه مدا
(غونچه ي دهى) ناله باره (غونچه دهى) راسته.
كه ي ديتهدا خه نده غونچه دهى ب وزيده نت
به يقى چواره ي هم لاپره به كه نه مه ده يقى:

نحيا كون جه ميمى نه باتان عالمى
ره عناكه شى له تهر بيهت قامتت شه جر
تا هم بهتهدا هم دهقه به وه غله ته، ليژنه ش هر نه وه نده ي كردوه كه
پراويزى ژماره پنجى هيناوه له ناست (ره عناكه شى) گوتوويهن (ره عنا
گوشا) له شرعى ماموستاي بياره ي دا هاتوه. ده بوو نه وه نده ي هر
تيدا بلنى ناشى (قامتت) راست ب چونكى روى قه له باى سه حره
كه نه وى نه ي بيت قامته. دهقى هم بهتهدا له كيشى [دو چامه كه ي نالى و
سالم] ي ماموستا سجادى هم جوړه به:

نحيا كون جه ميمى نه باتان عالمى
ره عنا گوشا له تهر بيهتت قامتت شه جر
بگومان ته ميان ب عيه هر چهند ناتوانم بلنم ب گوران له ساله وه
پيمان گه ييشتوه.

له شره كه ي ماموستاي بياره ييشدا هم دهقه هاتوه. من يى رازيم.
به يقى شه شم له كتيه كه دا نووسراوه:

هيممست كه، كه چابوكان، به ثجراي مه طلبم
ليسره برى وه كو، كه له وى هان وهك ته تر
له ليستى هه له كان ثشارت دراوه بو نه وه ي (كه چابوكان) هه له به
(چابوكان) راسته به لام نازانين بوچى چابوكانه ي گوزيوه به چابوكان.
نه مه زور سهر زيه به لام له پراويزدا دهلى نيوه ي دووه ي بهتهدا كه له

[دو چاهه‌کمی ماموستا علاوه ددیندا] بهم شکل‌یه:

دلهم سهر بسرو وهکو بهریدو لهوی بی وهکو سه‌تیره
دهبو ههر نه‌بایه بی (لهوی بی) هه‌له‌به چونکه قسه له‌گه‌ل کسی
دوومدایه نه‌ک کسی سیه‌م. له‌مانه بترازین ده‌گه‌بته غه‌له‌ته زله‌کمی که
ههر باسی نه‌هاتوو بهریشی لی نه‌کراوه‌توه:

نهم ده‌قه‌ی نیوه به‌یتی که له [دو چاهه‌کمی ماموستا سجادی] هاتوو له
جیاتی ۱۴ برکه‌گه‌یشتوو به ۱۶ برکه. راستی نیوه به‌یتکه نه‌مه‌یه:
لهم سهر وهکو بهریدو لهوی به وهکو سه‌تیره
که ده‌لیم (لهوی به - نه‌ک لهوی بی) لهو روویه، سه‌ره‌تای به‌یتکه
(هیممه‌ت که) به نه‌مری سه‌ریخ نه‌ک ناصر‌ریخ هاتوو له‌بهر نه‌مه
پنویسته نه‌مری به‌یتی دووه‌میش ههر سه‌ریخ بی. نه‌گه‌ر له سه‌ره‌تاوه
(هیممه‌ت که) که نه‌مری ناصر‌ریخ هاتویه ده‌شیاو ده‌بو له کوتایی
به‌یتکه‌دا (لهوی بی) بیت. دیققت به‌رموون نیمه ده‌لین: (ده‌بی
لهوی بی) چونکه نه‌مره‌که ناصر‌ریخ. ههر‌گیز ناشی بلین (ده‌بی لهوی به)
چونکه نهم ده‌قه بریدی تیدایه هه‌لتاگری زه‌مینی بو‌ساز دری به‌عیاره‌ق
وه‌کو: (ده‌بی، پنویسته، واچاکه، مه‌صله‌خته... هتاد).
نهم سیفته‌ی (ناصر‌ریخ) وه‌های کردوو ده‌قه‌کمی بو‌مه‌رجیش ده‌ست
بذات وه‌ک که ده‌لین:

(نه‌گه‌ر لهوی بی دیمه لات) نهم سه‌روشته‌ی نه‌مر لی ناگه‌ری به - ریژه‌ی
سه‌ریخ بو‌غهری کسی دووه‌می تالکو کو‌به‌کار بیت - باسه‌که پتری به
ده‌مه‌ویه، لی کورت ده‌که‌مه‌وه.

چاهه‌کمی نالی و سالم له نه‌نجومه‌ندا چه‌ندین به‌یتان که‌متره به‌یتان
که‌متره لهو ده‌قه‌بان که له سه‌رحی ماموستای بیاره‌یی‌دا هه‌یه. پاش نهم
دو چاهه‌به‌ده‌گه‌بته (سه‌کوا حال)، (عارف). پش ناوی من خه‌ریکی
راست کردنه‌وه‌ی هه‌له‌کان بم چونکه له لاپه‌ره‌کان ۱۳۴، ۱۳۵،
۱۳۶، ۱۳۷ ی کنیی نه‌نجومه‌ن، لیژنه ده‌قی هه‌له‌سته‌کمی له کنیی (له
خوما) وه راگونیستوو و زوربه‌ی هه‌ره زوری هه‌له‌کان لهو ده‌قه‌دا
راست کراوه‌توه.

له لاپه‌ره ۱۴۲ ووشه‌ی (موتصف‌ی سه‌ره‌تای به‌یتی دووه‌م
(موتنه‌صیف) ه. (موشه‌ره‌ف) پش (موشه‌ره‌ف) ه (ته‌جه‌لا) پش
(ته‌جه‌لا) به که راستیه‌کشی (ته‌جه‌لی) به به‌لام به‌لام گه‌لیک ووشه‌ی
دیکه‌ی وه‌ک (ته‌وه‌لا، ته‌مه‌تا، ته‌سه‌لا...) خوی له ته‌ده‌ی کوردی
جیگیر کردوو.

له لاپه‌ره ۱۴۶ به‌یتی دووه‌می لاپه‌ره‌که که ده‌لی:
نه‌حوه‌لی ته‌فره‌قی نه‌ظه‌ر ته‌قویسه‌ن سه‌به‌ب ده‌کا
عاریفی حکمه‌ت ناشنا لهم قصه‌یه ته‌ده‌ب ده‌کا
ده‌بی (حیکمه‌ت ناشنا) ی تیدا بکریته (وه‌حده‌ت ناشنا) چونکه که‌یک به
دوو دیتی خیل (نه‌حوه‌ل) به‌تال بکریته‌وه ده‌بی (وه‌حده‌ت ناشنا) لی

راست بکه‌بته‌وه. له جیلی پیش خومم بیستوو [وا بزائم له سالی ۱۹۳۷
ره‌لیق نه‌فه‌ندی خادم السجاده، له باداوه‌ی مه‌لا نه‌فه‌ندی، بوی
گیرامه‌وه] که موقی زه‌هاوی گوتوو‌ه‌ق: مه‌به‌سی نالی لهم نه‌حوه‌لی
ته‌فره‌قه نه‌ظه‌ره من (واته: موقی) بووه.
به‌یتی دووه‌م له نه‌نجومه‌ندا که نه‌مه ده‌قی‌ن:

سه‌همو نه‌صیی نه‌صلیه به‌ختی گیاهو گول زیه
توتنه خه‌رجی سوتنه سوتنه سوتنه ماچی لب ده‌کا
له دیوان نالی، سه‌رحی ماموستادا، مصره‌عی به‌کمی به‌یتکه وه‌ها
هاتوو.

سه‌همو نه‌صیی نه‌صلیه به‌ختی گیاهو گول زیه
هه‌لیه‌ت (گل) راسته نه‌ک (گول) چونکه توتن گیاهو مودنه گله نه‌ک
گوله. له خوالی خوش‌بووی، شیخ نه‌جو‌ددینی شیخ که‌ریی به‌رزنجی،
که خالی مامو بیاریکی مسلمانو ته‌دیبو خاوه‌ن ته‌کیه بوو له کویی نهم
به‌پته‌ی ده‌خوینده‌وه به سوزو کلهی ده‌روونه‌وه تاراده‌ی گهرم داها‌تن،
ده‌یگوت:

سه‌همو نه‌صیی نه‌صلیه به‌ختی گیاهو گول زیه
من نه‌مه‌بان کارم ق‌ده‌کات.

له لاپه‌ره ۱۴۷ دا (له‌شکه‌نجهی شکه‌نجی زولفی) هه‌له‌یه راسته‌کمی (له
نه‌شکه‌نجهی شکه‌نجی زولفی) به.

به‌لای منه‌وه به‌یتی پنجه‌می لهو لاپه‌ره‌یه که ده‌لی:

فیدای ته‌شریفی ریگه‌ت بی خه‌راجاتو خه‌زینه‌ی دل
نیشاری خاکی سه‌ر پیت بی له چاوما سه‌طه‌ریی ماب
له سه‌رحی ماموستا‌شدا مصره‌عی دووه‌می نه‌مه‌یه:

نیشاری تیزی پیت بی گهر له چاودا سه‌طه‌ریی ماب
ههر دوویان شیواوی‌یان تیدایه. مصره‌عی دووه‌می به‌یتکه ده‌بی وه‌ها بی:

نیشاری خاکی سه‌ر پیت بی له چاوا سه‌طه‌ریی ماب
له مصره‌عی به‌کمی گوت (خه‌زینه‌ی دل) نه‌ک (دل). زه‌وق وه‌ها ده‌هینی
(چاو) پش به بی ایضا‌فه بو‌زانای کسی به‌کمی تا‌ک به‌یه‌های بینه‌توه‌وه
نه‌کریته (چاوما). له لایه‌کی دیکه‌شه‌وه بو‌گومان نالی نووسیه‌ق
(خه‌راجاتو خه‌زینه‌ی دل)، له‌فزی (خه‌راجات) ده‌شی (خه‌راجات)
به‌خویندریته‌وه له (خو‌راج) هوه دیت که له نا‌کامی برین وه‌ل نیشان دل
پیدا ده‌بی (خه‌زینه‌ی دل) ده‌لاله‌ق خه‌زنه کردن برینی پیوه‌یه. سه‌رحه‌کمی
ماموستا بو‌نهم لاپه‌نه نه‌چوو، عیشق و خوشه‌ویستی داناوه به‌خه‌راجاتو
خه‌زینه‌ی دل حه‌قشبه‌ق به‌لام نه‌ک له پشت گوی خستی خو‌راجو خه‌زنه
کردن دل. سه‌رحه‌کمی ماموستا بو‌توه‌وه چوو‌وه که (له چاودا سه‌طه‌ریی ماب).
به‌پش ده‌قی به‌سه‌ندکر اوله لایه‌ن خو‌یه‌وه (ته‌وه‌ماب) به‌ده‌کری به (ماب) - ماه
بی واته (تاوی) لیک بدریته‌وه باشیشی بو‌چوو.

به‌یتی کوتایی نهم لاپه‌ره‌یه که نووسراوه:

له دووری تویه نهی خورشیدی پرتهو بهخشی شو گهردان
 که (نالی) وا له حالان محاسی ماهی نسو دایه
 ووشی (دووری) تیدا هله یو واتای مهبسی بهرق بهتکه کی
 کوشووه، دهی (له دوری تویه) بیت چونکه مانگه به دوری روزوه
 دهکویه محاق هتا لی دوری بهره (بهره) نهروات. من نم
 مهعنایم له کتبی (چمپکک له گولزاری نالی) دا به دریزی
 شی کردونهوه، له شهرحه کی ماموستاشدا [پراویزی لاپره ۵۶۱]
 لشاره بؤ کراوه بهلام شهرحه کی خوی هر له سر رهچی کونیهی
 واتا لیدرهوان نهروات که گویا نالی له (دووری) یاردا وهک هیلالی
 محاقی مانگی نوی لی هاتووه، هر چند له لایه کی دیکه وه دشلی نم
 واتایه (دور) له گهت ورده کاری نالی پتر به دلدا دهچی نهما... هتد.
 من له بینی خومهوه له زهرورق راگه یاندن بهتکه کان نم غهزله هر
 نهوم له بهره ستدایه که بلیم غهزله که تجربه به کی غممنی دهی
 گهنجایه تی نالی که به شو پاریزی بؤ سر خوهگی یاری بردهوه تا
 (ههناسم زولفه کی لادا...) بهتکه کان هاوارایه، نالی وه صفی
 یاریکی بهری چیه ری خوه لی که تووی ته نیش خوی دهکات. تو
 سهیری له سیاقی بهتکه کاند که جاریکیان له واتای محاقوهو جاریکیان
 له لاجوونی زولف به ههنا سو جاریکیان (له سایه کی کوفری زولفت دل
 فنا، قنوری لیمانه، مدلین ظولمت خراپه وه صلی په روانه له
 شعوبایه) چند ناشکرا به قصیده که (وحده) ی هه به! له شعر حی
 ماموستادا نم (به کیهت - وحده) ی قصیده به ونده نیکار دهکات که
 کس به مرچی نه گرتووه: به لی به مرچ نه گراوه، به لام که میش
 نه بیون به کیه تی قصیده به مرچ نه گرتووه. دیوان نالی به شیکی
 بهرچاوی (وحده) ی موضوع) ی تیدایه، وحده یکی که شعری
 کلاسیکی نهوان سدره مانه به شوازی کاتو شون به خویهوه
 گرتووه. هه مو مونا جاته کان ری حج، نهی ساکینی ریاضی مه دینه،
 نه حوه لی تفرق نظر، به هار په کان، نه مردم من نه گهر نم جاره،
 ماتم وه کو زولفیهین سهه، نم ناقمه مومتازه، تا فلهک دوری
 نه دا، قوربان توی ریگه تم، جهنای وهک جینان کردم به ماوا...
 وهی دیکهش به کیهت بابهتو دارشتیان تیدایه خو له مه سه له ی
 ده ستوره ده نک وحده به ک بگره ده وحدهش تیدا کو بوتهوه.
 له لاپره ۱۴۸ (ناهی) غه دریکی گهره ی له خوی کردوه که ده لی:
 شو به بیاضی لای ملت شعری سیاهی بیته سر
 چ دهو بیگرتایه: «نهو به بیاضی گهره دهت». به راستی (لای ملت)
 کوله مستبکه شهوبله به بهتکه کی خوار کردوه.

له بهره دامان لاپره ۱۴۹ دا وشه (زهمزه) له بهی حه سن که
 نوش هاتووه، له پراویزدا به (زهمزه) گورانی واتای لی دراوتهوه،
 شاعریکی کون عه رب له باره ی ناوانان بیره معشوره کی (مهککه)

به زهمزه نم بهتیه گوتوه:

زمرمت الفرس علی زمزم
 و ذاک فی سالفها الأقدم

گویا عاده زمره ده شتیان نهوه به له دهی نان خوار دندا ورده دوعا
 ده خونین وهک مزهمز دینه بهر گوی، شجا فارسه کان زهسانیک
 حوکمه رمای به منزه نهو ناوه بیون ریگه یان کهوتوته مهککه و
 مزهمز یان له سر نم بیره معشوره کردوه، لهوهوه ناوی (زهمزه)
 په پدا بووه. یگومان که که نهفانه وهک هزاران دیکه.

له جیاق مصرعهی دووهی بهی به کی لاپره ۱۵۰ که ده لی:
 نهو نهوم ده کی مه دحت ده کم من
 جهزای قهولی درو با هر درو ی
 له ده ستخانه تدا دیتووه نووسراوه:

موکافان درو با هر درو ی
 له سهه تای بهی سیم (ب زهم) نوخته به کی که مه، دهی (ب زهم)
 بنووسرت. زهم فارسی به به واتای (برین) له (زام) ی هه ندی
 له هجهی کوردی نریکه.

چی له لاپره (۱۵۱، ۱۵۲) له سر (سوتیت) نووسراوه، دوواتریش
 له لیستی ههله کاند جاریکیان رسته به کی دورو دریزمان بو ده خانه
 نیوان دیری (۱۸، ۱۹) ی لاپره (۱۵۱) و جاریکیان دوو دیری
 (۱۰، ۱۱) ی لاپره (۱۵۲) مان یی ده گوری به دوو دیری له وان جودا،
 تا نم تیکه لی بهو رینموونه کی له شهر حدای بوی کردوون که
 به سر هیچ قاعیده به که وه ناوه ستیت نهوه نهی که قافیهی مصرعهی نم
 سوتیتانه له هر چوارینه به کی دا قافیهی مصرعهی به که مو سیم
 هاوچوون ههروه هاش قافیهی دووهو چواره می، لهوه به ولاره چ
 نریخیکی تاییدت لهو جزوه ههله ستدا خوی ناتوینت. گویا (شیخ
 نوری گورانی له نه ده بیان عوسمان نوی وه هونراوهی کوردی یان یی
 تازه کردوتهوه) که چی نمونه ی شعری مه لای جهزیرمان بو ده هینه وه
 که له بابه سوتیت، مه لای جهزیریش لهو لاپره بهی ۱۵۲ دا سالی
 مه رگی هاتووه، بهر له ۱۵۲ سال وهقات فرمووه که ده چینه پیش
 شه کسیر، یگومان مه لای جهزیریش چ ناگای له شعری روزاوا می
 نهو سه رده مه نهوه. له شهر حدای لاپره ۱۵۱ - ده لی: (جوری قافیهی
 شه کسیر له سوتیته کایا بهم جزوه به: اب اب ح ح ه ه و ح ح) گویا
 سوتیته کان (دابهش کراون به سر سی چواریندا. که له هر به که یانا
 قافیهی به که مو سیم، دووهو چوارم وهک یکن، کوتایه کی دوو
 دیری بهک قافیه به). جاری با بیرسم تیا هیچ دهنگیک نه بو دهنگی
 (ج) نهی له نمونه ی شعری شه کسیر روون که ره وه بیت که ده زانین
 نم دهنگه لهو زمانانه ی ناویان لهو دوو لاپره به دا هاتووه هر په پدا
 نهی؟ شجا بو ی تالی چوار جارایش لهو نمونه به دا دوویات بوته وه!

بوچی له نو اووه (هو هو) دوو دهنگی وشه کی به په کهوه نووساون خو
دهکرا (ح)ش به په کهوه بنوسین. ثنجا که له سرووی شهرجه کهوه
دهلی:

(له پرووی کیشه وه ئیتالی پانزه برکه به، فره نسی دووانزه، ئینگلیزی ده
... له وه وه دهرده کهوی که تنها جو دا که ره وه په که هین سوئیت
هلاویری له شیمری دیکه هر نه وه به له هر چوارینه په کی دا مصره سی
تاک نه ژماری وه کوو په کزو هی جوت نه ژماریشی وه کوو په کن،
له مه شدا شتیک نادیرتیت هوی دمه به شکهی خونهر بیت چونکه
چهندين جوزی رازاوهی قافیه نارای هه یچ قیاسی له سوئیت تاکری
په کیان له قصیده په کی - وا بزائم - صفی الخلی زه مان عه بیاسیه کانه
برقی به له چهندين مه قه سی پیچ مصره سی: سنی به رای یان
هاوقافیه نو دووی پایینیان هر په که قافه کی تایهت به خوی هه به
ته مهش نمونه به تی:

ما لم یعی عینت بالنظر
انکرت بعدک ضوء القمر
و اذا ما شئت فسمع خبری
عینت عنای من طول البکا
و بکی بعضی علی بعضی ممی

هم دوو قافیهی کوتای له هه مه قه عه کاند دینه وه:

جذب الزق الیه و اتکا
و سقان أربعا فی أربع
پره شیمره کهی گوران له لاپره ۱۵۱ دا قهرزداري نه وه زیه له سر
دهستوری سوئیت رویشتوه، به لکو وپرای خه یالی به رزو دارشتی
هونه ره کانه سوودی زوری له هه لبه زهی نه فعیله کان ناو په یته کان
وه رگرتوه که ۱۱ برکه یین [جگه له نیوه دیری سره تاکه کی که ۱۲
برکه یی به، هم به حرهش وه کو هیندیکی دیکه هه لده گری په یته کان
ژماره یان به بیی نه فعیله کان که بو زور ین، نه نانهت مصره سی سیم له
لایه ن وه زنه وه هه لده گری له جیان (ناخو) به ووشه سی (ناره زو) کوتای
بیت. په یته کان (النهر المتجمد) میخائیل نعیمه هه لده گرن ۲۰
برکه یی و ۱۶ برکه ییش ین. نیوه به بیی په که می به هاریه کهی حاجی قادر
۱۵ برکه یی و نیوهی دووه می ۱۴ برکه یی به. نه گهر (خودا) کهی
کوتای نیوه به بیی په که می به یته (خوا) ده بیته ۱۴ برکه یی و کیشی
دروسته [به لام ۱۱ برکه یی به هه لبه زه نه که ۱۱ برکه یی وه:
نه مردم من نه گهر هم جاره ین تو
هه لبه زهی ناو په یته کان گوران به جوړیکی زیده به چاو له قصیده ی
(نالی) دا ده بیی که دهلی:

برق البصر له بهر بهرقو ته له لولوی له نالی

هم مصره وه هه مو غزه له که دهی به تقطیعوه بخویندرینه وه، به م
جوره:

برق البصر له بهر
قو ته له لولوی له نالی
خف القمر له ئیشرا
قی قیاسه تی جه مالی
روخی تو گوئی که صه بهر
گهو هزاری عاشق نه ما
له هه مو جه من دیاره
به انصولی ناله نالی

هم شیوازه ی سوئیت که هیچ فزلیکی زیادی به سر به حره کانو
شیوازه کان دیکه دا زیه، دهرینه وه به ده سه لاق شاعر، خو هرچی
کاری دنیا هه به بگره له نالیه ندیو خه ره کرسی به وه هه تا ده گانه
ناسمانگه ردی هه مووی بنده به مه هره ق نه وانه ی تیدا خه ریکن. له
لایه ن بوونو نه بوون له کوردی دا دیتمان مه لای جه زیری چهندين
صه ده به له م شیوازه ی هونیوه ته وه. نمونه که کی مه ولوی خو ی به لکه به
له سر هه بوون چونکه ی گومان مه ولوی ناگای له شیمری ئیتالیو
فره نسو بریتانیا زیه.

له لایه ن ریزمانه وه زبینه کم هه به له سنی وشه ی دیری حه فته مو
هه شته می لاپره (۱۵۱) که نووسراوه (ئیتالی، فره نسی، ئینگلیزی).
له لایه ن (ئیتالی) به وه: میله ق ئیتالی ناویکی تایه تیان بو خو یان زیه
وه که عه رب، کورد، تورک، نمان... هه یه تی، له بو به ده ی (ی)
نسبهت به خریته دوا ی ناوی ولایتانه وه تا کو میله ته که بگریته وه. که
بلین (ئیتالی) و امان رانواندوه که ولاته که (ئیتالی) نه که (ئیتالی). به
قیاس کردن ده لیم نه گهر (ئیتالی) راست ین، که راست زیه، پیوسته
قبول بگری به خه لکی (به غدا) بگوتری (به غدی) نه که (به غدای). جا
نه گهر (به غدای) په سه ند بکه ین که راستو دروسته ده ی بلین
(ئیتالی). عه رب حه قیه تی بلی (ایطالی) چونکه به خه لکی (بصره) ش
دهلی (بصری)... (قاهره - قاهری). دیاره (ئیتالی) راسته وخو له
عه ره ی به وه بو سر زین و زمان نووسرو ناخیمه ری کورد بازی داوه.

له لایه ن (فره نسی) به وه: میله ق (فره نسه، فره نسا) بیان ده لین
(فره نگه) ئیر شخسی ولای فره نسا ده شنی بیی بگوتری (کابرا
فره نگه) وه که ده لی (کابرا کورده، تورکه، نمانه... که نسبهت
وه لای ناوی میله ت وه یا عه شیرت دراو گوترا (کوردی، بلایسی،
عه ره ی... ووشه کان بو زمانو نه ریتو پو شاکو خوراک... هند
ده چته وه.

ده ی بلین زمان (فره نگه). که له فره نساوه بو دانیشتوی فره نسا
پروین ده ی بلین: (فره نسا یی) نه که (فره نسی). له فره نسه وه

(فهره‌نسی) دیت (فهره‌نسی) له عهره‌یهوه بو کوردی، ب لزم، هاتوو.

ئینگلیزی به واتای زمانو نهریتو دابو خوراک... جنى خوێهت چونکه میلله‌ته‌که ئینگلیزه.

له پراویزی لاپه‌ره ۱۵۲، مصره‌عی دووه‌می چوارینه‌که‌ی پیش چوارینی هه‌ره دوا‌ی بره‌گه‌یه‌کی که‌مه. دپاره (جاما دل) ده‌ی (جاما له دل) ب چونکه قانیه‌ره‌ویه‌ی دوو مصره‌ه‌که‌ی یه‌که‌مه‌ سنیهم (ب حاله دل، ناله دل) هاتوو. به‌مه‌شدا ده‌رده‌که‌وی که‌ ئه‌م مقطه‌ له چه‌شقی سو‌نیت زیه. له مقطه‌ی یه‌که‌میشدا (نه‌ی شه‌کرا گه‌ردن زعاج) ده‌ی (نه‌ی شه‌که‌را...) بنووسریتو بخویندریته‌وه ده‌نا کیشی ته‌به‌لو ناقولا ده‌رده‌جیت.

له لاپه‌ره ۱۵۵ ووشه‌ی (ناکین) به (پر) لیک دراوه‌ته‌وه. راسته‌ر نه‌ویه بگوتری (ناخن)ی کوردی هاو واتاو هاو ریشه‌یه‌ت. ووشه‌ی (نیگارین)یش ناشی (جوانانه، یارانه) بیت چونکی ووشه‌که ناوه‌لناوه ئه‌م دوو ووشه‌یه‌ش ناوه‌لکارن. ده‌ی به (نه‌خشین، جوان) لیک پدیرته‌وه. سه‌رنج بگه‌ه (نغزو دوشیزه)ش هه‌ر دوویان ناوه‌لناون. له کوردی‌دا ده‌گوتری (پیاوانه هاته پیش، دزانه بوی ده‌رچوو، دوستانه دووا...) له شیعری نالی‌دا (... برو بازانه نازانه) هاتوو. حاجی قادر (... نازانه ده‌ستی کرده‌وه)ی به‌کار هیناوه. ده‌شی بگوتری (خوراکی کوردان، شای دزیبانه...) و هی نه‌وئوی چونکه له وشه‌کاندا واتای کار (فعل) هه‌یه. ناگوتری (به‌ردی شیتانه، شاخی بێندانه، ترئی ترستوکانه یان شیرنانه و ترشانه...) چونکه واتای کار له به‌یندا زیه.

له به‌یقی دووه‌می لاپه‌ره ۱۵۶ (تا ضرب المثل همی گویند) له‌نگه‌ر ده‌ی (تا به ضرب المثل) بگوتریت.

مصره‌عی دووه‌می به‌یقی سنیهم له لاپه‌ره ۱۵۸ که ده‌خویندریته‌وه: چه‌ند باشه‌م ز دوری تو غه‌مگین کیشه‌که‌ی ته‌به‌لو عه‌یداره. یا ده‌ی بگوتری (ز دوری تو غه‌مین) یان (ز دوریبت غه‌مگین).

لیره‌دا ده‌ست له نه‌نجومه‌ی نه‌دیبان هه‌له‌ده‌گرم مه‌گه‌ر تیبی نه‌ی که‌ بێم فه‌یقی به‌گ به‌و شوهرت عیلمو نه‌ده‌یه‌وه چون رازی بووه له‌و هه‌موو له‌نگه‌و لوری‌یه‌ی که‌ له‌ ده‌قی ئه‌وونه بژاره‌کان شوعه‌رای کورد وا له چاوان ده‌جه‌قن، ب نه‌وه‌ی راستیان بکاته‌وه وه یا هه‌ر نه‌ی په‌نجه‌بیکیان بو دریز بکات یان بوره ته‌ئویلیکیان بو به‌ینیته‌وه، ره‌ت‌بوون لیژنه‌ش له‌و هه‌مو هه‌له‌یه‌و هی خوکرده‌ش ناکه‌مه عوزر بو فه‌یقی به‌گ چونکه هه‌له‌ی که‌س به‌ هی غه‌یر دانا‌پوشریت، نه‌ندامان لیژنه‌ش ناکیکیان له‌وانه نین خوی بو شیعری تره‌رخان کردیبت.

من که ته‌مه ده‌لیم له باری فه‌یقی به‌گه‌وه وه‌ها داده‌تیم ناوه‌بروکی

کتیبه‌که‌ی هه‌ر نه‌ویه که به ئی‌مه گه‌یشته‌وه نه‌ک له نووسینه‌وه‌دا هه‌له‌ی ت‌که‌وتوووه. هه‌زار ره‌حه‌ت له گورت نه‌مین فه‌یقی به‌گ.

خوینته‌ری به‌ریز چاو پو‌شیم له به‌شیکه‌ی به‌ر چاوی هه‌له‌کان کرد له ترسی زیده‌ دریز خایینی. ئه‌م چه‌ند هه‌له‌یه‌ ئه‌وونه‌ی هی دیکه‌ن که لیان تیه‌ریه‌تم:

له لاپه‌ره ۱۱۰، به‌یقی دووه‌م - له مصره‌عی دووه‌مدا که نووسراوه: پر به‌ ده‌م ب پچه‌ری هه‌روه‌ک سه‌گی هه‌ورامان ده‌ی ووشه‌ی (هه‌ر) له (هه‌روه‌ک)دا به‌ریته‌وه ده‌نا کیشی له‌نگه‌ ده‌ی له شیعری ده‌شوری.

له لاپه‌ره ۱۱۲ به‌یقی دووایی غه‌زه‌له‌که که ده‌ی:

هه‌ر که‌سی عه‌بدو موریدی مورشیدیکه سا نه‌مین هه‌روه‌کو (هه‌جری) موریدو جان فیدای هاو ناوی تو‌م مه‌به‌س له (هاوانا‌وی) پایینی به‌یته‌که (عبدالقادری گه‌یلانیه) که هاواناوه له‌گه‌ل ئه‌و (قادر - قادراغا) به‌ی که (هه‌جری - کوردی) عاشقه‌ جه‌مالی بووه.

دوویان به‌یقی لاپه‌ره ۱۱۳ (ئه‌رخه‌شمه‌و گه‌ر لوظفه به‌ هه‌جری نه‌ظه‌ری که) به‌م شکه‌له‌یه‌وه له‌نگه یا ده‌ی (ئه‌رخه‌شمه‌و گه‌ر لوظفه) بنووسریتو بخویندریته‌وه یان (ئه‌رخه‌شمه‌و گه‌ر...)

له به‌یقی شه‌شمی لاپه‌ره ۱۱۷ ووشه‌ی (دورو...) بکرتیه (دوررو...) له‌به‌ر کیش که راستی وشه‌که‌ش هه‌ر (دورر)ه.

له لاپه‌ره ۱۲۳ مصره‌عی دووه‌می ته‌خسه‌که‌ی سالم به‌سه‌ر شیعری مه‌ولانا خالیده‌وه که ده‌ی:

ب قه‌رارو ئیضطیرا به‌ سالو مه‌ه قاتون دل ته‌گه‌ر ده‌قاو ده‌قی وه‌رگه‌رین له عه‌ره‌یه‌یه‌وه بو کوردی ئه‌وسا (ب قه‌رارو ئیضطیراب) ده‌بیته (ب قه‌رارو ب شیوا‌وی) که دژ به‌ به‌کترن. تومه‌ز هه‌ندی ووشه‌ به‌کار دین ب ورد بوونه‌وه له‌وه‌ی ناخو‌وه‌صفه یان ناوی واتایه وه‌ک که ده‌لین:

(دل ته‌سکین بو) ئیضطیرایش لیره‌دا به (مضطرب) هاتوو. نالی ده‌ی:

خاطریکی خوشو شوخو ب غه‌مو جه‌معم هه‌ب‌وو لیره‌دا (جه‌معم) به واتای (مه‌جوع) هاتوو. کورد به تیکرای ده‌ی (خاتر جه‌م - جه‌معم)

له لاپه‌ره ۱۴۹ به‌یقی پینجه‌مو شه‌شم وه‌ها دانراوه که خاوه‌نیان نه‌زانراوه:

وه‌ک من ناگادارم به‌یقی شه‌شم که ته‌مه ده‌قیبت:

وه‌کو یه‌ک دیته به‌ر گوینی پیاوی نه‌حه‌ق صه‌فیری بولبولو ناوازی له‌قله‌قا تا ته‌مه به‌یته هی ساله

جەگەر خۆین: ھوزانغان گەل

chalakmuhamad@gmail.com

نھیسنا: شعبان مزیری

بەراھیک

لەولان سوری ئەشارت^(۱) ھەکە مەھەکی ئەوی ژایانا خو دگەل دەرویش و مەلا بربیتە سەری بەنی دگەل رەنجەر و جوتیارا رابووە ئو روپشتیە و کاری ناغاو بەگە پێدرايون دیتیە.. لەسەر ھلبوێە کان چەوا خوا ھەنیا جوتیاریت بەلەنگاز ژوان ددزین و دستاندن ئو دخوارن... ھوسا ئەوی دەستی خو دانا لەسەر برینی ئو زان باشترین ریک بو ھشیارکرنای مملەق ئەوژی خاندنو زانیئە ژبەر ئەفی چەندنی ئەوی ھوزان بوخو کرە ریک ئو لەسەر پڕیئە دچو.

کورتی بەک ژ ژایانا جەگەر خۆین :-

جەگەر خۆین لەسالا (۱۹۰۳) لگوندی ھەساری ژدایک بوو... نافی وی شیخ موسی بو کورتی حسن کورتی محمد کورتی محمود کورتی علی نافی دایکا وی (عایشە) بو ھەنا گەھشتیە زنی سێزدە سالی لگوندی ھەساری بریو سەری... باپن وی دگەل مامی وی ژگوندی (بێگەندی) ئەوا دکەفیتە دەفەرا (کوردلان) لیتورکیا ھاتبونە گوندی ھەساری... لەدەفەرا (دک شوریان) ئەوا دکەفیتە لئیزیکی ھەرجسی ئە ئو روژنافا (حسکیفی) لەسالا (۱۹۱۴) باپن وی قەستا گوندی (ئامود) کر، لگوندی (ئامود) باپن وی چو بەردلوغازیا خودی، دیسان جارە کادی زفری گوندی (ھەساری)، دەمی باپن وی چووێ بەردلوغازیا خودی برای وی خودانکرنای وی بستموی خوئەگرت... بەنی ژن براوی بیزارکرنو ژیان لپەرچاقیت وان نەخوشکر... ئینا رابو دگەل خویشکا خو جارە کادی زفری گوندی (ئامود)، لویری بو شقان ئو کاریت رینجەریی ژێ کرن پشی ھەبامەکی رابو چو بەرخاندن بو فەقی... لەسەر دەستی مەلاپت لوان گوندا خواند... پشی ھینگی قەستا دەفەرا (سوران) کر باشی چو دەفەرا (لاھجان) لئیران... لپەردەستی شیخ عیداللە خاند بەنی ئەف سەیدابە چو گۆر

جەگەر خۆین وەکو ھوزانغان ھوزانە کاراستو پانز ئیسی بە بارە خوانو ساناھی... ھەمی خەلک دەپنیت وی تیدگەھن... رامانا وی ژانی رەنگی ھوزان ئەوی تیکەلی دناقەرا ھوزان ئو مملەقا پەیدا بکەت... ئەوی تیکەلی بەھیزو موکم بکەت ئو بیخیتە دناق ھەمی دلادا... ئەف ھزرە لەدەف وی ژفالاتی پەیدا نەبوو... بەلکو لوی ژبارا تەحلا تیدا ژبای... ئو دناق مملەتەکی شاپەر شکستی ئو قەمایی ئو ئەخویندەوار... ئەوی ئەف عەلتو دەردە... دەھوزانەکا خودا دەست تیشان کریە... ئو دیزیت دەرمان مە خاندنو زانیئە...

دەرمان مەیە خاندنو زانیئە...

خووتسین خووتسەفان تەف بیون جەگەر خۆین^(۲) لەھوزانەکا دیدا وەسا بومە دیارکەت... ھەکە ئەو مر... (چو گۆر)... دارپەستا وی بلا ژداریت سیین بن بیت ئامەدی ئو (قەرقرەوی) وی ژتەیلەسانو شالو شەدانا چیکەن، بناقا دجلەلی بشون... خۆزییا دراهبلیت کو جارە کادی بھیشان دناق گۆرستانا ئامەدی چیتە ئەشارتن

ئەززی بمرم بشی ئیشی ھەر ئەفە داخووازمەن تەتە شووین من چیکن ژتەختی بەر دەری زندان دارپەستا من چیکن ژتەیلەسانو شالو شەدان... دخووازم من بشون بناقا دجلەتی ئامەد ھەم ژبەر گولافی ئە من برەشین ھینرین کەچو بوکان... ئەگەر من نەگرین گوفارو روژنامەو تاریخ پلا لەسەر من بگرین چەند دلشامو پەرشان ساکی وی نەبێزە سەد خووزی مە بدلی جەگەر خۆین کو ئەز لکوردستانا ئامەدی جارەک بیم میقان^(۳) ھەر وەکو ئەوی وەسەتا خوگری ئو بھوزان بو کورتی مملەق خو داریزوق بەنی نزا بوجی ئەو وەسەت جەھ نەھات... نزا چەوا مالا وی دارپەستا وی ژستوکھولم ھینا لئاف باخی مالا وی لباژی قاشلی

تەگەشت شەھادەت زانیاری بەدەن... پشقی ھینگى چو پەر دەستى شىخ
 مەلا فتح اللە خانە، تىجارا دەرکەشتى لىسەر دەستى ۋى ۋەرگوت،
 پشقى ھینگى زفرى گوندى (تل شىرى)، ھەندەك دىيۇن (تل شىرى)،
 لەزكەفتا گوندى بو (ئىمامو خطىب)، پشقى دەمەكى دىيۇن لىسەر كارى
 مەلتىن بىر يە سەر ئىنا دەست زى پەردا نو كارى چاندق كر... دو
 گوند ئافكارن ئىك لىن نالى (چىلەك) بو بى دووى لىن نالى
 (جەھەتم) بو، ئەوا ئەو ئىدا ئاكتىجى بوى...
 لگوندى ھەسارى كچا خالى خو بو خو خازت نو بو ھەفشكا ۋى
 دىيازدا...

لروژا ۱۹۸۴/۱۱/۲ لىيازىرى ستوكھولم چو بەردلوفازا خودى...
 روژا ۱۹۸۴/۱۱/۲ بەزاران كورد لەمى جىھان لىستوكھولم
 خرفەيون... داکو سلافا دوماھىكى لى بكن...

لىسەر ۋەسەتا ۋى كو بىتە ئەشارتن لقايشلى رابون لىشەفا
 ۱۹۸۴/۱۱/۴ ئىشان سورى، داربەستا ۋى بەرف قايشلى
 بىرى ئىخستن نو خەلكەكى زور ل بەھيا ۋى خرفەيون، گەھشتبو پتر
 ز (۳) سى ھزار بەھى جئا...

لروژا ۱۹۸۴/۱۱/۵ لەمزمىر (۳) سى ئىقارى لىغاف باخجى مالا
 واندا ھاتە ئەشارتن

صىرى بوتال دىيۇت: دەمى جەگەر خوين ھان ئەز قەوتى كرم كو
 ئەگەر بىرى ئەمر، تەرمى ۋى لگوندى ۋەشە قرى، ئەشەرن...
 لىيازىرى دەمكى گوندەكى بىھى نالى ھەى بەس نزارامانا ۋى زى ئەو
 گوندە يان زى گوندەكى بىھى نالى لگوردستانا سورى ھەبە...
 بەھى ۋى دكەت... ۱۹...

ئەوى زىنناما خو بەھوزان دارىزقە ئىدا دىيۇت:

ۋەسالا ھەزارو نەھەدو سى ئەز ھائە دنىياسى
 بىئالى سلتان شىخ موسا ئەز چىرئومە زىدائى
 ھەتا بوم سىزە سالى لگوندى مەى ھەسارى
 زىنا خوە من دبوراندا پاشى زوى مەدارى
 گەھ لىرورگەھ لوى من عەزبەك مەزن خوار
 يا اللە وىاخوھدى پاشى بومە خوەندەوار...
 من تىجارا خوەستاند بىسەر بەستى مىبران
 زىنو كچا خالى خوە زەھسارا خوەئان...
 ھوسا دىاردكەت كو زىانا ۋى عەزبەك مەزن بو ئەو ئىدا زىايە لەوانىكى
 ئەو بىرنا خو ئاجز ئەبويە چوئكو يازى ھان بو مللەن خو كرى، چ
 دىلى خودا ئەھلايە... ھوزان ئىسپە، پەرتوك دانلەپتە، فولكلورى
 مللەن خرفەكرىيە دىروكا مللەن خو نقىسى:

ۋەسەن زىنو ۋە گەلەك ھەشت
 ھەن دىوانو ھەن نەشت

گول ز نالى بويە ھەشت
 ئەز نزانم چ بىزەم

زىاناۋى زىانەكا سەختو تەخلو دەربەدەر بو، روژەكى لىمىراقى بو،
 ئىكى لىسورى، ئىكى لىلوانى پشقى ھىنگى رىكا ئوروپا گرت ھەتاكو
 لىيازىرى ستوكھولم لىسود زىانا ۋى ب دوما ھى ھات. ھەروەكو
 دىيۇت:

ۋەبىرى ئەز دىخازم كو بىم زانا توج دىيۇت؟
 نە خەونە كو دىيۇم ئەز نەساۋىرو نەگومەنە،
 غابىن دچىتە ناك گورى نو ئەو كەسەر ھىشتا دىلدا سالىت دوراتى
 داخبارىيەكا مەزن لىسەر دوروزيا ۋى كر بو نو لەدەف ۋى گەلەك
 ياتەخوش بو... بەلى چىركەت ھەند ز دەستى ۋى دەت.

ۋى	دورىسى	ئەز	دىن كرم
ئەمان	ز دەستى		دورىسى
بى	خوەندەنو	بى	دىن كرم
ئەمان	ز دەستى		دورىسى
زىپتا	(.....)		ئىگىرى
دل	گىرئە	قەت	ئىسارى
تەرم	زىر	دور	كەقم
دىسا	دىئاخا	كۆر	كەقم
نىف	بەنجە	مارو	سور كەقم

ئەمان ز دەستى دورىسى

ھوسا زىانا ۋى ياتەحل بو نو رەلەن و يازدان و سەيت ھار لەدەف ۋى ودا
 دىروىن و دكرن غار...

ۋەلەننا من ۋەكى ھەسپى چەلەنگە...
 رەفائىد ئەز، نە زەنگوۋ نەھەفئار
 لكو دەرم، دچىم كۆ؟ ئەز نزانم
 دەما دەرم، ئەزى چ بىكم بەھسار
 بىسەر پىلاكەتم بى دوزو داخسواز
 دنالم ئەز ۋەكى ھىرچى پىرىندار...
 جەگەر خوين بەس بىسەزە، پىر ھىزە
 بەسە كوردو زخەو رابە نو ھىسارە...
 ئەف دەرىدەرە نو غاردانا جەگەر خوين ھەمى زىر كو ھوزانئان ۋەلان
 خو بو، نىشتان خو خوش دىيا... ئەو ۋەلان پىر كان و مىرگە، نو
 داخوازى دكەت داکو خەلك بلش نو خاندەنگەھا و جطانا چىرىكەن داکو
 زار و كىت وان بەخوئىن، ئەوئىت نەبەتا نەخوئىندەوارىن داقدا دگەھتە
 (۸۳) داکو پشكدارى بىن دىشەختا زىان نو خورزگار بىكەن زقەمان

ۋەلان من توىس بووكا جىھانى

ھەمى باخو بەشتو مىرگەو كان
 كەپو ئەلەسە، كارى مووشو وان
 دوو لىتىن تە كىتبا حاجى قادر
 زمان تە ژىبەندا شىخى خان
 رابىن لوو نىزو خەيات
 ئەم زى دگەل وەبۇ وەلات
 چىبىكن دېستان وجىات
 زاروك بخوينن رۇزو شەفە^(۱)
 دەمى شوەرشا شىخ (سەيد پىران) دەست بى ھاتىبە كرن ئەو ئىك بو
 ژوان كەسا ئەوئ دگەل بىرو ھزرىت وى شورەشى بو... پشەقازىيا
 وى دكر... ھەتاكو دەمى بەدەستى توركا ھازىبە تەپەسەركرن...
 ژكوفازىيا ھىندىدا ئىنا رابو نائى خو گوھورى كره (جەگەرخوين)
 ۋەن دەست پىكوردىيى كىر پەيدا كىرن چەند مەرىد
 پخووش خوانو رەش بەلەك خەششا پشقى شىخ سەعید
 ھەتا دىبۇت:
 بەرى سالا رەھمەق بىچار سالان دلبرىن
 دشەرىندە نائى خو ەن داناس جەگەرخوين^(۲)

جەگەرخوين ئو ھوزان

ھوزان ئەو ئىكە ژ ھەولدا ئىت بەرەھوام يىت گىازىيا مەرقاپايەتى تىدا
 ھەمى بو دەربىرىيا ئەو تىشقى ھەمى ددرونىيا ھوزانفاندا لىبەرامبەرى
 رودانىت ئەقى جىھان... ئوسەرو بەرىت وى تىشەكى ديارە بو دىنا
 ھوزانفان دناق جىھانەكا ئالوزدا دۇت ھوزانفان ئەلىكولىنكەرە،
 زاناپە... بەلكو ئەو دىباركەرى، وژدانىيە، خودداهىلىتە دناق گىازىيا ئو
 دناق درونىيا خەلكى دا... ھەولددەت رابىت بىكارى رافە كرن ئو
 شروفە كىرنا ئەوئ ھەستا ئەو ھەستى دكەت... ئەوا داخىبارى لىسەر
 درونىيا وى دكەت... دقېت بىزانىن... ھوزانفان ژئالاتى
 پەيدانىت، بەلكو ئەو دەستى دكەت ژرۇژىت وى يىت بورىن ئو
 گرېددەت بىرۇژىت پاشەروژى ئە... دگەل ئەقى سەربورىيا درىز
 دقېت «مەھبە» زى ھەبىت داکو سەربورىيا وى دروست بىكەت...
 ئو بو بىتە پالېشت بو تىسىنا بەرەھەمەكى داھىتان... قىچا بو ئەقى
 بەرەھەمى ئەژىن ئو بى نەمەر... «مەھبە» يا ھوزانفان ئەو بىتى بەس نىنە
 داکو بىتە ئامىرەك بو دارىزتا بەرەھەمەكى داھىتەر بەلكو دقېت ئەف
 ھەرسى خالە دگەلىك كومىن يانكو (مەھبە + سەربورى + زائىن =
 بەرەھەمى داھىتەر...
 دگەل ئەفان ھەرسىكا دۇ خالىت دى زى ھەنە وەكو پالېشت ئو ھارىكار
 ئەوژى ھىبارى، ھەستى كىرن ئو زمان ھەكە ئەف مەرجە لىدەف

ھوزانفان پەيدانە بىن باوەر نەكە ھوزانەكا جوان ژدا بىكەت ئو ئەز دگەل
 ئەوئ ھزرى نىم ئەوا ھزردكەت كو ھوزان بىك روتشەن دەپتە
 نىسىن بى كو بىلىت ئەو خو وەكو گوللىكى ئەبىت ئو بىكەت ئو
 گەش بىت ھەروەكو كورد دىبۇن ۋىسىرە بەھەمدى خو دگە ھەيت،
 دگەل ئەفان ھەمىيا دقېت دورى زمان ژىبەنەكە بىن... ئەوژى ژ
 مەرجىت بىتاي نە بو جوانكەرن دارىزتا وى. ژلايەكى دى ئە دقېت دەھەر
 ھوزانەكى دا... دەست بىك، ناقەرۇك، موسىقا ھوزان) ھەبىت ئەفە
 زى ھندەك مەرجىت شىگەستى نە بو ئافاكرنا ھوزان... قىچا ھەكە
 ئەفە ھەمى دەھوزاندا خرفە بون... دى دگەل وى وىنە سەر ھەلدەت...
 راستە وىنە دەھمى ھوزانادا ھەبە... ئو وىنە دگەل رىزتا پەبىت ھوزان
 دروست دىت. ئەو ھوزان چ يا موكم بىت يان زى يالەواز بىت...
 ھوسا ھوزان زى وەكو ياسا بىيە... ئو پاسا خو ھەبە... دىسا دقېت
 ژىبەنەكە بىن كو ھوزانفان ئو خانەفان ھەردو دىكەشەگرىداپە...
 ھوزانفان دقېت پارچا ھوزانا ئەو دىقېسىت داخىبارى لىسەر خانەفان
 بىكەت... دىسا خانەفان زى ژ ھوزانفان دقېت بو وى بەھسى تىشەكى
 بىكەت كو ھاز ژانو خەمىت وى بىت ئو ھەست بىيەكەت... ھوسا
 ئىك بىكەكى ئە گرېداپە... ھوزانفان راستە دروست ئەو ە بى
 ھەست بەرەپسىبارى بەرامبەرى رودانىت مللەق خو... ئەو مللەق
 تىدا دۇت، ئو جىھان ھەمى... يانكو ئەقى خو پەرىس بىت...
 ھەروەكو ئەرستو دىبۇت:

«ئەز ئەسىمە... بەلى وەلاقىن من جىھانە»
 ھوسا دقېت لىبەرامبەرى نەخوشى ئو ژانىت ژيانا سەخت و بىزەھەت بى
 دەنگە نەبىت... دقېت ھوزانفان بو وان بىتە پىشەرە ئو خامى خو بو
 خىزمەتا وان بىكار بىت... ئو رو دانىت مللەق خو تومار بىكەت...
 ھوسا دى ھوزانفان بى خودان بىرو باوەر بىت لىبەرامبەرى پىرسا
 سەركى ئو ئارمانجا ھوزانفانى... بەلى ھەكە ھوزانفان خو فروت يان
 خو ئىخستە خەلەكە كا گرېداپە يا بەرگە ھە يانكو تورى وى دى كە قىتە
 دناق چارچوقەكى تەنگدا... ئەف كارە لىدەف جەگەرخوين
 پەيدانە بوپە... ھەروەكو تىلى امىن لىدور دىبۇت: ھەولدا بىزمان
 گوندىيا بىقىسىت داکو ھەمى تىبگەن...
 ۋشاعرى قىا، خەلكى خو تىگە ھىنىت، چ زوردارى ۋ سەمكارى لى
 دەپتە كىرن، قىا بىرو باوەر بىت خو بەلا قەكەت، خاست جوتيارو
 رىنجەبرو گوندىيىت كورد بىكىشە مەيدان، ھەزكر دەرون ھەر
 لاوەكى، ھەر كچەكى، ھەر شافانەكى ھەر گوندىيەكى تىك بەژىت،
 خاست و قىا پىكەتە زىنا شەرى ۋ ھەمى گوئەند لىر بەلە بىزە^(۳)
 ھەكە بەرى خوبدەپتە ھوزانىت وى ئو پخو بىن دىبىن ئەوئ ھز
 لچو بىت تايەق نەدكر ئو سەلىقا دارىزتا ھوزانا كلاسكى... بوخو
 نەكر كىل ۋ ئارمانج، بەلكو دقيا ھندەك پەبقا رىزكەت بو ھىباركەرنانى

مللەق نەخویندەوار و ئى قەومیای . . . داکو ژوئى خەوا کەفتى ئو لىن تەپەسەرکرتا دەولەتا تورکى هشیارکەت ئو دابجەرکەفن . . . ھوسا قیا ھوزانا وى لەسەر دەئى ھەمى خەلکى بىت چوئکو ھەر وەکو ئەو ھزردکەت جەھى ھوزانا وى نە کوچکە دىوانخانىت میرانە . . . بەلکو ھوزان ئەو ھوزانە . . . ئەوا جوتیار و پالەو شقان ژبەر بکەت ئو پىن بېتە داخبارکرن . . . ھەر وەکو ئىلى امین لگوتارا نالیرى دا دىبىزىت ژبەر ئى چەندى، شعرا خو بزمانە کى سادەو زەلالو مللى نغىسى، ئوبىلى رەنگى شەر ژکوچکىت بلندو ئەیوانىت کاشان دەرنىخست وە ھازوتە کولانو ھەوشىت گوندا،^(۱۳) ھەر وەکو دىبىزىت:

«ھو، ھو، ششانو، ھو، ھو، ششانو . . .
 دل بکولو، بکوشانو . . .
 تو پەز بەردە پشتا شورى
 دەست پالیژە سەر بلورى
 بەلکى مللەت ژخەو رابى
 دکم، ناکم، شیار نابى
 لپاش مایە ھارو گەرمە
 نەوہک پەزى تە رو نەرمە»^(۱۴)

ھوسا ھوزان لەدەف وى بو ھەلوئىستا وى دىزاندا بىرىکا ھوزان گریدانەك دنالبرا ھوزانغان ئو وەلازىا پەیداكر، ئەو دىئىكو دو بگەن، ئەوى دىئا ئىشو خەمو ژانو دەردە سەرىیا وان بو وان دىار بکەت بەرامبەرى وى چەندى ئەو ھەست بەخو بکەن كو تەعدا پالوان دەیتەكرن ئو بو وان دىاردکەت كو ئەوى نە ژبەر خویە چوئکو ژى وى چوچ ژى نەمایە بەلکو ئەف قىرا قىرا وى ژبەر وانە داکو ئەو گوھى خو بدەنە ھوزانىت وى ئو ھەكە گوھى خودانە وان دى دىارىت بەلى ئەو بەخو لەخو دىژریت ئو دىبىزىت چ بەكم ھون گوھ نادەن شعرا من . . .

«ئەز بەخوہ پىئىلو ھەشىرو ئىبىنم
 پىئىلەك مایە ھەمرى من ئەزى بىرم
 بەس ژبوتنا وەبە، ئەف قىر قىرا من
 ئى ئەز چ بەكم، ھون، گوھ نادەن شعرا من»^(۱۵)

دكتور مارف خەزەندار لەدور شعرا جەگەر خوین دىبىزىت و شىعەرى شاعىرى مىللى ناسراوى كورد جەگەر خوین بەراسقى زمان حانى خەلکى ھەژارى كورد بو لە ھەموو لاىكى كوردەوارى دا ناوبانىگى دەركردبو و لە بەر چا و پوہ رووداوەكان كوردستان تورکيا لە پاش جەنگى جىھانى پەكەم كارىكى گەورەیان كرده سەر جەگەر خوین و ھەواىكى دەرون نا ئاساىیان لە لای دروستكرد بە تايەق كە جەندەرمەى تورک سەرى خەلکى كوردیان دەبرى،^(۱۶) ھەر لوى گوتارى دا دكتور مارف خەزەندار لەدور ھوزانا وى دىبىزىت: «شىعەرە

بەراى بەكان رەنگدانە ھەوى رامان نىشتان پەر وەرى و بزوتتە ھەوى رزگارى نەتە ھەواى زى كورد بوو، شاعىر ئازاپانە دەنگى بەرز دەكردە ھەژى ئەو كەسانەى بە ناوى تايەنە ھەلکى كوردیان دەچەوساندە ھە»^(۱۷)

«ئاغاو بەگان دەستى سەتم دانىنە سەروان تالانكەرو دزو كەلەش وى سەرویانە»^(۱۸)

دیسا دكتور رەبەر ریزان لوى ھزرى بە كو بەگەو ئاغا بىتكو خوینا مللەق دەمىژن، دوزمىت پىشكەتتا جفاكینە ئو نەخوشى بە لەنگازى یا بو مللەق پەیداكەن، سامان جوتیارا ددزن ئو خوا ئەنیا وان رشتى دەن وستەمكارى لوان دكەن . . .

«تالانكەرو دزو كەلەش وى سەرویانە بەلگەرو ئاغا ئەگىتن، دژمىن كوردن ژدە»^(۱۹)

لەدور سەكى یا ھوزانا وى ئەو دىاردکەت كو ھوزانەكا سەكە، ھەمى چوینىت مللەق قەگەن . . . رامانا وان یادیارە ھەر وەكو دكتور مارف خەزەندار دىبىزىت: «شىعەرى جەگەر خوین سووكو ئاسانە، مانای ئاشكرایە، لەگەل خەلکى نەخویندەوار و ساكارى كورد قە دەكا، لە دىكى پر سۆزە ھەتە دەرى، فەرھەنگى نەرمو نیانە، كىش و قالیەى سووکه، رەمز و پىچ و پەتاو مانای شارراوہى كەمە، بەلام كارگەرە، چوئكە وینەى رووداو دەدا بە دەستە ھە»^(۲۰)

دەوزانەكا ویدا گازندا خوژ دوزمى دكەت ئو دىبىزى ئەفە ھزار سالن تە ئەم كرى نە بەنى ئو دار دەستى خو پانە قیای مەبوتەكر . . . بىئاخفتنىت دەرو تە ئەم سەردار بىرىن ئو خاپاندىن ھەتاكو دىبىزى . . . بەس ئەز تەدنىاسم باقى تە ترکە و دایكاتە ھەجەم . . . ئەف ھەردو دەولەتە، زوردارن خودان ئاخفتن نىنن، كارى وان بەس دەروو سەردار پىرنا خەلکى بە . . . ئو پەختى بە . . . ھەر وەكو دىبىزىت:

«ئەف ھزار سالن، تە ئەم كرنە ھەبىد
 تە ئەم خاپاندىن بو ھەدو وە ھەبىد
 قەت ژمەن پىئىشە، كەس تەناس ناكى
 باقى تە ترکە، دەبكاتە ھەجەم»^(۲۱)

لەدور تورى جەگەر خوین سەرى بوتان دىبىزىت:

«ئى پا ژىدەرىن جەگەر خوین ئاخو ئاقو بائى وەلاق وى ن . . . ژزە قىكا ھەفتندو رەزكى تەموو پەرگالا سووق سەودە سەتەن كرىە . . . پىرا تورى وفاتا سەر بىرشك كارتىكەرنە، پاشى ھىنو و جىھاندا بە بەرخوہ . . . رامىارى، جفاكى، ئابورى - ئەقیدارى - دىروكى و پىشەسازى . . . ئەگەر قەبەگرو بابەت پىقین دورىن و راستىبىز ھەبىن دىبىزىن: دەمو قوناغ ژجەگەر خوین رەنیش»^(۲۲)

دناق تورى كوردیدا . . . بەلکو ھوزانىت مەلایى جزیرى ئو بەر ھەمىن ئەھمەدى خان و فەقى تەیران خاندەبون . . . ئو ژگەنجىنا فولكلورى

كوردی ئېلھاما ھۆزان ھەئاندن ھەرگرتیہ... ھەرۆھ کو دكتور رەھبەر ریزان پۇ ئەفی چەندى دجيت دەمنى دبیژیت:

ھەگەر خوین دەست قالا ئەھاتو دناڧ ھۆزانقا ئیا کوردی دا وی دیوانا مەلاین جزیری و بەرھەمین ئەھەدنی خان باش زانی یون... ۆگەنجینا فوکلورنی ئەتەوی ئېلھام ھەرگرت، کازیکە زمان دەولە مەندبو... ھایا خو ۆ بەرھەمین... ھۆزانقا ئین کوردستانین ھەلم دەم ۆی ھەبوو بیزەمانین ھەرەب، و فارسی و ترکی دھوئەند دیارە زانیو ناسینا کەلە پورا ئەتەوی وجیھان ئەبەسن»^(۱)

راستە جەگەر خوین بەرھەمین ھۆزانقا ئیت کورد خاندنیە ما ھەگە ئەخاندبا دا چەوا دەوزانەکا خودا بەحسی حاجی قادرو خان کەتن ئو پەرتوکیت وان ھیتە ریزا درو ئەملاسا ھەرۆھ کو دبیژیت

«کەپو ئەملاسە، کاری مووش وانی... دوو لیئین تە کتیبیا حاجی قادرو زمان تە ۆ بەندا شیخی خان»

دگەل ھندی ۆی شەھرزایە کە ھەبو دتوری توکی دا ئو ئاف ھەخوار ۆ بزاڧا نۆزەتیس یا توری توکی ئەوا دبیژۆن بزاڧا (فەجر ئاق) ئەو لاسەر دەستی فکرت توفیق، و جلال ساھر، و عبدالحق حامد ھاتیە ھەژین تەف خاندنگە ھەھاتبو پشی خاندنگە ما نۆزەننی دناڧ توری توکی دا، ئەوا دبیژۆن خاندنگە ما (تروٹ الفنون) جەگەر خوین ھاتە داخپار کون بجزر و ھزریت وی بزاڧی... مل بعل دگەل پشەرە ویت نوبخوازی دناڧ توری کوردی دا ئەوا دەستچنی ھاتیە کرن لاسەر دەستی «قدری جان، عثمان صیری، و کامران بذرخان، لاسەر ریکا ئەفان ھۆزانقان چو... ئەفە ۆی خرفەبوون لەدور کوفارا و ھاوارە، ئەوا تورە فانی روزنامە ئقیس میر جلا دت بذرخان لەشامی دەردی ئخت.

جەگەر خوین ھۆزانقان ملی :-

گەلەک بیرو ھزر ھەتە لەدور پەیدا ملی... لڧیری دنی بیرو ھزریت چەند تورە فانیان دیارکەم... کانی راسان ۆ ئەفی پەیشی چی... قدری جان دیش گوتتا دیوانا ئیکئی یا جەگەر خوین لەقەلەتا ئو دبیژیت ھۆزانقانەکی کوردە ئو ملی یو... ھەرۆھ کو دبیژیت :-

«شاعری شەعی... شاعری مە ئین شەعی»^(۲)

دكتور مارف خەزەدار ۆی لەدور جەگەر خوین دبیژیت: «ھۆزانیت ھۆزانقان میللی یی بتاڧو دەنگە جەگەر خوین ھەرۆھ کو دبیژیت:

«شیرى شاعیرى میللى ناسراوى كورد جەگەر خوین»^(۳)

لەدور ئەفی چەندنی صیری بوتان دبیژیت: «دەمنی من ئەف پرسیارە بەرھنگاری جەگەر خوین کری لەچا ئانەکی لەبەغدا لەسال ۱۹۷۲،

گوتە من ئەو ھزرا تو دکى، دەسەری قەدرى جانى جامیر دەنیه، وی بەئى گوتتا خوە دلى من خوەش کریە، سەرى من مەزەنگریە، وی گوتیه یان جەگەر خوین شاعری مللەتە - ملییه - ئەقاییه... گشتیه... نیشتمانیه... ھەتا کو قیدادجیت و دبیژیت: «لی ژبو کو تو باش ئیکەھی لازمە بیژم: لەجەم من جزیری ۆخان شاعرتەرە، و شریترە ۆی، لی خان شاعری مللەتە خویە ملییه، گشتیه... جەقا گیشتی عامیه، عامی - یان خەلکی... خەلک مللەتە... خان وەلاتیە - مللەتیه... لی پاسولتان شەر و شاعران، مەلاین جزیری ئەوک وی نیشمانو ملییه»^(۴)

ھۆسا، یانکو ھۆزانقان ملینە برامانا «الشاعر الشعبي» یا ھەرەب ناھیت، بەلکو راسان ۆی ھۆزانقان ملیتیه... یی خەلکی خویە... ھەمی یایە...

عبدالرحمن مزوری لەدور جەگەر خوین دبیژیت: «ھۆزانقان ھیزو بزاڧو قەژەن و ھۆزانی خو ترخان کریون بو خەباتا مللەتی... بۆ ھەر فاندنا دەربەگەو خوین میژا، بۆ سەرکەفتا جوتیارو ریتجەرا، سەرا ھندی گەلەک ئەخویشو نەرە سەری دیتن دھەبس و زیندانی کەقە پەرستاد»^(۵)

لەجھەکی دى عبدالرحمن مزوری لوى ھزریە کو جەگەر خوین ئیکەمین ھۆزانقان کوردە دەردین کۆمەلی لاسەر زاراڧی گیانەوہرا دیارکری، ھەرۆھ کو دبیژیت:

«جەگەر خوین بەلکو ئیکەمین ھۆزانقان کوردە دەردین کۆمەلی دیارکری لاسەر زاراڧی گیانەوہرا، ئانکو ھۆزانی چیرۆکی (الشعر القصصی) ھەئاندین دتوری کوردی دا ۆ زار دەفی وان ب داریزتەکا سانامی و قەشەنگە ھەرۆھ کو ئەف چەندە یادیارە دەوزانا و لاسەر خوە بوئا مریشکان»^(۶)

غەرزە	مە	دیوێ لانی
شارەزا	ھەبۆ	دیکەک
دیکا	چۆ	روکسی
ھێدیکا	گو	ژوانرا
ئەشکا	خویدن	بەس
مەشکا	بێژۆن	وہرن
کۆم	بۆنە	مەشک
بۆم	چەم	بەری

لەدور ئەفی ھۆزانى دكتور رەھبەر ریزان دبیژیت: «برایا من ئەف بەرھەم «سەر خوە بوونا مریشکان» یەکە ژنالدارترین ھەلبەتا دەتەیا کوردەیدا»^(۷)

لەدور ھۆزانقانیا جەگەر خوین دكتور رەھبەر ریزان لوی ھزریە کو بەری شوہر شایخ سەید پیران جەگەر خوین زەلامنی ئولی یو... نان

لەم سالەوه تەمەن گوڤاری روشنبیری نوێی لە بیست
سال تێپەری کردو چووە تاقی لاویقی بەوه. ئێمەش لە
روانگەی چوارینەکانی پیرەمێرد بو گەلاویزەوه ئەم
چوارینە ئەکەینە گەردانەی ملی گوڤارە کەمان

گوڤارە کەمان تێرو تەسەلە: رابەری باسو زانستی گەلە
تاقە سواریکە لەم مەیدانەدا: رۆوناک کەرەوهی تیشکی

ئەمەنە

لاپەرەکانی ئەم گوڤارە لە (٦٠) و هەفتاوە گەشتووەتە
١٠٠ و ٢٠٠ و سەرکەوتووەتە (٣٧٥) لاپەرەش ئەمە چەند
سالیکە لە (٢٠٠) لاپەرەدا لەنگەری بەستوو، لەم
رۆژانەشدا بە هۆی گەمارۆدانەکی دوزمانەوه و قسو
قبری کاغەزەوه ناچار قەوارەیی ئەم گوڤارە بو ماوهیەک
دەبیتە (٨٠) لاپەرە بێ ئەوهی کار لە رادەیی زانستی
ناوهروکی باسو لیکۆلێنەوه کان بکات.

جا بە پێی ئەم هەلو مەرجه نوێیە تەکا لە زاناو
پسپوران دەکەین کە قەوارەیی نووسینەکانیان لە (٢٠)
لاپەرەیی فولسکاب تێپەر نەکاتو نووسینەکەش لاپەرە
نە لاپەرەو دێر نە دێر بێتو کورتەیهکی عەرەبیشی
لەگەڵدا بێت.

ئێتر با ئێمەیی دەستەیی نووسەرانو ئێوهی زاناو
پسپوران لەمەولا روو لەمەولا یین.

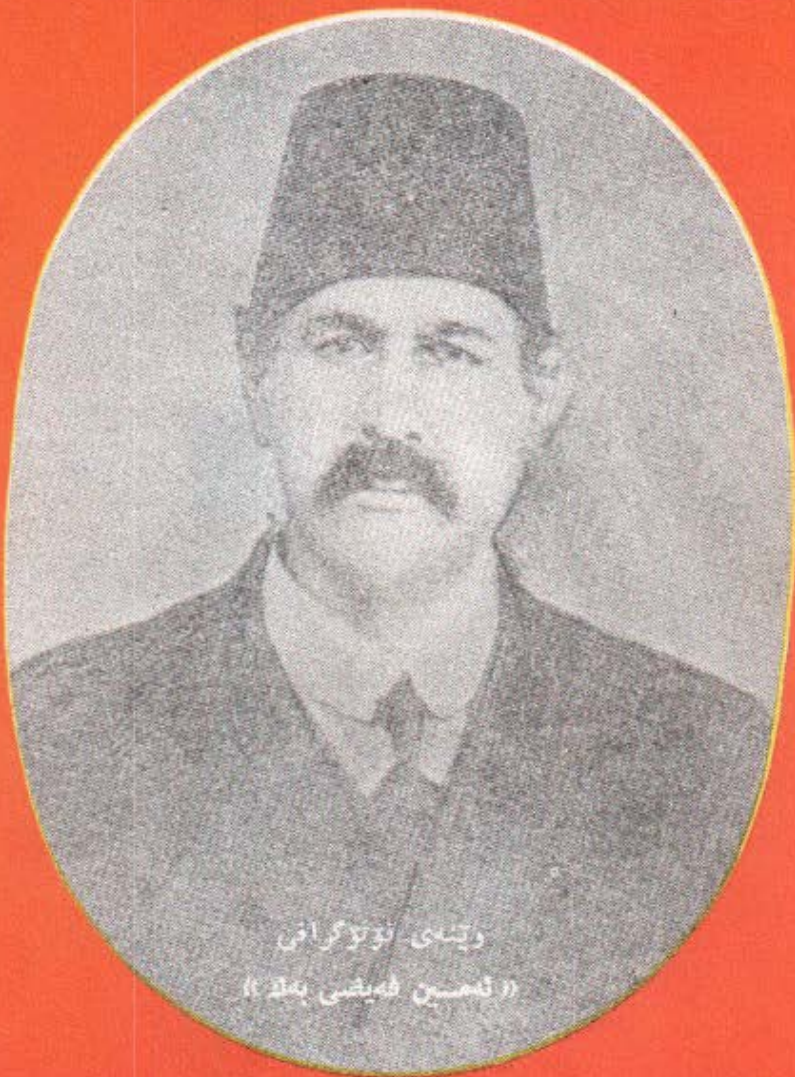
با ئەمەولا

روو ئەمە

مەولا بێین

ROSHAN BEERY NWE
PUBLISHED BY THE KURDISH
CULTURAL AND PUBLISHING HOUSE
MINISTRY OF CULTURE AND
INFORMATION BAGHDAD - IRAQ

مجلة روشنبيري نوي
تصدر عن دار الثقافة النشر الكردية
وزارة الثقافة والإعلام بغداد

رئيسي نوتوگرافي
«شمسين شميشي بنه»

العتوان: دار الثقافة والنشر الكردية اليزيرية من ١٩٦٧ (١٩٦٧)

السعر ١/٢٥٠ دينار